

Forfatter: Bang, Herman

Titel: Stuk

Citation: Bang, Herman: "Stuk", i Bang, Herman: *Stuk*, udg. af Paul Nørreslet , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1987, s. 1. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-bang07val-root.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Stuk

HERMAN BANG

Stuk

TEKSTUDGIVELSE, EFTERSKRIFT OG NOTER AF
Paul Nørreslet

Danske Klassikere
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Borgen

4

Danske Klassikere udgives med støtte af Ministeriet for kulturelle Anliggender. Redaktionsudvalg: Charlotte Madsen for NDL, Peter Seeberg for Dansk Forfatterforening, Mogens Brøndsted, Uffe Andreasen og Erik Dal for DSL. Serien redigeres af de to sidstnævnte, dette bind desuden af Flemming Conrad som tilsynsførende. Tekstgrundlag: 1. udg. 1887. Nr. 780151. Udgivet i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab Efterskrift og noter © DSL/Borgen 1987 · ISBN 87-418-8255-5 Omslag: Stig Brøgger · Tryk: Rounborgs grafiske hus, Holstebro

5

6

Stuk udkom i tidsrummet 22-28. oktober 1881, kostede 6 kr., indb. 7,50 kr. og omfatter [VIII] + 396 + [1] side.

I Stuk. II Autoriserede Oversættere: til svensk Hr. Algot Sandberg; til tysk Hr. Emil Jonas. III Stuk af Herman Bang, Forlagsmærke. Køben-havn. Forlagt af J. H. Schubothes Boghandel. Trykt hos Nielsen & Lydicke. 1887. *Helshirtingsbindet har guld- og sorttryk og er 180 mm højt. Det afbildede eksemplar tilhører Det kongelige Bibliotek og er rødt.*

7

FØRSTE DEL Regn af Guld 8

9

I

Herluf Berg og Lange kom ned paa Gaden til Drosken, der ventede: Kasino, Kusk, raabte de og sprang ind

De var kommen til Sæde, og Kusken kørte ad gamle Frederiks-borggade til.

Det var Skumring endnu, og over Parken og Skt. Peders Mølle hvilede det graablaa sidste Skær af Dag. Men langs Gaden var der allerede tændt, og Lygter og alle Butikers Blus lyste ud over Vrimplen. Lig en hel Armé strømmede Arbejderne langs Fortovene ud ad Broen - som en taktfast Marsch lød det mod Stenene; og midt ad Gaden, paa Sporet, klemte de oplyste Teatervogne frem, tre i Rad, propfulde, med glade, hætteklædte Damer, der hang og red helt ud paa Platformene.

Forpustede Medsøstre i Abonnementet, der maatte gaa, kom ikke hurtig nok i Vej paa Fortovet og brød ud paa Gaden, hvor de skridtede af langs Rendestenen med en forvildet Pige i Hælene.

- Her er livligt, sagde Berg, han sad behageligt og indaandede den fugtig-milde Luft i sit Vognhjørne.

- Levende er her blevet i Staden, sagde Lange.

Ved Boulevardens Holdsted kom man slet ikke frem, saadant et Myldr var der af Hætter, der skreg, og forbitrede Ægtemandsstokke, der demonstrerede. Men Sporvognene rullede sindigt forbi hen ad Boulevarden, svajende tungt under deres glade Last som et Par store vraltende Dyr.

Berg og Lange kom ind i Købmagergade. Mørkningshandelen gik i Kældre og Stuer. Igennem Ruderne saa man de fulde Boder, og Fortovsstrømmen løb bus paa Tjenestepiger, der debatterede i Nærheden af Kælderhalsene. Unge Piger fra Kursus fløj forbi hinanden med Haandslag, og »Herrer fra Forretningen« skød ud og ind i Vrimlen for at bringe Breve til den sidste Post.

Udenfor Modebutikerne, hvor de første Vintermodeller prangede under Gassens Lys, kom man slet ikke frem; og ved hvert femte Hus stoppedes den hele Strøm af Plankeværker foran Huse, som var under

10

Ombygning, saa alle maatte ud at gaa Gaasegang paa de smalle Bræddebroer, der var lagt frem over Rendestenen.

- Svært, saa vi bygger Façader, sagde Berg, der i den skiftende Belysning sad og saa' ud over Fortovsstrømmens mange Hoveder.

- Vi kalker vore Grave, sagde Lange.

Paa Østergade blev Strømmen langsommere. Man drev afsted i Lyset, Skridt for Skridt, lunt, som i sin egen Stue, kiggede og hilste med Nik og vendte sig. En Omnibus kom paatværs af Drosken, saa den blev trykket helt ind mod Fortovet, hvor de unge Piger gled forbi, friske af Luften, søde og vimse under Herreblikkene; Ansigterne var just i Højde med Drosken, saa nær, saa det var, som om de rørte Vognen med Kinderne.

-Aften, Berg, Aften, raabte et Par Herrer og rettede Stokkene, som de bar »paa skraa« i Lommen.

- God Aften - god Aften.

De var uden for en Kunsthandel og maatte rent holde stille; man kom ikke frem, Sværmen stod helt ud paa Gaden.

- Her kan man s'gu altid holde Karantainen, sagde Kusken.

Det var et Par franske Sirener, man vilde se, der prangede i stærkt Lys - i halv Legemsstørrelse - i Udhængsskabet, indrammede af Makartbuketter. Alle stod med opadvendte Ansigter og smilte foran Yndighederne.

- Kør ad Ny-Østergade, raabte Berg. Kusken drejede ind i Sidegaden, hvor de gled blødt hen ad Kørebanen, og der pludselig blev ganske mørkt og stille: ingen andre Folk end Parrene, der hviskede, gemte rundtom i Døraabningernes Skygger.

Folk drog over Skt. Annæplads i Stime, og Droskerne satte ind i Amaliegade med en Fart, som var Dyrene løbske; Damer, der løb over Gaden med løftede Skørter, kom foran Hestene og hvinte.

- Ka' den Dame dy sig, bandte Kusken.

-Hva'?

- Men - Amalie ...

En Amalie, der var kommet paatværs af Bergs Droske, blev langet ind af en Herrearm.

- Du dog - raabte hun: Herluf Berg.

11

Damen Amalie blev af lutter lykkelig Forbavselse staaende ugraciøst paaskrævs over Rendestenen og saa' efter Drosken, til hun paany blev rendt over Ende.

Udenfor Teatret var der en Smækken med Vogndørene og en Trængen sig frem paa Trappen ind ad Porten, som om alle fik Feber blot ved at se Façadens Lygter og vilde komme først. Kun Droskeku-skene sad

uanfægtede og saa' betænkelige paa Smaapengene i de flade Hænder - før de vendte og kørte bort.

Inde i Garderoberne og Gangene, hvor man mærkede Gasluften og Støvet, fik Folk endnu mere travlt: Ouvturen var begyndt, man hørte den ned - -

- Skynd dig, skynd dig dog, raabte Berg, Tæppet gaar.

Der var allerede dæmpet i Salen. Hele Rummet var kun Hoved ved Hoved helt op i Amfiteatrets store levende Mørke - fyldt af en Brusen, i hvilken Ouvturens Vals næsten blev borte.

Man følte sig, som kom man ind i en elektrisk Kæde, naar Rækken lukkede sig, og man naaede paa Plads...

Tæppet til »Lykkepigen« gik op, da Berg og Lange satte sig: Man var i Provence, hvor Bønder holdt Fest, og Gaasepigen var i Spidsen med sin Hyrde. Hun tabte strax sin Træsko, som hun havde Halm i, og hele Huset genlød af den første glade, meningsløse Lattersalve, mens hun fik den paa igen.

Saa slog man sig til Ro i Loger og Parket og satte sig lunt til Sæde under Kor og Sange, mens Klapsalver faldt ned over En fra Galleriet, og man lod Forlibelse og Danserytmer staa sig ind i Ansigtet.

Indholdet kendte man. Det var fortalt otte Dage i Rad af alle Blade: Gaasepigen, hed det, var et Lykkebarn, saalænge hun aldrig havde kysset noget Mandfolk. Reklamerne havde antydnet, at det jo egenlig ikke var »kysset«, men i Paris noget mere. Men Bearbejderen havde lagt en mildnende Haand på Sujettet - af Hensyn til vort Publikums Følelser - og havde ændret til »kysset«.

Akten endte med en »Hønsesang«, hvor Gaasepigen kaglede.

Tæppet faldt og gik atter op og ned. Og i samme Sekund, mens der endnu blev klappet paa Galleriet, og før der blev Lys, steg der en pludrende Jubel op fra hele Salen, som om tusind Skolebørn fik Frikvarter, og ingen Mund stod stille, mens det var, som alle Hoveder nikkede paa én Gang.

Berg havde rejst sig og brugte Kikkerten. Lidt efter lidt blev der

12

mere stille, mens man begyndte at mønstre hinanden og hilse og melde: *Den* var her og *den* og *den* - og man nikkede. For hvert kendt Ansigt var det som Velværet voksede: de var her rigtig alle, og man selv sad paa sin gode Plads og talte med. Det var et eget fornøjeligt Velbehag, hvor man mønstrede og mønstredes, mens Stemmerne summede.

Berg og Lange rettede Kikkerterne mod Logerne. Damerne sad smilende Række bag Række. De lyse Liv fra Sommeren var fremme en sidste Gang til Afsked, og det var, som om Ansigter og Kinder var runde endnu af Bade og Sommerluft.

- Gør sig s'gu, gør sig s'gu, sagde Lange og førte den ene Haand gennem Luften i en lille Bue, som om han med et Kærtegn omfattede al den friske Kønighed.

- Brillant, sagde Berg.

De var der alle - allesammen: Fru Canth, med en Vifte, saa man bare saa' den yderste Haartot af Assessoren; Fru Ekberg med Generalkonsulen, med ny Plade; Fru Dunker mellem Oberstinde Strøm og Redaktør Scheele; Legationsraadinde Stén, udringet, med Lega-tionsraaden paa Pladsen bag hende, saa trind og smilende som en fal-bydende Urtekræmmer bag sin Disk; Skuespillerinder fra Nørregade ; Fru Koch... alle, Ansigt ved Ansigt, Rækkerne ned.

- Svært med Fruer, sagde Berg, væbnet med Kikkerten.

-Ja...

- Naa - Fru Ekberg kunde nu gerne gi'e sig.

- Hvorfor ? De var skam alle ti Aar ældre for en halv Snes Aar siden, sagde Berg og lo.

Introduktionen var begyndt i Orkestret. Men ingen hørte efter. Det gav et Ryk tilhøjre i alle Hoveder, og der blev en travl Hvisken paa Gulvet med Ansigterne ind imod hinanden, i en ivrig Pylren, som var et Aaleskind pludselig faldet ned i en Hønsesgaard.

Det var en Dame, der var tonet op i den yderste Loge, med en blond Toupé drysset fuld af Brillanter - Diamanter i Ørene og Diamanter om Halsen ... Der blev et sandt Oprør, hvor alle tiskede og spurgte, indtil Damerne, lidt efter lidt - der kom ligesom en stram Luft over Parkettet - lod Kikkerterne synke og holdt

Øjnene stift hæftede paa Tæppet, som om de pludselig havde faaet Fotografholdere i Naken:

- Hvem?

13

- *Hvem* du, hviskede Blom op til Berg, fra første Bænk, bag Cha-peau-claque'en (Blom og Brodersen var i Kjole og hvidt Slips, de forsøgte at indføre Gala ved »Premièrerne«.

Berg vidste ikke og gjorde Tegn med Skuldrene. Lidt efter lidt blev der stille - Diamantdamen sad hvidkalket og søvrig og gnistrede - alle kom paa Plads, Kritiken langs ad Fløjene, færdig til Træfning: Kars havde Plads tilhøjre, med et lyst Smil og foldede Hænder, som bad han Bordbøn ved et opdækket Bord, og Professor Markus sad højtidelig, med let rokkende Hoved, som en Provinsoverlærer ved en Censur, ved Siden af Hr. Stæhr.

Tæppet gik op.

Man var ved Hoffet. Folk klappede strax ad den straalende Sal i Guld og Guld, mens der kom Pager ind ad alle Døre - fler og fler Pager, to og to, fler og fler - i Trikot. Hele Salen blev blot én Kikkert - Mænd greb Glassene af Koners Skød eller Hænder -: Men der var jo Flokke, Snese - en Hær af Pager - en Hær - rent en Hær af Trikots.

Fruerne sad nysgerrige og stille sammenlignende, lidt generte ved Mændenes Hidsighed med Kikkerterne; somme blev ogsaa noget krumryggede i Sæderne, som havde de en Fornemmelse, ligesom var de selv kommet lidt for nedringede til Bal...

Nu kom Hofdamerne i Flok: Guld og Atlask, Guld og Silke. Det straalte og det skinnede. Fler og fler - det hørte jo aldrig op - der maatte da være hundrede ...

Man slap Kikkerterne og man klappede tæt, over hele Salen.

Det var Operettens berømteste Numer, »Kysenes Kor«. Man fangede, man valsede, man kurede og kyssede.

Publikum jublede; man vilde have det om og atter om.

Her kysses vi,
Som har Jour;
Her kysses vi
Og gør Kur.
Her kysses vi.

Glade i Bifaldet kroede Kordamerne sig som Killinger for Rampen.

Man kom ikke mér ud af Stemning, mens Konflikten tilspidsedes, og alt blev en Tummel af Støj og Danserytmer: Gaasepigen forfulgtes af en Prins, og en Prinsesse forfulgte hendes Hyrde.

14

Man lo og lo. Akten havde i betænkelig Grad trængt til den »mild-nende Haand«: Der var strøget, saa man forstod ingenting, undtagen - at der var to Brudekamre beredt (i Kulisserne) og at der blev meget Mørke.

- Satan, Satan, sagde Lange hvert Minut med voksende inderlige Betoninger, han havde knebet Berg baade gul og grøn i Armen.

- Satan, Satan ...

I yderste Grad havde Bearbejderen trængt til »sin mildnende«, mens Prinsessen og Gaasepigen svirrede i Nat-Musseliner ud og ind mellem Dørene ...

Saa blev det ganske Nat, og Pagerne holdt Vagt, i lange Kapper, nynnende sagte »Kysenes Sang« - foran de Eiskendes Døre.

Hist kysses de
og gør Kur.
Vaage man vi,
Som har Jour.
Ene er vi.

Der var ganske stille i Salen udover Halvmørket af Hoveder, der langsomt rokkede, som nynnede alle

uhørligt med. Varmt var der blevet. Fru Canth havde slaaet sin store Vifte op og vuggede den efter Takten.

Finalen kom: Hofdamer brød ind med Kandelabrer; Vagten fløj til med Sabler; Pagerne skreg, og Hofdamerne hvinede ... Prinsessen kom i Frisérkaabe, og Gaasepigen var ganske i Natdragt...

O ve - o ve,
Hvad her dog skér:
Hun bliver aldrig Lykkepige mér.

De svingede med Kandelabrerne og de klirrede med Kaarderne, Hofdamerne tørrede Taarer i Slæbene ... Ingen forstod et Ord; i Orkestret kæmpede Tromme med Triangel... Der var ikke *den*, der hørte Ørenlyd: Det var Glanspunktet af Operetten.

Tæppet var nede. Det maatte op igen. Publikum raste, det maatte op igen. Bifaldet lød som store Drøn fra Galleriet. Det maatte op igen.

15

Man strømmede ud fra Bænkene, og man klappede i Gangene, hede og sammenstuede, mens alle snakkede. Oppe i Logerne sad Damerne varme og glade, med fremskudte Buster, som en Række Spurve, der soler sig. Kun Diamantdamen forblev dorsk og ligeglad og gnaskede Marzipan af sin Pose.

Kritikerne sankede sig tilbunke i Hullet ved Orkestret... Man talte om Antallet af Opførelser - man mente tredive ... Redaktør Isaksen førte energisk Næsen op og ned, snusende hen mod Tæppet, som om han vilde grade Stykket ved Hjælp af Lugteredskaberne, og Kars sagde, seende ud over Salen, med et langt sultent Blik:

-Ja Godtfolk - nu var der Penge at tjene med en Treakter ...

Berg og Lange kom ned i Bazargangen. Man skubbede og man stødte; ingen hørte Ørenlyd for Latter og Støj. Det var det unge København straalende og stramt i Klæderne, overmodigt i Gasluft og Trængsel, som Fisk i Vandet.

- Naa - I, det var Blom, der stansede foran Berg og Lange midt i Trængselen og gik halvt i Knæ, mens han viftede med den oprakte Haand: Ka' vi no'et, vi Københavnerne?

- Fa'en ta' mig, er der *Stemning der?* Blom lo, saa man saa' alle hans hvide Tænder.

-Ja, sagde Lange nikkende, der er »Bevægelse« - det kan man ikke nægte.

De vilde »sé at finde en Soda«, og de trængte frem gennem Stimlen, men de kom næppe af Stedet, mens de brændte Vittigheder af og gav Haandtryk - Kredsen Blom gav Haanden ved blot at strække en oprakt Tommeltot frem mod Genpartens Haand til Tryk -; til sidst fik de dog erobret en Sofa lige inden for Restaurationsdøren til Gangen, hvor Sværmen sivede forbi som en vandrende Mur. I selve Døren var der en Trængsel, saa man blev drejet som Bønner i en Kværn.

- Tummel, lo en ung Dame lykkelig over til Berg - det var en Skuespillerinde fra Kongens Nytorv - og blev drejet ud igen.

- Naa - *saaledes*, sagde Brodersen og førte Spidsen af Pegefingeren hen under Næsen, mens han snøftede. Det var i Kredsen Blom Tegnet til, at noget havde »Vildtlugt«.

- Sludder, Broder, sagde Blom, Broder gør s'gu det hele til ét stort - »nok sagt« - bare for at hæve Byens Anseelse. Alle lo. Broder har ingen Mening, sagde Berg.

- Saa? Brodersen havde et fedtet Organ, saa det altid lød, som han

16

vrængede: Ja - tro I - for mig paa de rénlivede Jomfruer fra Bi-be-len, sagde Brodersen.

Man talte om »Diamantkvinden« -: Hun pynter, sagde Lange. Det hjælper altsammen. - og Signalet lød til at bryde op.

-Ja, ja, sagde Lange, som holdt af at tale i en Tone, som om han sluttede en Generalforsamling. Vi faar s'gu dog Pudder i Logerne -gamle Folk.

»De gamle Folk« slentrede hen ad Gangen, hvor der begyndte at blive tomt, og tog Afsked med Nik. Berg blev raabt hen til Fru Canth, som i en Nichesofa under meget Spektakel fik kredenset Sodavand af Edvard Sundt, Fuldmægtigen.

- Kære - giv mig Ret, raabte hun. *Er* det ikke for Bæ'lam ... Hys, Edvard, hvad jeg siger, det er rædsomt med den Anstændighed. Fru Canth var en lille vever Dame med et Ansigt, der hovedsagelig bestod af et Par store, allestedsnærværende og blanke Øjne. Hun gererede sig som en Mellemtung mellem et Egern og en Abekat og kaldte »af Princip« alle Herrer ved Fornavn.

Fru Canth gængede paa Sofaen, med fremstrakte Fødder, saa man saa' et Par Spændesko med et Par mørkerøde Silkestrømper op over Anklen.

- Gennembrudte, sagde hun og pegede. Ægte Varer - sagde Kræmmeren ... Hvormange jeg har købt, lille Edvard? Seks Par.

- Men - Gud ... Jeg snakker ... Fru Canth satte Spændeskoene med et Stød i Gulvet: Hvor er Manse? Han aner jo intet om Regningen ...

»Mansen« var Assessoren, en forskræmt lille Herre med nogle tynde Haartotter og et Par forvaagede Øjne. Han saa' ud, som om han *altid* fik præsenteret en Regning. Fru Canth raabte ham regelmæssigt ud et Par Gange i Timen og han blev saa funden bagved Fruen, som havde han været gemt i en Kjølefold - hvorpaa Fru Canth sagde:

- Naa, Manse, og nikkede til Afmønstring. Man hørte Korstemmerne ned oppefra.

- Bevares. Fru Canth stod op: Tak. Hun rakte i stiv Arm Soda-vandsglasset hen til Sundt: Djø, Børn. Hun gik med »Manse«; ved Parkettrappedøren stansede hun: Edvard - man mødes jo efter Dagens Gerning - i »Bethesda«.

Sidste Akt gik. Den endte med et Soldatertableau, hvor Gardens

17

Musikkorps blæste paa Horn. Berg og Lange var nogle af de første, der kom ud.

- Tivoli, sagde Berg og slog Droskedøren i. »Institutionen« gav den sidste Fyrværkerifest i Sæsonen.

Mængden brød ud af alle Porte, skyllede Liv og Støj ned over Trappen og frem over Gaden - gennem Strandstræde trallede Række efter Række. Ude paa Kongens Nytorv flød man sammen til højlydte, lystige Øer, hvor de muntre Sporvogne brød ud og svingede bort hver sin Vej, frem ad Sporene.

Saa delte Støjen sig - ind i Gadernes store, ventende Gab. Og svagere og svagere rullede den frem gennem Husenes store Stilhed; piblede ind i en Port, ned i et Stræde - som om Stenrækkernes tavse Graa langsomt havde suget den til sig.

Hist kys ses de

og gør Kur.
Vaage maa vi,
Som har Jour.
Ene er vi.

Banditterne om »Hesten« havde dorsk rejst Nakkerne en Smule og brummet - nu tænkte de videre med Hovederne ned i deres Hænder. Og kun en Omnibus klappede tungt op gennem Tavsheden.

Tivolis Navn straalte i Gasbogstaver: Pantomimen var lige endt, og Skarerne drev rundt under de illuminerede Buer.

- Kom du, sagde Berg, lad os suge lidt Luft.

De vendte og gik ned mod Basarplænen, der laa foran dem som i en lys Sky; Gaskuplerne slog matte Arabesker gennem det fugtige Græs og Kunstbedene prangede i dugget Pragt under Skær af Lamperne. Rundt om i Træranden hang de farvede Balloner som skinnende Kæmpefrugter.

De gik frem. Berg stansede: Midt i den musikfyldte Luft rejste Basaren stille sine straalende Buer. Alt lyste, Kupler og Minareter. Et Vindstød drev nu og da de viftende Flammer sammen som til sitren-

18

de Lyn fra Minareternes Spidser; og over de slanke Tinder laa Sen-sommerhimlens stjernestrøede Dunkelblaa.

-Ja, her er smukt, sagde Berg dæmpet og langsomt

- Smukt er her, sagde Lange og fløjtede til Hornmusikken glad ud i Herligheden.

De vendte om og gik atter ned gennem Koncertsalsalleen, hvor Gasbuerne spændte sig som lyse Æreporte over Hovederne: Aften -Berg og Lange, lød det bag ved.

- God Aften ...

Det var Lille-Gerster af Cirklen Blom, der skød paa dem som et Lyn, Stokken bagud og Næsen frem: Er her med de Gamle, sagde han og skød Skuldrene op, Lemme-Souper ...

- Tak, skød Lange ind.

- Tante fra Skan-der-borg, sagde Gerster. Herinde for at faa Tænder. Vi gemmer hende i Divanen ... Hvordan var 'et saa derude? De begyndte at gaa.

- Naa - net...

- Kostymerne fra Paris, - Gerster snøvlede som en Udraaber paa et Marked: - med en Tomme sat til over Knæene - man kender 'et... Naa - maa hjem til Passagérgodset. Djø - Børn.

- Djø. Gerster fo'r afsted som en Pil, han gik altid med fremstrakt Hals og sammenknebne Øjne og bevægede Næseborene, som om han stadig vejrede Luften, hvor han kom frem.

- Satan - saa de har megen Familie fra Provinserne, sagde Lange, da Lille-Gerster var ude af Skudvidde.

-Ja - der er de jo også fra ...

-Ja, sagde Lange. Men Professoren gør sig s'gu dog med sin Høremaskine.

-Ja - hun er en klog Kone, sagde Berg. Hun har faaet udrettet noget i de Par Aar.

-Ja - Pokkers, sagde Lange, det er jo ikke mér, siden de flyttede fra Randers ...

Det var, som kom de ind i en Dansesals svirrende Tummel af Stemmer og Lyd nede ved Koncertsalen. Lige fra Stengrotterne til frem under Kandelaberne, hvis Prismer lyste, var det kun ét vandrende, mudrende Myldr; og indefra, hvor man over Stimlen saa' Dirigenten med det hvide Bryst som en stor Dukke, søgte de forvilde-

19

de Polkatakter ud over Hovederne, hvor unge Piger greb dem i Flugten og nynnede.

Berg og Lange havde kæmpet sig frem gennem Stimlen til Divanens Trappe. Nu rystede de sig, som Hunde, der kommer op af Vandet.

- Det tro København, sagde Berg, seende ned over Sværmen.

- Aften, Hr. Berg, Aften ... To Roastbeef... *sauce tartare* ... Kell-ner Jensen viftede allerede Krummerne af det yderste Verandabord med sin Serviet - Bankherrerne, Hr. Berg - Berg havde sét prøvende over tilhøjre mod en højrestet Herre-Pousse-Café i hvide Slips... Lille Diner, sytten Kuverter ... er ved Kaffen, Hr. Berg ... Hr. Jensen skød undskyldende højre Skulder i Vejret og smilte illustrerende Tilstanden.

- Vel - Vel... Kellner Jensen drejede som en Top ... To Alliancer. Væk var Hr. Jensen.

- Der har vi Professorens, sagde Berg, der stod i Døren og mønstrede Salen. Professor Gersters havde okkuperet det højre Sofa-Hjørne og slaaet Krans om Tanten med det nye Gebiss, som Hofdamerne i »Svinedrengen« om Prinsessen.

Hele Salen var saa fuld, at Opvarterne knap kunde komme frem mellem Stolene, og der blev raabt og bestilt og klirret: »Vel« - »vel«, saa ingen Ganymed havde Kjoleskødet frelst. Mens et Par Bankherrer fra Provinserne ravede hummerrøde rundt i Forvirringen - i Svalehaler og Brandspande - og faldt Venner og Bekendte gladelig om Halsen over Bordene.

Ovre i den venstre Sofa præsiderede Fru Canth i »Menigheden«, ogsaa kaldet »de sikre«. Det var den snævreste Canthske Kreds: tre, fire Familier, men, som Fru Canth sagde, »af den rette Aand«. Sommer-Stamsædet var denne venstre Divan-Sofa, af Fru Canth kaldet »Bethesda«, til Forargelse for Fru Molbom. Fru Mølbom, der evindeligt forte Pøder enten til Daab eller til Konfirmation, havde smaa religiøse Anfægtelser.

Iaften var hele den »sikre« Kreds samlet: de fire Fruer, Fru Canth selv, Fru Dunker, Fru Molbom og »Tante« Strøm: »vore tre Ungkarle«: Sundt, Redaktor Scheele og Bastrup af Toldvæsenet, ogsaa kaldede »de smaa«, samt Mændene.

Der blev raabt saa længe paa Berg, til han bugserede sig frem til Bordet. Damer og Herrer førte

Ølglassene fint mod Flaskerne; hvad

20

der betød Akklamation: Plads for lille Herluf- Plads for lille Herluf, raabte Fru Canth ... Luften svirrede af Herre-Fornavne - Damerne i Kredsen Canth kaldte alle Herrerne ved Fornavne undtagen deres respektive Mænd - og Berg blev klemt ned paa en Stol ved Siden af Hr. Mølbom.

- For Bæ'lam - for Bæ'lam - Fru Canth var stadig ved Operetten -: noget for den smaa Edvard Fru Canth drak Buketten af en Carlsberg med Sundt, der straalte paa en Sofaplads mellem Fru Mølbom og Fru Dunker, med Skuldrene skudt behageligt op, som en Mand, der endelig er kommet i Kakkelovnskrogen.

Fru Dunker pillede uafsladelig Rejer til Scheele med nogle ringbesatte, nervøse Fingre.

Hr. Mølbom konverserede Berg. Familien Mølbom havde gjort deres Ferieudflugt til Møen: Fa'er og Mo'er og Arthur, sagde Hr. Mølbom. Dejlig Tur - fem Dage for hundrede tre og tredive Kroner ...

- Tre Mand - tre Mand, De! gentog Hr. Mølbom.

- Fa'er og Mo'er og Arthur - Hr. Mølbom nikkede over til Arthur, som var Hr. Bastrup af Toldvæsenet. En lang Nøddeknekker, der brugte kulsur Natron til sin Mad (om Foraaret drak han og Fru Mølbom samme Brønd i Rosenborg).

- Fem Dage, sagde Hr. Mølbom.

Damerne talte om Fru Canths Strømper: Lille Herluf har sét dem, raabte Fru Canth. Har lille Herluf ikke sét dem? Berg maatte bevidne, at han havde sét dem, og der blev en Strømpedebat over alle Bredder.

Det intimere Lingeri var den Canthske Damekreds's bedste Emne. Man gennemgik det stadig paany til det diskreteste Mellemværk. Ved Vintersammenkomsterne havde alle Damerne kniplebrædt og kniplede løs paa Forøgelsen af Raffinementerne, mens Herrerne gav Raad og dømte om Modellerne.

Fru Strøm havde sét et Mønster (Scheele fik sit Rejebrød rakt paa en Kniv af Fru Dunker) ... hos Davidsens ... og hvad havde Fru Canth ikke sét - idag hos Vett - en Model til Chemiser ...

- Nogle Chemiser, Tante Strøm, - Fru Canth saa' ud, som om hun vilde sluge Chemiserne - uden Ærmer ...

Alle Damerne kastede sig over de ærmeløse »inderste«; Hr. Mølbom, der var færdig med Prisbilligheden paa Møen, sagde:

21

- Tre Mand, og faldt pludselig hen med begge sine fyldige Hænder stemte fast mod Bergs Laar. Hr. Molbom var saadan: han faldt pludselig hen og glemte Verden i en om Stilling mod et Medmenneske, og sad saa med stirrende Øjne ud i Rummet.

-Ja, sagde Berg saadan noget som for tyvende Gang, der er kont paa Moen.

Der blev et Staahej i Anledning af Ankomsten af Billedhugger Pless. Der maatte skaffes Plads til ham, og man rykkede saa tæt sammen, at ingen kunde rore Benene: La' ham sidde paa Skodet, raabte Tante Strom; Pless kom ned ved Siden af Fru Canth.

Damerne var saa ivrige, at de skod Tallerkenerne bort og tegnede Monstre paa Dugen med Neglene; Oberstinde Strom sad og skinnede, rank og stormægtig, med sine stikkende Øjne rundt i Kredsen med et Smil, der bugnede af Forstaaelse; kun Fru Molbom - der altid var rod i Kinderne og paa Grund af for stramt Korset ligefrem op-hovnet - sad med stiv Hage som den personificerede Forargelse. Fru Molbom havde i det hele taget nemt til at antage et Udtryk, som om hun lugtede til et Log.

Hr. Molbom vaagnede og saa' over til sin Halvdæl.

- Vi to, Mo'er, sagde Hr. Molbom og loftede Glas. Hr. Molbom kaldte altid sin Kone for »Mo'er« med et Udtryk af Inderlighed paa Ordet. Fru Molbom havde skænket ham otte Born fra nitten Aar og nedefter.

- Vidne, Hr. Berg, sagde Hr. Molbom, Vidne, Arthur ... De drak alle fire.

Damerne var stadig ved Lingeriet: Ja - i hver Vask lod Fru Dunker sine Mellemværk blode i Kaffe ... de saa' ud som ægte ...

- Men Gud, det Arbejde - Damerne raabte ... Ja, Fru Dunker gjorde det... i hver Vadsk (Fru Dunker blev ivrig)... hun blodte dem med en Klud - hvert Mellemværk ... Scheele vidste det!

- Lille Carl véd det, lille Carl véd det, raabte Fru Canth.

Sundt saa' op fra sin Mad og strakte Armene i Vejret: Ja, sagde han, Livet er rart, - - mens Tante Strom og Fru Canth lo, saa ingen horte Ørenlyd.

Midt i Stojen sad Ægtemændene Dunker og Strom stive og ubevægelige, daddellose, med Dannebrogordenens smaa Baand i Knaphullerne, og drak en Gang imellem hinanden stille til; hvorpaa Ingenior Dunker igen faldt hen med halvlukkede slove Øjne, som om

22

han sov, mens Oberst Strøm forblev rank med sit lange, kønne Napoleonsskæg og et høfligt-opmærksomt Smil, som om han stadig hørte paa en Bordtale.

Lille Canth gemte sit forskræmte og rynkede Ansigt bag Oberstin-dens brede Buste, og de tre Ægtemænd blev midt under Lystigheden siddende med stadigt det samme Udtryk i Ansigterne, ubevægelige som tre Avtomater. Hr. Mølbom drak bestandig Rækken rundt og tog Vidner med et aandsfattigt Udtryk i Ansigtet.

Fru Dunker, der altid var febrilsk og blev støjende ved den mindste Lejlighed, for at holde Scheele i Aande - var blevet ved *sit* om de kaffeblødte Mellemværker, og Debatten blev stadig hedere, mens Fru Canth lo, saa hun maatte holde sig i Siderne. Pludselig vendte hun Hovedet og sagde:

- Hvad si'er Pless? og der blev en ny Latter, hvori selv Obersten deltog: Pless sagde nemlig aldrig noget. Han kom kun i Menigheden for at spise og fylde en L'hombre ud for Ægtemændene; han hørte -ligesom Berg - kun til Udenværkerne og gik under Navnet »Neu-trum«.

Mens alle blev ved at le, saa' Berg sit Snit og tog Afsked. Ude paa Verandaen sad Lange og saa' krænket ud over en med Brød kemisk rensed Tallerken: Det er saa morsomt at sidde ene, sagde han, naar man er i Selskab.

- Du kender jo Fru Canth, sagde Berg og slog Tartaresaucen over Kødet. Man kommer aldrig derfra.

Ovre ved Pousse-Café'en blev der slaaet paa Glasset, og Konsul Møller fra Nibe fik Ordet ved en Bordende. Men i Herrerækken mod Verandapillerne drak man glade Privatlikører i Flæng, og Konsul Møllers Nabo blev ved at slaa et Par kærlige Arme op om Konsulens Skjortebryst: Ja vel, min gamle Ven, ja vel, sagde han - saa Konsul Møller aldrig kom videre end til »højt at glæde sig, mine Herrer«, hvad han blev ved at gøre, med Ansigtet vendt mod Honoratiores, en Etatsraadsrække, der sad ind mod Væggen, ranke og repræsenterende, med saare tomme Ansigter.

- Hva' er det for en Forsamling? sagde Berg.

- Véd s'gu ikke ... En Bankdelegation, tror jeg - Konferensraad Hein staar i Spidsen - de vil danne en Centralbank eller saadan noget - for at samle Kapitalen ...

-Ja saa ...

23

Berg og Lange sad med Albuerne paa Bordet og saa' ned over Sværmen ved Koncertsalen. Et Par gamle Let-paa-Taa ved Bankbordet havde rejst sig, mens Konsulen fra Nibe klinkede langs Vinduerne, og listede ned ad Trappen med aabne Overfrakker og Lommetørklæderne bundet om Halsen... De forsvandt ovre i Alléen, drejende om alle Skjorter ...

Strømmen dernede blev ved at bølge frem og tilbage, mens en Gang imellem Blikinstrumenterne bruste ud i en Takt, der naaede op til Verandaen, og indefra Latteren fra det Canthske Bord lød ud gennem Vinduerne.

Ovre ved Bankdineren var der blevet mere stille, Herrerne med Ryggen mod Haven havde vendt sig, og de saa' alle ud over Mængden mod den lyse Koncertsal.

Der blev applauderet dernede, først inde i Salen og saa udenfor; det lød som en stor Brusen op til Verandaen. - Da Orkestret intonerede igen, kendte man »Honnørmarschen« og alle Herrerne raabte Bravo og klappede ud over Rækværket under Larmen. Konferens-raad Hein klappede for, med smaa distinkte Haandklap, som slog han Takt; og alle blev ved at applaudere, saa Agent Høyer, Delegeret fra Viborg, der sov yderst paa Hjørnet, barhovedet, i sin brunrøde Paryk - med den høje Hat under Stolen og med Muffediserne trukket halvt frem over Hænderne, der var foldet paa Maven - vaagnede med et Ryk mod Sidemanden og troede, der skulle stemmes i Byraadet....

Da Klap og Bravo var døet hen, slog Konferensraad Hein paa sit Glas og sagde siddende, at han vilde tillade sig at meddele H.M. Kongen denne »spontane Ovation« - han vidste, i hvor høj en Grad det vilde

glæde Hans Majestæt. Og da alle klappede, under langtrukne Bravoer, der gik over til et stort Hurra - Etatsraaderne aabnede Mundene taktfast, ni Gange, stumme som Havets Fisk - rejste Konferensraaden sig og sagde højtideligere, med Glasset i Haanden, mens der blev stille:

Han vilde sikkert bringe Hans Majestæt denne Forsamlingens gentagne Hilsen. De véd det, sagde han og talte, vuggende let frem over Bordkanten: De véd, mine Herrer, hvilken højsindet Protektor, hvilken utrættelig Beskytter af ethvert Fremskridt vort Land har i Hans Majestæt. Det er mig personlig bekendt, at ogsaa disse Dages betydelige Gerning - denne store Sammensmeltning af saa anselig en Del af al Landets Kapital - af Hans Majestæt er blevet hilset med

24

Glæde og Haab. Det maa være os en Tilfredsstillelse - for os alle, mine Herrer, en Tilfredsstillelse og en Lykke at vide vor ophøjede Konge i Spidsen for vore Bestræbelser med sine naadige Ønsker om vor Fremgang....

Der blev atter raabt Bravo, og Konferensraaden sluttede med et højt »Leve« for Hans Majestæt.

Man hørte de sidste Toner af Honnørmarschen, mens Hurraraabe-ne døde hen; der var kommet en høj, løftet Stemning over hele Selskabet, man talte om de store nationale Foretagender, om Omvæltningerne i Agerbruget og Havnen i Esbjerg.

Redaktør og Bankraadsmedlem Svendsen fra Aalborg rejste sig: han vilde dog kun sige nogle faa Ord, de sidste idag - og de skulde henvendes til Hr. Konferensraad Hein. Der blev raabt Bravo, saa ingen hørte mer end »Fortjenester, alle kendte«, og Redaktøren maatte vente, til Dirigenten havde skaffet Ro. Saa sluttede han af - med højt hævet Glas - med et Leve for *ham*, mine Herrer, der havde givet Kapitalen Vinger i dette Land. Et Leve for vor Stands Icaros, Hr. Konferensraad Hein.

Leveraabene vilde slet ikke holde op, og alle stimlede sammen om Konferensraaden for at klinge.

Etatsraad Blom, Landstingsmanden, lod sit lille Miniatur-Danne-brogskors glide hen mellem sin Tommel og Pegefingeren og sagde: -Ja - vore Produkter er blevet Guld.

De gentog Etatsraadens Sætning rundtom, og et Par af Herrerne rejste sig: de maatte have Luft ved igen at klinge kraftigt med Etatsraaderne. Mens Justitsraad Horn - fra Assens, Ridder af Vasa - nede i sit Hjørne sagde en Sætning af »Dagbladet« om »Guld, gravet ud af vore gamle Volde«, og alle sad saa oprømte, med straalende Ansigter, som havde de alt det rare Guld foran sig paa Dugen.

Konferensraad Hein talte ikke mer. Han sad i Tanker og førte Cigaren til og fra den smalle Mund, mens han fulgte de fine tynde Røgskyer med et Smil. Ovre ved Rækværket havde alle Herrerne vendt Stolene ud mod Sværmen, og Konsul Møller sad halv salig og lod sin Serviet dingle langt ned fra Rækværket over Mængden, ligesom om han anglede.

- Det er *Fiskene*, sagde han og grinte af sin egen Vittighed, saa han var lige ved at gaa ud over Rækværket, og en hel Del Provinskolleger lo med, til der pludselig blev ganske stille og man tav genert.

25

Men Konferensraad Hein var vaagnet af sine Tanker ved Latteren og uden at have hørt den jyske Vittighed sagde han, med et Glimt i Øjnene, seende frem over Mylret og Salen.

-Ja- Liv er her blevet.

---Berg og Lange gik ind til Gersters. Familien saa resigneret ud og dukkede over Melon med Sukker i Rundkreds om Tanten, der var i Atlaskmantille med Chenille, og som endnu kun besværligt talte med de nye Tænder. Da Berg og Lange blev præsenteret, gav hun Haanden, som om hun stak Fingrene ind mellem Tremmerne i et Menageri. Professorinden bød paa et lille Stykke Melon til et Glas Vin, og de fik Plads ved Bordet.

Man talte om Landet og Sommerophold. Lange sad ved Siden af Professoren og illustrerede ham en Badesæson ved Bovbjerg med mange impressionistiske Billeder, mens Professoren umærkeligt rykkede længere og længere ind paa sin Stol - hvert moderne Udslag af den Langeske Sprogbrug skar gennem ham som en Kniv - og sagde gentagende, at Luften anerkendt jo skulde være ganske fortræffelig ved Bovbjerg.

-Ja - hvad Lange angik, kunde han sige, *hans* Nerver havde *danset*...

Fruen smilte, med sit vaagne, behagelige Værtindeblik stadig hen over Bordet - ogsaa Professoren sørgede hun for, saa bød hun ham, og saa rakte hun ham noget med en egen dæmpet Omhyggelighed -:

-Ja - sagde hun, Hr. Lange fandt nu altid saa ejendommelige Steder ... De havde saamæn bare været i Fredensborg - men der havde været rigtig rart der ude ... Man havde altid Slotshaven at sidde i om Dagen.

- Og saa gi'er det jo noget Liv - med Hoffet derude, sagde hun. Berg mente ogsaa, der var rigtig rart i Fredensborg, han havde boet der en Sommer - stille og rart, kun saa solhede Veje, sagde han.

- Og ikke Mad at opdrive, sagde Lille Gerster. Han havde ikke mælet et Ord til nu, men bare siddet dukket over sin Tallerken og leget med Melonkærnerne; det generede ham altid, at Lange talte saa højt, naar han var sammen med hans Familie, og havde saa store Bevægelser med baade Arme og Bén. Han havde stadig en Fornemmelse, som om Lange maatte vælte noget. Familien Gerster selv havde alle nogle forbindtlige, bløde Stemmer, der kun brugte Mellemtone, og smaa hensynsfulde Bevægelser, der aldrig blev paatrængende eller fyldte op.

26

- Erhard forsøgte det vist tre Gange hele Sommeren, sagde Fruen og lo lidt over til sin Søn.

- Mo'er overdriver - i Familien Gerster brugte kun Professoren Tiltalens personlige Pronomen -jeg var derude hver anden Uge.

- For at sove ud, sagde Professoren frem over Bordet. Han var den eneste i Familien, der undertiden talte højere i en ligesom pludselig utaalmodig Tone. Gerster skulde række Karaflen herved, sagde den agtsomme Frue, hvis Herrerne deroppe har faaet.

Karaflen blev rakt ned under en lille Taushed, og Fruen spurgte Berg, om man ventede mange Bøger nu i Efteraaret. Naar Erhards Venner var der, ledte Professorinden altid gerne Samtalen hen paa nye Bøger og nye Forfattere, og hun sad smilende og hørte paa alle de gudforgaaende og radikale Ting, mens hun selv skød sine behageligt liberale Anskuelser ind i smaa rolige, halvt satiriske Sætninger. Men en Gang imellem kunde der ogsaa plumpe ud af hende et uvilkaarligt, ganske ungpigeagtigt udbrud, der gik videre end nogen andens, og som viste en betænkelig Mangel paa Respekt for baade - det ene og det andet hos Professoren. Og saadanne Udbrud kom altid i en egen fortrolig Tone, som om hun talte med Haanden for Munden eller bag nogens Ryg.

-Jo - sagde hun, Novellerne havde hun læst, strax - ude i Fredensborg.

Hun kom pludselig til at se' over paa Tanten, der sad ret op i Sofaen, helt stiv af Søvn:

- Tante sagde jo, ytrede hun, at Kielland var blevet læst hjemme i Skanderborg.

Tanten vaagnede ved Lyden af sit Bys-Navn og sagde besværligt paa Grund af de nye Munddele:

-Ja .... vi havde Læse-Torsdag ifjor .... Vi og Madsens, du véd, de unge Folk, og Doktor Sørensen.... skiftede hos hinanden ....

-Ja - det har jo Tante fortalt, sagde Fruen.

- Men efter Nytaar, du, spillede vi Boston, sagde Tanten.

Erhard rømmede sig og saa' paa Berg. Lille Gerster led i det hele af den Sygdom stadig at genere sig, naar der var Venner af ham sammen med hans Familie; saa paa den ene Parts Vegne og saa paa den anden. Selv gav han ikke Anstød. Han sad mest stille paa sin Stol, og saa' underlig umyndig ud, med et Par artige Øjne.

Lange var ogsaa gaet over til Literatur og talte meget indgaaende

27

om Zola: Satan til Ka'l, sagde han. Satan til Ka'l. Lange kradsede sig i Hovedet: Han véd, hvad det kommer an paa: at ta'e Sanserne; sagde han, *det* er det.

Han bøjede Manken helt ind til Professoren og blinkede: der var altid saadan en inderlig Fortrolighed over Lange, naar han bredte sig paa et Yndlingsemne:

- Ham lugter man saagu, sagde han og snøftede let.

-Ja - Professoren læste desværre kun Revue des deux Mondes i -»Læseforeningen«...

Salen var næsten blevet tom, alle var brudt op til Fyrværkeriet. Lange og Berg tog Afsked, Tanten var allerede kommet midt ud paa Gulvet for at binde Kjolen op med et Gummibaand og komme afsted. Fru Dønnergaard, født Gerster, havde ikke sét Fyrværkeri siden Kronprinsens Bryllup, da Amtsraadet lod brænde et af paa Slotsbjerget«...

- Rigtig kønt var'et, Jette - især i Vandet .... Men der er ogsaa dejligt ved Søen .... Det er dog det dejligste Sted, Jette.

- Men lad mig dog holde, Jette - lad mig dog holde, sagde Fru Dønnergaard til Fru Gerster, der tog Overstykket paa. Hun var saa ivrig for at de alle skulde rejse sig og komme afsted, som om hun aldrig havde nikket over en Tallerken med Melon.

Og tilsidst blev de da endelig færdige, mens Lange og Berg bukkede i Døren.

Da Lange og Berg kom ud paa Verandaen forbi Bankherrerne, hvor af nogle stod barho'dede og stak Næsen op i Luften, hørte de allerede den susende Knitren af Fyrværkeriet, og lige foran dem, over Mængdens mangfoldige Nakker, saa' de Bagsiden af en snurrende Sol, der kastede et rødt Skær, som en halvt udfoldet baskende Vinge, gennem Røg og Gnister, før den slukkedes.

Lange istemte Mængdens lange »Aa-aa«, da de sidste Gnister faldt. Rundt om dem laa nogle Øjeblikke kun et vidt Mørke, fyldt af Mængdens Mumlen som af en Susen, op mod den stille, lyse Basar. Midt i Mørket løb de smaa Lys af Fyrværkernes Lygter og kastede hoppende Skær over Fyrværkeriets store Galgen-Skeletoner.

28

Numer fulgte paa Numer. Smaaflammer sprang op ad Fyrværkeriets Stilladser og tændte - rødt, gult og grønt - regnbuefarvet urolig Ild. Og paa den anden Side af Plænen saa' man pludselig de tusinde, sagte bølgende Ansigter i Skær af de skiftende Flammer, helt op til Basarens rolige Lysbuer.

En Regn af »Sværmere« var det sidste Numer.

Der lød nogle Knald, og i samme Nu skød hundrede Ildslanger sig op i Kreds, bøgende i skønne Rundinger mod hinanden de lange Halse; og som om de udspyede dem, faldt utallige Perler, store, som lyse Kloder ned gennem Rummet og brødes med Knald - smaa plaffen-de Knald: med ét var hele Himlen, hvor man saa', kun et vildsomt Løb af ilende hurtigfødte Stjerner, der lyste over Tusinders Ansigter... Bankherrerne var gaaet helt frem for Enden af Verandaen, hvor de stod og gloede med glad Undren over Trækkene, mens et langt Bifaldsraab steg op fra Lavningen og spændte over det hele Rum - op mod de kunstige Stjerner, der slukkedes.

Berg og Lange gik ned ad den halvmørke Koncertsals Allé. Langt borte fra hørte de Selskabet Canth, som gjorde en sidste Runde. Arm i Arm, de fire Ægtemænd bagerst. Lille Canth havde saadan en ujævn Gang, saa han aldrig holdt Trit, og det altid saa' ud, som lob han som en Hund mellem de andres Bén.

Fru Canth og Sundt gik forrest. Oberstinden havde Fuldmægtigens venstre Arm. Det var hendes Ret: en venstre Arm hos en af »de smaa« - paa Skift. Hun kaldte sig selv »det femte Hjul« og lo med sin høje, overstadige Latter, naar hun sagde det.

Berg sluttede sig til Lille Canth, mens de gik videre. Der var en egen melankolsk Sympati mellem de to: Berg holdt saa meget af den lille Mand. Han mælte aldrig et Ord. Han gik stille rundt, rokkende lidt paa Hovedet med det triste Ansigt og det tottede Skæg; han tog sig kun en Gang imellem op til Øjnene, ligesom om han vaagnede eller besindede sig. Og saa sukkede han.

I Middagselskaberne, naar Berg og han var sammen, kom han altid efter Bordet og tog Berg under Armen og slæbte ham med sig

29

hen i en Krog, hvor han kunde finde et Par Stole; og der sad han saa, ligeoverfor Berg, uden at mæle et Ord, en hel Timestid i en stor Røgsky.

Og naar der blev kaldt til Spillebordene, rejste han sig kun og sagde med sin tynde Stemme, mens han tog sig med Haanden over Øjnene:

- Naa - nu skal der nok spilles, og gik fra Berg med et Haandtryk.

Ogsaa nu gik de to uden at sige noget; lige foran dem havde Hr. Mølbom slaaet en Klo i Lange og var igen paa Møen, mens »Mo'er« gik lidt henne til en Side med lange Arthur, begge tavse, i et trægt luntende Trav - Fru Mølbom i Galosker - som et Par halvgamle Heste, der længe har trukket sammen.

Fru Dunker og Scheele gik inde under Træerne - naar de var alene, støjede hun ikke mer.

Berg stødte mod noget paa Jorden, med Foden, og bukkede sig: Aa - det er en Raketstok, sagde han og tog den op, saa' ind i det sorte Hylster og rystede det.

Lille Canth standsede ogsaa og kiggede ind i det tomme Hylster; Fru Canth raabte fra Fortroppen, hvad det var, og alle stansede og tog om den mærkværdige Stok, til Fru Canth sagde:

- Uh, man blir jo sort om sine Hansker, og smed den. Og alle satte i Marsch igjen.

-Ja, Herren véd, sagde Lange, hvem der har faaet *den* i Hovedet. Hr. Mølbom lo.

- Det er ikke noget at le af, sagde Lange, *det* er s'gu Faren med Raketstokke - at Godtfolk faar dem i Hovedet...

De kom ned mod Teatret og hørte en høj Klappen. Det var Publikum ved Hornmusikken, der vilde have et sidste Extra-Numer. De gik over til den store Rundkreds af Folk, der ventede under Lygterne; Bankherrerne kom ogsaa i en Sværm, echaufferede, med Hattene i Haanden, og blev staaende.

Da Musikken begyndte, kendte de »Kysenes Sang«... Og nynnende, vuggende Hovederne ind mod deres Herrers Skuldre, stod Damerne med de smilende Ansigter vendt op i Lygtelyset....

Saa strømmede alle ud paa den store Plads, hvor det elektriske Blus paa National-Taarnet sendte sin Strime af Lys frem over Mylret ned mod Frihedsstøttens store graa Sten.

30

Og ind i Støjen af rullende Drosker og »Nationals« Musik og »Farvel« af de hundrede Stemmer hørte man højt Zinkarbejdernes lystige Takt, der under Edisons Lamper glad hamrede løs paa »Victoria-Tea-trets« nys rejste Tag.

Berg var stanset ovre paa Fortovshjørnet ved Jernbanen. Du, Lange, sagde han dæmpet og dvælende paa Ordene, mens han saa' ud i det rige Mylr: Om man dog havde en Harlekinsstav og slog med den en Tryllekreds om den hele By og bandt den til ét Billede ...

Berg tav lidt, og med en Bevægelse med Hænderne, som sønder-brød han den tænkte Stav, sagde han med et utaalmodigt Suk:

- Og saa vilde det være et Tornerosetableau, det hele Billede.

Han vendte sig, just som han blev raabt an af en høj, lidt skingrende Stemme: God Aften - Berg.

Det var en Herre, der raabte fra en Droske over den halve Gade: Ses i Ugen, raabte han, til en bedre Frokost... Han svingede med Hatten fra Drosken, der rullede videre.

- Hvem er det? sagde Lange.

- Den unge Adolf, sagde Berg - Søn af Adolf med »Husholdnings-bøgerne« ...

- Hm, sagde Lange i sin misfornøjede Tone: En støjende Herre. De gik videre.

Berg var kommet hjem, hvor Lampen brændte stille under sin Skærm, og gik frem og tilbage over Gulvet. Han knipsede Kineserdukkerne, der sad rundt om paa Kanten af Etagere og Konsoller, saa de bevægede Hovederne, og saa' lidt paa den nikkende himmelske Forsamling.

Saa slog han de lange Persienneskodder til Side og aabnede Vinduet. Der var ganske stille, ikke et Fodtrin, ikke en Lyd. Fra Stjernehimlen laa et Skær som af Sommernatsdæmring over Pladsens høje Tage.

Og længst borte, over alle Huse lyste som en skinnende Sky Skæret fra »Victoriateatrets« elektriske Lamper.

Berg gik tilbage i Stuen og opdagede et Brev ved Foden af Lampen. Han tog det og saa' paa Haandskriften - i Hjørnet var der en Svale med en fransk Devise: *Nous reviendrons* -; Berg blev siddende lidt, før han brød det og læste:

31

»Moder beder mig sige Dem, at vi nu lykkeligt og vel er kommen hjem til Byen - for at opleve endnu en Sæson. Vi hilser Dem alle.

Deres
ASTA HELTZ.«

Berg blev siddende længe og stirrede ind i Lampen - Brevet med Svalen havde han krammet fast sammen i sin Haand.

32

Berg blev baade døv og ør paa den gyngende Bro, hvor han stod, midt mellem Victoriateatrets Himmel og Jord - saadan blev der banket, hamret og høvlet; i ét Net af Stilladser og Bjælker og Stiger klang Murskeer og Hamre, oppe og nede, gennem Tridesnurren og Raab: Ohøj - ohøj, lød det fra Kældereren som fra Maven af vældige Bugtalere.

Berg blev svimmel, naar han saa' derned, hvor Stilladserne groede op af Mørket paa svære Ben og spredte sig i hele Rummet, lige op til Kuplen, hvor Lugerne lo mod Dagen - én Kæmpekrop, hvor alting sang og virkede ... Højest oppe hang Malerne, som Fluere, under Loftet, og trallede i Kor »Kyssenes Sang« ned over Støjen ...

Bygmester Martens stod ved Siden af Berg paa Broen og gestikulerede; Ørenlyd af hvad der sagdes, hørte ingen af dem. Nede, hvor Scenegulvet blev lagt som en ren Flaskeholder af Bjælker og Huller, stod den unge Adolf og raabte med Hænderne for Munden: Frokosten - Frokosten! og Berg og Martens gik tilbage ad Broen, balancerende paa vuggende Stiger: Hold i Tovet - Tovet, raabte Martens, som var underst. Vejen var ikke saa rar, før de fik en solid Stentrappes faste Grund under Fødderne.

Den unge Adolf ventede paa dem med Bogholder Spenner, Martens Faktotum, der sagde, at Kokken umulig længere kunde holde »den lille Forfriskning«.

Men Martens blev ved at vise frem, mens de gik hen gennem Bal-kongangrummet, bukkende frem under Malerstilladser og hoppende udenom Kalkbøtter og over Brædder:

- Der skulde være Marmorpuds, og der skulde være Forgyldning ... Martens pegede og Martens viste.

Bygmester Martens begyndte altid ivrigt paa Forklaringerne af sine Herligheder og fandt saa ikke Ordene og stod blot og førte den højre Arm gennem Luften, som om han udbredte den ganske Pragt af Stuk og Puds og Kulører for sine glade Øjne, der altid straaede som et Barns over hans egne Undere.

33

-Ja, ja, sagde han saa. Det er Interessen. Og han gik videre og nynnede. Nynne gjorde Martens altid, højere og højere, mens det svirrede for hans Øjne med Forgyldning og Marmorpuds, naar han gik om i sine Bygninger. Det var saadan en Rest af Vanen fra den Tid, hvor han havde sunget over Høvlebænken.

Hr. Spenner, der gik bagved med Hr. Adolf, mindede igen om Kokken. Men Modellen maatte man da se, mente Martens. Den stod jo bare lige herindenfor i »Foyeren« - Martens sagde »Foé-en«, han snublede altid over de mange fremmede Ord i sine »Bygninger« -; de brød gennem mange skærmende Sækkelærreder, der spærrede Dør-aabningen, ind i Foyeren, hvor Arbejdernes Tøj hang paa interimistiske Knager, og en Mængde Ølflasker garnerede Væggene. Modellen stod velforvaret paa et Fjællebord.

Martens dækkede Stykket af med en Haand saa varsom, som løftede han Dynen lidt fra en Vugge, og de stod alle fire og saa' paa Pa-piermaché-Modellen, mens Martens tog Loftet af, saa man kunde se det indvendige, og Adolf bukkede sig ned og pustede til den lille Vimpel paa Taget, saa den viftede.

De læste »Victoria« paa Vimplen og blev alle fire ved at le, fordi den saadan kunde vifte, naar man pustede.

Berg slog lidt mod Modellen med en Kno: -Ja - kunde man bygge af *det* Materiale, sagde han over til Martens.

-Ja, sagde Martens og kneb Øjnene sammen, mens han blev ved at le med sin Kluklatter: Det er »Interessen«, sagde han. Han slog et Sækkelærred til Side fra en høj Hylde, hvor der var stillet en Række Gipsstykker op - dansende Basunengle til Logebrystningerne. Hva' tror De, det er? sagde han og rakte Armen op for at tage et af Stykkerne, stadig med det samme Ansigt som en Dreng, der viser et Le-getøj.

Han strakte Gipsstykket frem mod Berg med Vrangen ud: Det buttede Drengebarn var det tyndeste Pap.

- Satan, sagde Adolf og slog med sin Svipstok op mod Englene. Satan - saa man bli'r fiffige, sagde han og stod og gottede sig, mens han ligesom vejede den hule Papengel i den anden Haand.

De lo alle, mens de igen brød ud gennem Sækkelærrederne for at komme ned og hjælpe paa Kokken.

Victoria-Restaurant'en var allerede aabnet i Sidefløjen med fire Sale og tolv Kabinetter.

34

De gik gennem alle Salene ind paa Nr. 10, Hjørnestuen paa første Sal, hvor Bordet var dækket med Servietterne som virtuøsmæssige Svanehalse paa Kuverterne. De var blevet svært sultne paa Vandringeren og sagde kun nogle Lovord over Maden med Mundene fulde. Martens sad og hilste rundt, saa glad over sin Koks Kunster som en Hundehvalp i et Spil Kegler, og sagde:

- Det gør godt i Næsen, naar Laaget bli'r taget af Fadene.

Martens nød iøvrigt lækkermundet alle sine Maaltider i Restau-rant'en nu. Hjemme var han næsten kun om Natten og om Søndag Eftermiddag.

Han sad da efter Bordet i et Hjørne af »Salen« i Sofaen og saa' ud paa Pragten af Fløjl, Loftsdekorationer og indlagte Møbler, der var stillet op ganske som i hans Restaurations-sale, men som her, hvor der manglede Publikum, saa' døde og stive ud, som de endnu stod i et Magasin.

Hans Kone gik stille om paa de skinnende hvide Lærreder mellem Dørene og syslede. Til daglig kom hun ikke i Stuerne, men blev i Sovekamret og Badeværelset, der var det mindste Rum i hele Huset. Der havde hun strax stoppet alle seks Børn sammen og vuggede og viskede fortumlet videre, saa godt hun kunde.

Fru Martens var efter Aar og Dag endnu ikke kommet sig af Forbavselsen over deres »Ophøjelse«; og hun gik om Søndag Eftermiddagene rundt om Martens paa Lærredsstykkerne, saa forsigtigt, som om hun ikke turde træde, og talte hviskende, halvt af næsten overtroisk Ærefrygt for Manden og halvt af noget som Angst for, at det hele kunde være forbi igen, hvis man traadte for haardt til eller gjorde nogen Slags Støj mellem Væggene.

Naar hun saa Ugen igennem viskede og vuggede, spurgte Fru Martens stadig sig selv paany, hvordan det egenlig var gaaet til. Da de giftede sig, var Martens kun Svend, og de havde blot én Stues Indbo. Hun havde sparet deres første trehundrede Daler .... da var det Daler endnu ... De første trehundrede Daler ... Fru Martens blev siddende med en lille Bygmester Mårtens i Armene: hendes Forstand kom ikke videre.

Martens tænkte sjældent paa Fortiden. Det hele var gaaet saa ganske naturligt til, som alting gaar naturligt til. Han havde »klasket« et Hus op, som alle andre Svende, med Laan paa hver Sal og Prioriteter til

35

Taget - han havde bare sat Gipsgesimser i Gadeværelserne og givet malede Lofter, og saa havde han solgt og bygget nyt og solgt igen, stadig mere hidsig paa Farver, og Gips og Snørkler paa Dørene ...

- Som »Interessen« nu er, sagde han til Arkitekterne.

Og da de andre holdt op, Kammeraterne, og sad som Grundejere og tog deres jævne Leje paa Broerne, blev han ved, stadig med Faça-der, Forgyldninger og Spejlglas, taget ligesom i en hel Rus af Imitation og skinnende Kulører - ligesom han i Læretiden havde siddet og klattet Farver paa Skillingsbilleder for hver opdrevet Toskilling - hele Tiden halv forundret over sine egne Vidundere.

Man var saa begyndt at tale om hans Bygninger; og Omtalen drev ham videre til nye Raffinementer, han søgte Hjælp hos Arkitekter og Dekoratorer, byggede og byggede ... Bevarende, under det altsammen, Smaamandens Kærlighed til det grelle i Kulørerne og uvægerligt byggende alle sine Huse - disse Huse med deres monumentale belgiske Ovne indførte fra Sverig, de imiterede Broncekaryatider paa Trapperne, de forgyldte Gelændere og eftergjorte Parketgulve -ubekvemme, indskrænkede og snævre, ubevidst bevarende Arbejderens Maal, der er vant til de smaa Rum, hvor man kan række med Hænderne mellem Væggene, og til en tung Luft.

Han tilbragte sine Søndagstimer i sin Sofakrog - han arbejdede aldrig om Søndagen og afgjorde aldrig nogen Forretning paa en Helligdag - legende med Børnene og seende paa sin Stue, hvor »Hædersgaver« fra hans Arbejdere stod rundt om og pyntede, saa »døde« som alt det øvrige.

En »Hædersgave« var et stort gammeltysk Skab, indrettet som Pengeskab. Pengeskabet var iøvrigt tomt. Alt, hvad Penge angik, havde Spenner at raade med, og forresten var der aldrig meget med rede Mønt at gemme; det gik i Forretningen mere med Veksler, der var saa gode som Penge.

Martens skrev sit Navn, der galdt som fuld Valuta, paa de blaa Papirer med en egen sitrende, stolt Fornemmelse, stirrende paa de store Tal med Haandværkerens Øjne, der overfor Kapitalen bevarer noget som en ærefrygtsfuld og næsten ængstelig Ærbødighed - selv nu, hvor han regnede op i de hundredetusinder.

- - Frokostselskabet havde stillet den første Sult og begyndte at drikke flittigere til smaa Mundfulde. Spenner, der sad tilbords som en tyvagtig Hankat, der labber Fløde, begyndte at tale om Martens'

36

- Det var Tiden at bygge nu, sagde han .... Igaar havde de solgt Nr. 11 .... Som varmt Brød gik det med Salg og med Bortleje.

-Ja - sagde Adolf- nu har man Avance. Han lod en tung Burgun-der flyde paa Tungen og smækkede.

De talte om alle Martens' Foretagender, om Køb og Salg og udlagte Byggegrunde og nye Gader, saa det rullede med Tusinder. Spenner sad hele Tiden med dukket Hoved og vaskede Bordet med Haanden, som om han uafbrudt »forduftede« det meget Guld ned i sit Skød; Martens talte om et Sommerhotel - ved Bellevue - paa Strandvejen ... Et Sommerpalæ ...

- Med Broer, sagde han, Broer over Strandvejen - - Ekstra, ekstra, Hr. Berg, det er Interessen .... Med Broer, sagde han igen og kom ikke videre, men byggede sit Sommerpalæ i Luften med begge Armene.

Adolf slog sit Glas i Skum: Ja, sagde han, nu er det Tiden at sætte sine Penge paa Rente.

En af Kellnerne kaldte Spenner fra Bordet. Det var en Lejer, der vilde underskrive en Kontrakt:

-Ja, ja - det gaar, sagde Martens glad, idag flyttede han ind derhjemme - den lille Fuldmægtig. »Den lille Fuldmægtig« var Assessor Canth, der var flyttet ind paa Martens' tredje Sal.

De havde stadig faaet flere smaa Retter, og Vinflaskerne gik om i Kurve. De talte igen om Teatret, om Lejesummen og om Direktører - da Spenner kom tilbage.

- Men Pokker til Leje, sagde Adolf, De - Spenner ...

- Det var Grunden, der var saa dyr. Den og Pilloteringen havde kostet.

- Pilloteringen? spurgte Berg.

-Ja - det var jo *det*.... hvad havde den ikke slugt for Penge: Huset laa jo midt i Stadsgraven... sagde Spenner.

-Ja - Satan til Historie med den Grund, sagde Adolf.

- Og Vandet har vi endnu i Kældrene, sagde Martens.

-Ja - om man nu havde Direktøren, sagde Spenner og »dukkede«. Bogholder Spenner dukkede altid Hovedet ned mellem Skuldrene, naar han sagde noget, som om han vilde gemme sig for sine egne Ord, og det saa' ud, som om han stangede.

- Men Alverden søger jo, sagde Berg.

37

De var naaet til »Fuglene« og sad mætte, lænede tilbage, med Servietterne i Skødet, mens de talte i Munden paa hinanden. Ja - *der* blev nævnt Folk - det var den halve By, der blev nævnt af Rygtet - til Direktør.

- Saagar jeg, sagde Berg og lo, blev spurgt igaar: Jeg skulde vel være Direktør ...

-Ja, raabte Adolf, vi to - Berg - os to.

Spenner dukkede og vaskede Dug: Hvorfor ikke? sagde han. Det vilde vel have sin Interesse.

Berg blev ved at le, mens de andre i Spøg, leende og drikkende, vedblev at tale med »Dhrr. Direktører« om Stykker og Billetpriser og Skuespillerengagementer.

-Ja, sagde Berg: Naar man kunde slaa en Jøde ihjel...

De rejste sig fra Bordet for at drikke Kaffen ved Vinduerne. De takkede for Mad, rød-mussede og højrøstede, fik Cigarer tændt og slog Vinduerne op. Ovre i Passagen strømmede Middagssværmen forbi i Solen, Luften var høj og klar. De slog sig ned om Likørflaskerne, seende ud over Mængden, glade og vædende Tungerne med smaa Glas.

Adolf stødte sit Glas mod Bergs: Konsortiet leve, sagde han. Og han begyndte igen at lægge Planer om Koncerter, om Turnéer og om Sommerforestillinger med fremmede Kunstnere: September! Hvad taler De om September? der kan tjenes Guld i September, sagde han, det er de Rejsendes Maaned ...

- Der er jo ingen Provinser mere, sagde han og slog Haanden ud mod Passagen og Mængden. Det er jo kun ét eneste stort København, det hele ...

De smilte alle ud over Middagssværmen, og Spenner sagde: Og saa trækker man dem ogsaa over Sundet.

-Ja, sagde Adolf, over Sundet skal de.

De blev stille, hver i sine Tanker, blæsende smaa, fine Røgskyer frem for sig i Luften. Støjen nede fra trængte op til dem, og de sad, smilende og saa' paa deres Glas, hvis Vædske blev gylden i Lyset.

-Ja, sagde Adolf Det er det, det gælder om; og de tømte Glassene og brød op.

Berg og Adolf var ganske hede og opildnede, da de kom ned paa Gaden og skiltes ovre paa Halmtorvet:
38

- Men ligegodt, sagde Adolf. Tænk over det - det er en *Idé*.

-Snak, sagde Berg. Han var virkelig gaaet og havde smilet ved Tanken om »Direktoratet« - saa tosset det end var.

- Naa - - adieu, »Associé«, sagde Adolf Og inde fra Fortouget raabte han: »Jeg skyder Pengene ind.

Berg blev ved at lé ganske højt for sig selv, mens han sad, med Hatten paa sit Skød, oppe paa Taget af Sporvognen og kørte til Kontoret.

I Redaktionsstuerne var Persienerne nede for Solen og Luften stram af de nye Olietæpper paa Gulvene. Redaktionssekretærstolen, Hr. Gravesens Embedssæde, i den første Stue var tom, paa et Hjørne af Skrivebordet laa der en Flettekurv.

Flettekurven var Tegnet paa, at Fru Gravesen var i Redaktionen. Fru Gravesen holdt af at opsøge sin Mand i Redaktionstiden - væbnet med Fletteposen - for at afgøre pinligere huslige Udgifter (i Familien Gravesen kunde iøvrigt næsten alle Udgifter henregnes til de pinlige): heroppe forbød Hensynet til »De Herrer« Gravesen at blive højroestet eller simpelthen at gaa og smække med Døren.

-Ja, sagde Fru Gravesen hjemme med et lille Suk: Saa maa jeg vel ind til »Fa'er«.

Der var igen noget, det *maatte* skaffes til Pigebørnene. Caroline, giv mig mit Tøj! sagde Fru Gravesen. Hun fik Fletteposen og Tøjet -den længste Tid af Aaret var Fru Gravesens Tøj en grundtvigiansk Straahat og en Atlaskes Mantille - og kom ned ad Trapperne. De to Klaverer fulgte hende langt hen ad Vejen.

Familien Gravesen boede paa Østerbro i et »Gevinst-Hus«. De seks Frøkener uddannede sig - som Bier - til praktiske Erhverv, et Par i hver Etage. Hele Huset var fuldt af Skalaer, Solfeggier og italiensk Bogholderi.

Hvert Kvartér kom en af Bierne ud paa Trappen og hvinte »Ro«: Om Amalie blot et Minut kunde holde op med sine Hyl.

Amalie kvidrede i Stuen; der blev smækket med en Dør: Om Vil-helmine vilde holde Næsen hos sig selv - man maatte vel have Lov til at øve sig. Amalies Hoved kom tilsyne ved Kældergelænderet og skingrede op efter i Trappegangen.

Alle Frøknerne Gravesen svirrede ud af de respektive Døre og
39

hvinte, rødtoppede over Gelænderne - samtlige Damer Gravesen var Chatteringer af rødt -: Ja, Amalie kunde vel osse la' vær'.... Aldrig havde man et Sekund Ro for Amalie ...

- Pyh - Gud ved, hvor tit Vilhelmine tog sine Poter fra Klaveret....

- Saa? om Ida bare vilde passe sig selv, kom det fra Kvisten, fra Frøken Frederikke, der var med Stilebog og Blæk i Ansigtet. Alle havde de Røster i Diskanten.

- Aa, maa jeg være fri....

- Naa - det véd vi da om Vilhelmine, at hun bare øver for at irritere os andre ....

- Hold du din Mund, Frederikke.

- Uf - Ida bliver naturligvis raa, hvinte Vilhelmine.

Det gik fra Kælder til Kvist; saa smækkede Dørene - hele »Gevinsten« rystede, naar en af Frøknerne Gravesen bad om Ro - Amalie sendte den siste Pil op til de uregelmæssige Verber paa Kvisten:

- Hm - det véd man vel, hvem der kan klæde sig selv, skingrede hun. Frøken Amalie var Medlem af Holmens Kirkekor og holdt sig selv med Paaklædning....

Men Skalaer og Verber vedblev nu uforstyrreligt oppe og nede i Gevinsten. Frøknerne Gravesen var udmattede og havde ikke Vejr.

Fru Gravesen asede til Byen; hun havde en Gang, som hun var knækket i Knæerne, men hun brugte aldrig Sporvogn af Hensyn til Udgiften.

Naar hun kom ind paa Kontoret, nejede hun for Medarbejderne i den første Stue - Fru Gravesen havde været gift syv og tyve Aar i »Byen«, men hilste endnu stadig med et provinsielt Ungpigeknix, under Grundtvigianerhatten - og hun og Hr. Gravesen gik ind i et lille Brædderum, der benyttedes af Extra-Korrektørerne, og hvor der en Tid blev debatteret heftigt og halvhojt.

- Tror du, det er til mig, Gravesen? sagde Fru Gravesen træt, naar Redaktionssekretærens lille Skindpung endelig var kommet frem til Udbetaling.

Naar hun gik, kniksede Fru Gravesen igen, med et sky Blik til Redaktørens lukkede Dør. Fru Gravesen betragtede Redaktøren som noget, der var meget nær op til Guddommen.

Medarbejderne lod klogelig Redaktionssekretæren sunde sig lidt over sin Ordensliste efter Fru Gravesens Afgang.

40

Da Fruen var vel afsted, bad Berg om Papir; han vilde sidde her og skrive, han gad ikke gaa ind til sig selv. Han fik Papiret og satte sig hen i en Krog, men han fik ingenting skrevet. Han var tung og lidt forstumlet i Hovedet og sad og saa' frem gennem de stille Stuer, hvor Solen gennem Persienerne kastede sine regelmæssige Pletter hen over Gulvene, og Medarbejderne sad, den ene bag den anden, lænede over deres Borde.

Hr. Gravesen havde snærret sin første Forbitrelse op i Talerøret til Sætteriet - Faktoren hørte altid paa Stemmen, naar der havde været Udgifter til Pigebørnene -; nu havde han et ledigt Øjeblik og skrev med Albuen paa Lommetørklædet og Frakkekraven krøben højt op bag til, mens han bukkede sig. Hans »ledige Øjeblikke« tilhørte den modnere Ungdom, han belærte den utrætteligt i Oversættelser efter det engelske. Han havde gjort det i tredive Aar og troede endnu, at han var anonym og at det var en Hemmelighed.

Berg fik ikke skrevet en Linje. Den store Hurtigpresse begyndte at tage fat til Aftennumret og sendte sine uafsladlige, hastigt klaprende Stød op gennem Huset. I Redaktionsstuerne rørte sig ingen. Gravesen blev ved at sidde bøjet, fyldende Side paa Side og læggende dem til Bunke: Han lignede en Skildpadde som han sad, rundrygget med opkrøben Frakkekrave og dukkede.

Den eneste Afveksling i *den* Mands Tilværelse var hans »Viser«. Han havde været Fører paa et af de første Studentertog, og han havde endnu en humoristisk Aare, som de tog til, ved Rusgilderne i »Studenterforeningen.« Ved særdeles festlige Lejligheder var han ogsaa Medlem af Studenterdeputationer, med en meget gammel og vejrbidt Hue, der Aar for Aar faldt ham længere ned i Ansigtet, som om Hjerneskillen skrumpede ind med det øvrige ....

Inde i det næste Kontor sad Krans. Han havde ikke løftet Hovedet fra Papiret saalænge Berg sad der. Han kom klokken ni om Morgenen og satte sig paa Plads paa sin Luftpude; i tre Timer skrev han Bogstav til Bogstav, klokken tolv var han saa færdig med Føljetonromanen og havde tjent til Huslejen. Og han spiste sin Frokost, det sammenlagte Smørrebrød, uden at rejse sig, siddende foran sit Bord, stirrende ud gennem Stuerne, der endnu var tomme. Berg plejede just at komme paa den Tid og satte sig i Sofaen med en Avis.

- Berg - laaner De mig femhundrede Kroner? sagde Krans.

- Saa vilde man ta' Ferie, sagde han og blev ved at se ud i Stuerne, 41 mens der kom noget som et Lys i Øjnene med de blodige Aarer.

-Ja - lo Berg - om jeg kunde.

Krans strakte Armene i Vejret: Aa -ja, sagde han og lagde igen de lange Papirer til Rette: Man maa være glad, at man *kan* tjene Føden.

Der blev smækket med et Par Døre, saa det fo'r i Berg. Det var Hr. Stær, med Revision paa »Literatur«: Der var strøget otte Linjer, han kunde næppe tale - otte Linjer ....

- Der er strøget *halvtreds*, sagde Hr. Gravesen tørt.

- Men otte Linjer, som *maatte* ind .... Otte Linjer midt i Tankegangen. Hr. Stær satte sig, han begyndte at

læse op af Revisionen, og korrigerede alt, som han læste, hidsigt, med en blaa Blyant, skønt han vidste, Maskinerne gik, og intet blev rettet.

Hr. Stær led alle Helvedes Kvaler ved hver strøget Linje og hvert ombyttet Ord. Paa tyvende Aar løb han i »journalistisk Virksomhed« Væddeløb omkap med Familiens Fornødenheder, Hurtigpressen og sin egen Tanke.

- Netop Knudepunktet, sagde han - midt i Knudepunktet - men det er jo det, man aldrig sér, sagde Hr. Stær, forpint og fægtende med den blaa Blyant.

- De hører jo Maskinen, sagde Gravesen. Han gik uforstyrrelig over til et Par Depecher.

Men Hr. Stær blev ved med sine otte Linjer, krammende med sine forskrevne Fingre i sit Skæg. Tilsidst sagde han: Hvorfor arbejder man her. Vil De sige mig - hvorfor slider man sig op i denne Anstalt? Her gælder det jo dog blot - at faa Numret fuldt.

-Ja, sagde Gravesen.

Stær faldt tilbage i Stolen med Revisionen over sine Knæ. Maskinen klaprede op gennem Huset, højere og højere, som om den blev betaget af et voksende Raseri under Fodringen. Faktoren mødte med sin Mappe: han havde ikke Manuskript nok til Morgenumret.

Hr. Gravesen skød Skuffer op og i - Skufferne i de nye »Egetræsborde« gik aldrig op, Fyrretræet havde været fugtigt - og rodede efter »Indsendere«. Der maatte være Manuskript i Udlandet. Og Hr. Berg skrev jo »Bagstykke«.

Berg krammede Papiret sammen og rejste sig: Nej, sagde han. Det blir ikke til no'et.

Stær stod ogsaa op fra Stolen og sagde: Og naturligvis just naar man endelig en Gang har faaet noget sagt, sagde han og han gik ind i

42

Læsestuen med Berg. Et Par af »d'Herrer« sad og stod med Dagens Aviser. Hr. Stær lod sin Forbitrelse gaa ud over Aktieselskabet: der var *Hø* i de nye Sofaer og Skrivebordene faldt fra hinanden, saa de skrævede.

Aktieselskabets ny Udstyr var Egetræsmøblement med Staalhæng-sler paa alle Skufferne og alvorlige Sofaer, hvis sténhaarde Sæder og Rygge var betrukket med brunt Klæde. Udstyret var leveret af Bygmester Martens første Leverandør.

Stær var allerede borte og havde smækket Døren i, ind til sig selv. Han satte sig foran sit Bord, bestandig oprørt, tænkende paa sine otte Linjer: En Maskine er man, sagde han, en Maskine. Man maa en Gang *gaa* fra denne Anstalt.

Han faldt sammen, træt, som en slagen Mand: Hver Aften tænkte Stær paa »hellere at *gaa* fra denne Anstalt«; og hver Dag blev han, og skrev videre for at leve som en Mand, hvis Blod blev tappet draabe-vis.

-Ja, ja, sagde han, ja, ja - det er ikke anderledes. Han stod op og tog Frakken paa for at gaa hjem. Hr. Stær gik saa tungt i Trapperne, som om han bar de Mile af Papir, han i tyve Aar havde skrevet fulde, i en uhyre Victoriarulle paa sin Ryg.

Berg gik hen ad Gangen, ind til sig selv, for at sé, om der var Korrektur. Hans Kontubernal, Arnoldsen - »en af Bergs Generation«, som Redaktøren sagde - sad ved det andet Skrivebord og de hilste paa hinanden med et Nik. Der laa paa Bergs Bord hverken Korrekturer eller Breve, og han drev frem og tilbage paa Gulvet uden Lyst til at tage sig noget til.

- Den Maskine, sagde han irriteret.

- Hvilket? Arnoldsen løftede Hovedet fra sit Papir: Ja .... sagde han og skrev videre. Berg saa', henne fra Døren, paa Arnoldsens sært hvide Ansigt og den kvindelige Mund, hvis Læber uafsladeligt sitrede, naar han skrev.

- Hvad skriver De? sagde han.

- Aa - nogle Noter.... Arnoldsen blev siddende bøjet.

Berg havde faaet Arnoldsen til »Bladet« efter at have læst et Manuskript af ham, som Arnoldsen havde smidt i Kakkellovnen samme Dag, som Berg havde sagt, der var Talent; og nu, da han var kommen i Virksomhed, naaede det Dag for Dag aldrig videre end til Generalforsamlings-Referaterne og »nogle Noter«.

- Hvor var De i aftes, sagde Berg.

- I Rømersgade - der var Gudsforhandling. Han havde en sløret Stemme, der altid sitrede, saa man næsten troede, han stammede, og han bed sig uafsladelig med sine smaa Tænder i Læben, mens han talte.

Han sad lidt, saa sagde han: Har De været der? - Nej, sagde Berg, ikke iaar.

- Hvor de Folk kæmper - hvor de slider - med deres Uvidenhed. Han fortalte med Øjnene i Bordet, i sine besynderlige, hakkende Udbrud, om Mødet:

- Det var om Verdens Skabelse - i de seks Dage - paa tiende Aften havde de talt om de seks Dage og om første Mosebog - *tiende Møde*, sagde han og lod den knyttede Haand falde ned mod sit Bord

- De skulde hellere ikke gaa der, sagde Berg. Hvad nytter det?

- Man lider med dem, sagde Arnoldsen med sin sitrende Stemme.

Han bøjede sig over sit Papir og vendte tilbage til sine »Noter«. Det var Smaanotitser, han samlede, om Fattigforhold i London, om Elendigheden rundt i Verden, om de sociale Nødstilstande, Notitser, over hvilke han lod sine tre og tyve Aar ruge halve Dage, og som blev trykt i »Bladet« med Petit, ved Siden af Kulissenyhederne.

Redaktøren kaldte Arnoldsen for »Bergs hvide Mand« og værnede »Noterne« mod Hr. Gravesen, der var forbitret: Man kunde vel i det mindste holde sig Nihilister fra Halsen - mente han.

Redaktøren sagde: Naa - det er af de Nihilister, som ikke slaar ihjel; og »Noterne« blev staaende.

»Nihilisten« kunde undertiden komme paa Kontoret, bleg som var han syg:

- Hvad jeg har sét for Ansigter, sagde han med en Stemme, som om han frøs, hvad man sér for Elendighed - for magre, for gamle, elendige Ansigter .... han malte nervøst disse Ansigter for Berg; og han sad hen, stirrende paa sit Papir, bundet og knækket ved den blotte Erindring om disse Fattigansigter til Gaden, til han igen begravede sig i sit ørkesløse og skrivermæssige Arbejde - fortæret som af en Feber, af sin raadløse og stumme Fanatisme, af et stumpt og møjsommeligt undertrykt Raseri over sin egen Mangel paa Handleevne, Magtesløsheden overfor al den Verdenskummer, han saa'.

- Han har s'gu Skt. Veitsdans, sagde Lille-Gerster, som afskyede ham.

Hr. Gravesen kørte ham venskabeligt rundt til Sporvognsselskabs-

Generalforsamlinger og reducerede saa Referatet til ti Linjer, naar han endelig Klokkeren halv tolv naaede ind til Kontoret ude fra Smal-legade.

Berg havde staaet og sét paa ham. Nu gik han hen til Skrivebordet og tog et Par Manuskript-Konvoluter frem af en Skuffe. Men han kom ikke længere end til at spekulere over Skriften .... Alle Mennesker omkring Tyverne havde dog kun to Slags Skrift. Den ene Part en rund Barneskrift, der ikke var kommet bort fra Skønskriftbogen, kun var alle Bogstaver skrumpet sammen og rynkede som et overgemt Æble; de andre, hvis Bogstaver gav sig stramme nok, havde i Grunden blot strakt de samme tynde Jomfru-Tegn den gale Vej, som havde de rejst dem med en Stiver under hvert Bogstav ....

Der lød et rask Bank med to Knoer, der meldte Lange.

- Da', Børn - kom han ind. Hvordan gaar 'et? Goddag, Hr. Arnoldsen. Han kom til Sæde.

- Tak. Og dig? sagde Berg.

- Tak - brilliant. Brilliant s'gu ... Sidder nede paa Boulevarden disse Formiddage, dejlige Formiddage, du - føler s'gu, hvordan det vokser for En ... Billeder faar man, med et Lys over - Lange fangede dette Lys med sin hule Haand og klaskede det paa sine »Billeder« - Har s'gu forresten et Par Smaastumper med, sagde han flottere, som jeg vilde læse for dig.

Arnoldsen gjorde Mine til at ville rejse sig fra sit Arbejde: Bliv bare siddende, kære, sagde Lange. De forstyrrer ikke. Han havde faaet en Bunke Papirer op af sin Lomme af Format som Kancelliakter og rodede rundt - paa hvert Ark svømmede der kun et Par enkelte læselige Sætninger rundt mellem mange sære Tegn - -: Besynderligt - jeg havde s'gu et Gulv, et brilliant Gulv - kan s'gu ikke finde det... han blev ved at rode ...

- Det var et Gulv, forstaar du - Lange viftede med Haanden - et Balsals Gulv, du, sét ind gennem Dørene - med Støv henover og en Stump Garnering helt inde og en »Sonne« paa en Væg, du, i forgyldt Ramme - hva? De Folk har altid Sonne, sagde han med et lille For-staaelsens Nik, gamle Sonne, du ...

- Og saa kommer Snakken, indefra Dameværelset, hvor hun ta'er Tøjet paa .... Lange læste et Par Linjer, stadig malende, bevægende den ene Haand - Forstaar du, *det* skal jo nu *udføres*, forstaar du.... Saa-dan lidt søvng Snak - som de er - med Støv i Øjnene ....

45

- Her er et brillant Sted i Kotillonon - i siste Tur, naar de er blevet saadan rigtig smidige i Livene ... Han læste igen ...

- Men - det var s'gu egenlig ikke det, jeg vilde læse -Jeg har faaet hende ned i Drosken (han søgte) hvor de siger Farvel - med en Arm ud over Vogn døren, i Lyset.... Brillant Lys paa den Arm, sagde han, naar hun kører ... Storartet Lys over Handsken.

Berg havde i et halvt Aar sét hver lille Skønhedsplet i Lyset paa den Arm. Du skulde sé at gøre det færdigt nu, sagde han. Han følte en stor Nøgtternhed efter Formiddagsglæderne, og den evige forslugne Maskine dernede skar ham i Ørene.

- Færdigt, sagde Lange. Det kan jo gøres færdigt paa et Par Dage .... Han rejste sig og gik op og ned ad Gulvet med et meget misfornøjet og tvivlende Udtryk: Men jeg véd s'gu ikke, hvordan de Folk sér, sagde han. *Jeg sér* Gulvet - som jeg sidder i Rygeværelset - ind gennem Dørene - med Væggene og et Par Stole ... Med et Par *Menneskeøjne* ser jeg ...

- *Saadan maa det gøres*, sagde han og standsede. Men jeg véd s'gu ikke, hvordan de andre sér, sagde han.

- *Og præker* - De véd s'gu alt muligt.. .Jeg vilde være glad du, om jeg bare fik én lille Følelse boret ud - det er, Fanden ta' mig, Kunsten: at finde det ene, lille Ord ...

- Ordet, der gi'er det, sagde Lange med Overbevisning.

-Ja, sagde Berg sukkende, det er det.

- Men jeg véd s'gu ikke, hvordan de andre sér, sluttede Lange. Han begyndte at samle sine Akter sammen. Gaar du med ned ad Gaden, sagde han.

- Nej -jeg har lidt at gøre endnu, sagde Berg, han fulgte ham ud. Da de var kommet udenfor, sagde Lange med en Forstaaelsens Gebærde: Spørg, hvordan han derinde har syntes om det.... Man maa s'gu vide, hvad Populus mener, sagde han. Berg vidste, Arnoldsens mente intet.

- Hvad bliver det forresten til med ham, sagde Lange med sit tvivlende Udtryk og sagtere.

- Naa, sagde Berg og trak lidt paa Skuldrene.

- Ikke til noget? sagde Lange med Lys over Ansigtet; det er *det*, jeg altid har sagt. Farvel, du.

Lange skred fløjtende ned ad Trappen, mens Berg gik ind i Redaktionen.

46

Inde i Redaktionsstuerne var det allerede begyndt saa smaat at mørkne. Det var de halvt private Audiensers behagelige Time. Inde i »Læsestuen« havde en Skuespiller, der gik sin Direktørs Ærinde, med en Reklame i hver Lomme, i en Sofakrog fat i Bagstykke-Leverandøren, Hr. Isack, hvem han tiltroede betydelig Indflydelse.

En betroet Embedsmand fra Konferentsraad Heins Bank underholdt Krans, som ved en Pult sammentalte sine Linjer i Morgenumret:

- Kapitalen burde naturligvis tage Sagen i sin Haand, sagde han, Stedet var jo henrivende, Stedet havde jo alle Betingelser - der var Tale om »Marienlyst«, som et Aktieselskab maatte kunne gøre til et europæisk Bad -.... Men Publikums Interesse maatte vækkes først.

- Man maatte have Publikums Interesse vakt, sagde Bankherren.

Inde i Redaktionssekretærens Værelse var Lampen allerede tændt paa Skrivebordet. Redaktøren havde ført Professor Gerster ind til Hr. Gravesen. Professoren talte i Familiens bløde Tone, siddende med Benene slaaet behageligt over Kors i sin Lænestol:

- Der var ganske vist endnu længe til Kongressen - men den almægtige Presse - og Professoren gjorde en Haandbevægelse frem mod Hr. Gravesen, der altid blev ligesom lidt bredere i Stolen i Tiden fra fem til seks - kunde man aldrig gøre sig bevaagen for tidlig ...

Redaktøren stod ved Siden af og stirrede ud paa Himlen, der begyndte at farves rød over Slottet, som man saa' som en mørk Kolos helt nede for Enden af Holbergsgade. Redaktøren var en soigneret Mand, der mest hørte til, med et lidt træt Udtryk. Han var behagelig - med et let Skær af Ligegyldighed overfor alle Medarbejderne undtagen overfor Hr. Stær, der angreb hans Nerver. Han ønskede frem for alt ikke Støj i sin Avis og ånsaa »Le Figaro« for Mønstreet af et Blad.

-Ja, Kongressen skulde være skandinavisk - med Indbydelse til de finske Læger .... Og det var projekteret at forbinde den med en Udstilling - - Af hygiejnisk Indhold ...

De Herrer talte halvhøjt ind gennem Stuerne, hvor det lidt efter lidt blev mørkt. Kun Gruppen om Hr. Gravesens Lampe - hvortil den militære Medarbejder, Kaptejn Petersen, falden for Aldersgrænsen, havde sluttet sig - var i fuldt Lys. Efter den egenlige Kontortids Slutning var Yderdørene lukkede, og Maskinens Støj lød kun herind som et hyggeligt Akkompagnement af fjern Brusen. De Herrer blev ivrigere, og Bankherren sagde højt til Krans:

47

-Ja - det er Maalet, min Ven, vi maa vække Publikum; og henne fra Sofahjørnet i Mørket sagde Skuespilleren med sin markerede Stemme:

- Ganske vist - der var tænkt paa en fransk Ballet - men, oprigtig talt, vore egne gør det s'gu ligesaa godt.... og de to Herrer lo halvhøjt gennem Stuerne, mens Professoren, der støttede Hagen i sin Haand, sagde i sin alvorlige Tone: Ja - Hygiejnen er upaatvivlelig Samfundets første Livssag.

Samtalen blev afbrudt af en lille Mand, der kom ind gennem Læsestuen og holdt sig tilbage i Halvmørket, da han saa', der var fremmede. Det var lille Hr. Canth, som forlegen sagde, at det var ingenting, han vilde blot sige Redaktionssekretæren et Ord ...

»Ordet« var et Par Fribilletter til Fru Canth, som han fik stukket i Lommen i en Krog. Fru Canth sendte saa jævnlige »Manse« i Billetmission til Redaktionssekretæren, som hun titulerede »Gamle Næst-sødskendebarn« og lod give sig Kindkys, naar de mødtes.

Berg havde faaet Tøjet paa, og mens han knappede sine Handsker, sagde han, irriteret ved dette glatragede Komediantansigt med de tykke Kæber - som et Udbrud af hele disse Par Timers Lede:

- Naa - hvad er det saa for en Løgn, vi skal debitere, saa uformodet højt, at det hørtes gennem alle Stuer og der pludselig blev stille, mens Berg gik.

En Sætter kom imod ham ude paa Gangen og sagde, at en tysk Herre var gaaet ind og ventede paa hans Værelse. Berg sagde, man kunde dog gerne have sagt, han var gaaet.... Ja - men - det var en tysk Herre.

Den tyske Herre var Impresario Hr. Theodor Franz. Hr. Theodor Franz svedte - det var den sjette Visit hos Pressen - men sagde, han var som genfødt.

- Min Herre, sagde han, Skandinavien er en Lystrejse - det er en Rekreation.

Berg spurgte, hvad Hr. Franz bragte iaar. Hr. Franz bragte en Buket - en Stjerne-Buket, desværre, det er det eneste ...

- Min Herre, sagde Hr. Theodor Franz med et Suk, de Tider er forbi, hvor man bød paa et Program med seks Numre.

Og han begyndte at trække et Par Reklamer frem, idet han talte om den københavnske Presse. Han kaldte den en Presse af Rang, og han kunde sige, han satte særlig Pris paa den københavnske Presse:

48

Den københavnske Presse forstod *Sagen*, sagde han, og var *deltagende*.

-Ja, min Herre, sagde han, Deres Presse har megen *Fantasi*.

Han havde sat som et fedt Punktum og pustede, med Hænderne paa sine Knæ. Berg følte Forpligtelsen til at fylde Pavsens med en Kompliment og sagde:

-Ja, min Herre, det er jo kun en Pligt at være imødekommende mod »Stormestren« blandt Impresarioer.

- Min Herre, sagde Hr. Theodor Franz, der modtog Komplimenter med bredt Bryst: Det er kun et Talent.

Hr. Theodor Franz lod Øjnene falde i sin Notitsbog og blev pludselig oprørt. Han havde bemærket Fattigskattens ti Procent. Fattigskatten fornærmede ham, han kaldte de ti Procent en Krænkelser.

- Min Herre, sagde han jeg forstaar det ikke. Vi bringer Kunstnere - vi bringer Verdensberømteder, og man brandskatter os som Menageriejere ...

Men Hr. Theodor Franz blev hurtigt formildet, og han talte om København. Han besang den, han fandt ikke Ord for at lovsynge den. Han gik hen til Vinduet og talte stadig højere og højere. Dette var utroligt; dette var endelig en By. Dette var Foretagelsesaand - en Storstad, her kunde man anlægge Kapitaler.

- Min Herre, sagde han, jeg er forsigtig - forsigtig, jeg har femten Aars Erfaring. Men ti Stjerner, min Herre, ti Stjerner fører jeg til København - i en Sæson.

Han vendte Ansigtet mod Vinduet, og idet han saa' ud over den lyse Gade, sagde han:

-Ja, min Herre, her er »Stemning«, her forstaar man at nyde efter at have arbejdet.

Og han blev ved at tale i sin ophidsede Tone, med store Haandbe-vægelser, slaaende ud mod Byen foran sig. Han talte om de nye Stad-dele, om Victoriateatret - »Min Herre,« sagde han, »Tusinderne vil dryppe fra Væggen« - om Voldene, der var mejet bort, om »National«, om Strømmen allevegne:

-Ja, min Herre, sagde han. Her er Jord for en Verdensstad.

- Hvor paa venter Skandinavien, raabte han, paa hvem venter man? Norden venter paa København, sagde han. Jeg afgør en Sukces med ti Depecher fra København.

Berg hørte ikke mer. Han drømte med et Smil, med Hovedet stot-tet i sin Haand. Og uden selv at vide det traadte han hen til Vinduet,

49

og han stirrede smilende ned ad den lyse Gade mod det store Slot.

Hr. Theodor Franz var blevet meget varm og kunde næppe faa Vejret. Han holdt inde og tørrede den begejstrede Sved af Panden.

-Ja vel, min Herre, sagde han, det er et lykkeligt Land.

Berg vidste knap om sine egne Ord, da Hr. Theodor Franz brød op, og han fulgte ham tildørs med en Kompliment. Han var i Tankerne paany vendt tilbage til denne »Spøg« fra Restauranten; til den Plan, som ikke vilde vige fra ham: dette Teater, der fortryllede ham, saa fuldt af Liv; hvor alt virkede, som byggede de derinde en hel Stad; dette Teater, som blev ham et Symbol, det store Symbol paa denne ganske By, der begyndte at *leve*.

Og han følte igen hele Leden fra de tungluftede Stuer dernede, hvor de udslidte Medarbejdere dukryggede skrev mekanisk omkap med den buldrende Maskine - Gravesen, Krans og Stær... Og Ar-noldsen og Lange, der evindeligt sad, den ene mismodig og den anden selvglad, og befølte deres eget Talent og kom ikke videre - en evindelig Marsch paa Stedet af hele dette »skrivende« Kompagni.

Og han selv?

- Nej, nej - han havde heller intet Digtalent - hele hans Talent, han vidste det nu, havde kun været *hans Samliv* med denne By ...

Og gaaende frem og tilbage paa Gulvet, et Bytte for al den Bevægelse, denne Dag havde opsamlet hos ham, saa' han, som et Landskab, Solen pludselig belyser - hele sit Liv, det fjerne ganske nær.

Erindringen om hans første Hjem i Skovridergaarden paa Als viste sig altid først for ham i *det* Billede: den runde Dam med sin Grønsværkant, hvor Barnepigens sad med Benene op under sig og strikkede paa sin Hose, samt Lysthuset foran Dammen med de fire hvide Søjler og ved Siden af Gangbrædtet, hvor han listede sig frem skævende og bange for at kigge ind i »Lunden«, hvor der var ganske stille, og hvor Barnepigerne sagde, at *der* boede »den store Mand« ...

Herluf legede rundt om Dammen, og ovre paa den anden Side krob han op paa Stakittet og holdt sig fast: Ude paa Engen vadede Landsbydrengene i Aaen med deres bare Ben og langt borte laa »Fa'ers Skov« - til han faldt ned og skraalte, og Barnepigens satte i med et: Naa - saa... og fik ham samlet op.

50

Saa faldt de i Søvn, begge to, ved Siden af hinanden paa Grønsvæ-ret, mens Myggene stak dem, saa Herluf havde Buler over hele Kroppen.

Til Moders Fødselsdag blev der bundet Kranse til Lysthuset, af Guldregn og Sirener, og »Thebordet« var dækket derinde om Morgenen. Fremmede Damer gik rundt om Dammen i stive Skørter og sad i Solen paa Bænkene og lo med deres Kopper i Hænderne, mens lille Herluf løb rundt i Fløjelsblusen og bød Kager om.

Om Formiddagene legede Herluf i Gaarden: Mo'er holdt Udkgig fra sit Vindu. Han jog - langt borte - efter Kalvene, saa de satte i Galop fra Vandtruget paa deres slatne Ben; Rugehønen laa med bredte Vinger over Kyllingerne i Solen ved Stalddøren - de rullede ligesom smaa gule Æg mellem Gaardstenene ... Og Lars kørte Hø ind, mens Moderen lukkede alle Vinduer op, for at Duften kunde trække ind i Stuen, og saa kom Ruglæssene med alle Ørentvistene ...

Lars fandt alle Mettes Killinger oppe i Høet over Toftene, det var en hel Kurv fuld af smaa, snøftende Blinddyr, som Herluf bragte ind i Køkkenet for at give dem Mælk... Da de blev druknet i Dammen, allesammen i en Sæk, græd Herluf saa længe, til han tilsidst kom i det mørke Kammer ...

Og saa blev det koldt, og Havedøren blev til et Vindu, og Moder lo ad Fader, naar han gik i sine store Træskostøvler til Skoven og slog paa Ruden til Farvel.

Moderen sad ved Vinduet om Eftermiddagen, Herluf stavede med Bogen i hendes Skød; siden saa' han Billeder, liggende paa Gulvet, paa Maven, mens Moderen syede - Plejlens Lyd hørte man gennem den stille Gaard. Lars og Daglejeren tærskede i Loen ....

- Mo'er, sagde Herluf paa én Gang, midt som han laa over sin Billedbog, er du lykkelig?

Moderen lo. Hvad den Dreng har for Idéer, sagde hun.

-Ja, sagde hun saa og lod Sytøjet synke: jeg er lykkelig.

- Naa, sagde Herluf blot og laa igen stille paa sin kuglerunde Mave over Billedbogen - halve Timer. Vintersolen krøb ind til smalle Striber henover Gulvtæppet.

Moderen rejste sig og de gik over i Loen; Lars og Daglejeren tog til Huen og tærskede videre, og Moderen satte sig paa en Bjælkekant med Fødderne højt op under sig og saa' til. Herluf krøb ogsaa op - 51 han dukkede altid frem bag Moderens Skørter - og Søren tog Sæd op i den hule Haand og viste Fruen, hvor den skæppede.

Naar det begyndte at skumre, gik de hen ad Poppelalléen forbi Haven til den lille Bænk. Der sad de, mens Solen gik ned bag Degne-gaarden, og Klokkerne begyndte at ringe.

Degnens tykke Tine kom med et Tørklæde over Hovedet. Munden stod ikke paa Degnens Tine, og altid havde hun travlt med at lægge sine Kjoler ud i Sømmene. I Skovridergaarden var det, som alle maatte lé, bare de saa' hendes runde Ansigt.

Paa »Mørkningsbænken« nikkede »Tine« til hver, der kom forbi paa Vejen, og kaldte ham ved Navn, og snakkede løs igen:

-Nej, nej, sagde hun. Peer Nils kan hverken leve eller dø, stakkel ... Tine tumlede med de syge i det ganske Sogn. Hendes Kur var: Vinduer op og faa dem i Solen.

-Ja, hun ka' løvte En, sagde den lamme Peer Nils, Degnens Tine ka' løvte En, og Taarerne løb det gamle »Mimredyr« - som Tine kaldte ham - ned ad Kinderne bare ved Tanken.

De sad alle tre paa Mørkningsbænken, til Klokkerne hørte op at ringe, og der blev stille, i Genbogaarden kom Drengen frem og lukkede Gaardporten.

- Der er Skovrideren, sagde Tine. Hun hørte ham altid først, naar han kom paa Vejen. Og snakkende gik de alle hjem ad Alléen.

I Degnegaarden gik Moder og Herluf op for at drikke Kaffe om Eftermiddagen. Det var som alting skinnede i Degneboligen: Stuerne og den lille runde Degn og Tine og Madammen, og Solen, syntes man, stod altid ind i Stadsstuen over det sandstrøede Gulv.

Ingen havde heller saa rask til Vaffeljernet, som Madam Bølling.

Efter Kaffen sad Moderen og Tine i Stadsstuesofaen og sang. Med ét satte de op at danse og valsede over Gulvet, saa alle Madam Bøl- lings fine Sandstjerner fløj; Tine var Kavallér og svingede, saa Skørterne viftede:

Smukke Pige med det sorte Haar,
Se lidt paa mig,

Hør hvor bankende mit Hjerte slaar,
Jeg elsker dig. Nej,
Hr. Jæger, nej.
52 Lad mig gaa min Vej,
Hvis Mama det saa',
Vil jeg Utak faa.
Paple, Paple, Paple, Paple Pap,
Det tror jeg knap.

Det var Tyrolerval. Tine slog Armen om Fru Berg, saa det kladske-de, Madam Bølling nynnede med paa sin Stol.

Smukke Pige med det sorte Haar,
Sé lidt paa mig ...

Herluf gjorde ogsaa Spring, foran Spejlet, med Fingrene i Munden: *Han* skulde danse - han skulde danse, raabte Tine. Hun og Fru Berg pustede i Sofaen med hinanden om Livet, mens Herluf skulde danse. Han hoppede som en Kakelak med Tungen stiv i Munden - gamle Bølling lo, saa hans Mave gyngede under Vesten. Saa satte Tine i igen og valsede og sang:

I Kongelunden vort Bryllup skal staa
Med Dans og klingende Spil
Enhver, der har Lyst, kan se derpaa,
Vi indbyde alle, store og smaa,
Til Festen i Kongelunden.
Trallera...

De svingede, saa de ikke havde Vejr.

- Syng, syng, raabte Tine aandeløs: De Gamle sang; gamle Bølling slog Takten med Foden som ved Psalmesangen i Kordøren, og Herluf blev helt vild og for om i Rundkreds som Hesten »Zampa«, han havde set paa Markedet i Avgustenburg, mens han hylede:

Til Festen
I Kongelunden....

- Skovrideren, sagde Tine, og standsede midt paa Gulvet. Berg stod i Døren, og de blev alle stille, ligesom halvflove i det, til Tine fik Berg budt op og valsede.

53

Naar de kom hjem fra Degnens, sad Moderen i Mørkning til The. Hun sang ved Klaveret - det var Visen om »Lille Grete« - med en svag, dæmpet Stemme, der knap naaede frem i Stuen, Berg aabnede sin Dør paa Klem, Herluf sad ganske stille paa sin Skammel.

Ak, kæreste Hr. Guldsmed,
Jeg har kun Sorg og Savn,
Min Grete rejser fra mig
I Dag til København.
Nu vil jeg gerne be' ham,
Min gode Mester Vig,
At gøre mig en Guldring
Og skrive indeni:
Farvel, farvel, lille Grete!

- - - Det var de korte Dage. Slud og evig Regn. Fru Berg og Tine kom forfrosne i store Sjaler til Mørkningsbænken. Hjemme blev der slet ikke tændt Lys om Aftenen, Faderen og Moderen sad sammen i Sofaen i Mørket. Herluf krøb sammen ved Fødderne af Moderen. Talt blev der ikke.

Stridregn var det, saa det slog mod Ruderne: De Satans Hunde, sagde Faderen. De to Jagthunde hylede jamrende oppe paa deres Loftskammer.

- Det er mod ondt Vejr, sagde Moderen, sagte, som om hun frøs.

De sad igen stille, mens Hundene blev ved at jamre: Det er ikke til at holde ud, sagde Berg. Han rejste sig for at gaa op til Hundene. Moderen og Herluf blev alene og hørte hans Skridt over Loftet.

- Mo'er, sagde Herluf stille op imod hende i Mørket: Dør da Kongen?

- Gud forbyde det, sagde Moderen. Herluf tog om hendes Knæ, hun havde saa underlig en Stemme.

- - Moderen og Herluf sad endnu med Tine paa Bænken, skønt det længst var blevet mørkt. En Gang imellem hvidskede de en Sætning - med de Stemmer, hvormed i de Dage alle talte, som om de havde en Kulde i sig - om det eneste, man talte og tænkte: om den syge paa Glücksborg.

Man sagde, det var igaar blevet værre med Kongen.

54

Vejen laa stille og øde. Kun Pilene paa Genbohegnet svajede i Mørket.

- Mon han er ved Samling, sagde Tine.

- De siger jo Nej, sagde Moderen.

De hørte en Vogn, der arbejdede sig tungt gennem den opblødte Vej: Det er Posten, sagde Tine og rejste sig. De saa' ham komme frem i Mørket vandrende ved Siden af sit Øg.

-Jakob Hans, raabte Tine, hvordan er 'et?

-Jakob Hans standsede sit Køretøj og stod lidt. De si'er, han er død, sagde han saa.

- laftes.

Moderen og Tine græd højt, Herluf trykkede sig ind imellem dem. Posten satte langsomt sit Øg i Gang igen gennem Mørket: Godnat, Jakob Hans, sagde Tine gennem Graaden.

De blev ved at græde ved Siden af hinanden: Jeg tænkte det, sagde Tine. Uglerne var saa slemme iaftes.

Berg kom bag ved dem: I véd det, sagde han. Moderen lænede sig til ham; lidt efter lidt hørte de op at græde og stod stille.

- Nu skal Klokkerne gaa, sagde Tine.

-Ja, sagde Berg.

- Hent Deres Forældre, Tine, sagde Moderen. Lad os være sammen.

De gik hjemad, Berg holdt Herluf i Haanden. Da de kom ind, gik Herluf ud i Køkkenet og Borgestuen og sagde til hver:

- Kongen er død, og saa' paa, hvordan hele Huset græd.

- - Man ventede Krigen hver Dag. Brød den ud, maatte Berg med som Reserveløjtenant, og han vilde have sin Kone og Herluf bort i alle Fald: i Skovridergaarden maatte der dog ansættes en Vikar. Og han vilde være roligere, naar han vidste Kone og Barn i Behold hos sin Fader og Søster i København.

Hun gav efter; iaften skulde de, hun og Herluf, rejse med Dampskibet, som anløb Sønderborg ud paa Natten.

Det var en fugtig og taaget Dag. Fru Berg gik sidste Gang om til hvert et Sted i Gaard og Have; Herluf stolprede hende i Hælene. Hun stod i Stalden hos den blissede Ko - det var Fanny, som havde givet

55

Mælk til Herluf, da hun ikke længere taalte at amme ham -; hun stod og kløede Fanny kærtegnende mellem Hornene, den var saa kælen og vilde slikke hendes Haand:

- Saa sørger Lars jo for hende, rigtig godt for hende, sagde hun.

- Det ka' Fruen være tryk paa, sagde Lars, som ogsaa var paa Vej til at vande en Høne foran den blissede.

Kørerne vendte Hovederne i Baasene og brølte langtrukket og dæmpet, mens »Fruen« lukkede Stalddøren.

De gik om langs Længen forbi Hønsehuset: Ja, den spættede var trofast.... den lagde Æg til det sidste, og de bøjede ind bag Hækken ved Dammen. Herluf tog Moderens Haand, mens de gik. Ved Lysthuset standsede de. Der hang paa Slyngrosen om den ene Søjle en frisk lille Gren, da Moderen saa' den, begyndte hun at græde igen og brød den af.

- Mo'er - kommer vi hjem til din Fødselsdag, sagde Herluf.

-Jeg véd ikke, sagde Moderen, som græd.

De gik ind gennem Lunden; i dens Udkant laa der en Høj. Henne over Landsbyen gik Solen ned. Det var som en fjern Brand over Skyerne; foran dem laa Eng og Aa og Gaarde og »Fa'ers« Skov. Fru Berg saa' frem derover, længe, længe; græde gjorde hun ikke mer, stod kun bleg og stille.

- Mo'er, sagde Herluf og trak i hende, men hvorfor maa vi rejse.

Moderen rørte sig ikke: Fordi Fjenden er over os, sagde hun. Og Herluf stod stille, ligesom den Gang, han havde været i Kirke.

Om Aftenen sad de i Stuen, Fader og Moder i Sofaen, Faderen sad hele Tiden og klappede Moders Hænder, Herluf havde han paa Skødet.

-Ja, det er Tid, sagde Faderen. Moderen rejste sig og begyndte at tage Tojet paa, men hun lod det ligge og gik hen til Vinduet, hvor hun græd med Hovedet mod Stolpen.

Da Vognen var forspændt, kom Tine som en Stormvind med sit Torklæde over Hovedet.

- Naa, naa, sagde hun og lo med Graaden op i Halsen. Vi skal nok muntre Skovrideren .... Det er fra Moders Urtepotter, sagde hun og stak et Par Blomster til Fru Berg; hun kunde ikke tale mere.

Ude paa Gangen stod alle Folkene paa Hosesokker, der var en Snoften i hele Klyngen. Fru Berg rakte Haanden til hver: Mo'er, sag-

56

de Herluf, du har ikke givet Haanden til Hans Husmand, Mo'er, du har ikke givet Haanden til Hans Husmand, Mo'er ... Da Maren Malkepige fik Haanden, gav hun sig til at hyle, som om den Onde vilde tage hende, og slog Forklædet op om Hovedet.

Til sidst kom de da ind i Kalechen: Farvel, Hans Husmand, blev Herluf ved at raabe; og Vognlygtelyset faldt hen over Dagligstuevinduerne og »Kontoret« og saa over Poppeltræerne - de var ude af Gaarden.

Oppe ved Mørkningsbænken stod Tine og vinkede med sit Tørklæde. Hun løb med Vognen og rakte Haanden ind over Forlæderet. Saa tog Herluf paa at græde.

Da de kom til Sønderborg Havn, laa Dampskibet allerede der ude og stønnede med sine Lanterner. Baaden var klar. Baadfolkene løb rundt med Lygter; da Herluf kom ned i Baaden og følte det gyngende under sig og saa' det sorte Vand, græd han igen og vilde hjem. Faderen tog ham paa Skødet paa Toften.

De var snart ude, Afskeden maatte gøres kort. Moderen og Herluf var oppe ad den lille Trappe ved Hjulhuset, og Styrmanden holdt sin Lygte op mod Bergs Ansigt, der stod paa det nederste Trin.

- Nej, sagde Berg, jeg bliver.

Og der blev pebet, og Skibet begyndte at ryste under Maskinen. Baaden saa' man knap mer, kun Lygterne inde ved Havnen.

- Mo'er, sagde Herluf og tog hende i Kaaben, Mo'er, Fa'er græd. Moderen svarede ikke. Hun troede, hendes Øjne vilde kunne finde ham i Mørket endnu - hendes Mand.

Skibet stødte saa tungt op mod Sønderborg Slot.

De saa' ikke Mand og Fader mer. Berg faldt ved Dybbøl i Skanserne. Det var Fru Berg, som om det kun var noget, hun havde vidst og ventet, og som om det slet ikke gav nogen Forandring - uden Im-mortelkransen, hun bandt om hans Billede over Sofaen.

Hun syntes, hun havde *altid* siddet ørkesløs her i disse trykkende Stuer og stirret ud paa den træge Vester-Gade og hørt Svigerindens langsommelige Pløjen gennem »Napoleons Felttog«, som hun igen begyndte forfra for den Gamle. Ved hver Lyd fo'r Fru Berg sammen: Det var vel Herluf, der gjorde Ulykker igen. Den Dreng var blevet

57

saa kejtet af lutter Forskræmthed, at han ikke rørte sig uden at gøre Skade.

- Marie, skreg den Gamle fra den lille Stue, Marie ....

-Ja, ja, sagde Moderen, hun var allerede paa Vejen til Gerningsstedet.

- Naar han blot la'er mine Piber hænge, skingrede Bedstefaderen. Er det mine *Piber*? skreg han ud gennem Dørene. Ikke en Time lod han Marie i Ro med sine Piber: Naar han blot la'er mine Piber *hænge*, blev han ved.

-Ja ja -ja -ja, sagde Marie. - Men kunde Bedstefader ikke flytte dem derind? Her kom Herluf saa sjældent....

-Ja, ja, Marie, de blir nok flyttede, de blir nok snart flyttede.... Men min Tid blir de hængende, min Go'e, sagde han rystende, min Tid skal de ha' Lov at blive hængende, min Go'e, blev han stædigt ved, med sin halve Hoste, der aldrig blev til mér end til en Stønne, og som dog fyldte hele Huset.

- Skal jeg ikke læse for dig, sagde Marie.

- Tak min Go'e, sagde Bedstefaderen, stadig stiv, hvis du vil....

Marie læste et Par Sider, mens den Gamle stadig rømmede sig og flyttede sig i Stolen: Tak, sagde han saa, men du er vist træt nu... Hvor er Minna? sagde han.

- Hun kommer vist strax, sagde Marie og lagde Mærket i Bogen. Hun sukkede.

-Ja -ja, du sukker min Pige .... ja, ja, det er ikke Skovridergaar-den .... Vi andre, vi har siddet her fem og tredive Aar .... tit baade *Sommer* og *Vinter*, sagde han. »*Sommer* og *Vinter*« glemte han aldrig, det refererede sig til et Par Somre, hvor han ikke havde været inviteret til Skovridergaarden.

Marie svarede ikke; lidt efter kom Minna, og hun vendte tilbage til sit Vindu.

- Hvordan er 'et, hun læser, sagde den Gamle. Jeg forstaar hende ikke - hvordan er 'et, hun læser, sagde han. Minna tog fat paa Læsningen.

Inde fra Spisestuen lød der et Rabalder: Marie, Marie, gik det løs. Fru Berg var allerede derinde. Det var en Urtepotte, der laa paa Spisestuegulvet med Jord og Skaar og det hele.

- Men Herluf dog, sagde Moderen, saa inderlig træt bebrejdende, *kan* du dog ikke ta'e dig iagt?
58

Herluf dukkede over Misgerningen - han var paa Veje til at blive rent ud skeløjet af evig ond Samvittighed - og fik lykkeligt Jorden smurt ud over endnu et Stykke Gulv.

- Men Herluf dog, sagde Moderen og tog ham væk.

Man maa jo huske, han er et Barn, sagde Tanten og holdt Hænderne mod Tindingerne med det glatkæmmede Haar. Sofie, sagde hun og aabnede den listeslaaede Dør til Køkkenet: Vil du bringe Fejeskuffen .... Herluf er kommet til at rive min Azalia ned ....

- *Kan* du Tabellen? sagde Moderen.

Herluf gryntede og gik sidelængs hjem i sin Krog... Han gik i Skole ved »Frue Plads« hos to Frøkener; i Vejret skød han saa leddeløs og blegnæbbet som et Vinterskud.

.... Sofie var inde med Husholdningstavlen, det skete, naar Herluf var i Seng og den Gamle til Ro. Svigerinden borede Hænderne i Tindingerne.

- Hva' skal man dog gi' Jer, sagde hun træt. I er jo vant til Afveksling ... Ja, ja, Sofie, tag saa et Stykke Bryst - - et halvt Pund mere, véd du....

- Men, Herre Gud, sagde Fru Berg fra den anden Side Lampen.... det behøves jo ikke, Minna ....

- Et Barn har dog Appetit, sagde Tanten gudhengivent. Sofie gik; Frøken Berg var altid saa anstrængt af Tavlen.

- Ønsker du ellers noget? sagde hun, naar hun var færdig med »Berlingskes« Føljeton, som hun nød med Strikkepinden mod Overlæben for Gaben; hun behandlede endnu stadig Svigerinden som en Gæst.

- Nej Tak, sagde Fru Berg og tændte Lyset, der ventede. De vexle-de »Godnat«, og Fru Berg gik op til sig selv paa tredje Sal, med sit Lys. Hun gik saa slæbende som en gammel Kone opad Trappen: Det var Regnestykket, det evige Regnestykke, der lagde som Bly i hendes Bén.

- Nej - hun naaede ikke videre, kunde ikke komme videre end til den Smule Klæder og Skolepengene - Skolepengene, som vilde stige - og Værelset her i Leje ....

- Sov dog, sagde hun og lagde Tæpperne om Herluf, som aldrig sov, før hun kom op, brændende hed som han laa i Sengen, af Angst ved at ligge alene i Mørket, alene i Etagen her ovenpaa. - Mo'er - gaa
59

i Seng, hvidskede Herluf fra Tæpperne. Fru Berg sad paa Sengekanten og stirrede ind i sit Lys med Hænderne i sit Skød.

- Sov dog, sagde hun igen. Hun stod op og lagde Bordtæppet sammen til Natten - det var det gamle Bord derhjemme fra - og trak Hylstrene over Sophapuderne: det var hendes Brudegaver endnu ....

Naar hun var kommet i Seng, græd hun i Pudlen ganske stille. Herluf stod op og listede sig ud af sin Seng: Mo'er hviskede han ved hendes Hovedgærde.

- Mo'er, du skulde ikke græde sagde han. Og han begyndte selv at græde stille som hun, mens hun tog ham ind under Tæppet, og de laa i Mørket tæt ind til hinanden.

- Mo'er, hvidskede han, hvem boer nu hjemme?

- Fjenderne, sagde hun.

- Og har Bøllings Fanny? sagde han.

-Ja - Bøllings har Fanny.

Herluf faldt hen og drog Vejret dybt i Søvn. Saa løftede hun varsomt sin lange tynde Dreng og bar ham over Gulvet, i Armene, paa de bare Fødder, hen i hans egen Seng.

.... Frøken Minna havde tændt sin Lampe paa mælkehvid Fod og var gaaet ind til sig selv. Hendes Værelse var et lidet Rum med meget pertentligt hvidt, lagt over Krusejern; »Hjortens Flugt«, »den lille Hornblæser« og »Stjernesked« i Pragtbind om Sykurven; og »Marie og Magdelena«, i en bleg Udgave over Sengen.

Naar Frøken Berg var kommet i Nattøj, slukkede hun Lampen og listede ud for at lukke Dørene paa Klem.

Hun sov jo som en Hare for at høre efter den Gamle.

Tiden gik. Tre Aar efter at de var kommet til København, døde Fru Berg. Herluf blev hentet hjem fra Skole, Bestyreren kom selv ind og klappede ham paa Hovedet, mens han begyndte at hulke højt, i Klassen.

Tanten stod ved Trappegænderet hjemme og tog imod ham og græd Alle Døre stod aabne; han greb om Tanten og vilde ikke ind: Kom, sagde hun.

- Er det min Dreng? det var Moderens Stemme, hun sad op i Sengen, men hendes Øjne kunde ikke sé mere.

- Min Dreng, sagde hun, hun følte hans Haar med sin Haand: min lille Dreng.

60

.... De græd alle, og Tanten tog ham op, hvor han laa. Der var saa stille i Kammeret.

Det var en travrig Begravelse fra Kapellet ude paa Kirkegaarden, faa Folk og ikke mange Kranse. Herluf gik med Præsten bagved Kisten.

Da de kom hjem, var Stuerne fine, med rene Gardiner som til Jul og Pintse. Men da de kom tilbords, med Vin paa Bordet, Damerne i deres sorte Kjoler, begyndte Herluf at hulke, saa de maatte bringe ham fra Bordet.

Han sad og borede sig ind i Krogen under Pibebrædtet, mens han græd - til én af Piberne faldt ned, og der blev et helt Oprør. Inde fra Lillestuen skreg Bedstefaderen, og alle stod fra Bordet.

Herluf løb op i deres egen Stue og gemte sig. Dér sad han i en Krog til om Aftenen, da Tanten kom op og sagde: Nu skulde han komme ned, Bedstefaderen var ikke mere vred. Men Herluf tog paa at hulke igen: han syntes, nu var først hans Moder rigtig død.

Nede i Stuen sad de sorte Damer og hæklede om Lampen.

Og Tiden løb. Herluf var længst i Latinklasserne.

Det var Lørdagens sidste Time. Tredje »Fælleds« havde Gymnastik. Solen stod ind ad Vinduerne paa

Kalkvæggen, og Støvet slog i store Skyer af de gamle Hømadratser under Realisternes Længdespring. De Studerende stod og skød Ryg i Geled langs Væggen som en Rad Flagermus, der er kommet i Dagen.

Hr. Atterbom, der udenfor Gymnastikken tilhørte Toldboden, var begejstret og gned sit Lugteorgan, som om han gav sig selv »Skrabnæse«.

- Godt Jensen, godt Jensen - det er Appel. Realistfuksen Jensen satte i Skjorteærmer ind paa Høpuden. Godt, godt! Hr. Atterbom gav Guldrandskasketten et Fur. Saa vore Bænkebidere, raabte han.

Vore Bænkebidere var de Studerende: Madratsen ind, sagde Hr. Atterbom; Madratsen blev flyttet nærmere til Kridtstregen. De studerende tog Tilløb med nogle smaa, skrutryggede jomfrunalske Hop og krænkede Ansigter: Naa, naa, bli'r 'et til no'et? naa, naa, kommer man afsted? Bænkebiderne faldt ned ved Siden af Madratsen, som Oldenborrer fra et rystet Træ.

61

- Naa, for Satan - om igen. Hr. Atterbom raste, Herluf Berg hoppede om: Jomfrubuks, skreg han. Herluf bad om Lov til at gaa ud at drikke Vand, han havde Trykken for sit Bryst.

- Naa, Appel, Hesten frem ....

Det gav et Ryk i de syv syge, som pylrede rundt i Krogene, med nogle ynkværdige Ansigter - i Mangel af Attester. De syv Blegsots-kandidater krøb ud i Solen for at slæbe Hesten og vendte saa tilbage til Mandagslektierne, med Hænderne paa Panden.

Realisterne lagde for, mens de studerende regnede smaa Mandags-Opgaver i den hule Haand. Den rødhaarede Duks sluttede Censuren: han førte Privatbog over alle tre hundrede syv og firs Disciples Flid og Opførsel.

Der blev en stærk Bevægelse. Det var Ole Martens, der trampede ind og smækkede med Døren. Han havde været hos Rektor for at hente Karakterbog med Anmærkning for »at sove lydeligt og gentagende«, og var tykkindet, som havde han Faaresyge. Selv de syge listede frem af deres Kroege for at syne ham:

-Ja, vrængede han til alle Forespørgsler, ta' 'en, Mariane ...

- Godt, godt, Guldrandskasketten gik bagad af Extase, der har vi Jensen - godt, godt - han ta'er som en Danser... Naa - frisk, Hr. Atterbom klappede: Saa løfter vi Enderne ...

Tilraabet var til de studerende. Hr. Atterbom blev altid »raa«, naar han stod ved Hesten mellem Realisterne, der tog imod i Skjorteærmer og spyttede i Hænderne.

- Naa, naa, saa sætter vi i; Hr. Atterbom talte som en Kusk, der driver et gammelt Øg, mens den rødhaarede lagde for som en skræmt Kapellan for Bispen. De andre fulgte efter gennem Salen som forblæste Høns.

-Hva', hva'? Hr. Atterbom blev ved: er 'et Mandfolk - hva' si'er jeg, er' et ikke Kællinger - hva', hva'? de springer som lamme Lopper...

Latinerne faldt baade paa to og paa fire: Dyrplageri, vrissede Duksen og børstede sine Knæ; han havde Ansigts Skt.-Veitsdans af rød-haaret Arrigskab og Forlæsthed.

- Nej, sagde Hr. Atterbom sørgmodig og forskød sin Paryk, det er s'gu Kællinger. Han kommanderede de blcgsottigt frem igen for at flytte Hesten. Nu skulde de have Skraastangsøvelser til Slut.

Herluf Berg præsenterede en daarlig Finger og blev dimitteret.

62

Han lagde sine Bøger sammen for at gaa - under arrige Hvislelyd fra Væggen - og Ole Martens slog ham Følge.

De gik op ad Gaardtrappen i Hovedbygningen ind i den lange Klassegang. Luften var tung og noget blandet. Det bornholmske Uhr ligeoverfor Sokrates's Buste dikkede gnavent gennem den søvnige Summen, der stod ud gennem Dørene. En Gang imellem hørte man en Skraben, som om Heste rørte sig i Baasen.

-Ja-a, sagde Ole og slyngede Bogremmen med et Knald ind mod Væggen ved Siden af Sokrates, saa Vismanden rystede:

- Den ganske Bule skulde han straffe gentagende.

Det rungede i hele Gangen, mens de røg ned ad Trappen.

Da Herluf naaede Vestergade, stak han næsten i Løb i en pludselig glad Lørdagsfornemmelse, og den snævre, gamle Trappe tog han i to Spring, saa den knirkede - alting var snævert, og alting knirkede hjemme i Vestergade:

- Om du vilde tænke det *mindste* paa din Bedstefader, sagde Tanten, da han stormede ind.

Efter Bordet læste han Lektier oppe paa sit eget Værelse. En Gang imellem sprang han op og raabte Remserne, mens han trampede op og ned ad Gulvet, med Hænderne i Lommen.

Der blev dunket i Gulvet nedefra - det var Bedstefaderen, som nu mest laa i Sengen, der mindede ham med en Stok mod Loftet - Herluf krøb til Krogs og fortsatte sine Remser uden Legemsøvelser. Nu var han vant til det snævre Hus.

Klokken otte skulde han til Dans. Han klædte sig paa og gik ned:

- Nu gaar jeg, sagde han.

- Naa. Tanten skulde til at tage fat paa »Tavlen«. Hvis du saa vilde huske iaften at lukke Gadedøren *lidt* sagtere.

Herluf mumlede og kom afsted.

Han dansede paa Hr. Bonnesens Kursus ved Holmens Kanal. Ynglingene tog Dansesko paa i Forstuen: God Aften, Hr. Bonnesen -God Aften, Hr. Bonnesen, traadte hver ind og skrabede ud.

- Bonnesøn, Bonneson, rettede Hr. Bonnesen hver og bukkede. Han var en lille Mand med graanet Kunstnerhaar og knækkede Ledemod, der bar blød Krave som Malerne i »Mesterens« Pontemolle.

- Bonneson, Bonneson, rettede Hr. Bonnesen; han talte i Polkatakt. Holdning, Holdning - mine Damer - Damerne var kommet ud fra

63

Toilettet og gik i Gulvet i Klump: Runde Albuer, mine Damer -runde Albuer ...

Undervisningen begyndte. Damerne og »min Laura« kom paa Plads til Polonæse. »Min Laura« var en barhalset og strygebrædtsfor-met Niece, som dansede for i fodfri Kjole og hæleløse Laksko. Damerne travede afsted efter Laura, Salen rundt, som Gæs over en Stubmark, mens Hr. Bonnesen rettede:

- Mine Damer, pas paa Ryggen - Gratie, Gratie - Frøken Hilda, Maven ind.... Smaa Trin - tænk Dem, det er paa Østergade .... bedre, strax bedre .... lille Frøken Hilda, nu bøjer vi ind i Vimmel-skaftet...

- Altsaa *nu*, Hr. Bonnesøn klappede: Hilsen til »den mødende Herre« ... Altså nu en sart Hilsen ... Hænderne i Muffen: Jeg er Herren ... Mine Damer: Hilsenen er Indledningen til Bekendtskabet.

Ved Herrevæggen bag Hr. Bonnesen blev der fniset, mens Damerne trippede forbi Dansemestren med fremskudt Mave og hilste med Øjenbrynene. Man var meget sejt anlagt ved Herrevæggen, og hele Damekorpset regaleredes med Fællesbetegnelsen »Hønsehuset«.

- Mine Damer, mine Damer, tror De det er *indtagende*? ... Mine Damer, mine Damer, De *afviser* jo Herrerne (Hr. Bonnesen gjorde en veltalende Gestus over mod Herrevæggen)... Min Laura - du, sagde han. Laura traadte frem og hilste ved at bøje den bare Hals som en Svane, der bliver fodret med Tvebak.

- Godt, godt, Hr. Bonnesen holdt de udspilede Hænder frem i Luften som en Orkesterdirigent, der fremtryller et Pianissimo:

-Ja - sagde han, en Hilsen maa have den kyske Gratie! Ikke for lidt og ikke for meget. Derpaa var der Pavse.

-Ja, mine Fruer, sagde Hr. Bonnesen foran de »Paarørende« ved Vinduerne: Man underviser for Livet.

Naar Damerne gik, »peb Herrerne dem ud« ned ad Trapperne: Aanden blandt Ynglingene var yderlig skeptisk, - naar de gik i Flok.

Men henne i en Port eller paa et Hjørne ventede hver enkelt i Skjul, til *hun* kom forbi.

Herlufs Flamme var et Aar ældre end han. Han kom »hjemme«, og de spillede Filippine, hvor han vandt en lille Kniv, som han gemte i Iyerødt Silkepapir, og som foraarsagde ham Hjertebanken, naar han tog den frem.

64

Men efter at Kursus'et var endt, gik han en Dag op til Stadsgraven ved Skt. Pederstræde og kastede Kniven i Vandet - »fordi det var dog ingenting«.

Foraaret gik. Om Aftenen, naar han var færdig med Lektierne, sad Herluf i Stuen nedenunder; Tanten læste Berlingskes Roman med den diskrete Strikkepind, mens Herluf slugte Jordans Bind med Haa-ret strittende til alle Sider.

- Hvad er det, du læser? sagde Tanten, som vendte Berlingske. Herluf mumlede.

- Gud véd, om det passer for din Alder, sagde Tanten.

Herluf mumlede igen og slugte videre.

Tanten gabede stærkt over de sidste Spalter med en lang Lyd bag Strikkepinden som en Vinds sørgmodige Klagen i en Kakkellovn. Saa gik de i Seng.

Sommeren kom. Hele Familien havde abonneret i Tivoli, og lune Aftener blev Bedstefaderen transporteret ind til Koncertsalen, hvor Tanten Klokkeren seks gik over og »belagde« en Krog.

Hen paa Sommeren talte alle Mennesker kun om Krigen, der trak op, mellem Frankrig og Tyskland. Lærerne lod Lektierne være og holdt i Timerne lange Foredrag, udviklende Situationen - især Geografilæreren, som havde været med ved Dybbøl. Hjemme ventede Herluf om Aftenen paa Konen med Berlingske udenfor Gadedøren, og han læste op af det fugtige Blad midt i Stuen, saa Stemmen gik fra ham, højrød i Hovedet, mens Bedstefaderen rejste sig halvt op i sin Stol og strakte de rystende Arme frem; Tanten havde knuget de foldede Hænder fast ind mod mit Bryst: Krigen var brudt ud.

Om Faderens Billede hængte Tanten en Krans af friske Forglemmigejer.

- - Det var i Tivoli, hvor efter en julhed Dag den halve By var strømmet ind. Fra Rummet ved Koncertsalen slog Støj og Stemmer op - i en lummer Luft - som fra en Kedel i Kog. Inde i Salen var der tomt, Numer efter Numer. Alle maatte ud, røre sig og føle sig sammen. Talte blot om ét og det samme: *det*, man ventede nu, hvor Kejseren var rejst fra Compiegne og stødt til Hæren.

Selv Frøken Minna var ude med Herluf, saa den gamle sad alene i sin Krog og skreg paa Opvarterne, hvoraf ingen hørte; de stod bare i Stimmel ved Indgangen, saa hede som alle andre.

65

Ude tog Støjen til, og Opvarterne satte op paa Borde, Ryg over Ryg, for at se.

- Hva' er' et? skreg den gamle, hva' er' et? Det lød som en Explo-sion, saa Salen rystede, et Skrig, mens alle Hatte blev svinget. Den gamle stod op, Stokkene tabte han ...

- Sejr, Sejr! raabte de fra Bordene. Og som Væggene var aabnede Sluser, hvor man brød ind over Borde og Bænke, mens alle skreg af Jubel, saa Rummet drøned - var Salen fyldt i et Nu af rasende, der raabte, Hoved ved Hoved, paa Marseillaisen:
- Marseillaisen!

Frøken Minna og Herluf støttede den gamle og fik ham ud: Jeg vil sé det, sagde han. Jeg vil sé det. Han blev ved at tale, med rystende og ophidset Stemme, om Isted og Dybbøl og Sønnen, mens de ventede i Flokken foran Tavlen.

- Læs 'et, sagde han til Herluf Og Herluf læste Depechen fra Saar-brücken:
I Formiddags Kl. 11 tog Franskmændene Offensiven. Efter en alvorlig Fægtning jagede de Preusserne ud af Saarbrücken. Kejseren og den kejserlige Prins vare tilstede ved Operationerne: Kl. 4 Eftermiddag vendte de tilbage til Metz. Franskmændenes Tab var ubetydeligt.

Bagved og rundt om dem raabte de Hurra igen. Den gamle blev længe ved at staa foran Tavlen og førte de knugede foldede Hænder op og ned, for de gik. Han begyndte at snakke igen og vilde ikke støttes, mens de gik frem gennem Horderne, der sang. En Gang imellem standsede han og nikkede.

Da de kom hjern, vilde han sé Sonnens gamle Sabel, som Frøken Minna gemte. Hun hentede den - hun var ganske højtidelig og bleg - og den gamle tog den:

-Ja, ja, sagde han. Der er en Gud over os; og han sad med Sablen paa sit Skod, med rokkende Hoved.

Til sidst kom han til Ro, men han blev ved at snakke inde fra Sengen, ind til Tanten, der sad ved Vinduet i Stuen, bleg i Sommernats-lyset.

-Ja, Fa'er, sagde hun. Ja - Fa'er. Men sov nu ...

Lidt efter lidt blev han stille, og Tanten og Herluf sad tavse i den halvluse Stue - ovre fra Tivoli naede Sangen herind.

Herluf saa' hen paa Tanten. Hun havde taget Faderens Billede ned af Karmen og sad og stirrede paa det, mens hun holdt det i begge Hænder. Herluf var ellers aldrig »kærlig« mod Tanten, men nu listede han hen og tog hendes Haand.

- Hvor de synger, sagde han sagte.

Hun nikkede og blev ved at beholde hans Haand:

- Husker du din Fader? sagde hun.

-Ja, sagde Herluf Godt.

Hun begyndte at tale om hans Fader, mens hun holdt sin Haand paa Herlufs Hoved, sagte for ikke at vække den gamle: om den Tid, han var paa Akademiet - Akademiet var det jo den Gang - og hun kom paa Bal derude, og herhjemme kom Kammeraterne - om Søndagen - naar de havde fri... hele Klassen. Henrik var jo saa godt lidt.

Frøken Minna blev ved at fortælle med en mild lykkelig Stemme - om Broderen, om Kusinerne, om Ungdomslivet... da Henrik var hjemme.

-Ja - saa blev Kusinerne forlovet.... Tante Jette og Tante Ida ... og kom til Jylland.

- Det var to Gange Brudepige i ét Aar ...

Hun blev ved at fortælle med sin dæmpede Stemme for ikke at vække den gamle; Herluf satte sig paa Forhøjningen; ovre fra Tivoli lød Sangen endnu.

-Ja, det var Tider, sagde hun. Hun tav lidt, og Herluf skottede op i hendes Ansigt. Men saa blev din Fa'er forlovet - og tog Afsked af Etaten, sagde hun og lod de foldede Hænder falde ned i Skødet.

Hun tav en Tid, til hun lo igen af et gammelt Minde.

- Herluf, sagde hun. Er du ikke sulten? Herluf var meget sulten. Jeg ogsaa, sagde hun. Kom. De listede op og gik paa Tærerne gennem Stuen. Det var Tanten, der lo, naar Dørene knirkede.

Ude i Spisekamret tog hun alt ned fra Hylderne. Herluf maatte hjælpe:

- Du bliver stor, sagde Tanten - du er snart saa høj som din Fa'er.

De spiste og lo og gnavede af alting. Men dog, sagde Tanten, det er snart Dag. Det begyndte at blive lyst, og de spiste endnu. Herluf fik Rødvind i et Vandglas, og de drak og kinkede, mens Tanten fortalte:

- Saadan havde de spist, i gamle Dage, herinde, med lukket Dør,

naar de kom hjem fra Bal, Henrik og hun; og de havde snakket, mens hun sad her op paa Bordet i sin hvide Kjole - lige til det blev Dag ... den lyse Dag ...

Tanten begyndte at sætte Tingene ind igen: Ja, sagde hun og saa' ud i Luften. Det var den Gang. Og hun faldt hen i Tanker, mens hun dækkede for Smørkrukken.

Herluf sagde »Godnat«. Det var, som han var helt beruset, da han kom op og stod ved Vinduet, hvor den stærke Morgenluft slog ind imod ham.

Dernede gik endnu et Par og sang:
Allons enfants de la patrie ...

Han faldt knap i Søvn, før han maatte op igen og i Skole.

Og saa kom de *sande* Efterretninger. Og blev ikke troet. Og da de *maatte* troes, førtes der i Skolen lange Debatter, hvor pludseligt de mest ustridbare fo'r op og slog løs; og i et Nu laa den hele Klasse i ét meningsløst vildt Prygleri - paa Livet løs, til ingen kunde mer ...

Men Tiden løb, og ogsaa de Indtryk viskedes ud og syntes saa glemte.

Det var Foraar. Den franske Lærer havde ladet Vinduerne lukke op, og den lune Luft fra Gaarden, hvor Lindetræs-rækken stod i Knop, gjorde Gymnasiasterne døsig. Læreren gennemgik Stilen med den røde Duks ved Siden af sig ved Katedret, mens Eleverne hang med døde Øjne over Bøgerne, kun Benene gik langs alle Bænkene uroligt som hidsige Perpendikler.

Læreren faldt hen og glemte Teksten, stirrende ud i den lyse Gaard, og mens han tav, og Duksen - som evindeligt - beføjte, frem og tilbage, det tætte Udslet paa sin Pande, hørte man ikke andet end Bænkenes stadige Smaaknirken under de urolige Ben.

- Naa - hvor var vi, Læreren vendte sig mod Duksen, der fik Hænderne ned med et Ryk. De skulde gaa til en Læge med *det*, Son-ne, sagde han og førte Penneskafte hen mod den megen Blomstring.

Den røde Duks bøjede Hovedet væk fra Lyset, og langs Bænkene holdt Benene inde og blev stille med ét, som gik der en Engel gennem Klassen.

68

- Hvor var vi saa? sagde Læreren igen. Han gik videre ...

Herluf og Hein gik hjem fra Skolen sammen. Herluf kom meget hos Etatsraadens og i det hele - sammen med Hein - meget ud. De var kønne og velvoksne begge to og blev bedt til net Fyld paa handelsaristokratiske Baller. De valsede godt og var grumme sikre i Væsen. I Stilhed levede de alligevel i evig Mistro til, om man tog dem ret alvorligt:

- Men - Frøken - det var mig. Hein demonstrerede med sin Klaphat (Klaphatten forlod ham aldrig) for Frøken Kornerup, der gik ved Armen af en Kandidat.

- Men, Gud, var det Dem, Hein - som jeg studerede for at tyde Deres Navn! Og Frøkenen gik med sin Kandidat.

Hein fløjtede sagte bag sin Klaphat. Det hændte oftere, at Damerne resultatløst studerede for at tyde deres Navnechiffer. Han vendte sig til Herluf - de holdt sig altid sammen - der konverserede en fregnet syttenaarig i fodfri Kjole om Udstillingen:

- Nej - han kunde ikke finde det - det gjorde ham ondt: Der var intet *Foredrag* i det Billede ... Baade Herluf og Hein talte vægtigt om hvad det var, benyttende alle Slags Kunstord - med en stadig hemmelig Fornemmelse, som gik de frem paa tynd Is, indtil det blev dem en Vane, der ikke mere generede.

-Ja, det nyttede ikke .... Den fregnede vidste, det var en »landlig« Smag: Men hun elskede nu én Gang Carl Helsted ...

- Han har *Hjerte*, sagde hun og saa' sværmerisk ud. Hun havde Underbid.

Hein blev ved at fløjte svagt, mens han saa' ud mod Kandidaten og Frøken Kornerup, der fløj under Lysekronen saa taktfast i Mazurkaen som et Par Traner paa gloende Tallerkener.

- Det er os, sagde »den landlige Smag« ...

Da Herluf og Hein gik hjem, skældte de Damerne ud og raillerede over deres Klæder som et Par Kommis'er fra en Modebutik. De blev forsorne og brugte højst »indgaaende« Ord om alting - ligesom paa Danseskolen:

- Gæs, sagde Hein endnu en Gang og borede Hænderne i Frakkelommerne.

Om Søndagen efter Middag sad de i Heins Stue, der var udstafferet med nogle gamle Møbler fra et forhenværende Rygeværelse. De talte kun lidt, sad mest og røg og døsede.

69

- Du, sagde Hein langsomt. Ja - hvad mon det egentlig bli'r til?

- Hvilket?

- Med *En*, sagde Hein og stirrede ud i Luften.

-Ja, sagde Herluf og stirrede ud i Rummet, han ogsaa... Hvad mon?

Ud paa Foraaret, da Examen nærmede sig, fik de Extratimer om Aftenen. Det trak ofte ud til Klokken ti, før de kom hjemad. De gik i Flok hen gennem Stræderne mod Frederiksberggade.

En ældre »Dame« fra Kvarteret stod sædvanlig Forpost paa et af Hjørnerne med sin Silkeparaply som

Gevær ved Fod. Hun lod til Ynglingene falde nogle stille Kæleord, der besvaredes med Skælds-navne. Det blev til Raaheder, som regnede over Pigen. Viceduksen puffede hende i Rendestenen, saa Damen hvinte, og det gik løs med Skældsord igen.

- *Sludder*, sagde Ole Martens, der kom til og skød de andre væk -han drev altid afsted sine halvhundrede Skridt bag de andre - God Aften, Marie, sagde han og rakte Damen Haanden som en Veteran en gammel Vaabenbroder.

- Man véd s'gu nok, hvorfor I kvidrer, sagde han med sin Bas, idet han gik videre bag de andre.

- *Rønnebær*, sagde han og spyttede ud mellem Fortænderne.

Klassen gik videre i Tavshed med sande Dobbelthager af noget, de troede var sædelig Indignation. I deres Klub var der holdt Foredrag mod Prostitutionen.

Seks-otte Uger før Eksamen døde Herlufs Bedstefader. Tanten vilde straks veksle Hus, og de flyttede ind i en ledig Lejlighed paa Hjørnet af Nørregade og Volden. Herluf repeterede om Natten oppe paa sit Kvistværelse, Tanten bragte selv Spirituslampen og Kaffen op, før hun gik tilsengs: nu var Herluf den eneste, Frøken Minna havde at syle om.

Og hun lukkede Døren for Herluf bag sin Bogbunke med et varsomt »God Nat«.

Læst blev der egenlig ikke saa meget. Dertil tog »Arrangementet« for megen Tid: det hele med at indrette sig som en Mand, der læste til Eksamen. Huen var ogsaa købt efter den skriftlige Prøve og skulde.

70

frem foran Spejlet; og saa faldt han i Tanker med Øjnene ud paa Himlen, der lidt efter lidt blev bleg og graa og saa atter rødmede mod Morgen.

Han lukkede Døren op til den lille Altan. Luften var sval og fuld af den natlige Fugtighed. Arbejdet laa forladt over det hele store Vold-Terrain. De halvvejste Husmure med deres store Stilladser; paa Byggepladsene Voldene af de røde Mursten; og langs Boulevarden Graa-stenene og Børene, som Brolæggerne havde ladet staa midt i den opgravede Jord - alt laa det stille, en Stund, i Dagen.

Herluf blev siddende - med Huen paa - ved Gelænderet og saa', naar de kom til Arbejde.

De første var Daglønnerne, som sendrægtigt fik aabnet Laagerne i Plankeværkerne og fik alle Redskaber sanket sammen. Men snart kom der fler, hele Flokke, der vekslede muntre Hilsener; Murerne skiftede Tøj og kom til Vejrs - op ad alle Stiger; og Brolæggerne tog fat, paa den bare Jord, og hamrede ...

Den hele Luft blev fuld af klingre Hammerslag og Sang, mens Tridser gik og Trillebørene skurrede: De byggede det nye København.

Herluf stod op, med Huen bagaf; uden Stemme i Livet, ud i den dejlige Luft sendte han nogle Indianerskrig, han troede var Sang -som vilde han overdøve alle de klingende Hamre:

Nu var det forbi - Vestergadeliv og Tranghed. Nu begyndte *han* at leve - med det nye København.

Og han saa', mens han blev ved at synge, langt op i den sommerlyse Himmel, som han stod *der*, paa sin Kvistaltan, over sit store København, med sin flunkende Hue.

... Saa blev han Student.

Om Aftenen var de alle i Tivoli - drev under Træerne, Arm i Arm, sang, blev vejede og drak, hele Flokken med de nye Huer.

Det rigtige Sold blev holdt i Divanen. Paa Verandaen blev Bollen brygget. Og midt som de sad og der var talt og sunget, og mens Mu-siken lød dernede, sprang Herluf op paa Bordet; midt imellem Bolle og Flasker og Glas, skreg han, svingende sin nye Hue, ud i Vrimslen om den lyse Koncertsal et:

- Leve København!

Og Folk dernede blev staaende og saa' ham, Russen paa sit Bord,

71

og viftede og hilste og lo, mens Studenterne skreg i Jubel deres lange Hurra...

Herluf Berg stod endnu ved Vinduet i sit Kontor. Himlen brændte over Slot og Kirke, mens det var, som hørte han hint gamle Rus-Ju-belraab igen - glide sammen med Lyden af alle Victoria-Teatrets triumferende Hamre.

-Ja - det var Virksomhed, sagde han og, stirrende ud paa Himlen, tilføjede han sagtere i en Tone, som vidste han ikke selv om sine egne Ord:

- Og man kom løs, sagde han.

Han gik ned. Det var blevet sent. Budet, Hr. Sørensen, var allerede kommet igen efter Middag og læste sine Psalmer ved sin Pult i Forværelset. Man saa' hans Ansigt i Profil med den evig aabne Mund (Hr. Sørensen var Gendøber og henlevede sit Liv med evindelig aabnede Læber, enten i berettiget Forbavselse over, at det efter ti Aars Tjeneste endnu ikke nogensinde var lykkedes ham at sortere Provinsaviserne i de rette Rum i Reolerne, eller fordi han bestandig sang uhørlige Psalmer; den fromme Indskrift over Pulten straalte imod Lampen:

HERRE, FORLAD DEM, THI DE VIDE IKKE, HVAD DE GØRE.

Herluf gik ind og hængte Nøglen til sin Dør op paa Nøglebrædtet, mens Hr. Sørensen lagde de foldede Hænder ned paa Psalmebogen og hilste. Hr. Sørensen hilste visse af Medarbejderne som en grundtvigsk Degn en høj Kirkelig Foresat...

Ude paa Trappen blev Herluf Berg et Øjeblik staaende. Maskinen arbejdede endnu, og inde fra Budestuen lød en langtrukken Bas. Hr. Sørensen troede sig ene og stemte op. Herluf gik ned ad Trappen, mens Hr. Sørensens Psalmer klang klagende over den travle »Victori-as« sidste hundrede.

I Porten løb han paa den kommercielle Medarbejder, Hr. Meyer, der stod og stirrede paa det røde Himmelskær over Slottet.

- Mærkværdigt, sagde han.

72

- Det maa være en Slags Nordlys, sagde Berg og gav Haanden.

-Ja .... I Berlingske iaften profeterer en Pastor emeritus, at det er Varsel om store Ting, sagde Meyer. De lo begge og skiltes.

73

III.

-Kan han no'et?

- Véd s'gu ikke.

Talen var om unge Adolf, mens Gerster tog »Ess Bouquet« ud af Skrivebordet og rakte Berg. Erhards Essentser var lukket inde af Hensyn til Professoren, der hadede den »Moskuspest« i Stuerne. (Professorinden kom, naar hun skulde ud, og fik en Draabe paa Handsken: Det mærker din Fa'er ikke, sagde hun; i det ægteskabelige Sovekammer herskede kun Køllnervand).

- Véd s'gu ikke - men Penge har han - si'er de, og nu aabner han jo den nye Forretning - paa Købmagergade.

-Ja - hvad er det for en Forretning? sagde Gerster, som tændte en Cigaret.

-Ja - det vil han jo ikke ud med - - det er naturligvis en Kunsthandel - han vil revolutionere Smagen herhjemme, siger han. Men Penge maa han ha', sagde Berg... Den Gamle har tjent dem paa »Husholdningsbøger« ...

-Jo, Tak, Adolfs »Den lille Bogholder i fem Størrelser«, opremsede Gerster efter det bekendte Avertissement.

- Men de skal være gaaet svært i Fyrrerne, sagde Berg og begyndte at lé:... Foreløbig er de Gamle rykket ud fra Pilestræde med alle de fine Mahognitræsmøbler og er flyttet ned i Tordenskjoldsgade.

- Hm, sagde Gerster. Kønne Ruder har han lavet sig.

- Og han gaar ind på Ens Idéer, sér du, sagde Berg. Han *forstaar*, sagde han. Men kan *udrette* noget med

Adolf. Han rejste sig og gik hen over Gulvet: Og véd du, sagde han og slog ud med Haanden: her trængte til at udrettes noget. Her trænger forbandet til, at der blev handlet i dette land.

Han blev ved at gaa frem og tilbage over Gulvet og talte om Adolf og Martens: De havde ligefrem tilbudt ham Kompagniskab - ja, alvorligt - helt Kompagniskab - hvor de stillede den fornødne Kapital....

74

- Og nu var et Teater noget værd, nu - hvor Staden voksede for hver Dag til at blive Nordens Hovedstad. -Ja, ja, det blir den, sagde han.

Nu var Tiden for Folk med Kapital til at benytte Konjunkturerne, Tiden for dem, der havde Idéer og Øjne at sé med - nu, hvor Norden kun ventede paa Stedet, hvor man kunstnerisk kunde samles -»kun ventede« gentog Herluf Berg to Gange og nikkede ud i Luften - paa *Pladsen* til at samles. Teatret var Stedet, hvor Banen var brudt, *der* var Sam-Interessen vakt: Ibsen og Bjørnson var ikke Nordmænd mer, de var blevet Skandinaver, de spilledes lige op til Haparanda, lige over til Wiborg, Wiborg i Finland ... allevegne.

- Sér du, fortsatte han og standsede ved Vinduet: Det er Konjunkturer. Og idet han ligesom oversaa en lang Felttogsplan, tilføjede han med Hovedet lænet mod Vinduessprossen: Og Teatret giver ogsaa Plads for Reklamen, du -

Han vendte sig lidt efter og begyndte igen at gaa, mens han talte i en anden Tone: Man maa sé Tingene, som de er, du, og være praktisk, Kunstnerne er ogsaa blevet Mennesker, som vil *leve* - og sidde blødt. Forfatterne vil komme, naar man rækker dem blot den lille Finger: de venter jo ligefrem paa Skandinavien, der skal honorere dem...

Herluf satte sig og udviklede Planen for Driften. Der skulde spilles hele Aaret, med Eneret, skandinaviske Værker, sat i Scene af Forfatterne selv, om Vinteren her og om Sommeren rundt om, i Stockholm, Gøteborg, Kristiania og Bergen... mens Stockholmernes Opera sang her eller Skuespillerne fra Kristiania spillede; saa udvekslede man Kunst....

- Man lærer hinanden at kende, sagde han. Og man har tillige Lejeindtægten i den døde Tid.

Han begyndte atter at tale om »den ene Kunst«, om Malerne og Musikerne, der vilde følge Eksemplet, Forfatterne gav, og søge til København: Hvortil har man Jernbanerne? sagde han og lo. Eller Dampskibene. Vi skal nok røre Trommerne, til de kommer til København - til os.

Gerster havde lagt Cigaren og skottede hen til Herluf I al Hemmelighed holdt han svært af at sé paa Berg, naar han saadan var rigtig »oppe« i en Plan.

- Og Provinsbyerne, sagde han, ta'er vi med Strejfkorps. De har

75

faaet den rette Aand Jeg gi'er Adolf Ret: der er kommen Stemning i Provinserne og - der er Penge at tjene. Hvad er Afstandene nu? Er det Afstande at tale om? Aarhus og Odense er rene Forstæder til det nye København.

Han gik lidt, hen til Gerster, og lagde Haanden paa hans Skulder: Ja - du, der var noget at gøre nu, sagde han. Og Gerster sagde:

- Men saa grib til, du. (Det var en af Gersters Yndlingstalemaader »at gribe til« - selv greb han aldrig til).

- Naa, sagde han halvt misfornøjet. Det bankede med en flot Kno paa Døren til Entréen. *Der* har vi Lange.

- Kom ind, sagde han.

Lange sejlede ind med Stokken i den fremskudte Haand og løftede Skuldre:

- Goddag - saa man er hjemme, sagde han og satte sig. Hvad tygger I Drøv paa?

- Paa din Fremtidsberømmelse, sagde Gerster og tog Plads igen.

- Tak - det maa smage af mere, sagde Lange.

Samtalen slæbte sig mat afsted. Inde i Spisestuen blev der slaaet med en Dør, saa Døren ind til Erhard sprang op. Det var Professoren, som kom hjem fra Kliniken og vilde have »frisk Luft i Stuerne«.

Erhard rejste sig for at lukke: Vil Gerster ha' Koteletten strax, hørte man Professorinden. Og der blev stille.

-Hvad har I ellers bedrevet, sagde Erhard til Lange og satte sig igen.

- Hvad man har bedrevet, sagde Lange i sit betænkelige Tonefald Hvad man bedriver - gamle. Drak et Glas hos Paula iaftes - af Kedsomhed.

Det lod ikke til, at Berg og lille Gerster interesserede sig saa meget for Paula: Hun fortalte forresten en Historie, sagde Lange, en aldeles glimrende Historie .... om blonde Krause -I véd, ham med Haarene i Panden. Men du maa ved Gud ikke sige det til nogen - Lange efterlignede Frøken Paulas Stemme ved at tage nogle ejendommelige fede Nasallyde - I kender hende, naar hun er »diskret« med Haanden op for Munden:

- *Du* - han er »Susse«, sagde hun; (sér I hende? sagde Lange og blev ved med Paulas Stemme) - han lagde sig her ned paa Gulvet, forsikrer jeg dig - det var, som han *sank*, siger jeg dig, og lagde Hovedet ind til mig - ganske stille, ligesom han var helt henne (og han havde

76

lukket Øjnene, sagde Lange med et af Paulas forklarende Nik) og saa sagde han - - ganske sagte, du: Er det at elske? sagde han.

-Jeg havde ved Gud Taarer i Øjnene, sluttede Lange med Paulas Røst.

- Hva' si'r I til det? sagde han og viftede henrykt med Hænderne.

- Det kan jeg s'gu ikke finde noget latterligt i, sagde Erhard langsomt. Vi bliver jo alle gjort nysgerrige, fra vi er syv Aar uden nogensinde at faa noget rigtigt at vide .... *Jeg spørger endnu nogle Gange*, sagde han, om »*det*« er at elske?

- Saa spørger du vist ikke paa de rigtige Steder, sagde Lange kynisk og viftede.

- Saa? sagde Gerster - du siger mig maaske nogle bedre ... .Jeg har ellers (Gerster vendte sig om mod Vinduet og saa' et Øjeblik ud af Øjnene omtrent som Bergs Hund, da den en Gang havde brækket sin Pote) saadan omtrent søgt overalt....

- Men Paula er forresten en ækel snakkesalig Pige, sagde han i en anden Tone.

-Ja, det er hun, sagde Berg og kom til at le sagte. Paula sladrede om alt; Lille-Gerster selv var ét af hendes Yndlingsæmner:

- Du, Herluf, sagde hun en Gang: Erhard er ikke, som han giver sig ud for?

- Hvad mener du med det? havde Herluf sagt.

- Han græder tit, du, sagde hun fortroligt.

-Ja saa. Saa græder du vel ogsaa, Paula? spurgte Herluf.

-Ja. Jeg græder da tit.

- Hvorover?

- Man *har* da Følelse, havde hun sagt, halvt fornærmet. Herluf kom til at le ganske højt ved at tænke sig de to travrige Grædepile paa Paulas røde Sofa - ved Siden af hinanden.

- Hvad ler du af? sagde Lange.

- Af noget meget sørgeligt, svarede Berg.

-Ja -jeg synes ogsaa, Humøret staar paa Frost, sagde Lange, der var halvkrænket over Optagelsen af sin Historie og lettede paa sig. Det har vel ingen Hast, sagde Gerster. Det var jo kun et Løb herop, sagde Lange, for at sé, om du levede. Han tog Afsked og gik.

De to andre blev siddende tavse.

- Vi var i »Konstantia« igaar, sagde saa Gerster. Blom og Brodersen og Damerne ....

77

- Hm, sagde Herluf blot.

- Vi drak Kaffe paa Balkonen - du, og saa skød vi til Skive efter Flagstangen med Underkopperne .... Du skulde ha' set Buffetjomfruen og Kellnerne, hvor de »spjættede«.... Erhard spilede Fingrene ud og trykkede Albuerne ind i Siden, som om man trak i ham som i en Sprællemmand - for at vise, hvor Kellnerne havde

»spjættet«: De var ganske blege, du, sagde han.

Det var i det Hele en Forlystelse i Kredsen Blom at faa Folk til »at spjætte«. Man eksperimenterer, Gamle, sagde Blom. Eksperimenterne var mangeartede. Det siste Eksperiment igaar - eller imorges tidligt - havde været *det* højst uskyldige: at de havde stukket Cigarerne med den brændende Ende i Munden paa et Par sovende Medborgere -hvad der dog havde foranlediget dem til at forlade Lokalet og forlægge »Eksperimenterne« hjem til Damerne. Et Par Timer efter gik Blom og Lille-Gerster hjemad.

Gerster tog Portnøglen op: Du, sagde Blom. Vi er et Par Bæster.

-Ja, sagde Gerster. Det er vi.

- God Nat.

- God Nat.

Gerster gik op. Inde i sit Værelse gik han hen til det aabne Vindu - han stod og rakte tre Gange Tungen ud i Luften, før han lukkede det.

Ude i Gangen knirkede en Dør. Det var Professorinden, der ikke kunde vænne sig af med at ligge søvnløs, til hun havde hørt Erhard komme hjem.

.... Herluf og Gerster sad tavse igen. Saa sagde Gerster, - da de atter havde talt lidt om ligegyldige Ting - lidt dybt, med Øjnene i sit Skød:

- Du - tror du nogensinde, jeg bliver forelsket? sagde han langsomt

Herluf saa' hen paa ham: Jeg véd ikke, sagde han sagte.

De sad igen stille en lille Tid, til Gerster rejste sig: Jeg har gjort et Bekendtskab, sagde han, tøvende og med Ansigtet mod Vinduet... Jeg tror egenlig, jeg kunde komme til at holde af hende .... Hun er meget sød....

- Gift, sagde han.

Gerster stod lidt og i den samme - tøvende eller ubestemt misfornøjede - Tone som før sagde han:

- Og du? Naar bli'r det til noget i Vimmelskftet?

78

I Vimmelskftet laa den Heltzske Gaard, Frøken Asta Heltz' Hjem: Man »talte« jo nu i Aarevis om Asta og Herluf Herluf trak træt på Skuldrene og saa' i Gulvet.

- Nej, sagde Gerster med et Suk - det er det: man har s'gu mistet Tilliden, du, til det, man selv gaar rundt og føler.

-Ja, sagde Herluf.

- Skal vi gaa ind til Mo'er? Gerster vendte sig.

- Ja -jeg vilde just sige det. Jeg skal gaa.

Der var ingen Døre mellem de tre Dagligværelser, det samme brunlige Tæppe gik over alle Gulve. Alt var polstret, men i dæmpede Kulører. Professorinden stod op fra Skrivebordet, da de kom ind.

- Vi forstyrrer Professorinden, sagde Berg.

- Aldeles ikke, smilte Fruen (i Virkeligheden havde man altid en Følelse, som om Professorinden kun fordrev et Kvartertid i sin Stue som en Værtinde, der sidder og venter paa de Fremmede til Middag) .... Vel har man travlt, sagde hun og pegede: Det er Kongressen, tilføjede hun og smilte, mens hun tog Plads i »Visithjørnet« bag et mindre Marmorbord med en lille Standhylde, der indeholdt Professorindens privateste Haandbibliotek: et Par Bind af Topsøe, Martensens Ethik og Meyers Fremmed-Ordbog.

-Mo'er bespiser allerede den medicinske Videnskab, forklarede Erhard.

- Aa, det er kun nogle Sektionsmøder.... Sektionerne, der skal dannes, sagde Fruen, og saa spiser de her hos os.... Gerster finder, disse tørre Komitémøder passer ikke mere for vor Tid, smilte hun.

- Maa jeg spørge Mo'er, sagde Erhard Skal saa Fruerne med?

-Ja - vi ta'er dem dog med, Erhard .... Det er det mildnende Element, mener Gerster, sagde hun. Erhard

gav et Par halvmumlede Ondskabsfuldheder tilbudte om de medicinske Fruer og Professorinden sagde: Erhard - vi hører selv med til Lavet, og satte sig tilbage i Sofaen (hun havde en egen bred Maade at sætte sig tilrette paa under Smaasladder, der mindede lidt om de tyve Aar i Provinserne).

- Naa, sagde Gerster, de taler vel ikke bedre om os.

- Nej, sagde Fruen og sukkede: du har Ret i det, og hun gav selv i en vis hyggelig Tone, en lille Historie om en Kollega tilbudte. Man talte i det hele frit hos Gersters - selv om de nærmeste Venner: Man kan jo sé de smaa Svagheder, sagde Fruen, som havde hele Provins-

79

Selskabets Skarpsyn for Smaating. Frisproget gjorde meget til, at hver strax følte sig vel i Huset, som optaget i den nære Kreds.

- Naar Erhard blot ikke siger det ved Middagsbordet, sagde Fruen. Erhard kender sin Fa'er ... Gerster har saa megen Korpsaand, forklarede hun Berg.

Der blev talt om Spisestuen: om man virkelig ogsaa turde lade dem spise tyve. Naar Mo'er vil ta' Skammekrogen bort, kan man spise fire og tyve, sagde Erhard.

- Det er Erhards Syndebuk, sagde Fruen. »Skammekrogen« var et Privat-Hjørne af Spisestuen med et Divanbord og den gamle Sofa fra Provinsdagligstuen. Erhard paastod, at hans Moder flyttede derind og strikkede, naar der ingen var hjemme.

-Ja - sagde Fruen - naar Vinden staar paa her, sidder jeg derinde.

Sandheden var, at »Skammekrogen« var hendes kæreste Plads. Naar hun skulde være alene hjemme, flyttede hun derind med en lille lavfodet Sporelampe, der næppe nok oplyste selve Krogen: Erhard kom ind og sagde Farvel - i Kjole og med det hvide Slips - før han gik.

Hun holdt af at sé ham saa soigneret og fin (ogsaa Dametoiletter var ét af de stadige Emner, Erhard og hun debatterede ved deres Yndlingsmaaltid, Frokosten, naar de var ene; og det morede hende stille, naar Erhard vidste saa »detailleret« Besked); og naar han var gaaet, blev hun siddende, smilende ved Tanken om den Tid, da de endnu boede i Provinserne, og hun og Erhard, der var Gymnasiast, sammen læste det lille københavnske Dagblad med Billeder, som Erhard holdt bag Professorens Ryg, og hvis Kvartalspenge hun betalte - for at det kunde bringe dem Bud »derovrefra«.

Og Professorinden kunde blive siddende i sin Krog, fortabt i gamle Erindringer, uden at tage sig noget til - lige til Jomfruen bragte hende Theen paa en lille Bakke med en lukket Porcellænsukkerskaal: naar Professorinden var ene, tilfredsstillede hun en lille hemmelig Svaghed, hun havde for mørkt Puddersukker i sin The ...

Et Par Uger efter skulde Berg spise til Middag hos Konferentsraadinde Heltz.

En af Husets to stille Stuepiger hjalp ham Frakken af nede i Stue-

80

etagen - der var altid en egen ren Luft af de mange Planter paa Trappegangen - og allerede i den første Stue lød det som Mudret af et helt Fuglebjerg: Alle blev straks højstemte i Vimmelskaftet. Konferentsraadinden snakkede og lo højt - med begge Hænder strakt frem mod hver, der kom - saa man saa' hendes to Rader Tænder, saa hvide og sunde, som prøvede de hver Dag Kræfter med tykt Rugbrød Herluf undskyldte, at han kom for silde:

-Ja - det véd Gud, De gør, lo Konferentsraadinden og rystede hans Hænder.

Der var tolv, femten Mennesker i Stuen: Ægteparret Jürgens, Professor Jürgens fra Landbohøjskolen, Fruen var fra Nakskov, en Ungdomsveninde af Konferentsraadinden; Hr. og Fru Ekberg, der ikke havde regnet paa Daglys før Bordet og var lidt for pudret; Etatsraadinde Knudsen - ogsaa fra Nakskov - med Datter; Sundt; en lille ung Fru Stern, som Berg ikke kendte, og som han skulde have tilbords; Frøken Asta og Frøken Julie; og Huslægen med Kone, der nu kom med Tungen ud af Halsen og erklærede, han havde en Ulvehunger.

Alle snakkede i Munden paa hinanden, siddende og staaende rundt om i Stuen, hvor de store svære Møbler - de var ikke fornyet siden Konferentsraadens Død for ti Aar siden - var spredt over Gulvet:

- Det er Asta, sagde Konferentsraadinden. Jeg holder ikke af det. Jeg vil helst sidde fast opad Væggene.

Berg var gaaet hen til Frøken Asta - hendes Smil var slaaet frem imod ham lige strax ved Døren - og han talte med en halv sky, halv ørn Stemme, mens hun blev ved at se ham glad ind i Ansigtet og smilte. Frøken

Julie demonstrerede foran Huslægen: Tyvende Bal, Dr. Friis, tyvende Bal - i *November*, sagde hun og spillede fingrene ud foran hans Ansigt; Frøken Julie var i lyserødt og mindede i Gestus lidt om en Ingénue paa Teatret.

De stilfærdige Stuepiger havde lukket Døren op, og man gik ind i Spisestuen i Lyset. Konferentsraadinden øste selv op, og Sundt sagde - med Servietten stukket ind under Vesten, saa den skærmede et Stykke af Skjorten - og slog ud med de kønne Hænder over Bordet:

- Er det nu ikke rart? sagde han og smilte som en Bisp i en Gaasere. Ja, Frøken Asta, sagde han og saa' mildt til det første Glas Sherry: Fyrre - det er Zenith ... man forstaar et godt Bord, man har gjort Erfaringerne, Damerne forkæler En ... Sundt svælgede i Herlighederne ved at være fyrre.

81

-Ja, ja, raabte Fru Jürgens leende. Sundt kender Fadene. Fru Jürgens brugte Talemaader som en holbergsk Pernille, var i Selskab udskaaret, saa hun regelmæssig i sidste Nu, før de tog afsted, maatte hjælpe efter med et Kniplingslommelærklæde, og var en Mønstermoder for syv »Drenge«, hvoraf den ældste var Rus iaar.

- Maaske er det Zenith for Herrerne, sagde Fru Ekberg.

- Naa, mine Damer, sagde Dr. Friis. De har saamæn ogsaa lært at konservere Dem.

De lo igen, og Konferentsraadinden, der var færdig med Suppen, sagde betænksomt: Ja det er mærkeligt ... Naar jeg tænker paa *min* Moder....

- Hm, sagde Julie, der delte Berg med den lille Fru Stern: jeg vilde dog finde det rart, om Bedstemødrene blev ved at gaa med Kappe.

Man fik en Fisk med Hummer, og Konferentsraadinden, der havde Vinsmag, lod særlige Mærker gaa, støvede, rundt i Kurve:

- God?... Ikke? nikkede hun fornøjet rundt til Herrerne.

- En Vin, kære, sagde Ekberg op imod hende. Han nænnede slet ikke at sluge den.

Lille Fru Stern havde ikke sagt et Ord, hun glemte endogsaa at spise og sad blot og stirrede med et Par store lyksalige Øjne, og bevægede undertiden pludselig Skuldrene - opad som en lille Fugl under Æggeheden.

- Mathilde, sagde Asta over Bordet og lo til Berg.

- Der flyver dig en stegt Due i Munden.

-Ja, sagde den lille Frue og fo'r sammen. De drak med hinanden. Rundt om, over Bordet, blev der talt om Pigebørn og Opdragelse.

-Ja, jeg, sagde Fru Ekberg, der stadig havde Ansigtet i Bevægelse (naar det var i Ro, begyndte det at markere »Zenith«) - ligefrem *studerer* min Datter.

(Denne langbenede elleveaarige var udstyret med Hoftepudder og Fingerringe, saa hun var ikke ulig en hellig Krokodille.)

-Ja, ja, Fru Friis sukkede. Opdragelsen var en Kunst.... Hvem kendte nu tildags sine egne Børn? sagde hun, mens Fru Ekberg gentog at det var et Studium, og Fru Jürgens sagde: Fortrolighed - bare Fortrolighed, kære; og Konferentsraadinden saa' med sit glade Ansigt henover sine Døtre og sagde:

- Man kender da vel sit eget Kød og Blod ....

82

-Ja, Gud hjælpe os, sagde Frøken Julie i en halvhøj Parenthes og slog Viften ud: Vi er ikke fra Nakskov.

Men Hr. Ekberg var enig med Fru Friis... Det var en Revolution - en sand Revolution i de unge Gemytter .... Hr. Ekberg tilskrev den Symaskinen ....

-Ja - kære Frue, Symaskinen sagde han overbevist.... De køber ude - køber de ikke alting ude? De køber »færdigt« - man køber færdigt .... Hvad skal man saa gi' de unge Døtre at bestille ... Vil De *sige* mig, hvad man skal give dem at bestille?

Hr. Ekberg tav og ventede med aaben Mund paa, hvad Fru Friis vilde give dem at bestille.

Etatsraadinde Knudsen, der var lidt døv, og som først nu var kommet rigtig paa det klare med Samtalen - hidtil havde hun indskrænket sig til at nikke glad ned til Konferentsraadinden hver femte Minut - sagde, at de hørte, de læste - de fik for meget at vide ...

- Og danser for meget, sagde Professor Jurgens ned over sin Tallerken.

Man serverede en Oksetunge i Madeirasauce med Trøfler og Hr. Ekberg forlod Symaskinen; hans Frue var blevet mere højrøstet (Fru Ekberg blev altid et Øjeblik højrøstet, naar hendes Mand fortabte sig i dybsindige Materier) og talte om Skolerne: Ja - hos Frøken Zachrisson havde hver Elev et Apparat paa sin Plads, saa de rettede Ryggene ...

-Ja - den Sidden bukket sagde Konferentsraadinden, nede fra sin Bordende. Den er en Ulidelighed.... Den er det, der gi'er den megen Blegsot...

- Nej, sagde Fru Jürgens, vi Nakskovere - Emma, hun løftede Glasset mod Husfruen. Paa Nakskov, Anna, raabte Konferentsraadinden ned til Fru Knudsen: Paa den gamle Tid, Anna.

-Ja - paa den Tid, sagde Fru Knudsen og nikkede. De drak alle tre: Jo, sagde Fru Jurgens og satte Glasset resolut ned, vi kunde tumle Springfyrene. Hun slog en Brødkugle over paa Professoren: *Han* husker Skovballeerne, sagde hun og lo.

Hun blev ved at tale om Nakskovtiden, Etatsraadinden hørte kun det halve, men sad og smilte: Ja, ja, Frederikke, du var nu altid det muntre Blod, sagde hun. Konferentsraadinden sad med Taarer i Øjnene over sit Glas - hun tænkte paa Konferentsraaden.

- Mo'er, hviskede Asta op.

83

- Lille Børn, sagde Fru Heltz og saa' fra den ene Datter til den anden. Hun løftede Glasset og Døtrene svarede. Asta holdt Glasset op med Øjnene paa Herluf- de straalende Øjne - og han hævede ogsaa sit Glas, og de drak, med Blikket paa hinanden, mens hele Bordet summede af al den glade Forelskelse i Nakskov.

- Slyngel, sagde han til sig selv, mens han drak og blev blussende rød, idet han satte Glasset ned paa Dugen.

Alle lo og snakkede; selv Frøken Knudsen vaagnede ved det pludselige Ord »Ramløsa« og gav sig til at forfølge en Familie »Beck-Friis« op gennem Aarhundrederne; Fru Jürgens sluttede af med Nakskov og slog ud mod Sundt.

- Nej, nej, - der var ingen gamle Ungkarle *der*... Da vidste Folk, hvad de vilde - min Kære, og kunde bestemme sig.

Hr. Ekberg slog paa sit Glas, men Herluf hørte ikke efter, hvad han sagde. Han stirrede kun paa Asta, der smilte frem over Bordet, ved Siden af Sundt, Lyset fra Kronen lod Atlasklivet skinne som et Pantser om hendes Bryst: Hvor er hun smuk, tænkte han.

- De kender vist - Berg fo'r sammen, det var virkelig den lille Fru Stern, der havde talt, og to Gange havde maattet sige: »De kender vist«, og var blevet saa rød som en Pæon. De kender vist en... Hr. Gerster, Erhard Gerster, sagde hun og hun tabte fuldkommen Fatningen ved at nævne Fornavnet...

-Ja, sagde Berg ... Ja .... Han tog ikke Øjnene fra Asta: Og hende skulde du ikke elske, sagde han til sig selv... Ja, Fruen kender Gerster? sagde han.

-Ja - sagde den lille Frue - det er en Ven af min Svoger; hvorpaa hun blev helt borte i Forvirring og ikke mere oplod sin Mund, til de rejste sig fra Bordet.

Kaffen blev baaret om i Dagligstuen under »Tak for Mad« og Støjen. Fru Jiirgens blev staaende hos Konferentsraadinden, lænet til sin Mand:

-Ja, sagde hun, *jeg* har faaet Lov til at beholde ham. Og de to Veninder blev staaende Haand i Haand, mens Professoren gik hen til Herrerne, der var overvættets varme og rødho'dede og talte om Adolfs nye Forretning: »Ja, det er nye Spisesedler, han vil lave«, sagde Ekberg - og om Gersters Klinik: Det skulde særlig være med døvstumme, han eksperimenterede:

-Ja, sagde Dr. Friis, *de* klager ikke.

84

Alle snakkede, og ingen hørte, hvad den anden sagde. Fru Ekberg havde fanget Sundt ind i en Hjørnesofa og talte om, »hvad man da egentlig antog var Kvindens Bestemmelse«, mens hun saa' ham lige

ind i Ansigtet gennem sin Stang-Lorgnette.

Ekberg kom til - i et Par Buer over Gulvet -: Kære, sagde han til Sundt, hun forfærder Dem ... Ikke? hun forfærder Dem ... Ja, sagde han og slog beundrende ud med Haanden, *hun* er radikal...

Ovre i det andet Hjørne stod Asta, Berg og lille Fru Stern i en Klynge: Ikke? sagde Asta og næsten »rullede« den lille Frue: hun ligner en Fugleunge?

- Nej, nej, rør mig ikke, raabte den lille Frue, hun var purpurrod og skubbede Skuldrene op, saa kilden som et Kid: Rør mig ikke, siger jeg...

Lidt efter lidt trak Herrerne ind i Rygeværelset, hvor Hr. Ekberg talte om Ægteskabet: Ægteskabet, sagde han, kære Ven - *vort* Ægteskab er et Kammeratskab.

De andre Herrer sank hen i Tavshed, tyggende paa Cigarerne; de kendte det Ekbergske Ægteskab ud og ind fra Rygeværelserne.

Inde i Dagligstuen var Damerne faldet lidt til Ro, mens Fru Knudsen og Fru Ekberg talte om nye Lejligheder og Eskilstuna-Ovne:

-Ja, ja, sagde Etatsraadinden, ja, ja ... men de varmer ikke, de varmer ikke ...

Ud paa Aftenen spillede de Lotteri, Damerne og Sundt, der sad og glædede sig over alle de kønne Hænder, der løb saa travlt over paa Bordet. Fru Jürgens raabte op, og Konferentsraadinden og Fru Knudsen var saa ivrige som Børn: Hva' for et Numer? hvad sagde hun for et Numer? sagde Etatsraadinden.

- Aa, de har ingen Øjne i Hovedet, sagde Konferentsraadinden, som satte paa baade tilhøjre og venstre, hos Frøken Knudsen og den lille Fru Stern, der bare sad og smilte ud i Luften og kildrede sin lille Barnehage med Spidsen af sin sammenfoldede Vifte.

Asta kom imod Berg i Spisestuedøren: Spiller De ikke? sagde hun. Jeg ikke heller - Stemmen lød paa én Gang saa besynderlig fraværende og modløs - kom - inde i »Fa'ers Stue« er der stille. De gik gennem Spisestuen ind i Konferentsraadens Værelse, hvor de store Møbler, med Kæmpesofaerne i Nicher, stod urørte, som da han levede. Asta satte sig.

- Hvad blir det saa til, sagde hun. Med Teatret.

85

- Véd ikke, sagde han. Men pint af Usikkerheden, næsten Frygten, der altid sneg sig ind over ham, naar de var ene, begyndte han - blot for overhovedet at tale, kun for at de ikke skulde sidde tause - at fortælle hende alt. Han talte om den store Opgave, om Arbejdet, om Anstrængelserne, om alle Planerne, om alt det som endelig, *endelig* skulde fylde hans Liv; han talte, blev ved at tale; som drevet frem af en hidsig Utaalmodighed, for hvilken han ikke selv gjorde sig Regnskab, oprullede han som et Fremtidskort over hele sit Liv - til han tav, aandeløs som efter et langt Løb, og pludselig paany følte sig forvirret foran hendes stirrende Blik, næsten angst:

- *Og jeg da?* sagde hun:

Herluf bøjede uvilkaarlig sit Hoved, næsten som En, der dukker sig for et Slag, mens Asta blev ved at stirre paa ham:

-Jeg kan gaa her som en gamle Jomfru og ryste mine Krøller -og som fortvivlet rystede hun de tænkte Krøller - gaa her - - alle de Aar, sagde hun.

Hun hulkede, med Ansigtet ned mod Bordet, kort og stille.

Herluf havde rejst sig, han fandt ingen Ord, mens han krammede om Bordet - det var som *i et* ulideligt Nu al den ganske Afmagt skulde samles af disse fire Aars Forsøg paa at føle Kærlighed:

- Asta, sagde han.

Og i samme Nu holdt han inde: Men det er jo derfor, du har anstillet det hele - for at *komme løs*, sagde han til sig selv; og han tav og følte sig blodrød som en Desertør, fejt og elendig som en Falskner, der gribes.

Asta løftede Hovedet og forsøgte at tvinge Graaden tilbage: Der sér man, hvor man bliver følsom imellemstunder, sagde hun og vilde smile.

-Ja - De har vist ganske Ret, sagde hun: Vi skulde alle søge Virksomhed, sagde hun. Hun rejste sig, nikkede til ham og gik

Herluf stod endnu nogle Øjeblikke, da hun var gaaet.

Han vidste ikke selv, hvad Paaskud han for Konferentsraadinden fandt til at gaa - hvor Synet af hendes gode Ansigt smertede ham, som en hemmelig Tyv -; ude i Gangen stod den lille Fru Stern:

- De gaar ogsaa, sagde hun, helt forfjamsket.

-Ja, sagde Berg.

-Ja - Jeg ogsaa, sagde hun og gav sig til at knappe Handsken op igen. Nede paa Hjørnet løb Berg paa Lille-Gerster under en Lygte-

86

pæl: Ja - Godnat, sagde han blot, han hørte ikke, hvad han sagde, og gik videre.

- - Gæsterne var gaaet, og Konferentsraadinden vandrede rundt i sine Stuer og smaasnakkede. Kokkepigen kom ind og blev takket, glørd endnu efter Anstrængelserne:

- Rigtig nydeligt, Sofie, altsammen rigtig tilpas... Ogsaa Suppen, netop tilpas ...

- Naar Etatsraadinden kun er tilfreds, nejede Sofie - Sofie Kokkepige kom aldrig længer i Rangforordningen end til Etatsraadinden, det havde hun nu kaldt Fruen i tyve Aar.

-Ja, rigtig tilpas, Sofie, sagde Fruen.

Gamle Sofie gik, og Konferentsraadinden satte sig, lidt træt, og saa' ind gennem sine kønne, stille Stuer. Det var Aastas Hoved, som hun følte ind til sin Skulder.

-Ja, vi har det godt, Børn, sagde hun... Vi maa være Gud taknemlige.

Asta trykkede hendes Hænder og rejste sig. Hun gik ind i Faderens Stue. Julie havde slaet sig ned ved Klaveret i Kabinettet og kvidrede sin Livvise.

- Sidder Frøkenen her, sagde en af de stille Stuepiger, der kom med Pusteren for at slukke.

- Stine kan godt slukke, sagde Asta.

Pigen slukkede. Inde i Kabinettet jodlede Julie, mens Asta sad i Mørket.

Det var nær ved Midnatsstunden,
da Babette og Benoit
gik fra Gilde gennem Lunden:
Der var mørkt og fælt - hu, ha!
Stakkels Knøs han gøs med Rette.
Faldri faldrala fari lari lette.
Aa jeg ryster, sa' Benoit.
Aa din Kryster, sa' Babette.

Saa holdt hun op og slog Klaveret i.

- Asta, kaldte Moderen ind gennem Stuerne.

-Ja, Mo'cr. Asta gik ind til de andre.

- Gud forbarme sig, hvor dog Mathilde Stern er kedelig, sagde Julie, som sad paa Sengekanten i Søstrenes Sovekammer.

87

- Er *det* en ung Frue, sagde hun og slog de fremstrakte Ben kækt mod hinanden under Natkjolen. Man gifter sig vel da, for at *dette* skal høre op ...

-Hvilket?

-Pyh, sagde Julie blot og krøb i Seng.

Herluf Berg gik op og ned, op og ned, i sin Stue og førte lange Samtaler med sig selv:

Det var altsaa forbi: han var løbet infamt derfra. Og han havde *kun* - han eller denne hr. X, der sad i den mørke Bagstue i hans Hjerne og regerede i Smug - fra den første Dag taget Haand i dette, filtret sig ind i dette: Virksomhed, Planer, Teater, for at slippe og »komme løs«.

Det var *det*, der havde ligget bag Ordene - strax, den Gang oppe i Redaktionsværelset, da han første Gang sagde (og blev forbausset, som havde en fremmed talt, en anden Mand, der stod ved Siden af ham): »Og man kom løs«... og han havde vidst det lige strax, hvad det betød, og havde dog handlet videre i Skjul af alt det andet - det om »Virksomhed« og »Planer«.

Og nu var det skét. Nu var alt forbi og rigtig dødt.

Hvor han huskede den første Aften, da denne Kærligheds-Kamp begyndte: da han kom hjem fra Bal, saa sikker, hed og munter, med hele Fanget fuldt af Smil og Minder. Og saa, midt som han sad - *da* havde hun smilet og *der* havde de vexlet Blik, tænkte han - havde han sagt, selv sagt, pludselig ud i Luften (just saadan som hint første: Og man kom los):

-Ja - elske hende, gør du jo ikke ... Og han havde *selv* hørt Ordene med en Angst, saa han sprang op som for at væрге sig eller som for at lobe fra dem, men Stemmen blev blot ved.

- Men det véd du jo godt, at du ikke elsker hende ... Det har du jo aldrig troet, at du elskede hende, blev den ved med sin standhaftige Ro som en Mand, der slog ham venligt paa Skuldren:

- Det har du jo hele Tiden vidst, sagde Stemmen venligt - denne nye »Sokrates-Rost«: at det ikke er Kærlighed. Pust det bare ikke op til Kærlighed.

Fra den Dag var Kampen begyndt - Forsøgene paa at føle Kærlighed: hvor han tvang sig i Hede, og hvor han lunede med Stemnin-

88

ger; hvor han sad med Pulsens af hver en Følelse, og hvor han rugede hver Fornemmelse hed i sin Fantasi - for at spørge: Hvorfor skulde det ikke være Kærlighed? Er *det* ikke Kærlighed? Og denne »anden«, denne Hr. Sokrates, smilte kun og spurgte igen: Hvis du troer det?

Og alligevel han saa' hendes Skønhed, og han begærede hende. Han kunde have ofret hende alt.... ti ofre kunde han, kun ikke elske ...

- Og hun.

Hvor han havde gættet hende - hvor han havde forstaaet hende.

Som idag mødte hun ham hver Dag med et Smil, sikker og tillidsfuld - et Smil, som naar Solen gik gennem Skyer, strax naar de saaes. For under Fraværelsen sugede hun Tillid af Erindringerne, som hendes Tanker pudsede op, og hun troede, naar de ikke saaes.

Men naar de saa mødtes, og de sad overfor hinanden - og hun lyttede med sit ganske Væsen paa blot én Lyd, én Tone, som Lidenskabens har dem - saa sneg Uvirkeligheden sig langsomt ind over hende, og de følte begge hjælpeløst den samme uhyre Modløshed, under hvilken de sank sammen ...

Og der var ingen Mulighed for et Samliv til at klare det. Kun Sæsonens og Konveniensen's Møder, mens Tvivlene afstumpede hver Følelse, Dag for Dag. Og alt blev vagt imellem dem, og man som levede kun i omskrivende Ord og Talemaader: Forholdet blev som Bruddet var - nu idag ...

Herluf stod ved Vinduet, halvafklædt allerede, da det fløjtede nede paa Fortovet. Det var Gerster. Kan jeg komme op? sagde han.

-Ja - men jeg gaar i Seng. Herluf smed Nøglerne ned. Lille Gerster sad ved Sengen med Overfrakken aaben og rød i Kinderne:

- *Hvor* kommer *du* fra, sagde Herluf, som laa i Sengen.

- Du - sagde Gerster - du, jeg tror, jeg elsker, brast det ud af ham.

Han fortalte om hende: Hun er det sødeste, du, sagde han. Hans Stemme havde endnu over sig som en Klang af alle Stævnemødets Kælenavne, som han kom fra.

- Det er hende - den Gifte, sagde han og smilte. Han saa' ud som en Rus ved sit første Sold, som han sad.

Herluf havde ikke sagt et Ord. Men som var den en Stén, han løftede for fysisk at dulme en stor Smerte, tog han om Hovedpuden og skød den bort:

89

- *Og jeg* tror, jeg imorgen bliver Victoria-Teatrets Direktør, sagde han.

Gerster hørte knap: Naa - endelig, sagde han. Og han blev ved at tale, med sin sært vibrerende Stemme, mens Herluf Berg - Virksomhedens Mand fra imorgen - med Hovedet paa Armen blev ved at stirre paa dette Menneske, der *elskede*.

Næste Dag underskrev han Kontrakten.

Victoria-Teatret skulde, under Konsortiet: Martens, Adolf junior og Herluf Berg, aabnes om tre Maaneder.

Et Par første Kræfter havde Martens eller Spenner allerede sikret sig: En Primadonna, som var blevet uklar med sin gamle Direktør, og en Elsker, der et Par Aar havde givet sig af med at spille med tre Stjerner som Gæst, Resten af Personalet tog man fra en Trup, der havde rejst i Norge.

Sæsonen vilde jo være langt henne, naar man fik aabnet, og man kunde sagtens spille de Par Maaneder »paa Huset«.

90

IV

Adolf og Berg var saa tidligt paa Benene for at træffe Martens hjemme og lægge Beslag paa ham, før han gik til sine Bygninger, at »Bygmesteren« sov endnu, da de kom - Martens snuede i det hele noget længere, efter at Victoria-Restauranten var aabnet.

Fru Martens lukkede Døren op til Stuerne (hun talte som en lavmælt »Gaardkone« og tog ikke Øjnene fra dem), hvor Hædersgaverne paraderede med Flor om, og Bordtæpperne var bøjet sammen med Vrangten opad.

Fru Martens listede et Par Gange ind over Løbestykkerne gennem Stuen, mens de ventede, til Martens arriverede syngende. Han sang den ganske Dag nu i Travlheden, da Aabningsdagen nærmede sig.

Konsortiet kom afsted, og ude paa Trappen stødte de paa lille Hr. Canth, der gik ned: God Morgen, hr. Fuldmægtig, sagde Martens, der altid hilste paa lille Canth i en godmodig-opmuntrende Tone, som slog han ham paa Skuldren med et: Naa - frisk Mod, mens man læste hele den ubetalte Husleje paa den lille Fuldmægtigs Fysiognomi.

- God Morgen, Hr. Fuldmægtig, sagde Martens igen og rystede paa Hovedet hen til Berg - bag Canths Ryg, der gik foran dem ud af Porten med »Putte«, sin yngste Pøde. Lille Canth traskede hver Dag med Putte til Skole, før han gik i Retten.

De tre Kompagnoner styrede ned mod Teatret, Martens i Forvejen, febrilsk som han altid blev, naar han bare nærmede sig »Bygningerne«. Førgylderne sang i Forhallen paa de høje Standstiger, mens de lagde sidste Haand paa de blomstrende Friser; paa Trapperne slog Arbejderne Brædestykkerne over Trinene bort, og de traadte for første Gang paa de blanke Fliser; Martens gik omkring, trippende om de andre, helt »borte« foran de pompejanske Vægge, der straaledede nye imod ham - man havde borttaget Lærredet om Morgenen.

I den runde Logegang kom de ikke frem; en Flok Arbejdere transporterede et tilhyllet noget og spærrede Vejen:

- Hvad er det? sagde Adolf, som aldrig gav Tid, men vilde frem. Det var den gyldne Victoria til Foyeren. Lad os se hende, sagde

91

Adolf og slog Lærredet bort med sin Stok, saa man saa' Gudindens slanke, forgyldte Ben.

- Satans, som det rene Bronce, sagde Adolf.

-Ja, svært ægte ser hun ud, sagde Formanden. Arbejderne gik videre med Sejrgudinden. Inde fra Tilskuerrummet, hvis Logedøre stod aabne, hørte man Dekoratorernes travle Hamre, der slog Guldsøm i Brystningen, og Dampmaskinens Støj fra Varmeapparatet, der tørrede Huset. Bag dem lød høje Ohøj fra Arbejderne, der bragte »Nike« paa Plads paa Piedestalen.

- Hr. Spenner ventede, meldte et Bud fra Kontoret; og de gik ned i Stueetagen mod Gaarden. Det var blot »de smaa blaa« for Dagen, sagde Hr. Spenner muntert og præsenterede en Række Blaapapir paa Pulten. Adolf konfererede og skrev under, Martens skulde ogsaa give sin Underskrift et Steds.

-Ja, det er snart sket, Hr. Berg, lo Hr. Spenner hen til Herluf: Naar Navnene gør det - Han tog kælent henover Papirerne, mens han lagde dem sammen i Bankbudets Mappe med det gyldne »Victoria« paa Bindet.

-Ja-a, sagde Martens, som blev ved at sidde og stirre forundret ud i Luften, efter at han havde skrevet under.

- Naa, De vil altsaa ikke have nogen Mønt ud fra Forretningen, sagde Adolf og slog et Par Afskedsslag til Pengeskabet med sin Stok.

- Nej - vi sørger for os selv herude, sagde Spenner.

- Vel. Adjø - de Herrer. Adolf satte Hatten paa, og ogsaa de andre brød op. Hr. Spenner blev alene og sad foran sit store Pengeskab med de forgyldte »Sfinxer« paa Hjørnerne, bøjet over Pulten. Han drev ganske tankeløs sin Yndlingsport at skrive Navne efter paa Klatpapiret: Martens's »s« endte altid med saadan en hjælpeløs, lille, strittende Streg ligeud, som en afhugget Hale.

Herluf gik op i sit eget Kontor, Dørene lod han staa aabne, han holdt af at høre Husets Støj, mens han arbejdede: Dekoratorernes Hamre gik i Takt, og Skuespillerne, der kredsede i Teatret hvileløse den ganske Dag, lo i Garderoberne. I Kælderen pustede den nye Dampmaskine som et ungt Dyr, der utaalmodigt pruster i Tøjet, og hvert Minut sendte en Skuespiller fra Scenen en Prøvejodlen ud i det tomme Rum.

- Godmorgen, Frue, raabte Herluf fra Døren. Han havde genkendt Primadonnaens Stemme.

92

- God Morgen, svarede hun - ud i Tilskuerrummet, saa det klang.

- Spar på Røsten, raabte Berg: Imorgen er der Prøve.

- Vel, svarte hun igen. Og Programmet?

- Bliver ved de to Enakter og Prologen.

- Hm. Det ene svenske? raabte hun.

-Ja.

Der blev banket paa den modsatte Dør, og der begyndte et sandt Kørind. Det var først Teatermaleren - i Baret og Bluse - med Favnen fuld af Udkast, som han i mindre end fem Minuter havde bredt ud over alle Stole, mens han talte i ét væk; og Hr. Stær - med aaben Overfrakke og halvt i Knæ af Foraselse - der haabede, i Teatrets Interesse, at kunne se Etablissementet to Dage før den øvrige Presse -af Hensyn til sin skandinaviske Korrespondance.

Et par Skuespillere, der havde »lugtet Journalist« i Huset, bankede ogsaa paa og kom ind, og man hørte ikke Ørenlyd for den halvtyske Teatermaler, som forklarede Berg sine Udkast, hvis Farver skreg i Dagen, og de to Skuespillere, der lod Munden løbe foran Stær, som sad op paa Skrivebordet - Hr. Stær sagde altid Nej Tak til en Stol og faldt saa hen paa et Bord, hvor han blev - og saa' træt ud, mens han i Tankerne udparcelerede Sladderer mellem Stjerner à en Krone i Bladenes Petitrubriker.

Berg, der var ganske ør i Hovedet af Teatermalerens Forklaringer, hvoraf han intet forstod, vendte sig til de andre og sagde med Haanden paa Hovedet:

-Ja, sagde han (Hr. Stær talte om indleverede Stykker) jeg har i en Maaned læst syv og firs.

Telefonen begyndte at ringe, mens Hr. Stær spurgte ud om Titler, og den ene Skuespiller, der ikke lod sig overdøve - han havde i fem Aar spillet ældre Helte i Broderrigerne, med Hovedstation i Trondhjem, og havde faaet en bred Diktion - blev ved paa sit halvnorsk:

- Lad os først have kompletteret vort Personale .... Og man skal høre fra os, høre fra os....

Telefonen blev ved at ringe; det var fra Adolf: Hr. Berg maatte komme strax. Berg opløste Konsiliet; den ældre Helt maatte han lempeligt skubbe ud af Døren, og endnu paa Tærskelen blev han greben af Overlampisten, der skulde have Oplysninger om Belysningsprøven for Pressen.

Paa Trappen til Direktionsværelset havde der - til Ære for Hr. Stær

- samlet sig en liden Flok Skuespillere, der hilste; Primadonnaen talte, bøjet frem, højt til en Kammerat paa Afsatsen nedenunder og stak sine højvristede Fødder frem mellem Tremmerne i Gelænderet...

Ved Porten skiltes man ... »Ørnulf«, den ældre Helt, skulde samme Vej som Hr. Stær, og Berg naaede op i en Droske.

Udenfor Forretningen paa Købmagergade var der formeligt Opløb foran en Silkepapirs-Mandarin og -Mandarinfrue i naturlig Størrelse, der valsede i Udhængsskabet. Herluf gik ad Bagvejen ind i Kontoret, hvor han hilste paa et Par unge spanskskæggede Malere, der dovnede med Cigaretter i Munden i en Sofa, og nikkede ind til gamle Hr. Adolf, der sad bag en Tapetdør i et lille halvmørkt Rum fuldt af gamle Kotillonsrester, og talte Kontrolmærker fra Forretningen.

Adolf junior rev Døren til Butiken op og raabte noget ind: Ja - Goddag, nikkede han til Berg og var væk igen.

Har De sét det? sagde en af de sløve Malere og pegede paa Døren.

- Hvilket?

- Arrangementet, sagde han .... Vi har s'gu arbejdet hele Natten.

Herluf trak Døren til Butiken til Side for at gaa ud paa Trappen, der var høj som en Altan, og sendte i det samme en Ed ind til Malerne: hele Rummet var paa én Nat blevet et lille Kina.

Den store Disk var rykket ud, og midt i Rummet stod der en Kæmpe-Mandarin og nikkede under sin Parasol; foran Hjørnespejlene prangede et Par udstoppede Paafugle over Guldpapirsskærmbredtet, med Halerne bredte ud over smaa Sofaer; og foran Langvæggen, der blev helt borte under Marokkotæpper og Majsstraabuketter og Palmeblade var der bygget en Grotte af Vifter og udspilede Parasoller og Lampeskærme, hvor inderst inde en stor Kineserfrue sad og nikkede mellem to Lamper... To skæve Taarne af Mozart og Beethoven i Pap - »Medailloner til Pryd over Pianoforter«, der var Forretningens sidste Nyhed - bøjede sig halvvejs sammen over Grotten.

Hele Rummet var én Forvirring af Viftedekorationer, eftergjorte Skjolde og opspændte Papirparasoller, som stod og som hang.

Og midt i det hele havde Adolf i sidste Øjeblik, i det fulde Lys fra Vinduerne, paa en Piedestal lige ved Døren, stillet en Prins Karneval i skrigende gult Silke - en Rest fra et Maskebals-Arrangement - der ragede op over alt med sin sejrige Brix i Haanden.

Døren stod ikke for Folk, der kom og gik. Det var én Beundring:

Hvad han havde for Idéer - Naar blev *han udtømt*? - -Ja, man maatte forbavses... Alle snakkede.

- *Mig maa* De hjælpe med noget fixt til en Kotillon, sagde en lille Dame og rejste sig paa Tæerne.

Alle Damerne vilde kun handle med Adolf, og de trængtes sammen om ham - under Kineseren - som Konfirmandinder, der vil have skrevet Navn i Psalmebogen, om Præsten:

- *Bedste* Hr. Adolf - *mig*, sagde lille Fru Canth, der var her med Fru Strøm. Men Adolf hørte ikke, han blev ved at gestikulere foran Professor Gerster og en Kollega fra Fakultetet, som gjorde Bestillinger til den hygiejniske Kongres:

- Men Hr. Professoren vil blive aldeles tilfreds - aldeles tilfreds, forsikrede Adolf.

Fru Canth og Fru Strøm opgav det og slog sig til Ro under Paafuglene: Fru Canth skulde have en »net« lille Spiseseddel - »til selv at skrive paa - men noget net« ...

Travlheden blev ved. De to Professorer, som ventede paa et Overslag, gik rundt og saa' paa Kunstblade. Lige under Trappen hørte Berg Professor Gersters behagelige Stemme sige til Kollegaen, der saa' i en Mappe:

- Bedste Ven - Frederiks Hospital - Frederiks Hospital erklærer vi, er under Restavration under Kongressen.

Og Adolf, der var færdig med Overslaget og kom hen til de to Herrer, sagde pegende paa Kunstbladene:

-Ja - det er Fotogravurer, ganske nye... Ikke til at skelne fra Kobberstik...

Herluf gik tilbage i Kontoret; de to Malere var allerede gaaet. Den gamle Adolf, der altid gik hjemløs om med en medtaget Filthat paa Hovedet og ikke vidste, hvor han skulde gøre af sig selv, og hvor han skulde være, men trippede rundt og lagde et fortygget Penneskraft i hver Krog, var idag helt forskræmt og havde allerede lavet sig til at traske hjemad ad Bagdøren ... Gamle Fru Adolf vovede sig sjældent stort længere end til lige indenfor Døren i den nye Butik, hvor hun stod lidt, i sin Regnkaabe, og smilte til »Frøkenerne i Forretningen«, til hun havde set Sønnen:

- Hvad er det, Mo'er? sagde han i Skyndingen.

- Det er ingen Ting, Konstantin, sagde hun og gik saa igen.

95

Lidt efter lidt blev det stille i Butiken. Adolf kom op og satte sig tungt i Sofaen: *Det var en Dag*, sagde han.

Herluf lo: Naa - hvor mange Dusiner Papirs-Tallerkener er der saa solgt til Væggepryd, sagde han.

- Gud forbarme sig, sagde Adolf, mange desværre - dem sælger vi jo med Tab .... Man maa jo skaffe Folk indenfor sine Døre.

Han rejste sig igen og tændte Gassen for at vise Berg Indbydelseskortene til Teatrets Belysningsprøve for Pressen.

I Butiken var der blevet tomt, og det skumrede lidt efter lidt. De tre »Frøkener« sad trætte foran den store Grotte, hvis Lamper var gaaet ud. Og kun den store Mandarins hvide Skaldepande lyste, op og ned, i Skumringen, mens han nikkede.

- Tænder vi saa? sagde Adolf fra Trappen.

Berg gik hjem og spiste hos gamle Adolfs. De to gamle ventede allerede i Spisestuen, hvor en ny Buffet med Spejle stod paa Langvæggen, prydet med en stor pletteret Opsats, hvor paa en Spejlglasbakke tre Svaner svømmede under en Aakande - en Fødselsdagsgave fra Konstantin til sin Moder.

-Jeg holder jo ikke af det, sagde Fru Adolf - hun havde den Vane at trække Folk hen i Krogene for at lette sit Hjerte lidt, naar Konstantin gik ud af Stuen - jeg holder ikke af det... det »Elektro« ... Vi spiste med Jern, Hr. Berg, til den Dag, vi havde »ægte« ... Adolf gav mig tre Gafler hver Jul, til vi havde atten ...

- Naa, min Pige, du har saamæn forstaaet at samle godt med Sølvtøj, sagde gamle Adolf og pegede over mod Skabene, hvor Husskattene blev opbevaret, indpakket i defekte Lagener og Tarlatan.

-Ja, ja, Adolf, sagde hun, naar man siden kan det, Mand.

Konstantin kom ind igen, og de satte sig tilbords. De fik ingen Suppe, men i Stedet for en Mellemret med mange fine Ting i Krustader. Siden Konstantin havde været de to Aar i Frankrig, spiste de hos Adolfs efter en fransk Kogebog, Konstantin havde bragt med fra Paris. Fru Adolf fik det oversat af en Niece og havde snart gennemstukket alle Bladene med sine Strikkepinde for at indprænte sig Ordene. Men det var og blev hende en svær Ting - »de putter saa meget

96

sammen«, sagde hun til Berg - og hun sad med Livet i Hænderne over Krustaderne.

- Hvordan er de, Adolf? sagde hun og flyttede sig paa Stolen. Konstantin turde hun ikke spørge.

- Udmærkede, min Pige, udmærkede, sagde den gamle, der pustede med Ganen helt forbrændt af alt det stærke Stads.

- Udmærkede, sagde han.

-Ja - de er ganske gode, Mo'er, sagde Adolf junior.

- Den unge Herre siger, vi har været heldige idag, Marie, sagde Fru Adolf til den gamle Pige, der tog Tallerkenerne ud - helt nervøs af Glæde.

Da de var færdige med at spise, drak de Kaffen i Dagligstuen, før Konstantin og Herluf gik igen. Gamle Fru Adolf stod og saa' til i Gangen, mens de tog Overfrakkerne paa.

Da de var gaaet, vendte hun tilbage til Stuen - gamle Adolf sov inde i Spisestuen med »Dagbladet« i

Skødet i sin Hvilestol - og kaldte den gamle Pige ind for at faa lettet sit Hjerte og fortælle om »Drengen«.

Til daglig fik Fru Adolf jo ikke meget at vide, og spørge turde hun ikke - For han har jo naturligvis altid saa mange Ting i sit Hoved, sagde hun -; men naar Herluf spiste der om Middagen, talte de om alle deres Planer og Projekter, mens hun sad og spilede Øren og Øjne op:

-Ja - de har Idéer, de har Idéer, blev Fru Adolf ved til den gamle, Marie.

Gamle Adolfs havde aldrig haft mer end den ene Søn.

Der skulde første Gang »tændes« i Viktoriateatret, og alle Skuespillerne var der. Gamle Fru Adolf var gemt i en Krog i Logen oppe over Kongelogen, hvor hun var arriveret en Time før Tiden, og hvor hun blev helt forskrækket, da Døren sagte gik op bagved hende, og en anden »Kvindeperson« listede sig ind og satte sig i det andet Hjørne i Mørket.

Man hørte Skuespillerne hviske nede i det mørke Hus, og oppe bag Tæppet Skridt og Kommandoraab, indtil Rampen med ét blev lys, og der lød et langt »Aah!« fra Parkettet: man saa' Tæppet for første

97

Gang. Engle trak et Fløjelsforhæng bort fra en Søjlegang, hvorfra man en Foraarsmorgenstund saa' gennem Ørstedspark ud mod det ny København. Frem gennem en Sidegade lyste Palmehusets Kuppel i Solen.

Skuespillerne blev ved at raabe, mens den store Lysekroner langsomt begyndte at sænke sig - den bredte Lys over Loftet, hvor Kunstens og Vaarens Genier i forgyldte Felter dængede hinanden med Roser, de plyndrede fra Overflødigedshorn; og kastede Skær ind mod Logernes Baggrund, hvor gyldne Smaastjerner lyste paa Graat: alle Balkonrandens Engle dansede, mens de blæste paa deres luende Tuber.

Der var blevet ganske stille, mens Kronen sank. Oppe i Logen bøjede fru Adolf sig frem og fulgte aandeløs det straalende Monstrum, der dalede majestætisk; den anden Kvindeperson i Krogen stirrede kun mod Loftet - Hænderne havde hun foldet, inde under Logekanten, hvor der var mørkt.

De tre Kompagnoner stod og ventede oppe i Scenerummet bag den yderste Kulisse. Da de hørte den første tunge Gliden af Tæppet, der hævede sig første Gang, greb Adolf Herluf krampagtigt om Haandleddet og gik bort, i Angst, ned i Kælderrummet.

Dekorationen, man saa', var en gammeldags Sal med store, aabnede Glasdøre i Fonden. Baggrundstæppet skælnede man endnu ikke ret. Men nu gik Maanen op, og alle Skuespillerne skreg Bravo i Salen: det var »Fader Holbergs« Kongens Nytorv med Tage og Karnaper og det gamle danske Skuespilhus, der laa i Maaneskæret.

Nede i Salen blev der raabt og applauderet, som var hele Huset fuldt; oppe i Logen rykkede de to ud af Krogene for at strække Hals og se. Saa faldt det hvide, guldbroderede Mellelmaktstæppe, og Adolf, der var kommet op af Kælderen igen ved Lyden af Bifaldet, traadte frem for Rampen.

- Om vi saa drak et Glas, sagde han, paa Husets Held.

Skuespillerne brod larmende op, under Hurra, og man hørte dem jage ud gennem Gangene. Der var stille lidt, i det store Rum, til Tæppet igen gik op, og de alle stod i Flok paa Scenen, mens Victoria-Tjenerne fyldte Glassene:

- Saa et Huset leve, raabte Berg højt, ud i den lyse Sal.

-Ja, et Huset leve, skreg de andre med løftede Glas.

... Ja, jeg er Madam Martens, nikkede den fremmede paa én Gang

98

oppe i Logen glædestraalende til Fru Adolf - de var i Ivren rykket hinanden ganske nær, midt paa Bænken, uden at vide det -:

- Og mit Navn er Adolf, sagde Fru Adolf ganske forpustet af Bevægelse.

- *Hans Moder*, sagde hun og nikkede til Fru Martens. Hurraerne døde hen, mens de drak ud dernede, og Propperne knaldede igen.

- Og saa et »Leve Konsortiet«, raabte Regissøren: Det leve højt Det elektriske Lys faldt pludselig fra Kulissen ud paa Flokken, mens de sang, Herrer og Damer, med Glassene i Hænderne:

Og dette skal være
Konsortiet til Ære:
Hurra.
Og Skam faa den, som ikke
Konsortiets Skaal vil drikke,
Hurra - Hurra,
Den Skaal var bra'.
Hurra.

- Hva' - Børn - det kalder man Akustik, raabte Ørnulf fra Trondhjem, da det sidste Hurra klang, og alle lo, mens de klinkede, og Martens svingede det fyldte Glas op mod sin Kone.

- Bliv ikke forskrækket, mine Damer og Herrer, sagde paa én Gang en fremmed Stemme, og alle vendte sig: Spenner var med en Herre dukket frem i en Kulissedør: Det er kun mig, sagde Konferentsraad Hein og traadte frem; lad Dem ikke forstyrre.

De veg alle tilbage og hilste, mens Adolf, der blev helt varm og febrilsk af Overraskelsen, sendte Bud efter mer Champagne, og Konferentsraaden af Herluf blev præsenteret for Selskabet, der bukkede og nejede, af Respekt for Kapitalen.

-Ja, mine Damer, det var Hr. Spenner, der førte mig paa Lur, smilte Konferentsraaden. Den nye Champagne kom, og Herluf bad Konferentsraaden drikke et Glas: Det var dog en Art Fest - i Familiens Skød - der var iaften første Gang Lys i Huset, sagde han.

Konferentsraaden tog Glasset, og Kredsen ventede stille rundt om ham. Ja, mine Damer og Herrer, sagde han, det er vel mindst den selvbudne Gæsts Sag at trænge sig frem med en Tale - - men takke Dem maa jeg dog, fordi De tager saa venligt imod mig. Jeg kan for-

99

sikre Dem, at det er med Glæde - og Konferentsraaden vendte sig halvt mod Salen - at jeg tømmer dette Glas med Dem for første Gang i Deres nye, skønne Hus... Skal vi tømme det paa Foretagendets Held - de foretagsomme til Lykke!

Han rakte Glasset halvt frem mod Martens og holdt inde et Øjeblik: Og - mine Damer og Herrer, sagde han saa, i Begyndelsen søgende om Ordene - nu, mens jeg vandrede gennem Deres Hus -jeg kan vel sige med noget af *dens* Glæde, der ser, begynder at se en Livs-Drøm gjort til Virkelighed - slog Tanken ned i mig: skal vi, mine Damer og Herrer, hilse dette Deres store og straalende Hjem, det sidste Værk og ligesom Kulminationen af hele den rige Foretagsomhedens Aand, der har sat sig Mærke paa Mærke i vort Samfund, der har omskabt vor By; der er trængt ind i vore Huse, ja, som har omdannet hele vort Liv.... skal vi hilse dette Hus, hvor Kunstens og Vaarens Genier - med løftet Glas vendte han sig helt mod Salen, og hans Stemme havde, mens han samlede det hele Rum som i ét Blik og saa lod Øjnene hvile paa Balkonrandens legende Engle, noget af den halvdæmpede og hemmelighedsfulde Klang, der beruste Generalforsamlingerne - udstrør deres nye Rigdomme, skal vi hilse det som et Billede paa selve vort rige, store Fremtidens København, det *vort* København, der brød Voldene ned for at bygge paa ny Jord: et Leve for Byen, der er rejst paa den Grund, hvor vi nu staar.

- Et Leve for et stort, et Leve for det nye København.

Ingen vidste, hvem der kastede det først, men som et Lyn fo'r Glassene klirrende i Gulvet, mens de hævede Hænderne og raabte, næsten ligesom om de vilde sværge:

- Leve - leve København.

Oppe i Logen græd de to Fruer, som var de til Højmesse.

Paa Scenen dannede man Tog for at gaa endnu en Gang helt gennem Huset. Ogsaa de to Fruer listede ud af deres Krog og sneg sig ned gennem Gangene.

De kom ned i Foyeren, Latteren og Støjen af Skuespillerflokkens døde bort henne i Korridoren. Fru Adolf og Fru Martens blev staaende i den store Sal, de begyndte saa smaat at vande Høns igen, hver paa sin Side af den gyldne »Victoria« ... Og dumpt lød helt herud Lyden af Jerntæppet, der rullede sig ud som en truende Væg og faldt tungt i Gulvet, for første Gang.

Alle var gaaet, og »Konsortiet« sad, lidt mat, i Kontoret.

100

-Nydelig Dag, nydelig Dag, sagde Martens til Hr. Spenner, der kom ind.

-Ja, ja, Hr. Spenner stangede og bugtede sig som en glat Aal: Og den første Prioritet bliver tolvhundredetusind i Centralbanken.

- Hva'? - Satan, Adolf forsøgte at rejse sig, men faldt igen tilbage i Sædet, med Hænderne ned mod sine Laar.

-Ja.... Konferentsraaden havde netop Lejlighed iaften... Og man skal vel ikke købe Katten i Mørke, Hr. Spenner gned Hænderne og lo: Satan, sagde Adolf blot igen. Der var Øjeblikke, hvor Adolf, der i det Hele taget var anlagt til at beundre, var helt »borte« over Spenners Geni for Forretninger.

Konsortiet havde i Stilhed trængt til en stor Prioritet.

- Asta - - du blir forkølet ved at sidde ved det Vindu. Det var Fru Heltz, der raabte fra Dagligstuen, hvor hun arbejdede ved Lampen med Fru Jürgens, ind i det mørke Kabinet til Asta, der sad ved et aabent Vindu.

Asta svarede ikke, hun havde bøjet sig frem bag Gardinet: nede i Frederiksberggade hørte hun nu Støjen af Stemmer og mange Vogne.

-Ja - det var dem - hun slog Gardinet for, som om nogen skulde kunne se hende fra Gaden, og hun lyttede i Mørket, anspændt, til Stemmerne dernedefra.

- Det er Teatervognene, sagde Konferentsraadinden inde i Dagligstuen .... Fra Victoriateatret....

- Naa, saa er da ogsaa *den* Fest forbi, sagde hun.

- Der er saamæn ogsaa snakket nok om det, sagde Fru Jiirgens.

Asta sad stille bag Gardinet. Strømmen gød sig forbi - Trin og Stemmer og Latter .... Hun bøjede sig frem, fangede de enkelte Ord og nu Herlufs Navn - Gang paa Gang hans Navn.

-Ja - det var gaaet godt... det var gaaet godt; hendes Hoved sank ned mod Karmen.

Strømmen var forbi, og Støjen tabte sig langsomt. Asta mærkede ikke, at Vinden fra det aabnede Vindu tog unænsomt i de lange Gardiner, med Hovedet støttet mod Karmen stirrede hun frem for sig.

101

- Asta - men det *trækker*, raabte Konferentsraadinden fra Dagligstuen.

-Ja, Mo'er, sagde Asta og fo'r sammen. Hun lukkede Vinduet.

- Skal vi saa drikke The? sagde hun og traadte frem i Døren.

-Ja - der ser man, Asta, du har forkølet dig ved det Vindu, sagde Konferentsraadinden ved Thebordet. Du er jo ganske bleg ...

-Jeg, sagde Asta og lo: hun gned sig Rødme i Kinderne med de flade Hænder, mens Frøken Julie gav sig til at nynne ganske højt ved Bordet. - -

Kredsen Canth rullede op i Farimagsgade i tre Drosker efter Indvielsen. Der skulde spises hos Canths. Man diskuterede højrøstet »Aftenen«, mens man gik op ad Trappen, og kom noget mat til Sæde i Stuerne, hvor Lamperne havde oset, for at vente paa Aftensmaden. Det varede altid længe hos Canths, før man naaede tilbords, mens Assessoren trippede ulykkelig frem og tilbage foran den lukkede Spisestudør og fo'r sammen hver Gang, en Dør fløj haardt i ude i de ydre Gemakker - Fru Canth havde den Skæbne altid at faa særdeles »heftige« Tjenestepiger, der iøvrigt tilbragte Tiden i en Tilstand af evig Tilbundethed paa Grund af Tandpine - og »Tante« Strøm blev kaldt ud i Køkkenet for at bistaa i Skyndingen.

Stemningen var mat og forsulten. Familien Mølbom var i det hele krænket; de havde siddet i anden Etage og havde haft Plads bag en Pille, saa de intet kunde sé; og Bastrup havde i Garderoben faaet forvexlet sin Paraply.

Fru Dunker holdt bag en Lampe nervøst Øje med Scheele, der var altfor optaget af Strøms franske Guvernante, - en Genferinde med Haaret i Slangekrøller og et Par ængstende Øjne, for hvem Scheele i den siste Tid havde interesseret sig - som var her i Aften med sin Elev Agathe, en sværlemmet fjortenaarig, der, opvakt, iagttog Situationen fra en Krog og ilsomt »telegraferede« til Moderen, som aabnede Døren og nu ogsaa kaldte Sundt ud til Salaterne.

Agathe besad sin Moders fulde Fortrolighed: Det er utroligt, sagde Fru Strøm, alt, hvad det Pigebarn sér.

Sine paalideligste Oplysninger skyldte hun Agathe, der havde en Maade at kunne komme uventet

tilstede paa, som var uforlignelig.

- Man tror det ikke, sagde Fru Strøm, hvad min Agathe har for Øjne.

102

Endelig kom man ind i Spisestuen, og Parrene begyndte at skyde sig frem foran Buffeten for at finde deres Navne over Kuverterne: Her, lille Ven, her, lille Ven, raabte Fru Strøm op til Obersten, der havde Fru Dunker (Oberstinden havde i sidste Øjeblik venlig placeret Guvernanten tilvenstre hos Scheele og rykket sin Mand og Fru Dunker over vis-à-vis her, lille Ven, sagde hun til Fru Dunker med sit rare og hjælpsomme Smil, saa man saa' alle hendes velbevarede Tænder.

- Naa - saa Gud være lovet, lille Edvard, sagde Fru Canth: Saa fik vi da Maden paa Bordet. Hun præsidereede med Sundt midt for Døren til Sovekammeret, der saa' indbydende ud med en mat Loftslampe ved Fodenden af lille Fru Canths store Mahogniseng med Himmel af meget blomstret Kretonne. Mitte - den tiaarige ældre Ud gave Canth - og Putte sov i to smaa Senge bag et Skærmbædt Til den lille Assessor blev der om Aftenen redt paa Sofaen i hans Værelse.

Stemningen hævede sig, saa det summede i Stuen. Lille Canth hilste rundt paa sine Gæster med smaa forknytte, hjertelige Nik, mens Mølbom drak »Mo'er« til med mange Vidner for at opmuntre hende. Man talte igen om Teatret og kom ind paa Primadonnaens Kjoler, hvad der vækkede Fru Mølbom.

- Primadonnaen havde været uanstændigt klædt paa, erklærede hun afgørende.

- Naa, Herre Gud, sagde Fru Canth og løftede veltalende Armene i Vejret, naar man skal være bararmet.... Skaal, »de Smaa«, sagde hun og drak Ungkarlene til.

-Det var *uanstændigt*, sagde Fru Mølbom oprørt Arthur, sagde hun over Bordet -gav jeg Dem ikke Kikkerten?

Arthur bevidnede det: Men De saa' jo ingenting, sagde Sundt, for Pillen.

- Lidt saa' man vel, sagde Fru Mølbom krænket.

Alle lo og talte højt, glade og mætte. Fru Strøm sad og smilte ligeoverfor Fru Dunker, der havde store røde Pletter paa Kinderne og ikke tog Blikket fra Scheele og Genferinden, der hele Tiden manøvrerede med sine Slangelokker, saa de var lige ved at strejfe Redaktøren i Ansigtet.

- Skaal, lille Frue, sagde Mølbom, med fremrakt Glas og tog »Vidne«.

Man brød op fra Bordet og spredte sig i Stuerne, hvor de fire Æg-

103

temænd sad tavse over Toddyerne i Hr. Canths Værelse, og den franske Guvernante, der drev »Chiomanti«, læste Skæbnen af Hænderne i Dagligstuen.

Der blev hvidsket rundtom i Krogene, mens Guvernanten blev ved at kærtegne Sundts Haandled for at raade Fremtiden, og Fru Strøm sad paa en Sofa midt i Stuen med sit brede Smil, som en Provinskaffesøster, der endelig hører Maskinen i Kog.

Agathe drev rundt i Spisestuen i Nærheden af Portieren til Sovekamret, hvor Fru Mølbom, der stadig var fornærmet, havde trukket sig tilbage for at hviske med Bastrup.

Der blev et stort Staahej, da Fru Canth skulde spaas og paastod, at Guvernanten bare kildede. Alle strømmede sammen, da Turen kom til Scheele, og Genferinden tog hans Haand.

- *Scheele*, sagde Fru Dunker næsten skrigende og gik et Par Skridt frem, hun havde ikke taget Øjnene fra den »chiomantiske« Lærerinde fra det Øjeblik, hun begyndte sine Kunster:

Scheele tog sin Haand løs, og der var et kort Øjeblik stille i Stuen, til Fru Canth sagde: Ja, jeg siger det jo - hun kildrer, og fik Sundt praktiseret hen til Klaveret for at spille en Vals.

Hun bød Bastrup op, og de begyndte at valse paa Tæppet, rundt om Møblerne. De andre fulgte efter og selv Mølbom stod op fra Toddyen og kom frem i Døren: Vi to, Mo'er, sagde han og bød Fru Mølbom op, der drejede i Valsen som et svært Taarn midt paa Gulvet. Fru Strøm hentede Obersten, og de dansede alle, aandeløse og stødende mod Møblerne, mens Sundt spillede, og Fru Canth sang til, i Armene paa Bastrup.

Agathe sneg sig forbi sin Moder og blinkede: De er i Sovekamret, hviskede hun og begav sig tilbage paa sin Post med nogle ranglede Legemsbevægelser, der skulde udtrykke Ligegyldighed.

Inde i Sovekamret talte Fru Dunker heftigt og sagte, siddende foran Scheele med Ryggen til Døren, holdende ham fast i en Krog, mens hun hviskede en Strøm af Ord, og han svarede, halvhøjt, i korte opbragte Sætninger, og hun atter hviskede, bevæget og næsten, som hun hulkede.

Mitte var vaagnet ved Lyden af Stemmerne, og hun var krøben ned ved Fodenden af sin Seng, hvor hun sad ubevægelig og stirrede paa de stridende med store Øjne.

Agathe gik helt hen til Portieren. Nu hørte hun, at Fru Dunker

104

græd, og Scheele gik op og ned foran Spejlet, mens Fru Dunker talte klagende.

Putte var ogsaa vaagnet og var krøben ned til Søsteren, angst ved at høre nogen græde, tæt ind til Mitte, der stadig sad ubevægelig og lyttede, stirrende paa den grædende Fru Dunker ...

Det var Fru Strøm, der ude i Spisestuen højt bad Agathe om et Glas Vand, idet Scheele slog ud med Haanden mod Fru Dunker og gik.

Fru Dunker blev ved at græde, mens Børnene hørte Valsen og Trinene inde fra Stuen. Tilsidst rejste hun sig og gik hen til Vaskebordet for at vaske sine Øjne. Men saa begyndte hun at græde igen og rakte Armene op i Luften: Aa - Gud nej - aa, Gud nej .... sagde hun.

- Hvad er det? hviskede Putte. Hvad er det? Men Mitte svarede ikke, blev bare ved at sidde og stirre ud i Luften, efter at Fru Dunker var gaact.

Inde i Dagligstuen dundrede Guvernanten en Galop, og Gulvet rystede under de dansende, saa Børnene mærkede det helt ind under deres Senge som et rent Jordskælv.

- Det er Mo'r, sagde Putte - der lød en høj Latter derind.

Begge Pigebørnene listede ud af deres Senge, frem fra Skærmbæddet hen til Døren, i deres Natkjoler. Inde i Stuen var alle Møbler skubbet til Side, og det ene Vindugardin flagrede for Vinduet, der var lukket op for at skaffe frisk Luft, mens de alle dansede .... Moderen forrest med Sundt.

- Gud- Ungerne, raabte Fru Canth pludselig og lo himmelhøjt ved at sé de to natkjoleklædte, der retirerede tilbage ind i Sovekamret.

Men Sundt løb efter dem og bar Putte ind paa Armene; han løftede hende højt op, midt i Dagligstuen, mens de alle raabte, og Guvernanten blev ved at spille, saa Strængene dansede.

Lange Bastrup havde hentet Mitte og svingede hende i Polkaen, saa Natkjolen fløj, og Fru Canth raabte, halvkvalt af Latter: Nej - se dog Barnet - se dog Barnet...

Der lød en stor Støj nede paa Gaden, og alle styrtede til Vinduet. Hele Fortovet foran Huset var sort af Folk, der raabte Hurra og jublede:

- De følger Martens hjem, raabte Fru Canth. Alle Vinduer kom

105

op, og man hørte Martens Stemme, der takkede, og nye Hurra. Fru Canth og de andre begyndte at vifte med Lommetørklæderne: Gratulerer, gratulerer; og nede svarede de, saa Støjen lød helt hen over Parken i Natten.

- Er det lille Herluf, raabte Fru Canth ned i Sværmen.

-Ja, svarede Herluf.

- Kom herop, raabte hun.

De blev ved at vifte, den ene over den anden for at komme til, leende og jublende ud i Natten. Mitte og Putte stod bagved i Trækken paa de bare Bén og vilde ogsaa sé.

Saa ringede Herluf, og Fru Canth vilde have et Bæger tørt paa »Dagen«; lille Canth maatte give sig, og alle blev samlet i Dagligstuen.

- Skal saa vort Hof- og Liv-Teater leve - raabte Fru Canth: Med ni Hurraer ... en, to, tre ...

- Lille Edvard - ta'e mig, ta'e mig, Fru Canth sprang ned igen i Armene paa Sundt.

Herluf tog imod Skaalen: Ja, sagde Fru Canth, jeg skal nok tage Billetter - hos Fætter Gravesen.

Lidt efter gik man. Den indbundne Pige stod ret op og ned og sov med Løbelampen i Haanden, mens Selskabet defilerede forbi hende ud ad Porten.

De fleste tog Drosker paa Halmtorvet. Men Familien Mølbom gik. Toldassistent Bastrup begyndte at gnave igen: det nye Paraplyhaandtag faldt ham ikke i Haanden.

Lille Canth sad forknytt og »regnede«, med den ene Strømpe i Haanden, paa Kanten af sin opredte Sofa ....

Martens spadserede om nede i sin Stue, lidt usikker paa Benene, i Kjole med det nye Dannebrogskors og sang.

- Nu skulde du lægge dig, Martens, sagde Fru Martens.

-Ja, sagde Martens og blev gaaende.

Tilslidst fik Fru Martens ham dog i Seng, hvor han straks sov ind, mens hun gik stille om og lagde de sorte Klæder sammen. Hun bredte Kjolen ud og løste Korset, mens hendes Hænder rystede.

Det nye Kors straalte i Lampelyset.... Fru Martens tog det hastigt op mod sit Ansigt og kysede sin Mands Kors.

106

V

Det var paa Hældningen af Maj. I Bredgade straalte Russerkirkens Kupler i Solen, og Kongresfanerne vajede stadseligt paa det kirurgiske Akademi. Langs Fortovet skinnede alle Damernes mangefarvede Parasoller som et broget Tag over de Spadserendes Strøm. Ude i Grønningen var Løvet allerede tæt, og paa Langelinje slog Brisen muntert ind fra Sundet.

- Hvad du? - det er Luft, sagde Lange til Berg og aandede dybt.

Himlen var høj og lys, og der laa som et perlende Sølv over Sundet: Ja, sagde Berg, idag er det Foraar.

Man kom ikke frem i Sværmen for glade Grupper, der standsede foran Vandet eller saa' over mod Kastellets grønne Vold - de første Sirener stod i Knop langs dens Gange - som havde de aldrig sét den før. Og alle Munde var paa Gled, saa det lød som et eneste Kor.

- Goddag, Goddag, raabte Brodersen og Blom, der var tilhest paa Kørebanen, hvor de aabne Vogne rullede frem mellem de lysegrønne Hække under de unge Træer: Sés iaften.

-Vel.

- Halløj, raabte det bag dem. Det var Adolf, der skød paa dem som en Raket gennem Sværmen - Time-Drosken ventede ved Porten:

- Depecher, raabte han. Alt i Orden. Svenskerne kommer. Han fik Depechen op og læste midt paa Vejen, saa han standsede Stimlen som en Bom: Tredive Forestillinger - à tusind Kroner .... Saa spiller vi lige til Juli.

Svenskerne var en Trup med en tragisk Stockholmer-Stjerne, der skulde spille her, mens »vore Egne« gik paa Tourné med Aabningsforestillingen i Provinserne.

Adolf forklarede det højrøstet, mens han hilste til højre og venstre: Genial Idé, sagde han: Aabningsforestillingen forstaar De - - Fordrer kun ni Personer *med* Regissør ... Gi'er jo ingen Omkostninger.

-Jylland og Øerne, sagde han. Adolfs Udtryksmaade blev efterhaanden mere og mere feltherremæssig kort, hvad der maaske ogsaa

107

kom af, at han ikke kendte noget andet Meddelelsesmiddel i Forretningen end Telegrafan.

- Under Spenners Ledelse, sagde han.

Sværmen blev alt tættere, man kom kun langsomt frem. Iltre skar Dampbaadspiberne ind i Støjen, og fra Refshaleøen, hvor Dampskibene rejste deres store Skrog paa Værfterne, lød Maskinernes Larm og Smedenes Hamren ud over Rheden.

- Og hvad si'er De til Vejret? sagde Lange.

- Vejret, sagde Adolf Nu har vi faaet Sommer.

-Ja, sagde Lange i sin betænkelige Tone: - og Tivoli aabent paa den anden Side af Gaden.

- Tivoli, sagde Adolf og han saa' frem over den foraarsklædte Strøm, ud mod Værfterne, Sundet og Rheden med de hundrede Master op i den lyse Luft.

- Tivoli, sagde han. Himlen har s'gu Manna nok for os alle. Og de lo alle tre, seende lykkeligt frem mod det samme Billede, højt og længe:

- Saagu, sagde Lange glad.

Sværmen smilte og hilste, langsomt drev man bag hinanden; Hornblæserdrengenes muntre Signaler lød ned fra Volden over Bredden og Vandet.

Saa hørtes mange Vognes Rullen paa Kørebanen: Kongresmedlemmer trak frisk Luft efter Frokost, med glade Ansigter og de hvide Slips paa Sned. De rakte sig i Vognen, mens de hilste, for i Farten at fange en Kvist af de unge Træer; alle Damer fløj til Vejkanten og viftede til de gamle Herrer:

- Naa, naa, giv Tid, sagde Lange. De unge Piger løb kaade afsted for at følge med Vognene.

-Ja - Gud ske Lov, imorgen er det forbi, sagde Adolf, der fortalte om sit Slid; han havde ikke sovet otte Dage og Nætter for at lave skandinaviske Dekorationer til Spisestuer og tegne Æskulaper til Menuer:

- Nogle Snese Spisesedler, sluttede han, og syv Kotilloner. Lange lo: Naa ja, sagde Adolf, Dans maa der jo til, naar man er mange sammen.

Men af Arrangementet idag var han stolt - til Kommunens Middag. Det var en Gruppe, til midt paa Bordet: København, der stræk-

ker Kransen ud mod Videnskaben, mens Æskulap lægger sin Stav for hendes Fødder.

- Brillant - i vældig Størelse, sagde Adolf; Skoustrup har kladsket det op paa en Nat.

Lange havde sét Festfigurerne og nikkede:Ja - s'gu flot gjort, sagde han. I vaadt Leer, forstaar du, forklarede han Berg.

-Ja, sagde Adolf, naar vi nu var over iaften. Det skal være Lønningen for vor Møje.

-Ja, sagde Berg, der ikke tænkte paa andet end paa Aftenen og sin »Prinsesse af Bagdad«.

- Men, de kommer jo til anden Akt?

-Ja, sagde Berg.

Et Par skarpe Piber lød, og de saa' op: som en hel Flotille stod tre Dampere bag hinanden langsomt ind mod Havnen, forrest en Bordeauxfarer med sit mægtige, vejrbidte Skrog.... De mødte en Øresundsdamper, og alle Damppiber lød.

Sværmen blev staaende; helt henne ved Omdrejningen havde Lægerne standset deres Vogne og stod op for at sé: stille gled de store Skibe forbi i den lyse Luft Da hørtes pludselig Dronningens Klokkespand paa Vejen, og Lægernes Kuske vendte Vognene med et Ryk: paa Linjen bøjede alle sig; Lægerne stod med blottede Hoveder, mens Prinsessen hilste glad, med sine store Øjne - Hornblæserdrengenes Signaler lød muntert fra Volden - og Skibene drog forbi paa det solbestraalte Vand som en Flotille til Revue, til de røde Livreer forsvandt mellem Træerne.

- Naa, men min Droske, sagde Adolf De talte lidt om Arrangementet af Scenen om Aftenen - »Ja, ja, sagde han, saa henter vi min Corot og et Par Krøyer'e« - før han gik.

Berg og Lange vendte tilbage endnu en Gang. Spadserevejen begyndte at tømmes. Himlen var uden Skyer, Vandet gik smult til Værfternes muntre Hammerslag. Og langs den hele Kyst laa Villa ved Villa mellem Grønt - vinkende som med hundrede Løfter om Sommer - hélt op til »Hvidøres« slanke Taarn.

De stod nogle Øjeblikke: Hva'? sagde Lange, der skulde skrives en Bog om dette - en Bog, du - og han førte Haanden gennem Luften, som vilde han indfange det alt ligefra Værfterne til Hvidøre - med *Sol* over - -

- Lys ned over Siderne, sagde han.

109

- Men de har ingen Øjne, de andre, føjede han til i sin misfornøjede Tone, de har ingen Øjne - du ... Naa, sagde han og nikkede: Det kommer.

Da de vendte sig for at gaa, rullede en Vogn frem paa Kørebanen. De saa' Lille-Gersters Ansigt derinde. Han trak en lille behandsket Damehaand frem og lod den vifte ud af Vinduet med en Bøgegren, mens der blev lét i Vognen.

- Vi ses, raabte han ud, mens Vognen kørte, og Grenen blev ved at vifte.

- Han saa' svært lykkelig ud, sagde Lange. *Hva'er* 'et, blinkede han. Berg trak paa Skuldren: Hvem véd, sagde han: de gik hjemad gennem Grønningen.

Mellemaktsmusiken var forbi, og alle Hoveder i Parkettet spejdede ventende op mod den tomme Balkonetape. Ude i Foyeren gik det hvidt behandskede Konsortium og drejede uroligt paa Hælene.

-Ja - men ... hvad skal man saadan sige? sagde Martens, der altid svedte, naar han var i Kjole - der har sin Interesse, sagde han.

- Naar *De* blot tier stille, sagde Adolf grovt, der selv var saa nervøs, at han rev Knapperne af sine Handsker. Og Martens begyndte igen at trippe rundt, med Sveden paa Panden bagefter Berg, som vilde han holde ham i Skøderne.

I den runde Gang saas kun tre Frøkener Gravesen og en Niece af Hr. Stær, der benyttedes til en Slags journalistisk Blænkertjeneste i Tilfælde, hvor Diskretionen forbød »de Herrer« selv at være tilstede.

De hørte Vognene rulle frem foran Façaden, og de Herrer Læger begyndte at komme op ad Trappen, rødkindede og broderlige, standsende paa hvert andet Trappetrin og diskuterende - nogle kun med én Arm i Overfrakken over de daskende Kjolehaler.

Konsortiet bankede de paa Skuldrene og lo dem venligt ind i Ansigtet ad ingenting, mens de bakkede løs paa Fest-Havaneserne -hvad der lod Bygmesteren begynde at trippe igen ved Tanken om Brandfare og Branddirektørens nye Reglement.

Kun Professor Gerster bevarede hele sin Præsidentværdighed, rank, med det nye Kommandørkors om Halsen, mens han sagde et Par takkende Ord med sin sonore Stemme og i Stilhed urolig tænkte

110

paa et Par Landlæger af den gamle Skole, der havde været særdeles livlige ved Kaffen.

De var snart alle samlede: Svenskerne plejede med smaa Børster Skæg og Haarrester foran Spejlene, mens andre stirrede paa Loftsforgyldningen med strakte Halse, og de to Landlæger - gamle Studenterkammerater med svære Halskæder over de sorte Silkeveste - satte sig til Borgerlade paa en Sofa og sagde: Ja, ja, det gør godt at sidde, du gamle, og slog hinanden paa Laarene ... De vidste ikke mer, hvad de var her for.

I den ene Dør til Gangen hoppede de tre Frøkener Gravesen og den Stærhste Niece som forsultne Spurve om samme Tvebak, den ene bag den anden, indtil Professor Gerster, der nu stod i en Kreds af bestjernede Honoratiores, klappede i Hænderne og sagde, at Publikum ventede.

Kongresherrerne strammede sig op i Knæerne, idet de gik ind ad de aabnede Logedøre, og Kontrollørerne holdt Midtlogens Fløjdør paa vid Gab for Spidserne, der førtes ind af Professoren.

Saa hørte de, idet Dørene lukkedes, Legationsraad Stens festvante Stemme med et »Leve den hygiejniske Kongres«, og Larmen, da alle rejste sig, og Hurraerne under Orkestrets Touche.

- Saa - nu er de der, sagde Adolf.

Og Berg gik urolig ned for at give Tæppet Tegn.

De to Landlæger var blevet enige om: at først kunde man vel styrke sig med noget »Vand«, og saa blev de siddende og nikkede lidt, med Cigaraske ned over Knæerne ...

Kronen hævede sig derinde, og der blev stille i Huset.

Men da Tæppet rullede op, gik der et sagte Udraab gennem Salen: en saadan Scene havde man aldrig sét - som denne Nourvadys Tryllevilla.

Alt var matblaat: Silkeforhængene, Vægfelternes Grund, hvor blege røde Roser var malt i Buketter, Tæpperne og de mangfoldige Polstre - allevegne. Over Hvilepladserne med deres mange Puder, hvor store tropiske Fugle farverigt var broderet paa Atlask, strakte høje Fønixpalmer deres buede Ribber, og rundtom fortonede store Vaser af Alebast, sart, Stoffernes matte Blaa.

En Faun holdt med oprakt Haand Vinterhavens Forhæng tilside, hvor Palmer og tunge Rosentræer tegnede sig utydelig. Over alt laa

111

- fra elektriske Lamper, dæmpet gennem blaaligt Glas - det samme Skær næsten som af Midnatssol - Landets daglyse Nat.

Midt i Rummet straalte, i sin blegblaa Ramme, vendt mod Salen, udfordrende Corots badende Nymfe, med løftet Arm, som hilste hun vinkende.

Berg hørte Salens Mumlen paa sin Regissørplads og greb haardt om Signal-Haandtaget: det var Begyndelsen til Sejren.

Saa blev der ganske stille i Salen. Nourvady kom med Lionette.

Lyset fra Lampen faldt vifteformigt frem over Parkettet, saa man saa' dets hundrede Ansigter - Kritikerne langs Flanken: Dr. Markus med sit rokkende imbecile Hoved, som hørte han endnu paa sit Kateder en Oversættelse af »De officiis«, Kars med sine foldede Hænder og Stæhr, sammenbøjet og foraset, allerede i Tankerne forfølgende en filosofisk Idé til Anmeldelsen af det Stykke, han endnu ikke havde sét til Ende; Lyset faldt helt frem mod Parterret, hvor der blev mørkt, op mod Etagerne, hvor kun Kongressens hvide Skjortebryster skinnede frem langs Balkonen.

Professorinde Gerster havde lænet sig frem paa sin Plads i første Etage. Hun hørte ikke Lionettes og Nourvadys Ord, mens hun betragtede den fyldte Sal. Denne Dag var som Maalet i hendes Liv. Og hun tænkte, mens hun sad, paa de lange uendelige Aar i Provinsen, hvor hun - med Øjnene bestandig, bestandig mod København - Sten paa Sten havde bygget deres Existens.

Langsomt havde hun skubbet denne smukke Mand med sit Høreapparat ind i Stillinger og frem i Lyset. Fra Stiftsmøder til Landsdelsmøder; fra Landsdélsmøder til Kongresser - bestandig med dette Apparat, som han forklarede med altid de samme Ord. Mens *hun* samlede Penge, knyttede Venskaber, rykkede sine Hanefjed fremad - altid spejdende efter Øjeblikket, naar der skulde gribes til, Øjeblikket, hvor *her* var *Plads*.

Og imens var Erhard vokset op i dette Hjem, som næret af alle hendes hemmelige Ønsker, ind sugende alle hendes forborgne Lyster, tavst forstaaende hele dette Felttog for at reussere, som her stille førtes fra Dag til Dag.

Indtil nu.

Fru Gerster havde lukket Øjnene. Nu slog hun dem op, og fra Balkonen, hvor hun i Halvmørket skimtede sin Mand rank, med det

112

tænksomme Ansigt og Kommandørkorset om Halsen, sagde hun Erhard i Parkettet og blev siddende med et Smil.

Stykket skred frem. Oppe fra sin Loge fulgte gamle Fru Adolf Spændingen i Parkettets fremrakte Ansigter, mens Lionette drog Nourvady til Ansvar, stolt, ubønhørlig, Kongedatteren, som hun var; Ordene steg og dog talte de hviskende, holdt som i Ban af Tryllerummets Dæmring omkring dem talte de dæmpet og hæst:

- Hvorfor har De fornærmet mig? hvorfor har De vanæret mig?

- Fordi jeg elskede Dem.

- Og derfor har De vanæret mig?

-Jeg elsker Dem, Lionette.

Det var som hele Salen blev kun ét Øre under denne Kærlighedshistorie til Klang af Guld - et Program flagrede ned fra en Loge, og man hørte dets lette Knitren gennem hele Rummet -; Fru Dunker, der sad mellem Fru Strøm og Scheele, strakte Hovedet frem som et lyttende Vildt med store Øjne, mens lille Fru

Stern, med Profilen vendt mod Erhard, sad og bed i sin egen Læbe med et Udtryk som et Barn, der gøtter sig ved stjaalet Knas.

Der blev pludselig Uro oppe i Balkonen; det var de to Landlæger, der ogsaa vilde ind og sé paa Komædie, og det regnede med Hyssen; Fru Martens, der intet forstod af Stykket, men altid var halvt forskrækket og halvt andægtig, naar hun var i »Martens Teater«, rykkede angst helt hen til Fru Adolf, før der blev Ro igen.

Men der blev atter stille i Salen; og Scenen med Ægtemanden kom.

Lionette lyttede til Larmen foran Døren, og hun hørte Tjenernes og Kommissærens Stemmer og Mandens - og kendte den. Hun havde forstaaet alt. Og slaaende Armene sammen over sit Bryst som for at dække en pludselig Vunde, skreg hun og løb frem, som vilde hun værgø Døren.

Men da - man saa' det knap og ingen gjorde sig Rede derfor - før hun havde løst sit Haar, det lange rødlige Haar, og blottet sit Bryst og flænget Kniplingerne løs fra sine Arme:

- Guldet, Guldet, skreg hun: Her! og rev Døren op.

Man tænkte ikke paa Handlingen, man brød sig ikke om Dramaet. Man saa' kun, aandeløs og forvirret, denne halvnøgne og ustyrlige Kvinde, der ligesom badede de dejlige blottede Arme i Nourvadys prægede Guld.

113

Og som blev hun elektriseret ved Kulden, som blev hun berust ved Synet af dette Guld i Guld, løftede hun med et Skrig af Triumf den blottede Arm med en Haandfuld af de blinkende Mønter - der faldt som en gylden Regn over Nourvadys Gulv, mens Tæppet hastigt sank.

Det var ikke Bifald, der lød. Det var Raseri. Paa Galleriet skreg de, bøgende sig frem over Jernstængerne saa langt, som skulde de styrte ned fra den svimlende Højde; Lægerne strakte Armene frem over Balkonens Engle og raabte høje Bravoer ud over det bevægede Parket. Og som et Legeme, der mister sin Støtte, faldt Fru Duncker, mens alle klappede, langsomt ned mod Scheeles Skulder - som en Gren, et sidste Vindstød bryder helt.

Tæppet gik op og atter ned; atter op: Primadonnaen stod der ene. Da hun løftede Ansigtet fra sin Buket med de skandinaviske Farver -Kronen var allerede nede i Salen - blev det elektriske Lys pludselig drejet, saa det faldt ud over Salen, og hun fo'r sammen, som havde hun pludselig, i Parkettet og Loger, sét hundrede grønne Lig, der gjorde Grimacer imod hende i det skærende Lys.

- Hvad er det, hvad er det, raabte de i Kulissen; hun næsten vaklede.

- Det var Lyset, sagde hun og støttede sig, da Tæppet var nede: Lyset faldt ud over Salen.

Da sidste Akt var forbi, raabte Redaktør Isachsen, staaende op paa sit Sæde i Parkettet, et nyt »Leve for Københavns Gæster - Samfundets Helbredere«. Og efter at de sidste Hurraer var døde hen, udbragte Vicepræsidenten, mens alle Læger rejste sig - Professor Gerster stod i Midten mellem Pladslogens bestjernede Koryfæer - et: Leve Storstaden København ...

-Ja, sagde han, et Leve Verdensbyen København!

Lange Hurraer, oppefra og nedefra, fik »Viktoria-Teatrets« Mure til at ryste.

Herluf Berg var gennem Orkestret løbet ned i Parkettet i Kritikerhjørnet, hvor alle komplimenterede ham.

- Ikke - ikke? det gik? sagde han og rystede endnu af Sindsbevægelse.

- Dygtigt, dygtigt, forbandet dygtigt, sagde Viggo Hastrup, der aldrig fandt Ord undtagen ved sit Skrivebord, og nikkede med sit smukke Hoved, som om han sagde en stor Dybsindighed.

114

Hurraerne lød endnu.

- Lille Herluf, raabte en Damestemme bag Berg. Lille Herluf!

Det var Fru Canth, der raabte ham an ude fra Garderoben: hun maatte endelig laane en af de blaa Puder - dem med Fuglene, hjem at lave efter:

- Vist, Tante Strøm, maa det kunne gøres paa Cachemir, sagde hun.

Folk strømmede ud gennem Gangen, snakkende ned ad Trapperne, ind i Restauranten, der var fyldt i et

Nu. Kellnerne værgede de bestilte Borde, og Damerne, med deres Kniplingstørklæder om Hovederne, lo i Stimlen, der skubbede dem viljeløst frem mellem Stolene, som Herrerne sloges om.

Fru Martens og Fru Adolf var gaaet ned i Buffetrummet og kiggede ind i Salen gennem det store Glas. Efterhaanden kom alle derude til Sæde, og Kellnerne skreg deres Bestillinger, mens Buffetjomfruens Klokke gik. Op fra Trappen til Kælderen hørte de Kokkenes Støj fra det store Køkken og Kyperens Stemme, der raabte Vinsorternes mange Navne gennem Talerøret.

Emmen fra Køkkenet slog imod dem, da de gik ned ad Trappen.

Bag de store, aabne Døre til Anretterværelset, hvor Jomfruerne travlt rangerede Fadene under de høje Varmelaag, saa' de det store Køkken saa oplyst som til Fest. Alle Gasblus var tændte over Bordene, hvor Jomfruer med bare Arme trancherede vældige Stege, over Ovnene og over det mægtige Komfur, hvor midt i Rummet den krydrede Damp slog op fra hundrede Kasseroller og skjulte de hvide Kokkes Ansigter.

Alt var i Virksomhed. Ovndørene, der blev slaaet op og i, raslede i Hængslerne, og hedho'dede Piger førte Piskejernene til Omeletterne, saa det klang.

Gamle Fru Adolf ligesom smagte - med aaben Mund - paa Dampen, der slog hen imod dem, mens Fru Martens blev ved at stirre helt frem i Køkkenet, hvor en bred Mandsperson haandterede et svært Jern over Ilden, mens han raabte og kommanderede i et fremmed Maal.

Det var Hr. Desgrais, Chefen, en Berømthed fra fransk Savoyen, der førte Chateaubriand-Jernet til en Stamgæst med højst-egne Hænder.

115

Fru Martens blev ved at se paa ham, som han stod bred og svær med Jernet i sine Hænder. Nu slap han det og kastede det halvforkullede »Stegestykker« ned i Asken, mens en Kokkedreng bar Chateaubrianden bort; og den store Hr. Desgrais vendte sig om mod et Kødtrug, hvor de skære Kødflader laa Side om Side som flængede, blodige Tunger, og klaskede to nye Stykker skært om den ene Kødflade, han skulde riste.

- Se, raabte Fru Martens, som ikke tog Øjnene fra ham og de Kødstykker, han lod forkulle i Asken: Se, raabte hun igen. Irriteret havde Hr. Desgrais sluppet det hele Spid, saa det faldt ned i Ilden, mens han fo'r smældende frem mod Komfuret og en af Kokkene.

Fru Martens var blevet ganske bleg, men Fru Adolf sagde:

- Det er det franske Køkken, sagde hun og lo.

Fru Martens blev ved at se frem mod Kokken: hun havde aldrig tjent i Huse, hvor man brugte det franske Køkken.

De gik op ad Trappen igen. Inde fra Salen lød Proppers Knald og Klirren af Glas, som lystig Musik til Samtalernes høje Kor.

Fru Martens saa' paa hele Hjemvejen for sine Øjne den store Kok, der lod det gode Kød falde unyttigt ned i Asken.

Det hele var forbi. Adolf, Lange og et Par andre spiste i et Kabinet i »Victoria-Restauranten«. Men Berg vilde ned paa »Bladet« og »fyre« i med et Par særlige Notitser først.

Alle Medarbejderne sad kjoleklædte ved Bordene gennem Stuerne, hvor Hr. Gravesen i Feststemning - Hr. Gravesen havde selv været Referent ved Kommunens Middag - havde tændt alle Gaskroner, og nikkede og hilste gennem Rummene til Berg. *Der* blev læst Korrektur, og *der* blev skrevet Referater - alle var i Virksomhed.

Stæhr læste en Festtale højt, og inde i Læsestuen pludrede Frøknerne Gravesen, Fru Stæhr og Niecen, der ventede paa de Herrer, hede og festklædte. Alle Damerne faldt over Berg med Lykønskninger, og Frøknerne Gravesen vilde have hans Knaphulsbuket at presse til Erindring - mens Hr. Stær stadig blev ved at foredrage den svenske Festtale med en patetisk Røst, og Hr. Gravesen tyssede paa sine Døtre.

Der skulde findes en Oplysning i et gammelt Numer af »Bladet«,

116

og Herluf slap endelig løs fra Damekredsen for med Handelsmedlemmet Meyer at komme ud i Budestuen og søge Numeret.

De rodede i Bladbunken ved Lys af en Vokssvovlstik og fandt tilsidst Avisen.

Meyer holdt Svovlstikken højt op over Pulten, saa Lyset faldt paa Hr. Sørensens Indskrift. Og de lo begge to, mens de saa' de sorte Lakbogstaver:

HERRE, FORLAD DEM, THI DE VIDE IKKE HVAD DE GØRE, til Svovlstikken slukkedes.

Berg gik ind for at hilse paa Redaktøren, der sad ved sit Skrivebord, i Selskabsdragt med Æreslegionens Kors. Berg bukkede, og de rakte hinanden Haanden.

-Ja, Berg - sagde Redaktøren med sit lidt trætte Smil og drejede sin Stol, mens han saa' ned gennem Stuerne med den megen Belysning og de hvidbrystede Herrer Medarbejdere:

- De forstaar det, sagde han; De giver os, hvad vi vil have i denne By: *Circenses et - Circences*.

- Han sagde, raabte Meyer hidsigt fra den anden Stue: Leve Samfundets Helbredere ... Hr. Meyer kaldte Damerne til Vidne, som svarede i Kor.

Da Berg kom tilbage i »Victoria-Restauranten«, var man ved Champagnen. Der var stødt et Par fler til Selskabet - deriblandt en ung Skuespiller fra Teatret, der gjorde sig behagelig for en Ugebladskritiker med mange smaa geskæftige Venligheder, ikke ulig en Han, der fordriver Tiden for sin Hun, som ruger - og man havde lettet sit Hjerte ved adskillige smaa »siddende Glas« med gensidige Behageligheder.

Efter at Berg havde faaet lidt Mad i Livet, vilde man »ende Dagen« og sendte Bud efter to Drosker, hvor man kom til Sæde hulter til bulter.

Natten var mild som en Nat i Juni, og »Nationals« Musik lød vidt frem forbi Frihedsstøtten.

Ligeoverfor Danselokalet, foran hvilket Droskekuskene holdt en

117

Art Æresvagt, drivende op ad Nabohusene, straalte en Halvtreds-Øre-Butik i fuld Belysning midt i den mørke Husrække. Ser I, ser I, raabte Adolf: Begyndelsen til »Nathandelen«.

Indefra Lokalet hørte de allerede Valsen og Dansetrinene.

De fik en Loge, men Berg blev staaende paa Balkonen over Hovedindgangen og saa' paa Salen. Der var ganske fuldt, paa Gulv og i Loger; Kongres-Marskallerne med deres store, danebrogsfarvede Silkeskærf drak hinanden til, fra Loge til Loge, over Salen. Rundtom langs Logerandene saa' man søvnige eller forvildede Frøkener, der fra Tid til anden opmuntrede sig ved at sende nogle umotiverede, høje Hvin ud over Salen, hvor de professionelle Dansere drejede til Musikken i sæere Ringe, mens de elektriske Apparaters Prr-Prr skar hastigt gennem Rummet.

Fra Logen blev der raabt paa Berg, og han gik gennem Gangen. Glade Frøkner fløj forbi ham, og indenfor knaldede Propper. En Dør til en Loge blev revet op, og ud lød Stemmer, Støj og Musik som én Tummel.

- Herluf Berg, Herluf Berg, raabte blonde Krause - der i den sidste Tid bestandig saa' ud som et gennemforkølet Barn - og Herluf maatte ind at drikke med Selskabet.

Musikken begyndte paany.

Det var »Kysenes Vals«. Man kendte den og klappede i Logerne. Dørene blev revet op, og man fløj gennem Gangene - Lange i Spidsen - ned for at valse.

Krause havde travlt og styrtede fra Loge til Loge. Nede jog Frøknerne fra Arm til Arm, og Marskallernes Dannebrog-Skærf flagrede i Valsen.

Oppe i Logen sang de, hilsende med Glassene; de valsede mellem Stolene og stødte mod Væggene - inde fra Bergs Selskab lød et »Victoria« ud gennem Larmen.

Musikken holdt op, men den maatte begynde paany. Som af en Hvirvel blev Parrene fejede frem over Gulvet i store Buer. Og pludselig hørte man fra en Loge en skrattende Musik: det var Krause med et Orkester, ti Mand høj, op paa Borde og Stole, med Trommer og Barnetrompeter (hentede i »Nathandelen«) - der faldt ind i »Kysenes Vals«.

Alle holdt op at danse. Det var som en Rabies. Paa Gulvet strømmede man sammen og klappede; ud af alle Loger strakte Damer sig

118

for at se; alle skreg og applauderede og lo - til Gulvet paany gyngede i Storm under de valsende, mens Barnetrompeterne tudede, og Trommerne gik, og Frøknerne med løftede Glas hvinte »Kysenes Vals«.

Ingen hørte; Ørehinderne nægtede deres Tjeneste; som Rusens egne Pulsslæg dirrede de elektriske Klokker.

Og ud fra Logen - over de hvirvlende Par, der saa' hverken Væg eller Gulv, over Marskallerne med de flagrende Skærf - holdt Krause, mens alt gik under i samme Malstrøm af Larm, den revnede Barnetromme som en Trofæ.

Berg og Adolf kørte hjem i Droske. Det første graa Skær af Morgen meldte allerede Dagen. Men da de kom til Kongens Nytorv, vilde de alligevel »gaa lidt« og røre Benene, før de vendte hjem.

-Ja, sagde Adolf, da Drosken var kørt, Gud véd, hvad nu egentlig den Kongres har kostet os.

- Kostet? sagde Berg.

-Ja, det er s'gu ikke paa den Slags Forretninger, man tjener .... De hører til Driftsomkostningerne, sagde han.

De vandrede forbi »Hesten« ud ad Bredgade. Hele Torvet laa forladt og stille. Ikke var det Nat og ikke var det Dag om de slukkede Lygter.

Kun paa Bænkene om »Hesten« drev et Par Vagabonder i Halvsøvne; de vaagnede op ved Fodtrinene og rettede sig, mens de saa' efter de to. Saa lagde de sig atter til Hvile, med Hovederne i deres Hænder og halvt udstrakte - som Dyr paa Lur inde i Skyggen.

- Men nu skal vi *høste*, sagde Adolf, inde i sin forrige Tankegang.

De gik tavse frem mod Bredgade, og paa Torvet blev der ganske stille. Man hørte intet uden det jævne Fodtrin af Natbetjenten, der mekanisk gik frem og tilbage - vogtende den slumrende Bys Fred og Sæder.

Lidt efter lidt blev det ganske Dag.

Og hundrede travle Dampbiler og titusinders ilsomme Fodtrin meldte, den var vaagnet - Storstaden København.

Berg og Adolf stod paa Charlottenborg-Hjørnet: Plakatmanden klistrede op en Victoria-Kæmpeplakat, der meldte »den tragiske Stjerne« i skandinaviske Farver.

119

ANDEN DEL Regn af Aske

120

121

I

Konferentsraad Hein havde endt sine fortrolige Meddelelser til Centralbankens Raad og lukkede sin Mappe sammen.

- Iøvrigt, sluttede han, er det naturligvis min Overtydning - som jeg er overbevist om, at Bankraadet tilfulde deler - at denne øjeblikkelige Stilstand, rent forbigaaende Stilstand, ikke for os kan indeholde nogensomhelst Anledning til større Foruroligelse. Banken er Hjærtet i den Række store Foretagender, som i det sidste Tiaar har omskabt hele vort Forretningsliv og - jeg tør sige det - hele vor økonomiske Situation. En række Foretagender, som vi alle véd ikke blot repræsenterer en stor Del af vort Samfunds Kapitaler, men

som fremfor alt er udsprungne nødvendigt af Udviklingens Trang. Under saadanne Omstændigheder gælder det for os sikkerlig kun om at vise Fasthed og Udholdenhed.

Konferensraaden skubbede den tunge Egestol tilbage og gjorde et let Buk mod Bankraadets Formand, der forstod, at der var sluttet -Hans Excellence Lehnsgreven var meget døv - og rejste sig. Alle de svære Stole (Konferensraad Hein hadede personlig alt, hvad der hed »Imitation«, og Bankraadssalen var udstyret med Møbler af næsten middelalderlig Soliditet) blev skubbet til Side, og de Herrer konverserede i Vindusfordybningerne. Etatsraad Blom forsøgte at raabe Hans Excellence op - Kolleger som de var, begge kongevalgte Medlemmer af Landstinget:

- Excellencen har naturligvis hørt hende, sagde Hr. Blom.

- *Hvem?* raabte Excellencen.

- Miss Tea, svarede hr. Blom med Haanden for Munden. Hun spillede jo igaar hos Majestæterne.

-Ja, ja, sagde Excellencen. Jeg gaar nu altid strax til Whistbordet paa Slottet, betroede han, saa lydt, som meddelte han sig i Taagehorn ... Hva' si'er De? sagde han.

- At Deres Excellence har ganske Ret, raabte Hr. Blom.

Emnet Miss Tea forplantede sig videre langs Vinduerne. Alle de

122

Herrer talte om Hofsoiréen og »Violin-Feen«, der satte Byen paa den anden Ende af Henrykkelse.

- Men det var ogsaa et overordenligt Talent - et ganske overordenligt Talent...

- Ganske vist: et mærkeligt Talent... Tre og tyve tusind er der taget ind, siger man, af Victoriateatret i tre Koncerter ...

Alle diskuterede de tre og tyve tusind. Generalkonsul Brodersen, der altid saa' ud, som holdt han Næsen over en for syrlig Bordeaux, sagde: Æ - æ - Røverhistorier; men Etatsraad Henrik Hansen havde selv set Folk staa i Queue, saa hans Vogn kom ikke frem paa Købmagergade udenfor Kunsthandelen.

Violin-Feen Miss Téa var en »Første-Pris« fra Pariserkonservatoriet, som i ti Aar under Hr. Theodor Franz' Auspicer havde været femten Aar i to Verdensdele. Ved Ankomsten til København fyldte hun sytten.

Hr. Theodor Franz satte megen Pris paa Miss Téa: Min Herre -sagde han - hun har ingen Skrupler. Impressario'en havde ikke Uret. Miss Téa lod gøre med sig, ganske hvad Hr. Theodor Franz vilde, og tilbragte iøvrigt Tiden med at sætte Gevinsten i Sparekassen i Livorno (denne Amerikanerinde var født i Livorno); i store Øjeblikkes Anfald af Rørelse, sagde Hr. Theodor Franz undertiden:

- Min Herre - jeg tør sige, jeg betragter hende som mit eget Barn...

Den store Impressario var ankommen til København tre Dage før Feen: Mine Herrer, sagde han. Jeg véd det, København er et Terræn, hvor der kan arbejdes.

Hans første Arbejde var at lukke Victoriateatrets just aabnede Kontor for Billetsalget. Det var Hr. Theodor Franz's Princip at sælge Billetterne i »Byernes Hjerter«. *Han* vidste ikke, sagde han, hvad Udbytte man vilde have af en »Tilstrømning« i *denne* Gade ...

Billetterne blev solgt paa Købmagergade ...

- Ja ... vi *kom* ikke frem, det var Etatsraad Henrik Hansen, der blev ved at udmale »Queuen« paa Købmagergade - der var sort, siger jeg, sort af Mennesker.

Man talte endnu nogen Tid om Miss Téa. -Ja, sagde Højesterets-advokat Exner, jeg véd det fra Kabinetssekretæren, Hans Majestæt vil dekorere hende -; og talende om det hele Victoriaetablisement, sag-

123

de Konferensraad Hein, afsluttende, og med Øjnene ud paa Pladsen foran dem:

- Ja - et lykkeligt Foretagende - et lykkeligt Foretagende.

Bankraadet opløste sig for at gaa hen at spise Frokost.

Konferensraad Hein var blevet et Øjeblik tilbage i Bankraads-Salen. Nu gik han ad Vindeltrappen ned i det store Forretningslokale i Stuen. Bankraadmødet og hans egen Veltalenhed havde spredt hans Ærgrelser fra om Morgenen, hvor et Par Aktieselskaber til Tørlægning af jydsk Fjorde havde meldt Fortrædeligheder

om nødvendig Forøgelse af Aktiekapitalerne, og han blev staaende et Nu paa Trappens nederste Trin og smilte.

I det store Rum, hvis hvælvede Loft var baaret af Stenpiller som en Kirke, stod og sad Kontoristerne ved deres Pulte, bøjede over det stille Arbejde; og selv foran Skranken, hvor Indgangsdørene faldt sagte til, skærmede af Gummirande, gik Kunderne ligesom varsomt paa Tæpperne og talte kun halvhøjt med Ekspeditørerne, der optalte Sedlerne mumlende - som om der i den store Sal celebreredes en evig stille Messe.

Konferentsraaden blev ved at smile, mens han gik frem gennem Salen - det var ham ogsaa idag en egen Glæde at se dette tavse og høje Rum, hvor man som bestandig hørte Millionstrømmens umærkelige Gliden - forbi Pultene, hvor ingen hilste, skønt alle saa' ham: det var i Centralbanken forbudt at spille Tid med Hilsener.

Han havde endt sin Runde og gik ind i sit private Kontor, hvor store Kort over Danmark og Skandinavien hang paa Væggene. Han var fordybet i sit Arbejde, saa han ikke mærkede Banktjeneren, der bragte ham et Kort.

Det var Herluf Berg, som ønskede at tale med Konferentsraaden.

Konferentsraaden vendte sig i Stolen, da han kom ind: *Dem*, sagde han, ja, Dem ser man jo altid gerne ... Hr. Adolf, han lo lidt, kan undertiden komme til Ulejlighed ...

- Ja .... idag, sagde Berg, kommer vi vist saa nogenledes om .... det samme .... Hr. Konferentsraad.

- Jeg vilde gerne, sagde han og satte sig paa den budte Stol, søge at interessere Konferentsraaden lidt virksomt for os.

- Jeg interesserer mig meget for Dem, sagde Konferentsraaden, som legede med en Lineal og ikke mere saa' paa ham.

124

-Men denne Interesse, Hr. Konferentsraad, maatte gerne - og Herluf Berg lo lidt - give sig noget tydeligt Udslag.

- Bedste Hr. Berg, sagde Konferentsraaden og slap Linealen, Folk, der tager tyvetusinder ind, kan saa vist leve uden anden Prioriteter ...

- Ikke naar Driften fordrer de tyvetusind, sagde Berg.

Konferentsraaden svarede ikke og Herluf begyndte at tale, benyttende Konferentsraadens Tavshed, udviklende endnu en Gang alle sine Planer. Han talte om alt det, der var udrettet i disse halvandet Aar: de tre, fire store skandinaviske Værker, de med Eneret til Opførelse havde ført gennem hele Norden; Gæstespillet af den Stockholmske Opera - de betydningsfulde Fremstillinger af Ibsenske og Bjørnsonske Værker, der nu til Sommer forberedtes af Nordmændene ...

Og fra alle de kunstneriske Synspunkter gik han over til de mere materielle Fordele. Han gjorde opmærksom paa alle Beparelserne ved Eneretsopførelserne, der lod den danske Trup høste i hele Norden, mens Overskuddet tilhørte København; og han satte Konferentsraaden ind i visse direktoriale Hemmeligheder, som forøgede Victoria-Scenens Chancer: Disse Stockholmere og Folk fra Kristiania modtog jo i Virkeligheden ikke stort mer end Halvdelen af det Aften-Honorar, om hvilket Bladene skreg (Konferentsraaden smilte muntert ved Ordene om Bladene) Kunstnerne vilde jo fremfor alt »Indvielsen«, Seglet i København; og de spillede derfor billigt, naar kun ingen erfarede det - -

Konferentsraaden sagde endnu bestandig intet, og Berg ventede nogle Øjeblikke. Og da han atter talte, var det i en anden Tone, pludseligt indtrængende og med en Varme, der vilde overbevise:

- Men alt dette var intet, sagde han, kun de hemmelige smaa Midler til at faa noget stort til at lykkes: En gammel Tanke maatte faa ny Form.

- Vi vil fra Scenen give Norden én Kunst og vænne det til ét Sprog, sagde han.

Og som om han fik en egen Veltalenhed ved Samværet med denne Mand, der fra dette Rum og Hus skabte saa store Ting, gav Berg sig ganske hen: Ja - vi vil lære dem at *forstaa*, at *tænke* videre i, at *føle* i et andet, det beslægtede Sprog, i hvilket vi spiller - *vi* rundt i Sverig og Norge - og vore Gæster her ... Og Sprogene vil komme til at sy-

125

nes *Dialekter* overfor Følelsen af den store Enhed .... Det er Sagen for hver, der forstaaer, hvad Sprogs

Enhed betyder.

- Og saa er det *Deres Tur*, sagde han pludseligt, naar Sindene er blevet modtagelige, *Deres Tur*: Lovgivningens og Kapitalens.

Han havde maaske ventet et Ord, men det kom ikke. Konferensraaden betragtede Klatpapiret i sin Mappe. Og hidsigt, muligvis irriteret ved denne Tavshed, sagde Berg:

- Og det maa lykkes: Ti uden Skandinavien er København en By uden Opland.

Og da Konferensraaden pludselig saa' op, som med et Ryk, sagde Berg og slog Armene ned mod Kanten af sin Stol:

-Ja - vil De sige mig - hvad er der vel Plads til i dette Land?

Konferensraaden havde løftet Hovedet, og Berg fulgte instinktmæssig Retningen af hans Blik, der hvilede paa Skandinaviens Kort paa Væggen. Med Øjnene paa Kortet, hvis hundrede Skibsruter bøjede sig ind mod København, sagde Konferensraaden med sit ejendommelige Smil:

-Jeg har fundet Plads til en Havn.

Og i en anden Tone, bestandig betragtede Kortet, som hans Geni havde aflæst dets Hemmeligheder, sagde han:

- Fire og treds amputerede os for Land ved Hofterne .... Nu har vi kun Vandene tilbage, de *levende* Vande, sagde han.

Der var nogle Øjeblikke stille i Kontoret, til Konferensraaden vendte sig om mod Berg og sagde muntert:

- Naa - og hvad er det saa, De vil?

- Kunne arbejde i Ro, hr. Konferensraad, sagde Berg i samme Tone.

- Jeg vil være ganske oprigtig, sagde han og saa' paa sine egne Hænder, mens han talte, - der maa arbejdes meget, meget alvorligt: Nye Ideer - nye Foretagender fordrer Tid - og naar den første Nysgerrighed hos Publikum, Nyheds-Rusen har fortaget sig - og den er maaske paa Veje til at fortage sig - maa man støtte sig til - til ordnede Forhold for at komme videre, sagde han.

Konferensraaden havde atter hastigt set hen paa hans Ansigt:

- Ja -jeg har troet at se *det*, sagde han, at Publikum er blevet mere »nøgternt« ...

Berg gjorde en ivrig Bevægelse som for at falde ham i Talen: Naa,
126

jeg mener kun, sagde Konferensraaden ... Vi mærker alle denne ... (det var som om han søgte om et Ord og saa igen tog det alt brugte) Nøgtørhed.... Og det er netop Grunden, hvorfor jeg virkelig i dette Øjeblik har haft Betæneligheder ved at engagere Banken i denne Sag ...

- Men, sagde han, lad Hr. Adolf komme herop - iovermorgen ... Man kunde jo ordne Sagen - en Kassekredit kan man jo altid foreløbig aabne Dem ... til det hele ordner sig.

- Ikke sandt, saa siger De hr. Adolf, han kan se herop? sagde Konferensraaden. Berg rejste sig og takkede, og Konferensraaden, der stod op ved Skrivebordet, slog ham paa Skuldren og lo:

- Adieu, sagde han, De - Ridder af det skandinaviske Opland.

Berg gik. Ovre paa Nabohjørnet ventede Adolf i en Kafé paa, hvad det blev til. Spenner var ogsaa kommet til, han, som ellers aldrig kom ind i det Indre af Byen paa den Tid.

Adolf var helt rødpletet paa Kinderne: Gik det? sagde han.

- Han giver en Kassekredit, sagde Berg, naar De kommer til ham iovermorgen.

- Hvor stor? sagde Adolf.

- Det sagde han ikke.... Han mente kun, at saadan kunde man, lettest, foreløbig ordne Sagen.

- Hva' - sagde Adolf og slog Berg paa Kinderne med et Par hede Hænder - er *det* en Karl - hva? Adolf var altid rede til at beundre de andre, mens han selv i Stilhed trak det værste Læs.

Spenner bare lo og dukkede: Nu skal han ha' Mad - han har fortjent den, sagde Adolf.

Berg fik Frokost, mens Adolf snakkede løs (Berg blev næsten ganske urolig over hans Lystighed) og da de var færdig med Kaffen, gik de ned paa Købmagergade: Hr. Theodor Franz havde Klokken ét aabnet Billetsalget til Miss Teas »første og eneste populære Koncert«. Billettagende Bybude garnerede Trappen og hele Entréen var fuld af Folk. Hr. Theodor Franz havde personlig indrettet Butiken, saa der ikke var Plads til tyve Mennesker ad Gangen.

- Mine Herrer, sagde Hr. Theodor Franz, Klokken elleve saa' jeg mig nødsaget til at rekvirere Politi...

Det rekvirerede Ordenspoliti var en venlig Betjent, der tømte et Bæger inde hos gamle Adolf i Pulterkamret under den aflægse Kineser.

127

Berg affattede »Tilstrømnings-Notitser« til Aftenbladene.

-Ja, min Herre, sagde Hr. Theodor Franz, der læste dem - Reklamer syntes Impressarien at forstaa i alle Sprog ved en Slags sjette Sands -:

-Ja, sagde han: Her bør man skatte Pressen ...

- Mine Herrer, sagde han og lagde Haanden med udspilede Fingre ned paa Bordet: De har en Presse, der gaar i Spidsen for Bevægelserne.

Klokken halvtre var der udsolgt til Miss Teas eneste populære Koncert.

Féen lod sig bevæge til at give endnu en allersidste Koncert, som sluttede med »egne Kompositioner«. »Vi spiller dem *kun* i sidste Koncert«, sagde Hr. Theodor Franz.

Ingen i Verden havde endnu hittet Rede i dette Kvidder paa en Violin .. Jublen var ubeskrivelig.

- - Centralbanken aabnede foreløbig »Victoria-Etablissementet« en større Kasse-Kredit.

Det ringede endelig, og Erhard slog Tæppet fra Døren for at lade Fru Stern svippe ind.

- Pyh, hvor har jeg løbet - Fru Stern rystede sit Fuglehoved og lod Hænderne synke i Skødet, mens hun satte sig - vi kom aldrig fra Bordet idag for den Snak ... Nu - Erhard fik et Tjat med den aftrukne Handske, alt var i bestandig Bevægelse hos Mathilde, Hoved og Hænder, mens hun talte: Nu er han rejst, sagde hun og rystede Sølvvarmbaadene ned paa sin Arm.

Han var Hr. Godsejer Stern, en Ægtemand, som tilbragte meste Delen af sit Liv med at afrejse til Jagter, hvortil der i Stilhed sluttede sig høje L'hombærer. Mathilde kaldte ham aldrig andet end »han«, pludrende om ham, løst og fast, med en egen Skadefryd, som en Skolepige, der endelig en Gang faar udøst sit Hjærte om en Klasselærerinde ...

- Mus, sagde Erhard og holdt Munden frem.

- Is, sagde hun og satte Trutmund som et Barn, mens de kyssedes.

- *Der*, sagde hun og lagde et Par gule Bind, som hun havde gemt under Overstykket paa Bordet, har du dine stygge Bøger.

128

Det var franske Romaner, Erhard laante hende, og som hun læste hjemme, krøbet sammen paa sin Sofa, med smaa tøsede Udbrud af indvendig Munterhed; noget nær med en Glæde som den, hvormed et Barn genhilser Gaardhanens Kontrafej paa Abc'ens første Blad.

I Marginen skrev hun Bemærkninger og Karakterer med Blyant.

Erhard aabnede Bøgerne og begyndte at læse: Fy, fy, fy, sagde hun, og holdt ham med Haanden for Munden, men han blev ved Saa læste hun selv, i sit Pensionsfransk, med sine smaa Anfald af Fnisen, og de sled i Bogen og holdt hinanden Haanden for Munden, til hun rev sig løs:

- Uh - du, sagde hun og satte sig paa den anden Side af Bordet foran Konfekten: Har du et Par andre, sagde hun og pegede paa Romanerne.

Erhard gemte Bøgerne for at blade i dem hjemme. Intet voldte ham større Glæde end Mathildes Anmærkninger i Roman-Marginerne - med denne lille Krimskrams-Haandskrift, han var uforskammet nok til at sige lignede hendes Næse, der ogsaa havde en saadan kæk lille Drejning opad.

Brevene, som hun skrev til ham - hun skrev otte Sider fulde for at sige ham, naar »han« var hjemme eller hun ikke kunde komme - lignede saa ganske Noterne. De var saa fulde af gesvindte Parentheser, den ene i den anden; og Linjerne gik over i hinanden (hun skrev uden Øjemaal og begyndte midt paa Papiret Ordene med nogle store Drabantbogstaver, der saa blev ganske smaa og »sammenknirkede« mod Enden af Linjen og slog en lille Hale op- eller nedefter) - saa han hittede næppe Rede i dem. Alt blev kaldt med Øgenavne, saa det var som ét hebraisk af »deres Ord«, det hele. Erhard kom lidt efter lidt til at skrive næsten ligedan.

- Mus, sagde han.

- Hm, hun pustede blot frem over Bordet imod ham ...

Det var en Aften i det kongelige Teater, han havde bemærket hende første Gang. Og siden havde han set hende en tre, fire Tirsdage paa den samme Plads, hvor hun sad som en lille sammenkrøben Fugleunge mellem Damerne. Hun havde ogsaa set ham, fin og køn, nede i Parkettet. Efter Forestillingen blev hun hentet af en Pige og gik forresten gennem Forsalen uden at skænke ham saameget som et Blik. Med Pigen pludrede hun over Torvet.

Saa en Aften kom det tjenende Væsen ikke, og Fru Stern blev

129

staaende i Forsalen, ganske forskrækket, til der blev næsten helt tomt. Sporvogne var der nu ingen af mere, og hun løb over Torvet ned ad Bredgade, trykket helt ind mod Husene, i sin Kaabe.

- Véd du, hvad jeg tænkte? sagde hun til Erhard Han følger nok efter, tænkte jeg, sagde hun siden.

Han var gaaet hen til hende og havde tilbudt hende en Droske -og var ogsaa steget ind. Hun sagde nogle ligegyldige Ord og morede sig, morede sig inderligt over den hele Situation med Drosken og *ham* i Drosken - og saa sagde han:

- At nu havde Pigen naturligvis heller ingen The derhjemme.

-Jo, sagde hun blot i sin Krog og lo.

- Hun skulde meget hellere spise ude, sagde han. Hun svarede ikke.

- Intet menneske saa' dem - ikke et Menneske - - og saa kørte Drosken hende hjem ...

Det blev til, at de holdt foran en Restauration nede i Nærheden af Østergade, og hun kom op og sad med Kaaben paa i Kabinettet paa den røde Plyds-Stol, som en lille Pige paa Kanten af et Badekar og saa' paa alting - Bordet og Servicet og Gardinerne og Spejlet med sine Tøjplanter paa Jardiniéren - med et Par nysgerrige og skræmte Øjne, mens Opvarteren svansede rundt med Bagdelen for stadig diskret at vende Agterspejl mod »Damen«.

Men lidt efter lidt, ved Bordet, begyndte hun at gotte sig, da hun saa', der var ingen Fare; Erhard behandlede hende ganske som Dame, og de morede sig kun som et muntert Kotillons-Par, der har det rart med hinanden i Krogen af en Balsal.

Lige med ét sagde hun rask og tømte sit Glas:

- Aa - jeg si'er, jeg tog hjem at drikke The med Owans; og hun lyttede efter Stemmerne i Nabokabinettet, hvor der nu blev livligt, og hun listede paa Tæerne - Hys, sagde hun og slog med Haanden hen imod ham; hvad hun havde for smaa geskæftige Hænder - hen til Døren og lagde Øret til: Hys; hun holdt Fingeren op.

Hun morede sig over alting, over alle de fyldte Fade paa Bordet, over Kellneren og over dem i SideKabinettet... Erhard aabnede Døren til Balkonen, og hun sneg sig med derud, stadig tyssende. De stod og saa' ned i den stille mørke Gade:

-Der boer min Svoger, sagde hun og pegede over paa Hotel d'Angleterres lange Vinduesrække - hun havde en egen Maade at

130

skyde de smaa Skuldre op, Erhard vidste ikke, om han nogen Tid havde set noget saa sødt:

- Han sover nu, sagde han.

- Ja, nikkede hun og lo sagte.

Og saa var hun kørt hjem, havde ikke sovet hele Natten af Fornøjelse.

Mathilde Stern var saamæn ellers kommen til den fulde Erkendelse, at der ikke var det allermindeste morsomme ved Livet.

Først havde hun gaaet i Skole hos Frøken Ricard, og saa havde hun gaaet i Skole hos »Søstrene« nede i Genf; og saa var hun kommet hjem, hvor hendes Moder altid havde et Øje paa hver Finger og et Par i Nakken: Det var bare alt det gamle - stadig, skønt hun nu var fulde nitten Aar: Ikke at sidde med Fødderne over hinanden under Stolen; og rette Ryggen, og ligge lige ud i Sengen; og »holde sit Fransk godt vedlige« ...

Om Sommeren, naar de laa paa Landet, gik Generalinden selv - lige som et Lys i Ryggen - med sine to Døtre, én på hver Side, til Bad. Hun stod med Uhret paa Badebroen for at tælle Minuterne, mens Døtrene var i Vandet. Mathilde, der elskede at pladske i Bassinet, naar Solen skinnede, blev raabt an de Snese Gange:

- Din Teint, raabte Generalinden, om du vilde tænke lidt paa din Teint.

... Og det blev saamæn heller ikke anderledes, da hun blev gift... Bare, at hun havde »ham« over sig ogsaa - naar han var hjemme da -og forresten som sædvanlig Generalinden, der spiste hos dem hver Søndag, og Marie Kokkepige, Moderen havde givet hende med hjemmefra, da hun blev gift...

Marie Kokkepige havde været hendes Barnepige, fra hun ikke var mere end seks, syv Aar: Mathilde blev fint klædt paa i broderet hvid Kjole til Middag og bagefter spadserede de paa »Anstalten« med Marie Pige, der altid skændte med sit: Naa - Mathilde - det skal jeg sige til Oberstinden.

Mathilde havde én Fornøjelse: at løbe hen til Skovkilden - bag Maries Ryg - og sætte sig i det vaade Bassin og lade sig gennembløde, den fine Kjole og Mamelukkerne, saa hun blev *gennem* vaad lige ind til Popoen ...

Der sad hun saa, med sammenknebnede Læber, og strittede, til Pigen kom og rev hende væk ...

131

Hjemme betog siden Generalinden hende den Slags abnorme Lyster ...

- Gud være lovet, sagde Generalinden om Søndagen ved Kaffen: vi er en *normal* Familie - -

.... Dagen efter Restaurationbesøget kom der et lille Brev fra Erhard, den næste Dag endnu et; og et Par Uger efter svippede hun for første Gang herind ad Døren til de to Stuer ved Volden - halvt forskræmt og halvt nysgerrig som en Kanariefugl, der har faaet et nyt Bur.

Lidt efter lidt kom han ogsaa hjemme - i Begyndelsen, naar »han« var forrejt, og begge Piger var sendt ud:

- Marie Pige, sagde hun, stiv af Skræk, ved hver Lyd af en Dør. Marie Pige var hendes evige Angst - Provsten, som de kaldte hende.

Det var fra en Aften hjemme hos Mathilde, da Pigerne var sendt bort, og Mathilde krøb sammen i sit Hjørne med det lille Hviletæppe over Fødderne, mens Erhard fortalte Skolehistorier - Skolehistorier var Mathildes største Fornøjelse, og selv var hun evig fuld af Fortællinger om Skolen og »Søstrene« -:

Det var en Sommer i Jylland, hvor Erhard havde bygget Løvhytte i Byskoven (det havde iøvrig været hans eneste og sære Anfald af saadanne umiddelbare og naive Drengepassjoner) med Stedets Højærværdigheds to Sønner, hvor de saa havde røget og brygget Punsch for Indtægten af solgte Ordbøger, saa de kom snurrende hjem, indtil de en Dag blev opdagede af den forfærdede Provst...

Erhard skildrede Provstens Forfærdelse, og Mathilde lo, saa det klukkede - da de med ét hørte Marie Piges Trin i Spisestuen, og Mathilde fo'r op:

- Hys - Provsten, sagde hun.

Og Erhard maatte listes ud - Mathilde gik i Forvejen - gennem den mørke Gang; han kneb hende i Armene, mens hun blev ved at hviske: Men Provsten - men Provsten, til han var vel ude.

Saa løb Mathilde lige paa Marie Pige i Gangen:

- Men er Fru Mathilde her? Marie Pige kaldte aldrig sit Herskab andet end Fru Mathilde.

- Ja-a, sagde Mathilde, der saa, naar hun blev greben, strax blev aldeles forfjamsket - jeg vilde kun føle, om min Kaabe ..., var vaad endnu efter Regnen.

Erhard paastod, »Fru Mathilde« var aldrig saa sød, som naar hun løj:

132

hun saa' først saa ganske hjælpeløs ud, til hun gjorde en lille resolut Grimasse og fik Usandheden sagt. Erhard sagde, hun var hver Gang saa stolt over Bedriften som en Kylling ved et Vindæg:

- Pyh, sagde hun og slog henimod ham med Fingrene i Luften: det er vel det første, man faar lært...

Efterhaanden blev de kækkere, og der var en sand Legen Skjul i hele Huset, hvor Erhard var gemt i alle Kroge. Da Mathilde fik en daarlig Fod og ikke kunde gaa ud, kom Erhard hver Formiddag. De havde Hovedkvarter i Badekamret med Bord af et Brædt over Karret.

En Gang imellem spillede de Kort, ved højlys Dag. Det var en af Mathildes Glæder:

- Du, sagde hun og spillede ud paa Brædtet: Stik. »Hjemme« havde hun og Søster Berta i Ferierne haft Kortene gemt under Hovedpuden:

- Saa spillede vi i Sengene, sagde hun og lo, skønt Døren stod paa Klem til Mo'r.

Hvert tiende Minut humpede hun geskæftig ud paa den syge Fod og gik nynnende frem og tilbage mellem Spisestuen og Køkkenet, tjattende paa den laasede Badekammerdør.

Stern kom hjem, mens hun endnu havde den daarlige Fod, og hun kvidrede om ham og passede hans Vaner og gjorde Fagter som den, der i »Tampen brænder« har gemt Tampen.

- *Han*, sagde hun og lo, mens hun humpede om med hans Middagskaffe, paa sin syge Fod. Stern »begreb s'gu ikke, hvad der var kommet for en Støj over Konen«.

Men nu var Foden rask, og »han« rejst igen over til Gaarden i Blekingen.

... De sad og gyngede hver i sin Stol, og Erhard saa' paa Mathildes Fødder, som hun strakte som en Danserinde, naar hun stødte fra Gulvet. Han maatte ned paa Gulvet og kæle for Fødderne - »de smaa Kid«, som han kaldte dem. Men hun rev sig løs og flygtede op paa sin Yndlingsplads - i Vindueskarmen, med Benene op og Hagen støttet mod Knæene. Der sad hun saa og kiggede ind i »Hytten« - som de kaldte Stuen -:

- Ja, sagde hun til Erhard, som vilde sidde paa en Stol ved Siden af hende, naar du sidder pænt...

133

Erhard sad saa nogenlunde »pænt«, og de saa' begge, ved Siden af hinanden, ind paa »Hytten«.

- Du, sagde hun pludselig og saa' ned paa ham næsten som et Barn, der første Gang siger noget som Severostotchnij i Geografien:

- Elsker du mig? sagde hun og lo ham halvt ind i Ansigtet.

Det gav næsten som et Ryk i Erhard, og Blodet skød ham som en Strøm op i Ansigtet - de plejede ikke at benytte det Verbum at elske -:

- Ja, sagde han; og begyndte at kysse hendes Hænder ...

- - Det maa være en sen Labansalder, der er kommet over Erhard, sagde Professorinden ved Frokostbordet, hvor Herluf Berg drak en Kop Kaffe og blev bombarderet med Brødkugler af Lille-Gerster.

- Du ser s'gu ud som en Palmesøndags-Konfirmand, sagde Lange, der mødte Gerster ved Volden.

- Saa? sagde Gerster og svippede ham med sin Stok mellem de stærkt hjulede Ben.

- Det manglede s'gu blot, du skulde faa røde Kinder, sagde Lange. Dem fik Lille-Gerster dog ikke.

Det var en Formiddag hen paa Vinteren. Frøknerne i Forretningen støvede af i Mangel af andet at tage Vare. Der vilde ikke komme rigtig Vind i Sejlene iaar, skønt det var midt i Sæsonen.

- Billighed vil de ha'... Billighed raaber de på... Forretning er der nok af, sagde Adolf, der havde en vidunderlig Evne til at fylde det hele Lokale med Støj, naar der var blot saa meget som to enlige Kunder i Butiken:

- Men bare billigt, billigt, billigt, sagde han og søgte hidsigt paa Pulten.

- Der lagde De Pennen, sagde Frøken Hansen, Højrehaanden i Forretningen, en sagtegaaende, slank og køn Dame, der gerne dvælede et Minut ved Pulten, naar hun afleverede Kontrolmærkerne. Adolf var saa distræt, at han aldrig fandt det ene for det andet.

Gamle Fru Adolf var bange, Konstantin »havde taget sig for meget paa«: Paa ham hviler det, sagde hun, stakkels Dreng.

- Hvad mener *du*, Adolf? spurgte hun Manden.

134

- Ja, ja, min Pige, man maa lade dem skalte, sagde gamle Adolf. Han blev mest inde i sit Rum hos Kineseren og talte Mærker. Og naar Konstantin ikke var der - for han holdt jo ikke af, at man blandede sig i hans Ting - listede han Journalen ind i sit Hul og gik den igennem: *den* stemte. Og de andre Bøger førte jo nu allesammen Spenner.

- Ja, ja - sagde gamle Fru Adolf Der er kun saa mange Slags Mennesker, Adolf.... Gamle Fru Adolf gav ingen nærmere Oplysninger om, hvad hun mente, og de drak Kaffen i Tavshed De drak nu tidt Eftermiddagskaffen alene; Konstantin spiste ude i »Victoria« for Nemheds Skyld.

Fru Adolf gik sjældent op i Butiken mere undtagen om Aftenen eller straks om Formiddagen, naar hun vidste, Konstantin var ude paa Teatret.

Hun sad paa en Stol ved Disken hos Frøken Hansen - de to var blevet gode Venner - og sagde med sin Lille-Pige-Stemme: Jeg synes ikke, her er saa godt »besøgt« mere, sagde hun og saa' ængsteligt op paa hende.

- Naar Sæsonen først kommer rigtig i Flor, sagde Frøken Hansen.

- Ja - naar den bare kommer i Flor, sagde den gamle Frue, og der blev Tavshed, til hun gik.

Lidt efter kom Berg for at spørge efter Adolf Han var allerede gaaet ud paa Victoria, sagde Frøken Hansen; straks imorges gik han.

Hun gik med Herluf op i Kontoret - Dørene blev altid trukket til i den sidste Tid ude paa »Victoria« og i Forretningen -: Han er der ikke, sagde hun om gamle Adolf, da Berg saa' hen mod Tapetdøren.

- Hr. Spenner fik saa Bøgerne ud igaar, sagde hun.

- Hm, ja, naar *det* hjalp, sagde Berg og kradsede paa Klatpapiret med en tør Pen. Konsortiet adresserede i Krogene rigeligt smaa tvivlrige Venligheder til hinanden - Adolf undtagen, som fo'r op mod hvert Ord, man vovede mod »Kompagnonerne«.

- Og hvad nyt ellers? sagde Berg.

- Penge blev her hentet igen igaar, sagde Frøken Hansen.

- Hm - og vi havde selv en god Kasse, sagde Berg, der blev ved at kradse med Pennen.

Der blev ringet paa Telefonen, om Berg var der. Han maatte komme strax, blev der sagt. Theodor Franz var paa »Victoria«.

- Naa, sagde Berg, frisk Mod. Det var, som om de alle var blevet ligesom tungere i Benene, naar de skulde rejse sig.

135

- Farvel, Frøken, sagde han.

- Farvel, Frøkenen fulgte ham til Dørs. Man vekslede med Frøken Hansen - og i det hele i Victoria-Kredsen - ejendommelige forstaaelsesfulde Haandtryk i den sidste Tid.

Berg hørte Hr. Theodor Franz's Røst helt ud paa Trappen, og da han aabnede Døren, saa' han Impressarioen, der under afgørende Forhandlinger fik nogle pludselige og højst besynderlige Ghetto-Bevægelser, der lod Hatten ryge bagaf og lod Næsen blive betænkelig fremtrædende i Fysiognomiet - atter trykke Silkehatten ned i Panden som til Opbrud:

- Mine Herrer, sagde han med genvunden Værdighed, en Patti synger ikke paa Kredit.

Hr. Theodor Franz knappede sin Pels: Ja, mine Herrer, sagde han krænkent: Koncertsalenes Patti...

»Koncertribunernes Patti« var en halt »belgisk Nattergal«, Hr. Theodor Franz vilde føre til Skandinavien. Men Hr. Franz vilde have Garantier: det var hans Princip, at Honoraret forlods deponeredes i Banken.

Og Adolf mente, at han kunde dele Risikoen ...

Hr. Theodor Franz havde knappet sin Pels og givet Opbruds-Signal til sin Ledsager, en langhalset Pianist af et særdeles »polsk« Ydre, som Berg først nu blev vaer i en Krog.

Berg spurgte beroligende om Tidspunkt og Repertoire, da Martens rev Døren op og sagde helt forpustet af Alteration: At »Hein« ventede dernede. Og Adolf og Berg sagde paa én Gang:

-Hvad?-Hvor?

og var ude, før man fik set sig om, mens Adolf hastig havde raabt noget til Spenner, der blev ene med Hr. Theodor Franz og Pianisten.

Impressarioen saa' sig indigneret om: Ja - saa gaar vi vel, sagde han med Værdighed.

Hr. Spenner forklarede ham, at en nødvendig Samtale - at en meget afgørende Samtale havde bortkaldt de Herrer, og Hr. Theodor Franz rejste dog sikkert ikke idag ...

- laften, min Herre, sagde Hr. Theodor Franz, der i de sidste to tre Minuter lidt efter lidt blev mer og mer aandeligt borte, som en Skildpadde, der trækker sig i Skal.

Han gik med Pianisten.

Udenfor Façaden blev han staaende foran de store Plakattavler, 136 hvor der var mange brogede Underlags-Rester af Programmer - Hr. Theodor Franz var ikke ulig en Hund, der orienterer sig angaaende et Plankeværk, mens han betragtede disse mange Rester af kønne Plakater -:

- Min bedste, sagde Impressarioen og vendte sig til sin langhalsede Pylades: Her gives for mange »populære Koncerter«, sagde han og vendte sig.

Portier'en havde vist Konferensraaden ind i Konversationssalen, hvor han havde glemt ham for et saare muntret Selskab - med Brodersen og Blom i Spidsen - der havde spist en god Frokost, og som nu her vilde spise godt til Middag.

Konferensraaden var kommen saa halvt om halvt for Prioriteten, den anden Prioritet i »Victoria« og alt dets Inventarium. Hein undte gerne Konsortiet Hjælpen: det var og blev dog noget som en Benjamin blandt Centralbankens Foretagender, Victoriaetablisementet. Men paa den anden Side tøvede han dog og kunde ikke beslutte sig: Foreløbig vilde han nu lade Filialdirektørerne fra Provinserne, som kom sammen til Halvaarsmøde her i næste Uge, spise til Middag herude.

Saa kunde man altid sé, hvordan det videre vilde udvikle sig.

Han gik frem og tilbage, til han standsede ved Glasdøren og saa' over Gangen ind gennem Restaurationssalene. De var tomme endnu, og de opdækkede Borde ventede pretentiøse og stive med de vifteformede Servietter i Glassene og de pletterede Opsatser fyldte med Tøjroser. De to fede Kellnere stod ved Midtdøren, ørkesløse og ubevægelige, hver paa sin Side, som et Par moderniserede Satyrer, med Benene over Kors i deres Brunelstøvler. Portieren over Døren hang allerede slatten i Folderne, og Guldet i Brokaden var blevet mat af Røgen af Allemands-Tobak. Martssolen var slem: allevegne saa' man var der slidt paa Møbler og Inventar et Par Kanter hist og her og et Par Kanter her.

Konferensraaden maatte undre sig - saa hurtigt det gik. Men Publikum sled.

Der blev kun spist ved et enkelt Bord, bag en Halvvæg. Nu stak der et Ansigt frem bag Skillerummet: Det var Martens. Han spiste ene, tagende godt til sig - Kellneren bragte Vin og lukkede Fade.

Konferensraaden maatte finde det underholdende, for han blev ved at staa ved Glasdøren og se ind, hvor »Bygmesteren« sad og 137 gjorde sig til gode alene midt i sin tomme Sal. Først en Hilsen af Brodersen udenfor vækkede ham, og han begyndte at maale Gulvet igen.

Herinde havde alting holdt sig bedre; kun paa Sofaerne og Lænestolene saa' man forvitrede Pletter paa Betrækket dér, hvor Folk havde siddet. Konferensraaden var saa interesseret, at han begyndte at føle rundt paa det Brokadestof Det var en Imitation med Guldtraade, som flossede. Men i Portiererne havde Stoffet holdt sig - de var foret med dobbelt Shirting, for Foldernes Skyld.

Konferensraaden blev ved at gaa op og ned, fra Døren til Spejlet, til han gik et pludseligt Slag over mod Krogen til venstre: et Par Borde var stillet ovenpaa hinanden og glemt. De fire sorte Ibentræsben stak op i Vejret. Men under de sorte, guldforsirede Bordben var Pladens opadvendte Bagside graahvid - det upolerede Fyr.

Konferensraaden blev staaende, perplex, foran de to Borde med de opadvendte lakerte Ben: Alle Bordene var saadan. Konferensraaden gik fra det ene til det andet og løftede de kønne - shirtingforede -

Bordtæpper og slog paa de smukke sorte Plader med Knoen, heftigt og heftigere:

- Dette var *for* usolidt gjort.

Pludselig havde Martens set ham gennem Glasdørene og var løbet op i Kontoret. Da Berg og Adolf kom ned, sad Konferensraaden paa den runde Midtsofa, med Hat og Stok ved Siden af sig: de følte strax, der var noget ramt i Luften.

- Det gjorde intet, at han havde ventet, aldeles intet, sagde Konferensraaden.

- Han var blot kommet for at tale om en lille Middag - for de Bank-Delegerede - man agtede at spise herude ...

Martens kom ind, forvirret og lidt blussende; men der vilde ingen ret Samtale komme i Gang, mens Konferensraaden blev ved kun at tale om Middagen: I al Tarvelighed - i al Tarvelighed, sagde han, Tiderne er saavist ikke til andet; og Adolf var lidt for urolig-underdanig.

Indtil Konferensraaden rejste sig - han havde nu anslaaet en helt spøgende Tone og talte om Martens's Frokost -:

-Jeg saa' til, sagde han og lo. Og helt i forbigaaende, mens han kom hen foran de to glemte Borde, sagde han i en leende Tone, idet han berørte Fyrrepladen med Knappen af sin Stok:

- De *der*, bedste Bygmester, er forhaabenlig ikke mellem de
138

»Ibentræsborde«, der repræsenterer 43 Kroner pr. Styk paa vor Inventarieliste ...

De tre havde alle i samme Nu, endnu før han talte, set den ulykkelige Bagside - Adolf kunde have *knust* samtlige de forbandede Ben; Martens talte først, forvirret som en Dreng, der er grebet i at snyde i Lektien:

- Jo - -jo, sagde han ... De er betalt med 43, sagde han.

-Ja, Leverandøreren benytter sig af Omstændighederne, sagde Konferensraaden. Og idet han gav sig til at halvle igen, sagde han: Det er kun et Gode, at saadanne Folk har godt af at vente en Tid paa deres Penge...

Konferensraaden traadte gennem Glasdøren ud paa Gangen. Inde bag de modsatte Spejlruder saa' de Restavrationssalen: der var blevet fuldt ved Bordene; Fade, Glas og Kølere blinkede allevegne - og Solen stod ikke paa mere. De graa Stuk-Søjler løftede sig stilfuldt og fornemt, bærende Loftets pompøse Ornamentur.

Og med et virkeligt Smil - i en Følelse af Beroligelse - sagde Konferensraaden:

- Dog et smukt Billede.

Han blev staaende lidt, og i den samme Følelse, paa samme Tid af Beroligelse og Samhørighed, vekslede de alle Haandtryk her foran Salen og skiltes.

Om Aftenen sad Adolf og Spenner hver paa sin Side af Pulten, efter at Dagskassen var gjort op.

- Men noget *maa* der gøres, sagde Adolf Men hvad?... Satan, han holder Øje med hele Driften ... Ja, naar vi kunde spille et Par Maaneder med fuldt Hus, saa fik vi vel Prioriteten ...

- Vi maa ... lade, som vi havde fuldt, sagde Spenner.

- Ja, sagde Adolf utaalmodigt, Fribilletter feder s'gu ikke Fattiglisten.

- Nej, sagde Spenner: ikke - saa længe vi *stempler* dem.

Adolf saa' op: Det vilde komme ud, Spenner, sagde han hurtigt.

Spenner svarede ikke, og Adolf saa' igen ned i Hovedbogen: han stirrede, uden at tænke paa det, paa Spenners mange Navne-Efterskrivninger paa Klatpapiret.

... Et Par Dage efter lod Adolf Billetkasserer Jespersen kalde op paa Kontoret.

Han sad genert og kradsede med Pennen paa sit Klatpapir, mens
139

han talte med Kassereren. Det var ikke nødvendigt, sagde han, at stemple alle Fribilletterne - foreløbig. -

Vi maa s'gu ha'e »ægte« Hus, Jespersen, sluttede Adolf og lo. Berg mødte Billetkassereren i Døren: Hvad gaar her for sig? sagde han.

- Vi har haft en hemmelig Konference, vi to, spøjte Adolf Farvel, Jespersen.

Berg var gaaet hen til Pulten:

- Saa, sagde han; han havde sét ned paa Adolfs Klatpapir: Nu maler han saagu ogsaa Autografer.

Hele Klatpapiret var kradset fuldt med gamle Adolfs sære sitrende Navnetræk...

Fra den Dag blev det store Gros af Fribilletter ikke længer stemplet med det lejdegivende »Fri«. Victoriateatret betalte i Stilhed Fattigskat af sine Fribilletter.

140

II

Familien Gravesen skulde have Bal. Der var Oprør i Familien.

Hr. Gravesen var blevet overrumplet efter Studenterforeningsballet, hvor han havde holdt fem og trediveaarigt Jubilæum som Visedigter, og ved Souperen var blevet baaret i Guldstol Salen rundt, mens Damerne applauderede og viftede. Efter Bordet havde han danset Tyrolervals med Fru Gravesen, der saa' ud som en tyndslidt Degnekone ved en landlig Barsel.

- Tak, sagde Frøken Frederikke Gravesen - der var tre Frøkener Gravesen tilstede; i blaa Atlaskesliv og hvide Tarlatansnederdele -: nu blir det mig dog for hedt med de gamle. Frøken Frederikke trak sin teologiske Student ud paa Trappen til Afkøling ...

Da Familien kom hjem, vilde Hr. Gravesen endnu have Toddy. De tre hjemmeblevne Frøkener kom tilsyne i Natnet og Sengetæpper for at høre Beretning og faa et Glas med. Hr. Gravesen var saa bevæget, at han kaldte sin Kone for »Lise-Mo'r«, og Fru Gravesen havde Taarer i Øjnene. Hun sad og saa' paa sine seks:

Ved saadanne højtidelige Lejligheder kælede Fru Gravesen jo dog for det stille Haab, om »en brav Mand« ikke alligevel skulde finde et af hendes Pigebørn.

»Pigebørnene« satte »den gamle« Studenterhuen paa, og Frøken Amalie sad paa Skødet hos »Støderen«:

Det blev til »en lille Dans«, før Hr. Gravesen vidste af det.

De næste Dage skulde Indbydelserne bestemmes; hver af Frøkenerne havde *sin* Liste i Notebøger og paa Nodehefter; op og ned ad Trappen gik det, mens Dørene smækkede. Der var aldrig Fred ved Gelænderne.

- Gud, naar Amalie bare faar alle *sine* med, skingrede det fra anden Sal.

- Hm, vi skal maaske ha' alle dine »Kirkesangere«, sekunderede Frøken Frederikke.

- *Du* maatte vist være glad til, Frederikke, haanede Frøken Amalie fra Stuen.

141

Dørene smækkede. Fru Gravesen sad i Spisestuen i Stue-Etagen. Hun vidste allerede hverken ud eller ind:

- Det værste bli'r Opvartningen, sagde hun.

- Theodora bli'r i Køkkenet, afgjorde Frederikke Spørgsmaalet om Serveringen. Fru Canth kan vel nok laane os sin Stuepige - som hun bli'r fodret med Billetter paa »Bladet« ... Og saa ta'er vi forresten en Lejetjener, sluttede Frøken Frederikke.

-Ja, ja, sukkede Fru Gravesen. Hun tænkte kun paa »alle de fremmede Øjne« paa sine Ting. Der bliver noget ruineret i et Hus i otte og tyve Aar, og svært er det at faa fornyet: Ja, ja, sagde hun. Fru Canth véd vel ogsaa, hvad det vil sige - og hvad der gaar i Løbet i Aarene ...

Hvad Theodora angik, indsaa' Fru Gravesen nok, at hun var ikke rigtig egnet til Festiviteter.

Familien Gravesen skiftede gennemsnitlig Pige fire Gange om Aaret. Men det var og blev trods al Skiften den samme Race af smaa pandekrøllede og uvaskede »Underjordiske«, som de stadig fik i Huset og hvortil ogsaa Theodora hørte.

Theodora, der altid var i Slæber, glemte en Spildevandsspand paa hver Trappe og havde altid ubeskrivelige Privatejendele til Tørring paa Køkkentrappegelænderet i Gaarden, hvor hun holdt Stævnemøder med vandkæmmede Kærester, der snedigt fralokkede hende hendes otte Kroners Løn om Maaneden.

Theodora var den eneste i Huset, der var fuldstændig uberørt af »Ballet«, og ubekymret sang videre i sin Kælder, saa hun undertiden overdøvede alle Frøknerne. Indbydelserne var sendt ud, og Frøken Frederikke skulde indrette Værelserne.

- Dagligstuen bliver som den er, sagde hun, mens hun begyndte at inspicere Huset. Dagligstuen var allerede et modent Værk af Frøknernes Arrangementstalent: med Sofaen ud paa Gulvet foran en fantastisk Dekoration af hjemmegjorte Makartbuketter og tre Skillings-Kineserparasoller - omslynget af to kække Chenilletørklæder, der en Sommersæson havde draperet Frøknerne, naar de gik til Bad løvrigt var der mange trebenede Smaaborde i Krogene med Genstande, indleverede »Bladet« til Anmeldelse, som Hr. Gravesen havde for Skik at »reservere« sig« og samle. Paa Væggene strakte sig »Vifter« af rammeløse Fotografier; og det Hele henlaa i en klædelig Dunkelhed, da de to Lag Gardiner var trukket for, saa man knap kendte hinanden for Mørke

142

- Dagligstuen bli'r, som den er, sagde Frederikke ret fornøjet. Men værre var det i Stueetagen, hvor der skulde danses: De grønne Gardiner er umulige, naar Møblerne bliver flyttede ud, sagde Frøkenen.

-Ja, sagde Fru Gravesen - de synede begge de grønne Gardiner, der havde holdt ud fra hendes Bryllup -: de er jo slemme.

- *Umulige*, sagde Frøken Frederikke afgørende.

Der maatte købes Sækkelærred og broderes en Kant med Uldgarn, raadede Vilhelmine, - det saa' udmærket ud til Gardiner. To Symaskiner klaprede allerede i Huset med Balstadsen. Fru Gravesen gik uafslædelig til og fra Kontoret med Posen:

-Jeg spørger dig, sagde hun mat: tror du, det er for min Fornøjelse, Gravesen? (man saa' det paa Fru Gravesen, at det vel strengt taget ikke var »til hendes Fornøjelse«).

To Dage før Ballet begyndte Frederikke at omkalfatre hele Huset. Alle Stuer - undtagen Balsalen - skulde indrettes i Dagligstuens Billede med Møblementet ud over Gulvene. Det var ikke saa let, for de Gravesenske Møbler trængte nok til lidt Støtte af Væggene, man turde heller sjældent se dem fra alle Sider:

- Jeg tror ikke, her er et helt Stykke i Huset, sagde Frøken Frederikke rasende; Bagfyldingen faldt af en Sofa, hun og Vilhelmine slæbte.

-Ja, ja - Børn, sagde Fru Gravesen tyssende, hun saa' hjælpeløs til. Frederikke dækkede opfindsomt Smaaskaderne med smaa, let henkastede Kretonnestumper - Rester, hun havde tilhandlet sig pundevis - og hun var ret tilfreds med sit Arrangement. Gud du - hvad sér man ved Lys, sagde hun til Vilhelmine, der assisterede.

- Kandelabrer laaner vi hos Fru Dunker, siden hun skal med for at træffe sin Scheele, sagde Frøken Vilhelmine, som i det hele taget laante rundt i Gaden, som om hele Kvarteret ikke havde større Fornøjelse end at udlaane deres Indbo til Gravesens Bal. Om Formiddagen paa selve Baldagen maatte Theodora hente Urtepotter hos alle Naboer til en Blomsteropstilling paa Trappen:

- Bevar' os vel for Riskoste, sagde Frøken Amalie, der kom hjem fra Sang ved en Begravelse.

- Saa - mener du? vrissede Vilhelmine.

- Gud fri os for Stank - det var Amalie, der var gaaet videre og havde aabnet Døren til Balsalen, hvor Frøken Frederikke og Frøken Sofie draperede de Sækkelærreds; selv Frøken Frederikke kunde ikke 143 paastaa, at de just duftede -: Naa - saa vi skal forgives, skingrede Frøken Amalie og pustedede.

Der blev et Spektakel, hvor Frederikke hylede af fuld Hals, og alle seks kom til og skændtes. Man tog Parti for Frederikke:

- Hm, det var nemt nok for Amalie, sagde Frøken Ida...

- Amalie har ikke syet et Sting, hvinede Vilhelmine.

- Hun har ikke rørt en Finger ...

- Jeg har bare betalt Kotillonon, sagde Amalie og svajede op ad Trappen. Amalie havde hos Adolf bestilt Kotillonsarrangementet: Til *Redaktionssekretær* Gravesen, ved »Bladet«, havde hun sagt.

- Børn dog, Børn, sagde Fru Gravesen beroligende op fra Køkkentrappen. Hun havde Kogekone og gik og skammede sig nede i Køkkenet for hvert nyt »Kar«, der manglede.

Striden hørte pludselig op, da det ringede. Det var Frøken Michelsen, Damefrisørinde, der skulde tage Frøkenerne i Arbejde og som blev installeret i Kælderen i en Slags Strygestue, hvor alle Balkjolerne laa udbredte paa Sengene. Det gik efter Alder og begyndte med Frøken Ida, den yngste.

De færdige Frøkener gik hvileløse rundt i Huset i Frisérkaaber, stivho'dede for ikke at skade Frisurene.

- Den evige Ringning her er, sagde Frøken Amalie, som stadig flygtede fra Gangen ind i Balsalen.

Det var et Bybud, Theodora havde hentet til Fru Gravesen, som ringede.

- Tak, sagde Fru Gravesen: Vil De gaa herind? hun aabnede Døren til Værelset bag Balsalen og lukkede den efter dem igen.

- Det var, sagde hun - det var (og hun tog hastig et Etui op af Kjølelommen), om De maaske vilde være saa god ... at bringe denne hen - et Sted (hun aabnede Etuiet og viste en mat Guldbroche med en hvid Perle)... Men, sagde hun, et *sikkert* Sted...

- Strax, hviskede Bybudet forstaaelsesfuld: i Løbet af et lille Kvarter, Frue.

- Hvormeget? sagde han og blinkede diskret, idet han stak Etuiet til sig.

- Ja.. .jeg véd ikke, sagde Fru Gravesen helt ulykkelig.

- Ta'r saa meget, vi kan faa .... Er besørget Frue, er besørget, opmuntrede Bybudet. Han havde saadan en egen Maade at gøre sig halvt usynlig paa - henad Gangen; og Forstuedøren lukkede han sagte med et nyt Nik.

144

Det var Fru Gravesens »Hædersgave«, Brochen med Perlen; hun havde faaet den til Sølvbryllupet af Redaktionspersonalet. Men det var det eneste, hun kunde tænke sig at skaffe Penge paa:

Og der forslog jo ingenting til den Kogekone; det var, som Tikrone-Sedlerne rentud kunde smelte i hendes Fingre. Ja, ja, det er ingen Sag, naar man kan ta' til fremmedes Ting, tænkte Fru Gravesen.

- Nu kommer jeg, nu kommer jeg, raabte hun ind i Strygestuen, hvor Døtrene allerede begyndte at klæde sig paa.

- Og der var ogsaa Lejetjeneren at betale endnu, og Drikkepenge til Stuepigen og Frisørinden... Fru Gravesen regnede, mens hun gik.

- Hvad fik De? sagde hun til Bybudet, da han kom tilbage (hun var faret sammen, hver Gang det ringede): Tre Tiere, hviskede han fortroligt med Haanden op for Munden.

Fru Gravesen sukkede lettet, hun var i det mindste glad, at hun ikke behøvede strax imorgen at gaa til Gravesen: Naar det blot er et sikkert Sted, sagde hun igen og betalte Budet. Hun gik op og gemte Laaneseddelen i sin hemmeligste Chiffonière-Skuffe under Gravesens Breve fra Forlovelsestiden, som laa dér i Bunker, omvundne med blaa Baand.

Klokken halvsvy kom Hr. Gravesen hjem, han havde i tre Døgn holdt sig udenfor Skudvidde og kun været hjemme om Nætterne.

- Maa jeg spørge, sagde han til Fru Gravesen, hvor der er et Sted, hvor man kan tage en Kjøle paa?

- Ovenpaa, Gravesen, sagde Fru Gravesen. Ovenpaa betød et lidet Hul tæt under Taget, hvor Theodora plejede at opbevare skident Vasketøj, men hvor idag de ægteskabelige Senge var opstillet for Natten.

Hr. Gravesen brummede. *Der*, sagde han i en meget fornærmet Tone og rakte barsk en Pakke til Fruen, idet han gik op ad Trappen. Det var den humoristiske Vise til Bordet.

- Den gamle! raabte Frøken Ida, og to paaklædte Frøkener Gravesen, der hørte Faderens Trin paa

Trappen, retirerede hastigt tilbage til Dagligstuen. De ønskede helst ikke, at Hr. Gravesen saa dem i den megen ødsle Stads, før der var kommet et Par Gæster.

Hr. Gravesen kom atter ned i Kjole, da det ringede. Det var et Bud med Vin: Ja, ja - det er rigtigt, raabte han fra Trappen: Ja, ja, ja ... det er seks Flasker bedre Vin (Hr. Gravesen var saa nervøs som de andre) ... Redaktøren sagde, han saa' herud en Timestid, sagde han.

145

- Du skulde vel ha' din Broche paa, sagde han og mønstrede sin Kone.

- Gud, Gravesen, hvem véd, hvor den er gemt ned, sagde Fruen, der forskrækket løb ind til Døtrene og sagde:

- Redaktøren, Børn ... Redaktøren kommer herud, Fru Gravesen maatte sætte sig ned, ved Tanken, inde i »Balsalen«.

- Naa - vrippede Frøken Amalie - gør han os den Ære? Det var svært! hun drejede paa Hælen og forsøgte at fløjte.

Fru Gravesen var allerede paa Vejen til Kælderen igen for at sørge for, at det store Fad med Mayonaise blev sat til en Side.

De øvrige Familiemedlemmer blev ved at trippe rundt i de to Værelser paa første Sal med forskellige mærkelige Underlivssymptomer, ikke ulige Begyndelsen til Søsyge - til det ringede.

Gæsterne begyndte at arrivere, og man kom hverken frem eller tilbage i den smalle Gang, hvor Herrerne skulde tage Tøjet af og spærrede for Damerne, der hang fast med Kjolerne i Vilhelmines Blomsterarrangement, naar de gik op ad Trappen. Inde i Stuerne var der en jævn Højtidelighed til Klirren af Thekopper (Fru Canths Stuepige bød Sukker og Fløde rundt saa stram, som om hvert Knips med Sukkertangen betød en Krænkelse af hendes Værdighed) mens Frøkenerne Gravesen standsede al Passage ved stadig alle seks at slaa ned om samme Indtrædende for at overøse ham med en indholdsløs Henrykkelse - højlydt som Skader for at hæve Stemningen.

Herrerne havde allerede maattet rømme Stuerne og rykke ud paa Gangen for at give Plads for Damerne, der ikke vilde sætte sig før Dansen, men stod op rundt om Møblerne, lidt generte af de moderne Silkekjoler, der var syede hjemme med Dessiner erobrede i Butiks-Udstillingerne, og som ubekvemt stramte og pinte baade hist og her som alt hjemmegjort. Og der blev stadig ved at komme fler Gæster, mens Døtrene trak i Fru Gravesen for at præsentere:

-Ja, her er saa snævert, sagde hun undskyldende, saa meget snævert.

Hun tænkte stadig paa Maden, regnende med Fadene, angst for at der ikke skulde være nok, og to Gange kaldte hun Amalie ud paa Gangen:

-Men, hvor mange er der nu? sagde hun ængstelig. Er de ikke snart kommen alle?

- Du véd jo, der kommer atten Par, Mo'er ...

146

- Ja, ja - atten Par - og saa dem, din Fa'er har bedt, sagde Fru Gravesen resigneret og nikkede halvforstyrret til Herrerne, som garnerede Vilhelmines Blomsterpotter, mens hun gentog sit:

- Ja - her er saa snævert, mine Herrer, sagde hun.

- Hed bli'r den, tilstod en af Herrerne halvhøjt; Kavalernerne, der mest var yngre Fordansere fra Foreningen, pustede allerede i den stærke Varme, der var gennemtrukket af en let Duft af Benzin fra de mange Handsker.

Nede i Stueetagen gik Hr. Gravesen og drejede uroligt foran Balsalsdøren ventende paa Pianisten.

Da Herluf ringede paa Klokken henimod elleve, blev der lukket op af en hed Danser. Nedenunder blev der polkeret i begge Stuer; det var Amalie, der »snart havde faaet de Genstande ryddet til Side« i Kabinettet, og de dansede i begge Rum, saa hele »Æsken« rystede. Alle Kakkellovnene flyttede Fødderne helt op paa anden Sal, hvor Herrerne drak Toddyer, opvartede af Theodora, som dog i sidste Øjeblik havde maattet rykke ud af Kælderen til Undsætning, og som viste sig med Barmen fuld af mystiske Kniplinger og krøllede Baandsløjfer, der syntes at have oplevet adskillige bevægede Øjeblikke.

De Herrer politiserede.

Hr. Gravesen selv sagde kun en Gang imellem nogle fraværende Ord: Ganske vist, ganske vist, og nikkede, mens han stadig lyttede efter Dørklokken, om Redaktøren ikke kom. Men Kaptajn Petersen, der med Kjölesnipperne over Armen varmede sin Bagdel foran Kakkelovnen (det var en Yndlingsbeskæftigelse hos Kaptajnen og hensatte ham i den Illusion, at han varmede sig ved en Vagtild) udviklede hidsigt, at det var en Levebrødsinstitution - én eneste Levebrødsinstitution hele Venstre ...

Stæhr, der hidtil intet havde sagt, men ligget som en brudt Mand i sin Lænestol, sagde nu:

- Og jeg skal sige Dem, Kaptajn - det er netop *det*, der mangler os ... Højre mangler Mænd, der lever af det.

- Hvad siger De, Mand? raabte Kaptajnen. Hvad siger De?

- Jeg siger, Højre mangler Mænd, der lever af det, sagde Stæhr. Po-
147

litiken er os en Biting: vi skulde ha' ti-tolv Stykker, der levede af den...

Kaptajnen fo'r indigneret frem fra Kakkelovnen og lod Kjöleskøderne falde tilbage paa deres Plads, mens Stæhr arrigt sagde:

- Ja - før er Partiet ikke lige. Han tav igen og lod Kaptajnen raabe.

Krans, der havde undersøgt Aftennumret, sagde: Ja - hvad er vi Mennesker? De *har* skaaret sig nogle nette Levebrød; og Gravesen gentog sig: Ganske vist, mens han saa' paa sit Uhr under Bordkanten.

Der blev nogle Øjeblikke stille, og Kaptajnen, der fra Toddyglasset vendte tilbage til Kakkelovnen, sagde:

- Nej - vor Svagthed er *den*, at vi stoler for meget paa vor retfærdige Sag.

Berg havde kun kigget ind ad Døren til Herrerne og gik ned ad Trappen igen, da han mødte Fru Gravesen, der smilte over hele Ansigtet, saa inderlig lettet ved: at det nu »gik«:

- De vil nok sætte lidt Humør derinde, sagde hun fortroligt og pegede paa Døren til Dagligstuen; selv gik hun videre.

Berg gik ind og saa' seks-syv Medarbejder-Fruer, der sad i en noget trykkende Luft, tavse og som levende Billeder paa Folks stille Krænkelser, der har taget deres bedste Tøj frem for at sidde i Krogene.

Fru Kaptajn Petersen havde talt om Indtægter og om to Veninder, gifte i Handelsstanden, som for anden Gang i fire Aar skiftede Møblement og »tog nyt« - og hun sluttede med sin forbitrede Stemme:

- Ja - der er Folk, der tjener Penge. Og alle Damerne sad nu tavse, i Lyset fra Lamperne, med det samme stramme og anstrængte Udtryk i Ansigterne. Fru Petersen bar med Ostentation bestandig samme ubeskrivelige skotske Silkekjole med sorte Kniplingsgarninger: Vi, sagde hun med et Blik paa de andre, saa Berg undertiden tænkte, den Kone river dem en Gang Silken fra Livet: Vi, som er faldne for Aldersgrænsen, maa klæde os derefter, sagde Fru Petersen.

De andre var ungdommeligt paaklædte, halvt som Teaterdamer, i farvede Silkekjoler, men syede af underlig tyndtraadede, strammede Stoffer, der uvilkaarligt mindede om Linjebetalingen. Fru Arnesen fra Landbrugstidende havde Ansigtet fuldt af blaa-hvidt Rispudder, der lugtede som Kongerøgelse.

De havde alle tiet, og Fru Petersen gentog: Ja - de tjener deres Penge let... Men ingen véd vel endnu, hvordan det ender, sagde hun.

148

- Min Broder Etatsraaden, siger, *han* skulde ikke sætte sine Penge i Centralbanken.

Konversationen blussede lidt op, da de begyndte at tale om Konferentsraad Hein: Han havde jo i Sommer paa Journalisternes Tur bedt dem alle ind paa sit Landsted i Rungsted:

- Ja, sagde Fru Petersen stramt: vi var ikke med De andre talte om Landstedet, Haven og Pragten i Værelserne: der var en Stue for hver Tidsalder ... Og Fru Petersen sagde:

- Ja, *han* begyndte - i Nibe - bag en Disk. Det var Fru Kaptajn Petersens Specialitet at vide, hvor hver réusseret Mand havde begyndt.

Nu tav alle igen, da Herluf Berg kom ind og hilste og gav et Par Kulissehistorier tilbedste for at opmuntre Selskabet. Nedenunder blev der valset, saa Frøken Frederikkes Makartbuketter gængede, og gennem

Dansetrinene og Musiken - Pianisten slog i Klaveret, saa det hvæsedde - hørte man den opførende Herres Skratten:

- Damen - fem Damer, Damen - fem Damer. Frøken Vilhelmine med fire Damer i Hælene kiggede ind ad Døren og fik Fru Arnesen af Landbruget til »den femte Finger«:

- Fru Arnesen, Fru Arnesen, raabte hun, og hele Flokken fo'r afsted.

Det var Hr. Andersen, som førte op. Hr. Andersen var en lille sortsmudset Herre, hvis Specialitet det var som opførende Kavalér rundt paa Familieballerne at jage Livet af Folk til tvetydige Melodier, indtil de faldt som matte Fluer langs Væggene.

Herluf blev ved at fortælle, mens Damerne lo.

- Ja, sagde Fru Petersen, da han havde rejst sig og var gaaet ind i den anden Stue, de Mennesker lever lystigt...

Herluf fo'r sammen, da han hørte en Stemme bag sig, han troede ikke, der var nogen i Kabinettet.

- Jo, det er mig, sagde Fru Duncker.

- Er De her? sagde Herluf forbavset.

- Ja, jeg kommer her i Huset, sagde hun, ved højtidelige Lejligheder. Herluf satte sig, og hun sagde: Hvor det ogsaa er længe siden, vi har set hinanden; og hun begyndte at tale og spørge og le ad en hel Del Ting, hun slet ikke tænkte paa, med en stakaandet Stemme næsten som en brystsyg, til hun tav med ét. De sad noget tavse ligeoverfor hinanden, mens Herluf tænkte: Hvor hun dog har tabt sig. Det 149 var, som om Øjnene havde brændt sig dybere ind i Hulerne, og hendes Kinder var faldet sammen, saa Kindbenene stod frem.

Pludselig sagde hun: Mon alle er kommet? og uden at vente paa noget Svar tilføjede hun:

- De véd vel, at Scheele ikke kommer mere hos os?

Herluf vidste det Hele Kredsen havde ikke talt om andet den ganske Vinter end om Rivningerne hos Dunckers: saa kom Scheele der, og saa kom han der ikke. Saadan er det, naar det bliver for hedt, lille Herluf, tilføjede Fru Canth.

Berg nikkede kun, og Fru Duncker sagde sagte: Nej - vi har ikke set hinanden i to Maaneder.

Berg svarede intet og de tav igen. Neden under hørte man Hr. Andersens kommanderende Røst; han var naaet til sit store Numer, Kæde gennem Huset, og man hørte allerede Parrene som et vildt galopperende Dragonregiment trampe op ad Trapperne. Damerne hvinte, mens Hr. Andersen fo'r forrest hen forbi Førstesalsdørene, videre, opad Trappen, med den hele Række.

Toddyherrerne kom ud for at se til - Damerne gispede, og Herrerne sled - Rækken fløj videre:

- Nej - ikke dér, skreg Frøken Frederikke; Andersen havde aabnet Døren til det lille Rum med de ægteskabelige Senge, der blev belyst af en enlig Løbelampe, som stod ved Siden af de seks Flasker bedre Vin, hvilke Hr. Gravesen havde bragt i Sikkerhed herop.

Døren blev staaende aaben, mens de suste videre ned igen.

De kom just i Gangen paa første Sal, da det ringede. Hr. Gravesen, der havde holdt sig i Stueetagen i det sidste Kvarter, lukkede op. Og da »Redaktøren« kom ind med Redaktør Scheele fra »Dagen«, saa' han den hele Kæde, Damer og Herrer, med strakte Arme, aandeløse, flyve nedad Trappen; inde i Salen begyndte Valsen:

- Naa, sagde Redaktøren, det er det glade København. Fru Duncker havde hørt Dørklokken, som med en utrolig Sans, selv gennem Larmen:

- Der er de, sagde hun og rejste sig. Men hun satte sig igen, og de hørte Stemmerne paa Trappen.

- Ja, sagde Herluf blot, han var lidt pint af denne Feber, som hun slet ikke forsøgte at skjule.

- Ja, sagde han igen og rejste sig: det er Redaktørernes Stemmer. Han var kommet frem midt i Stuen, da Scheele stod i Døren; og 150 før han naaede ud, hørte han Fru Duncker, der havde rejst sig, da hun saa' Scheele, sige med en ubeskrivelig Stemme, ubeskrivelig ydmyg og mild, saa Herluf vilde have givet meget til, han havde turdet vende sig og se hendes Ansigt:

- Er De virkelig *der*, sagde hun. Det er længe siden.

Anden Dans var forbi, og der blev klappet tilbords. Man skulde spise ved smaa Borde, som var stillet op i alle Stuer mellem de skraa Møbler, lige for Dørene, saa ingen kunde komme ind eller frem, mens alle raabte og lo: der var ingen Stole - og der var ingen Tallerkener.

Tre, fire Herrer tog en Stabel Tallerkener af Armen paa Lejetjeneren og løb med Brød og Servietter og Gafler, de ranede allevegne, ud paa Gangen for at slaa sig ned paa Trappen med deres Damer.

Og i et Nu var hele Gangen fuld af en leende Karavane, der brød op med Glas og Tallerkener og Fade og slog sig ned paa Trappen, fra øverst til nederst. Herrerne sprang, og Damerne fik Slæbene flænget, til man kom til Ro.

- Brød, Brød her, raabte Andersen helt oppe, svingende med sin Serviet, som paa en Restauration.

- Brød *her*, lød det nedefra. Og Fadene blev løftet frem over Hovederne i oprakte Arme, mens de lo og klinkede og spiste med Tallerkenerne i Skødet. Højest af alle kvidrede Frøknerne Gravesen, ellevilde af Sukces'en og Dansen: Ida var saa kaad, at hun kildede Andersen i Nakken med Spidsen af sin Sko:

- Andersen, Andersen, raabte hun (han sad paa Trinet under hende) Vin, Vin...

Ragoutfadene blev plyndrede, som havde Herrerne aldrig set Mad.

- Pys, om de aad lidt mere, sagde Theodora, der bragte et nyt tømt Fad ned i Køkkenet til Fru Gravesen. Fru Gravesen var helt forstyrret: hun fyldte de sidste Snitter paa et Fad med fem Andegumpe.

- Men der *er* ikke mer, sagde hun fortvivlet. Det var Amalie, der raabte paa endnu mere Ragout i Køkkendøren.

- Hva'?... Ikke mere? sagde hun og lod Øjnene rask gaa hen over de rensede Fade:

- Saa maa vi synge Sangen, sagde hun resolut, og løb op for at finde Sangbunken.

- Vin reddet, raabte Andersen, der havde beholdt de seks Flasker.

151

Vin oppe ved Sengen i Kikkerten og paa en Rekognoscering endnu havde fundet de to; Hr. Gravesen vilde først forsøge med fire flasker. Vin reddet, raabte Andersen og arbejdede sig frem oppe fra, mens han holdt to Flasker op over Frøken Idas Ansigt.

- Gud, sagde hun, Redaktør-Vinen. Gem den - gem den, sagde hun og skød Skuldrene op. Den ene Flaske blev gemt ind til Væggen bag et Kjoleslæb.

Mens Redaktørvinen blev trukket op, kastede Amalie fra Afsatsen Sangen ud over Hovederne; og der blev et stort Hurlumhej, mens alle rejste sig og greb efter de flagrende Blade og raabte:

- Melodien? Melodien?

- Vi kys-ses, blev der svaret: »Her kyskes vi, som har Jour - her kyskes vi - og gør Kur«.

- Vi kyskes, lød det Trappen op, vi kyskes - her kyskes vi...

Amalie løb gennem Balsalen, hvor »de Gamle« spiste, ind i den anden Stue for at spille Melodien igennem paa Klaveret.

Scheele og Fru Dunker sad ved Væggen derinde - Fru Dunker sad lænet frem mod hans Ansigt, med de foldede Hænder paa hans Knæ - og Scheele rejste sig:

- Undskyld, sagde Frøken Amalie med sit mest medvidende Smil og satte sig til Klaveret. Ude paa Gangen nynnede de paa Prøve, mens hun spillede.

»De Gamle« rejste sig fra Bordet og traadte hen til Døren, mens de Unge sang. Paa Afsatsen stod Amalie og to anden Tenorer fra Kirkekoret - langstrakte og tynde Gestalter med vel fremarbejdede Adamsæbler - og dirigerede.

Opad hele Trappen, frem bag Gelænderet, saa' man Hoved ved Hoved, Damernes brogede Liv og Herrerens hvide Bryst - ved Enden af Versene lo de og applauderede.

Andersen svingede Glasset med den gode ranede Vin:

- Dacapo - dacapo, raabte han.

- Et ægte Stykke København, Frue, sagde Redaktøren, som stod forrest i Døren, komplimenterende til Fru Gravesen.

Da Sangen var forbi, og der var raabt »leve« for Forfatteren og Hr. Gravesen havde takket, gik »de Gamle« ind, og Kaptajn Petersen lukkede Døren til Gangen:

- Han vilde, sagde han, gribe Lejligheden til at sige et Par Ord - et Øjeblik ... med Udelukkelse af de glade Unge - et Par Ord, som han 152 trængte til at faa sagt - Kaptajnen udtalte Ordet »trængte« saa inderligt som havde det været selve »gamle Dannebrog«, og tav saa lidt, før han gik videre og sagde:

- Det kunde ikke her være upassende at tømme et Glas... at tømme et Glas, med et Par alvorlig følte Ord - for den danske Presse.

- Jeg har endnu kun kort Tid, sagde Kaptajnen, arbejdet blandt Dem, mine Herrer, men jeg regner det for en Ære, en gammel Soldat til Ære - at tjene, mine Herrer, i Deres... i dette Blænkerkorps for det aandelige Arbejde i Fædrelandet.

- Ja - sagde han og hans Stemme blev endnu bredere under Fylden af hans Overbevisning - Pressen har sandelig gjort *sit* Arbejde i disse sidste Aar. Den har været som en Herold - eller - nej, mine Damer og Herrer... De vil forstaa mit Billede - som en Tyrtæus har Pressen været for vort Samfund - mens det gik fremad og fremad, mod nye Maal, ad nye Baner - disse sidste Aar ... De har, mine Herrer, sat alle Deres bedste Kræfter ind paa dette Førerskab mod et stort Maal. Og Deres Del i Arbejdet, det Arbejde, der er fuldbragt og endnu fuldbringes i denne By og i dette Land, er saa stor, at -ja, man tør sige det - det hele danske Folk bør vide Dem Taknemlighed for Deres Værk.

Selskabet sad tavst, med Ansigterne mod Taleren, der holdt inde et Øjeblik (Krans, der var placeret lidt afsides, førte langsomt højre Tommelfinger op til Næsebenet, som om han tog en lille Snus) før han vedblev i en noget anden Tone:

- Der siges undertiden, sagde han, som et Bevis paa Hæderligheden hos vor Presse, at den er ubestikkelig. Men det er en mager Ros, denne - og - jeg kan sige det - den er *ufortjent* ringe. Der er et andet og større Bevis paa vor Presses moralske Modstandsevne, mine Damer og Herrer, paa dens sædelige Lødhed: det er dens Holdning i *Konkurrencens daglige Fægtning* - dér staar den sande, den svære Prøve for en Presses Moral.

De Herrer raabte Bravo, og med stigende Røst sagde Kaptejnen:

- Og her har vor Presse, mine Venner, Samvittigheden ren. *Derfor* fortjener den sin umistelige Del af Æren for Udviklingen i vort Land.

- Et Leve - ja, mine Damer og Herrer, et taknemmeligt Leve for vor danske Presse.

Kaptajnen havde forladt sin Plads og aabnede Døren til Gangen.

153

Vendt ud mod Trappen, udbragte han - med et Par Ord - »Levet« endnu en Gang, og alle rejste sig, raabte Hurra og viftede.

Fru Petersen, der sad til venstre for Redaktøren, var ved sin Mands Tale blevet afbrudt i nogle Bemærkninger om Krigsbestyrelsen, men tog nu Emnet op igen:

-Kære Frue, sagde Redaktøren, det vil være Kaptajnens største Lykke, at han har forladt den aktive Tjeneste .... Fru Petersen saa' paa ham.

- Kaptajnen er en Mand med Begejstring, sagde han, og nu vil han - Redaktøren bøjede Spidsen af sit brune Overskæg om sin Finger -nu vil han have Tid til at gøre den gældende ....

Han drak en Smule Vin og smilte - Hr. Gravesen holdt aldrig af dét Smil og var ganske hed i Hovedet; han havde maattet skænke i i sin Overordnedes Glas af den ringere Vin, som Redaktøren nu lige smagte paa -:

- Han vil gøre Nytte, Frue, sagde Redaktøren, stor Nytte. Vær vis paa det.

.... Berg kørte hjem med Scheele. De første ti Minuters Tid talte de om ligegyldige Ting, til Konversationen døde hen, og de sad tavse, hver i sit Hjørne.

Saa sagde Scheele pludselig i en Tone, der skulde være satirisk:

- Hm - Tror De egenlig, at Kvinderne hertilands er saadan rigtig anlagt paa at elske?

-Ja, sagde Berg og vendte Hovedet imod ham; han hørte igen Fru Dunckers Stemme, da hun hilste paa Scheele, og følte den samme Lyst, at han dog havde set hendes Ansigt: det tror jeg, sagde han.

Og lidt efter, idet han strakte sig i Sædet, tilføjede han - og i den samme halv satiriske Tone som Scheele -:

- Jeg véd meget mindre, hvad jeg skal sige om Mændene, sagde han.

Scheele drejede hastigt Ansigtet og saa' frem mod ham i Mørket:

- Nej - saagu, sagde han saa, og de faldt atter hen i Tavshed, til Drosken standsede ved »Axelhus«, hvor Scheele boede, og de stod ud

.... Frøknerne Gravesen var forsamlede i Køkkenet; de havde en Ulvehunger: siddende op paa Køkkenbordene, gik de de tømte Ragoutfade efter med Brødskorper - det Gravesenske Køkken var ganske udtømt.

Hr. Gravesen kom omsider ned i Køkkendøren med et Lys og spurgte: om vi ikke endelig skulde se at komme i Seng: Ja, ja, Gravesen, sagde Fru Gravesen, men Børnene var sultne.

- Det er vi vel *alle*, sagde Hr. Gravesen just ikke blidt og gik op ad Trappen med Lyset. Rundtom i alle Stuer stillede den søvndrukne Theodora Senge op til Frøkenerne.

Fru Gravesen ventede længe nedenunder; hun haabede, Gravesen nu var faldet i Søvn. Men han var vaagen og var *meget* veltalende. Endelig blev han lidt efter lidt stille, og Fru Gravesen troede allerede, han var ved at sove ind, da han vendte sig om i Sengen endnu en Gang og sagde: Du véd vel, at der er taget Forskud, saa du indretter dig derefter....

Fru Gravesen, der saa' ud som en plukket Fugl, naar hun var i Nattøj, havde ladet ham tale. Hun havde blot én Gang vendt Hovedet om fra Spejlet, hvor hun flettede Haaret i to halvgraa Fletninger, tynde som Musehaler:

- Ja, ja, Gravesen, sagde hun, Pigebørnene har jo dog haft en Fornøjelse.

.... Frøknerne Gravesen sov nedenunder rundtom paa Valpladsen. Theodora havde set prøvende paa sit Sengeleje: der var sat skidne Tallerkener til Side paa Dynerne i Skyndingen ...

Hun foretrak at sove paa Køkkenstolen ved Siden af Komfuret.

Livet i »Victoriaetablissementet« var længst døet ud, og alt var slukket undtagen i Kontoret, hvor Adolf blev siddende, ørkesløs, Kvarter efter Kvarter, bøjet over en Bog, uden at bekvemme sig til at bryde op - med Spenner ligeoverfor sig ved Pulten: søvnic skrev Bogholderen Regninger ud, Regning efter Regning.

Det var blevet Adolfs Vane at hænge her i Kontoret til ud paa Natten kun med Selskab af den halvsovende Spenner, der tavs kradsede i sine Bøger. Og naar det var blevet for koldt og snart hen paa Morgenen, maatte Spenner følge ham hjem, gennem hele Byen, lige til hans Dør; skønt al deres Samtale var et Par Tal, Spørgsmaal og Svar, Summen paa en Veksel eller paa en Regning - mens de gik.

Adolf strøg Snese Vokssvovlstikker af, før han hjemme kom op ad Trappen og ind i sin Stue ved Siden af Forældrenes Sovekammer. Fru 155 Adolf syntes, han gav sig derinde, og hun stod op af sin Seng. Men hans Dør var drejet i Laas, og hun kunde ikke komme derind

- Ja, sagde han om Morgenen. Man maa vel have Lov at være ene, naar man sover.

Straks efter Morgentheen gik Konstantin; og de to gamle blev alene i Stuerne, der var blevet saa underlig ubeboede og forladte at se til - som var »Herskabet« forrejt, saa stille var der, mens de to gamle sad modløse, hver i sin Krog.

- Aa ja, aa ja, sukkede gamle Adolf halvsagte mellemstunder.

- Gaar du i Forretningen, Adolf? sagde hun.

- Ja, min Pige, sagde han og gned sig over Panden... Ja - min Pige, strax. Og han blev siddende igen, med Hagen ned mod Brystet, og gentog sit sukkende og tankeløse: Aa -ja, aa - ja - til han endelig kom op og fik Tøjet paa.

- Ja - saa gik vi vel, min Pige, sagde han og kyssede hende.

Men det varede en rum Tid, før han naaede op i Forretningen; og tit kom han slet ikke længer end paa Vejen, fordi han faldt i Prat med den halve By paa Gaden og gik snakkesalig op og ned, *saa* med *den* og *saa* med *den* - timevis; det var gamle Anekdoter, han fortalte; fra det ene kom han i det andet, uden Ende. Man talte om, han begyndte vist at gaa lidt i Barndom, gamle Adolf.

Efter Middag gik gamle Fru Adolf op til Frøken Hansen. Der var ingen Kunder i Butiken, og de tre Frøkener færdedes ørkesløse i det udstafferede Rum. Fru Adolf gik op med Frøken Hansen, og de sad begge to tavse i det mørke Kontor.

- Ja. Frøken, sagde den gamle, inde i sin evigt samme Tanke. I Teatret er der fuldt.

- Ja, sagde Frøken Hansen.

De tav igen, fortsættende hver sine Betragtninger til Fru Adolf sagde sagtere:

- Men - Frøken, sagde hun - hvor bliver Pengene af? Frøken Hansen fo'r sig med Haanden over Øjnene i Mørket: Aa -der skal jo meget til, sagde hun beroligende.

- Ja -ja, der skal meget til, svarede den gamle. Og paa Konstantin hviler det - paa ham hviler det.

- Ja, naar blot Kapitalen maa slaa til, sagde hun og rejste sig.

Hun gik hjemad, begyndende forfra paa den samme Tankegang, 156 der endte med samme Spørgsmaal - Dag og Nat. Om Formiddagen, naar hun vidste, Konstantin ikke var der, gik hun ud paa Victoriaetablisementet under Paaskud af at søge ham; og hun gik gennem Salene, op ad Trapperne og langs ad Gangene, som maatte hun kunne finde i Murene selv de hemmelige Porer, hvor Guldet rislede bort i dette Hus.

En Dag gik hun under et Paaskud ned i Køkkenet, og gennem et Par Døre saa' hun Fru Martens, der sad i Konservesrummet, uden Overtøj, med Ansigtet vendt ud mod det store Køkken. Det gav et Ryk i gamle Fru Adolf; de lod, som de ikke saa' hinanden, og hilste ikke; men gamle Fru Adolf forblev ganske ophidset hele Dagen, og da Konstantin kom hjem, sagde hun:

- Jeg var ude paa Victoria idag ... Saamæn helt nede i Køkkenet... for at spørge Kokken om et Raad, sagde hun hastigt.

- Fru Martens saa' jeg derude ... Hun havde slaaet sig til Ro, tror jeg.

-Ja, sagde Konstantin utaalmodigt: det er ogsaa en Fruentimmeridé: hun sidder bag Døren til Bagtrappen og inspicerer ...

- Det er maaske meget fornuftigt af *hende*, sagde Fru Adolf og smilte.

Om Eftermiddagen fortalte hun Frøken Hansen om sit Besøg i Køkkenet:

- Fru Martens har nok taget Plads derude, sagde hun - som Køkkentrappe-Inspicient.

- Hun tænker vel, Affaldet er ogsaa godt paa saadant et stort Sted ... Der er jo mange Børn hos Martens, sluttede hun.

... Martens selv saa' man ikke meget til i Konsortiet: han kneb mest ud af Kontoret ned i Konversationssalen, hvor han bredte de farvede Planer til sit Sommerhotel ud paa Bordene, forklarende for hvem der vilde høre det: byggende Broer over Strandvejen med Armene i Luften, farveblændet foran den tænkte Spisesal i mavrisk Stil med blaat og Guld.

Desuden havde han nok at gøre i sine Huse: Lejerne skreg paa Reparationer og Reparationer - saa lang Ugen var, i ét Kor.

Om Søndag Eftermiddagen, naar han sad hjemme i Stuen med Hædersgaverne, kunde han pludselig blive som rasende, slaa i Bordet og bryde ud i lange, hidsige Forbandelser af Leverandørerne, af 157 Spenner, af Adolf - det hele Slæng; og han svor og bandte som i Svendedagene og skældede dem baade for Tyve og Røvere.

Fru Martens gik stille rundt paa Løbetæpperne og vendte tilbage til sit Børnekammer. I sin bestandige Angst, som skulde Taget styrte over dem, rugede ogsaa hun kun over den samme Tanke: At man bestjal dem. Og Tanken gled efterhaanden i hendes Hjerne bestandig sammen med hint ene Billede fra Festaftenen: af det store Køkken og den fremmede Kok med hans Hjælpere. Det blev en fikks Idé hos hende, at det var her, de blev bestjaalet, af denne fede Kok, som smed det gode Kød ned at forkulle i Asken.

Og ogsaa hun begyndte at færdes ude i Etablissementet, først under Paaskud - eller paa Lur om Aftenen, naar hun kiggede ned fra Fortovet, gennem Kælderristene, i det lyse Køkken, fra Vindu til Vindu - til hun en Dag, da Fadebursjomfruen blev jaget væk for Tyveri, aabent tog hendes Plads. Hun installerede sig i Forraadskamret bag et Glasøje i Døren og holdt Øje med Køkkenet og Trappen.

Hun saa' hele Personalet og Hr. Desgrais selv, der skaltede dobbelt højroestet i sit Savoyard-Maal, saa det lød hen gennem hele Rummet: han vragede hidsigt mellem de mægtige, røde Kødstykker og slog det ævrede Smør op i Kasserollerne med de bare Hænder.

Det var efterhaanden Madam Martens, som om det store Komfur med de hundrede Kar, hvori de rødho'dede Medhjælpere rørte, og som de flyttede og vekslede; som om dette store, gloende Uhyre kun lod det altsammen, Smørret, den dyre Vin, Champignoner, Oliven og Trøfler - Kokken *gød* de dyre Sager ud med sine travle Hænder, som fo'r fra det ene i det andet, *saa* var de i Melet, og *saa* blev de skyllet i Vandbækkenet - gaa op i en eneste Røg, en Damp, som stod om Kokkene, mens alting snærrede sammen til elendige Smaaportioner, Kellnerne bar bort paa Fade, store som Tallerkener.

.... Madam Martens sad bag sit Glas, forarget og raadløs.

Personalet begyndte at knurre af Misfornøjelse; fordi *den* blev jaget bort og *den* blev sagt op; de var grebne i Hustyverier: *den* havde fyldt en Lomme med skaaret Sukker, og *den* havde slæbt skært Kød ud af Huset i en Skindtaske, skjult under sine Skørter.

Oldfruen maatte gaa fra sin Plads, fordi hun havde syet sig to Uldklokker af Flonel, indkøbt til Kaffeposer; Kellnerne maatte skifte, fordi de stjal af Fadene paa Trappen foran Anretterværrelset.

158

Men Hr. Desgrais selv blev, som en uundværlig Støtte for Huset, med sine fem Procent af alle Indkøbene - valtende foran Madam Martens, der blev bleg og hulkindet af Kælderluften i sit Kammer ved Trappen ...

... Da Herluf Berg skiltes fra Scheele, gik han ned forbi Victoria-Etablissementet og saa' Porten stod aaben. Han gik ind i Gaarden; der var virkelig Lys i Kontoret endnu.

Da han aabnede Døren, fo'r Adolf forskrækket op fra Stolen - han var i det hele saa nervøs, saa han skræmtes ved hver Lyd i denne Tid:-

- Naa - man kommer da ikke ind paa denne Tid, sagde han vredt, uden at banke paa.

- Jo - Tyve og Røvere, sagde Berg og lo.

Hr. Spenner pakkede sine Sager sammen og sagde: Ja - saa ser jeg vel at komme hjemad, og de to andre blev ene, siddende ligeoverfor hinanden ved Pulten; Berg lod Benene dingle ned fra Kontorstolen:

- Naa - hvad sagde de saa om os derude? sagde Adolf.

- Lykønskede os til vort fulde Hus, svarede Berg.

- Hm, smilte Adolf og slog Slinger med Pennen hen over Klatpapiret.

De tav lidt. Der hørtes ikke en Lyd i hele det store Hus. Foran sig saa' Berg Adolfs blege Ansigt over Pulten:

- Adolf? sagde han pludselig, og det var, som skød han en Sten fra sit Bryst ved Spørgsmaalet, der havde pint ham i Stilhed saa længe:

- Hvor bliver vore Penge af? sagde han.

Adolf saa' op: Nogle gaar til Fattigskatten, sagde han.

- Fattigskatten? - hvad vil det sige?

- Har De virkelig *troet* paa vort »fulde Hus«? sagde Adolf og slog en ny Slange hen over Papiret.

-Hvad vil det sige? sagde Berg igen og lagde Hænderne frem over Pulten: De mener vel ikke, vi har betalt Skat af usolgte Billetter? sagde han heftigt.

- Jo, svarede Adolf blot.

De tav lidt: Og hvorfor? sagde saa Berg med en Stemme, der rystede lidt.

- En Gang *maa* vi vel ha' den anden Prioritet, sagde Adolf utaalmodigt.

- Vi *maa* gøre Penge, sagde han hidsigt og kastede Pennen.

- De kunde da gerne have sagt mig, at Sagen var saa alvorlig, sagde Berg.

De tav lidt igen, mens Berg stadig saa' over paa Adolf, som blev ved at holde Ansigtet ned over Pulten:

- Alvorlig? - alvorlig? sagde han. Men jeg kan ikke i al Evighed blive ved at tage til, hvad Fa'er ejer... Naa, sagde han i en anden Tone og stod op: saa gaar det vel hjemad; det er vist paa Tiden.

De gik ned ad Trappen ved en Haandlygte, som Adolf slukkede igen og stillede indenfor Døren i Stuen. Nede paa Gaden blev Adolf munter paany, talte om Sommerfelttoget og om sin Idé at danne et Koncertbureau:

- Skilt ud fra os, sagde han; som kunde tage alting med - uden at genere os- - Trawlfiskeri gennem Provinserne.

- Spenner var god til det, sagde han.

Berg svarede ikke. Da de havde gaaet noget - Berg fulgte Adolf uden at tænke derover - sagde Adolf:

- Tingen er, Terrænet er *dog* lille.

- Ja, sagde Berg.

Før de tænkte paa det, var de paa Kongens Nytorv, og Berg vilde endelig hjem.

- Aa - nu kunde han ogsaa gaa det Stykke, sagde Adolf og tog hans Arm.

De kom forbi en Plakattavle og blev et Øjeblik staaende:

- Hm, sagde Berg og sukkede uden at vide det - her gik vi ogsaa den Gang efter »Prinsessen af Bagdad«.

- Ja, sagde Adolf

Da de kom ned til Adolfs Hus i Tordenskjoldsgade, standsede de paa det modsatte Fortov: hele Huset var mørkt Vinduerne sad saa besynderlig dybt i Muren, syntes det, nu i Natten.

- Herluf, sagde Adolf pludselig; og midt paa Gaden, mens han saa op mod Forældrenes Vinduer, slog han Armene knugende om Bergs Hals.

Berg blev ganske angst; og i samme Øjeblik, mens Adolfs Ansigt laa tæt ind til hans, tænkte han: Hvor han ligner Gerster. Han havde ganske det samme Udtryk som Gerster - i Øjnene.

- Hvad er der dog, Adolf? sagde han ængstelig.

- Aa, man er overanstrengt, sagde Adolf og løsnede Armene fra Bergs Hals for at gaa over mod Gadedøren, hvor han begyndte at søge efter Vokssvovlstikker i alle Lommer.

- Naa, sagde han. Godt er det, at den gamle har samlet en Formue .... Der kommer vel bedre Tider igen ...

De skiltes, og Berg gik endelig hjemad. Han blev ved at sige til sig selv: Ja, ja -ja, ja - den gamle har jo Formue - og fo'r sammen hvert andet Minut ved Lyden af sine egne Skridt, saa urolig var han.

- - - Ud paa Foraaret blev der dannet et Koncertbureau, som havde Spenner til Chef og alle Nordens umuligste Provinsbyer til Slagmark. Alle Aviser bragte daglig Depecher om udsolgt Hus og Begejstring. Navnlig i Sverig var Concert-Bureau- og Spenner-Veksler hele Sommeren ikke vanskelige at anbringe.

Havde De *anet* det? sagde Hr. Mølbom - han var knap kommen indenfor Døren i Canths Entré -: *Anede* De det?

Han blev staaende foran Sundt med udstrakte Hænder:

- Det er jo, som Ven Bastrup vilde rende bort med Mo'er, sagde han.

Hr. Mølbom stod midt i Gangen med udbredte Arme; Tankeeksperimentet slog ham som et Brædt gennem Hovedet.

Fru Mølbom tog sine Galosker af i Tavshed.

- Og ingen vidste det, sagde Hr. Mølbom og rystede paa Hovedet, som om det var det forunderligste ved Sagen og Bortførelser vanligt anonceredes paa Gade tavlerne. Jeg forstaar det ikke, sagde han.

- Der laa et Brev til Duncker, sagde Sundt, da han kom hjem, som sagde, hun var rejst og ... forklarede ham.

Ordet »forklarede« morede Toldassistent Bastrup, der tog Fru Mølboms Ærme-Elastiker i Forvaring, foran Spejlet.

- Og *han?* sagde Fru Mølbom. Det var hendes første Ord; hun havde kun hilst Goddag med et majestætisk Nik.

- Scheele rejste nok allerede iforgaars, sagde Sundt. Selskabet havde Tøjet af, og Bastrup lukkede Dagligstuedøren op for Fru Mølbom og de andre.

Inde i Stuen var den øvrige Kreds allerede samlet, med Tilvækst af Fru Legationsraadinde Sten. En Slags »Aflægger« af Kredsen, der var stødt til den i Aften i Anledning af Begivenheden, og som fik Detailler af Oberstinde Strøm, der sad i Hjørnesofaen med sine store stikkende Glasøjne frittende paa hver, der kom.

- Børn - Børn, slog Fru Canth Allarm strax ved Døren: Børn -hvad siger »Menigheden«?

Men den højlydte Stemning vilde ikke rigtig slaa an, og man blev ved at hviske i Krogene, mens Mitte og Putte, der var blevet oppe, gik fra Skød til Skød hos Damerne og blev kærtegnede.

- Putte - Putte, kaldte Fru Sten over Gulvet og tog Putte op, der blev helt kælen af al den Ømhed og laa tæt ind til Legationsraadinden, 162 som klappede Barnets Haar, mens hun blev ved at tale med Fru Strøm om Dunckers to stakkels Dreng:

- Ja, sagde hun og sukkede, de stakkels Smaa - de smaa Stakler.

De sagde alle en beklagende, distræt Sætning om Børnene Kredsen rundt - undtagen Fru Mølbom, der udtrykte hele sin Indignation ved en stram Taushed - til der blev en ny Pavse, og Fru Canth sagde (Stemningen blev ved at være lidt tung):

- Agathe spiller vist et Stykke; og Agathe, der havde arbejdet stille ved Siden af Fru Mølbom, rejste sig og gik hen til Klaveret, just som Herluf kom.

Frøken Agathe, der var konfirmeret i Efteraaret og havde udviklet sig til en unærmelig ung Dame af engelsk Tilsnit med yderlig rank Ryg og opskudte Skuldre, satte sig med et velopdraget Ansigt til at spille en »lettere Sonate«, mens alle sagde Goddag til Herluf: Hvad si'er De? - hvad si'er De? sagde Hr. Mølbom ophidset og holdt ham fast i Frakkekraven. Herluf kom til Sæde hos Fru Strøm, der altid modtog ham med et ejendommeligt Nik som en Slags hemmelig »Medvider« og gjorde Plads i Sofaen.

Rundtom i Stuen talte man to og to i Ly af Musiken, mens lille Hr. Canth gik nervøs frem og tilbage, uden at høre og se, frem og tilbage, og Frøken Agathe blev ved at afhaspe sin Sonate, der var ensformig som et Sæt Fingerøvelser.

Ved Vinduet, halvt skjult bag Gardinerne, stod Fru Canth og Sundt. Samtalen ude i Stuen blev højere og højere, kun Fru Mølbom sad uforanderlig tavs under Lampen, flettende Fryndser, assisteret af Bastrup.

- Tante Strøm, Tante Strøm, raabte Fru Canth fra Vinduet i en underlig høj Tone, der lød, som den vilde slaa over, er det ikke ogsaa sandt, at jeg faldt i Krampegraad, da jeg hørte det?

Fru Strøm vendte sig og bevidnede det.

- Ja, sagde Fru Canth, lille Edvard vilde ikke tro det; og hun vendte sig igen til Vinduet.

- Jo - det var saamæn sandt, bevidnede Oberstinden, og hun begyndte at fortælle meget levende,

hvordan hun kom herhen imorges - hun havde jo hørt det strax ... og Anna sad dér ved Sybordet...

De to ved Vinduet var blevet ganske stille, stod kun tæt ved Siden af hinanden, mens de ude i Stuen lo og talte højt:

- At De tog Dem det saa nær, sagde Sundt saa langsomt og sagte.

163

- Ja, sagde hun og vilde se op og kunde ikke - de Stakler, sagde hun.

- *Mon?* hvidskede Sundt Og forvirrede, i samme Nu begge overmandede af den hemmelige Misundelse, der pinte dem, eller af Leden, der brød frem i dem, eller af en pludselig Skam - ønskede de sig i samme Tanke endelig ganske *nær* hinanden eller endelig *løs*....

Mens Oberstinden blev ved med Krampegraaden, saa Sundt kunde have kvalt den gamle Sladdertaske med sine Hænder:

- Anna, Anna, - blev hun ved - skriger jeg, men hun blir bare ved at hulke og hulke, til vi maatte bade hende og lukke alting op paa hende....

- Spil dog mer - spil dog mer, Agathe, raabte nu Fru Canth og traadte frem paa Gulvet. Jeg maa se til Bordet, sagde hun og gik.

Agathe havde gjort sin Pligt og vendte tilbage til sin Plads. Konversationen var nu blevet meget højrøstet, og hver berettede sine Enkeltheder.

- Men hvordan tog Manden det? raabte Fru Sten fra sin Puf Oberst - De var der jo?

Oberstinden tog Ordet fra Obersten: Duncker havde selv lukket op for Obersten i Entréen og sagt, da de kom ind i Stuen: »at *dette* var ham kærere« ...

- *Kærere*. Alle var forargede. Fru Sten maatte høre det endnu en Gang af Obersten selv, ganske nøje - han maatte komme hen til hendes Puf.

- Men hvordan *sad** han ud? sagde hun. Obersten kunde ikke nærmere tydeliggjøre, hvordan Hr. Duncker havde set ud: Saadan - som altid, sagde han.

Man var paa Veje til at oprøres igen. Fru Sten skreg indigneret paa sin Plads. Hr. Mølbom, der under større Sindsbevægelser var uimodtagelig for fremmede Idéer, sagde kun igen til Herluf:

- Forstaar De det? forstaar De det? Fem Aar er han kommet i Huset - fem Aar, tidlig og sildig .... Jeg forstaar det ikke, sagde han og gik til den næste.

Lille Hr. Canth, der bestandig vandrede frem og tilbage, og som var saa nervøs, at han havde Trækninger i Ansigtet og rystede paa Hænderne, han strakte frem mod Berg, sagde hastigt og halvhvidskende:

- Jo - *de* to forstaar man - ikke sandt? *dette* forstaar man, sagde den lille Mand og trykkede Bergs Haand, saa det næsten gjorde ondt i hans Fingre.

Fru Canth kom tilbage, meget optagen af Mitte og Putte, der havde bedt om at maatte blive oppe til Bordet, hvis da »Fa'er« gav Lov, hvad Lille Assessor saa vist aldrig havde tænkt paa at nægte; og lidt efter blev der lukket op til Spisestuen, hvor Børnene fik Plads ved det store Bord Alle Damerne vilde skære for til dem, og Poderne talte højrøstet med, mens alle lo ad hver af Puttes Bemærkninger.

Fru Sten havde blandet Salaten i den store Kumme og séende paa de Canthske to, der spiste med Servietterne halvt op til Ørene, sagde hun igen:

- Ja - de stakkels smaa hos Dunkers.

Alle talte om Børnene, og Stemningen var let sentimental, mens de to Canther pludrede med, og man tog til sig af Retterne med god Appetit, i Kredsen af de vante Ansigter:

- Men man sidder dog rart, sagde Mølbom og saa' sig rundt med løftet Glas: Rigtig rart.

- Vidne, Sundt - Vidne, lange Arthur ...

Det var, som Hr. Mølbom havde brudt Isen. Der lagde sig lidt efter lidt en egen hjemlig fornøjjet og hyggelig Stemning over Bordet, som ved et Familiebord, hvor alle de nærmeste er kommet vel sammen.

Obersten talte om Tiderne, der maaske ikke var saa glimrende, som det saa' ud til, og de andre hørte til. Ogsaa Hr. Mølbom førte Ordet; og man rejste sig fra Bordet under en stille, tilfreds Munterhed, hvor man trykkede hinanden i begge Hænder, med lange velmente »Velbekomme« og saa gladmætte ud.

- Puh - her er varmt, sagde Fru Canth, og slog Døren til det kønne Sovekammer op; hun havde lukket den før Bordet, da hun badede sit Ansigt med *Eau de Cologne*.

Man gik ind i Dagligstuen, og, mætte, siddende to og to rundt om i Krogene, blev de Herrer og Damer filosofiske, lettende deres Hjærter ved mere dybsindige Sententser og dømmende »Begivenheden« objektivt, under Udvikling af megen Levevisdom.

Der laa et eget Præg af Velvære over Stuen, hvor Herrerne og Damerne passiarede rundt om, mens Agathe, den unge Pige, stille syede ved Lampen; og Hr. Mølbom en Gang imellem maatte følge sit 165 Hjertes Trang og gaa over Gulvet for at kysse »Mo'er«, der vendte Kinden til, med et stramt Udtryk; Fru Mølbom saa' bestandig potenseret krænket ud, naar hun fordøjede.

Lille Fru Canth, som selv havde brygget Toddyerne til Herrerne, sad nu ligeoverfor Berg paa Chaiselonguen, med Puderne efter »Bagdad-Modellerne« i Ryggen. Samtalen imellem dem var gaaet istaa, og hver sad i sine Tanker, mens Stemmerne lød halvhvidskende i Stuen:

- Nej - lille Herluf - sagde hun og satte pludselig Fødderne energisk i Gulvet for at rejse sig: man kan jo more sig uden at »synde«, sagde hun og gik fra ham.

Man brød op lidt tidligere end sædvanlig; Berg og Sundt fulgtes ad og talte naturligvis igen om Dunckers:

- Det havde selvfølgelig været *meget* »hedt« længe, sagde Sundt.

- Sandsynligt, sagde Berg.

- Og med *det* kom saa naturlig alle Kvalerne ... Scenerne, Fjortendags-Bruddene - sagde Sundt i en ejendommelig misfornøjet Tone -hun havde stadig Samvittighedsnag, Skrupler - - overfor Mand og Børn - og ... den Historie, sluttede Sundt.

De gik lidt i Tavshed. Saa sagde Sundt, lige under en Lygte i en langsom Tone:

- Nej - Gud ske Lov, Berg, man kan gaa i sin Grav som en hæderlig Mand og vide, man er aldrig traadt nogens Ret for nær ...

- Ja, ja, sagde han og gik videre: det er det bedste ...

De gik lidt igen i Tavshed, før de skiltes ovre ved Jernbanen: Ser De, sagde Sundt, som dog stadig ikke havde faaet talt rigtig ud: Man kan jo ogsaa ... uden - ha'e det rart.

- I vort Klima, sagde Berg.

Sundt saa' paa ham og lo lidt usikkert, idet han gik.

... Familien Mølbom travede over Halmtorvet ned mod den gamle By. Fru Mølbom var pludselig blevet veltalende; hendes Krænkelser gik ud over Legationsraadinde Sten og en blottet Split paa hendes Ryg. Det var Fru Mølboms Specialitet at maale hver Kvarttomme af kvindelig Nøgenhed hos Næsten. Og hun vidste, sagde hun, i det hele taget ikke, hvordan det kunde være, at »saadanne Personer« evigt sneg sig ind i deres Kredse ...

Bastrup vidste det heller ikke. De gik hjemad.

- - Frøken Agathe Strøm sad op i sin Seng og aflagde Stuepigen 166 Beretning. Efter at Frøken Agathe var blevet voksen, var det blevet Stuepigen, hun betroede sine fortroligere lagttagelser. Nu fortalte hun om Sundt og »Konen« bag Gardinerne.

- Hm - om de tror, man ikke har Øjne, sagde hun og fortalte videre, mens de fniste sammen, hun og Pigen. Det blev ud paa Natten, før Frøken Agathe sov i sin jomfruelige Seng med Omhænget med de lyserøde Rosenknopper.

- Naa - Hjertet op i Livet.

Adolf sagde i Centralbankens Port Farvel til Berg, der havde fulgt ham - Alverden maatte »følge« Adolf nu, naar han blot skulde gaa ti Skridt ned ad en Gade.

Berg holdt Tommelfingeren i Vejret for at ønske Lykke, og de sagde endnu et Par Brandere, som de

ligesom glemte at le ad, da Adolf brød af med ét:

Naa - saa venter De i Forretningen, sagde han og løb op ad Trappen: Konferensraad Hein havde ønsket en privat Samtale med Hr. Adolf.

Han kom forbi Glasdørene ind til den store Hal, hvor Expedienter og Kunder bevægede sig lydløst ved Disken, mens Assistenterne arbejdede Pult ved Pult, og han gik ind i en Slags Forhal, en høj flisebelagt og kold Sal, hvor Bankpersonalet hængte sit Tøj, og som desuden agerede Ventesaal for dem, der privat skulde tale med Chefen.

Adolf gav sit Kort til et af Budene, som bragte det ind ad den store Egetræsdør til Privatkontoret, der lukkede sig sagte paa blødt Filt, og derpaa vendte tilbage til Budestuen, bag hvis Glasdør de lange uniformerede Banktjenere, der drev langs Væggene med dinglende Ben, debatterede deres med de »halve 01« staaende under Bænken.

Adolf satte sig for at vente. Der var adskillige, som skulde ind før ham, Haandværksmestre og Provinskøbmænd, der søgte Laan paa tvivlsomme Sikkerheder, og som derfor maatte gaa lige til Chefen. De sad, den ene uden at se den anden, med Hovedet i Hænderne, evig skiftende Stilling som søvnløse, der kaster sig. Adolf blev mer og mer nervøs af at se paa disse levende Avtomater, der rejste sig og gik op og ned og atter satte sig; alle gik de rundt med samme Udtryk af Aandsfraværelse, som om den ene smittede den anden. Og saa 167 denne Dør, der gik op og i hvert femte, tiende Minut, lydløst, paa sit Filt.... selv troede Adolf stadig han passede paa *sit* Ansigt, saa det forblev ligegyldigt og roligt.

Han gav sig i Snak med en sværlemmet Provinsgrosserer, der halvsov i en Krog, træt af det meget Løberi i »Byen«. Buddene talte saa højt inde i deres Rum, saa man hørte Stemmerne ud i Stilheden: Nu var der kun to før ham. Han blev ved at snakke uden selv at vide, hvad han sagde: Bankembedsmændenes Overfrakker hang med deres fine Silkefoer langs Knagerne, og Adolf begyndte paa én Gang at værdsætte dette kønne Stof i Tankerne og tænkte:

- Hvor mange af *dem* har mon Underskud i Kasserne?

Nu kom hans Formand ud. Adolf aabnede Døren, og Konferensraaden hævede Ansigtet fra Papirerne og saa' hen paa ham: Strax, sagde han og gav sig til at arbejde igen, mens han lod Adolf staa midt paa Gulvet.

Adolf fik paa én Gang som hundrede Sanser og saa' Værelset, Vægkortene, det store Kronometer, Konferensraadens Profil med det samme Blik, mens han tænkte:

- Hm - hm - mér Venten, og han drejede sig mod et Vægkort med Ryggen mod Konferensraaden.

Konferensraaden skrev en Tid, mens Adolf, der holdt Hænderne nonchalent paa Ryggen, følte sin egen Puls til Lyden af det dikkende Kronometer.

- Ja - saa er jeg til Deres Disposition, sagde Konferensraaden og saa' hastigt hen paa ham, før han atter dukkede sig over sine Papirer.

- Eller - jeg til Deres, Hr. Konferensraad, sagde Adolf med et let Buk og satte sig.

- Ja - det er ganske vist mig, sagde Konferensraaden langsomt, der har ønsket at tale med Dem. Vi maa - han søgte noget om Ordene - en Gang tale ud med hinanden; han tav lidt.

- De spænder Deres Kredit meget stærkt, Hr. Adolf, sagde han saa og saa' paa ham: Deres og Deres Fa'ers.

- Ja - sagde Adolf smilende, uden at tage Blikket bort (og tænkte: »Hm - hvad jeg ventede«), det staar vel til at antage, at en Forretningsmand som min Fa'er véd, hvad han gør.

Konferensraaden legede med sin store Lineal og svarede ikke.

Og Adolf sagde i en Tone, der blev endnu en Kende brøsigere ved Synet af denne Lineal, der gik irriterende frem og tilbage som en 168 Perpendikel: Det er vel kun naturligt, Hr. Konferensraad, naar en Fader sætter sin Formue i sin Søns Forretning.

- Sin *Kredit*, rettede Konferensraaden og legede igen lidt med Linealen, før han lagde til:

- Ja, ja - Deres Fader er jo et godt Navn. Direktør Hein lagde et lille Eftertryk paa det sidste Ord og saa' hen paa Adolf, der, som smittet af Lineallegen, var begyndte at dreje sin høje Hat som en Mølle mellem sine Ben. Konferensraaden betragtede interesseret denne Mølle, før han lagde Linealen ned og sagde:

- Jeg har imidlertid som *Ven* villet gøre Dem, *Dem* personlig, sagde han og vendte Ansigtet helt bort mod

Vinduet - der dog sikkert er bedst inde i Forretningerne - i hele Forretningside« (udtrykte han præcisere sin Tanke og saa' ned paa Møllen, der blev ved at dreje) opmærksom paa, at Bankdirektørerne er blevet enige om at vise megen Forsigtighed overfor Deres Foretagender.

- Ja - jeg vil endogsaa sige Dem, sagde han bestemt, en ganske særlig Forsigtighed, Hr. Adolf.

Adolf holdt Hatten mod sit Knæ: Ja, sagde han ironisk, men Ordene kom lidt hastigt efter hinanden: Bankerne maa jo vide, hvad de gør.

- De *tror* det, sagde Konferentsraaden skarpere. Der blev en lille Pavse: Det er i Virkeligheden en *meget* betydelig Vekselmasse, der er i Omløb paa Deres og Deres Fa'ers Navn, sagde Hr. Hein roligere.

Adolf syntes, at Timetallene paa Kronometret gik rundt som et Hjul, mens han smilte og sagde:

- Ja, det vil jo altsammen være ændret, naar først Prioriteten er ordnet, Hr. Konferentsraad.

Det syntes at mere Konferentsraaden, for han begyndte at le lystigt og lo en rum Tid: Ja, sagde han - den Dag vil jeg gratulere Dem. *Os* staar nu Victoria-Etablissementet i halvanden tinglæste Million.

- Vi er tilfreds, sagde han. Konferentsraaden var vedblivende meget munter, mens han rejste sig, og ogsaa Adolf stod op:

- Men Centralbanken har holdt os længe hen, Hr. Konferentsraad, sagde han og tilføjede: Paa en Tid, hvor man kunde have sluttet andre Engagementer.

Konferentsraaden havde vist slet ikke hørt det, for han vedblev kun at smile en lille Stund og sagde saa, bestandig muntert og uden tilsyneladende Sammenhæng med noget af det foregaaende:

169

- De er en forfængelig Mand, Hr. Adolf - en meget forfængelig Mand, det har jeg altid sagt.

Han gik et Par Skridt frem fra Skrivebordet: Naa - sagde han - saa vil De jo betragte denne Samtale ... der bli'r mellem os - som det, den er - som: et Venskabsbevis .... Farvel, han bukkede kort.

- Farvel.

Der var ikke mer. Haanden gav Konferentsraaden ikke. Adolf naaede Døren og fik den ogsaa lukket: rank gik han, som balancerede han paa et Brædt. Han saa' alt, Buddene og Kunderne og Assistenterne og Trappen, med en urimelig Tydelighed og vidste slet ikke, hvad han saa'.

Han gik over Gaden, hvor Spenner ventede i Kaféens Vindu: Hvad? har du nu Tandpine igen? raabte han (de var Dus nu) og greb ham i Armen. Adolfs Ansigt var fortrukket og hvidt som Kalk, og der stod Kellnere rundt omkring.

- Ja, sagde han blot og satte sig.

Der blev bragt Direktøren Kognak at holde ved Tænderne.

.... Den provinsielle Grosserer maatte slaa Konferentsraaden opmuntrende paa S kuldren, før han vendte sig fra Vinduet, hvor han havde set Adolf skraa over Pladsen som var han en Søvnægenger, der listede frem langs et Tag.

- - - I Forretningen ventede Herluf.

Han havde først siddet oppe i Kontoret, hvor Papirerne flød støvede paa Pultene, Adolf kom her jo næsten aldrig mer. Saa var han vandret rundt nede i Lokalet: Butiken saa' ud som plyndret efter det sidste Salg - et »Kronesalg«, Adolfs nyeste Idé, en Konkurrence med Halvtreds-Øre-B oderne, hvor man strøg de allersidste Kroner ind for Sæson-Resterne. Der hang kun rundt over Montrerne under Loftet nogle medtagne udstoppede Duer, der fløj ligesom skræmte med deres udspændte Vinger.

Berg drev rundt fra Væg til Væg og spøjte med Frøknerne og slog paa de tomme Cartoner, der var stillet op paa Montrerne i Figurer. Han hørte efter en Kunde og holdt det ikke mere ud i Butiken, saa de begge gik op igen, i det forladte Kontor, Frøken Hansen og han; og de ventede, staaende eller gaaende rundt:

- At det kan vare saa længe, sagde hun.

- Ja, sagde han. Og de tog atter Uhret frem - heroppe var Væguhret gaaet istaa -: Halv fem, sagde Herluf.

170

- Og han gik Klokken tre?

- Ja, sagde han.

De gik atter ned, begge to - de maatte være sammen - og de talte, mens de spejdede ud af Vinduerne, til de vendte tilbage igen til Kontoret:

- Maaske er han gaaet hjem, sagde Herluf og troede det ikke selv.

Telefonen ringede: Det var en Depeche fra »Spenner-Bureauets« Tourné, der var ankommet til »Victoria«; Bernhard-Schmidt-Tournéen i Ribe: Udsolgt Hus og utallige Fremkaldelser.

- Og en Kasse paa sytten Kroner, sagde Berg og lod utaalmodig Høreapparatet falde haardt ned i sin Gaffel.

De sad atter tavse: Hvor han dog bliver af, sagde Frøken Hansen igen.

Hun begyndte tankeløs at gaa rundt og støve af paa Pulten og inde i det lille Rum, hvor gamle Adolfs Kontrolmærker hang glemte og gulnede paa deres Pinde.

Herluf fulgte hende derind, hun tog Pindene op: Ja, sagde hun, naar den Gamle blot ikke faar dem at se.

- Den Gamle - hvad? sagde Berg.

- Vekslerne, sagde hun, og hele hendes Ansigt blev hvidt: de to derude skriver jo Navnet.

- Men - for Guds Skyld, sagde hun og holdt Haanden hastigt og angst op for Munden. Herluf var blevet lige saa bleg som hun og greb hen mod hende. Det varede lidt, før han spurgte - og der var slet ingen Lyd i hans Stemme -:

- Hvorlænge har det været saadan?

- Længe, sagde hun.

De traadte ud af Rummet, og Frøken Hansen gik ned i Butiken. Lidt efter rev Herluf Døren op dernedtil:

- Jeg gaar ham imøde, raabte han. Han kunde ikke blive, ikke længer holde det ud; og han gik ud ad Bagdøren. Han saa' slet ikke den Dame, han strejfede i Gangen.

- Vil De ikke se mig, Berg, sagde en Stemme. Det er vel ikke nødigt - og han stod foran Asta Heltz tæt ved Døren - at vi undgaar hinanden, sagde hun.

Han sagde intet og hilste knap: At vi dog aldrig ses, sagde hun med en let Anstrængelse, og vilde holde ham et Øjeblik fast, trods hans Forvirring, som hun troede skyldtes hende:

171

- Vi var jo dog altid gode Venner.

Berg bøjede kun stille Hovedet.

Saa sagde Asta, idet hun førte Armen frem, som vilde hun indramme hele hans nye Existens her inde og derude paa »Victoria«, i en Tone, der skulde spøge, men lød lidt brudt:

- Og *her* har De altsaa *Troen*? sagde hun.

Og misforstaaende ham paany (det var, som Sted og Jord skulde glide bort under hans Fødder, og han blev saa bleg som et Lig) angst, for at han skulde tage det som blot Skyggen af Bebrejdelse, sagde hun mildt og bedrøvet:

- Aa - Berg - desværre - vi var vel Tvivlere begge.

Hun drejede Hovedet ud mod den ventende Vogn: Jeg skal ind at købe hos Dem, sagde hun. Det er Fru Stern, der venter derude - - den lille Stakkel.

Berg blev som vækket ved det fremmede Navn og saa' ud: Ja - var det Fru Stern - det lille syge, skræmte Ansigt. Han kunde slet ikke have kendt hende igen, som hun saa' ud ...

- De saa' hende vist en Aften hos os, sagde Asta - - for et Par Aar siden ... Den Aften, sagde hun sagtere.

Asta Heltz var gaaet ind i Butiken efter at have rakt ham Haanden. Herluf følte sig kun som bedøvet og

saa ganske uskikket til at tænke, mens han, idet han gik ned mod Østergade, vendte sig mekanisk Gang paa Gang for at stirre forbavset tilbage paa lille Fru Sterns forandrede Ansigt.

Paa Østergade kom Adolf imod ham, Arm i Arm med Blom, stortalende og rødkindet: De maatte i »National« i Aften, sagde han, alle i »National« i Aften - der var Debut i Aften ... Adolf havde en høj, støjende Stemme og store Bevægelser, mens han blev ved at snakke om National, og om at *han* inviterede Selskabet til »Victoria« ...

- Men hvordan gik det? hvordan gik det? sagde Berg halvhøjt og tog ham i Armen.

- Alt i Orden - naturligvis, sagde han brøstigt og begyndte igen at tale om »National«: de maatte have Brodersen med ...

De hørte en Stemme bag sig. Det var gamle Adolf, der snakkesalig havde fulgt et Medlem af »Athenæum« op og ned ad Ruten, og som nu skraaede over Gaden til dem og begyndte at snakke, ud i ét, paa sin vrøvlede Art - mens ogsaa Konstantin blev mere og mere højrøstet (mens han idelig kneb Herluf i Armen) og Fader og Søn stod paa 172 Fortovet ligeoverfor hinanden og pratede med underlige Diskantstemmer, saa det skar gennem Berg.

Endelig blev der en Pavse, og den gamle sagde med et hurtigt og sky Blik hen paa Sønnen:

- Ja - du gaar vel ikke hjem til Middag - Konstantin?

- Nej - jeg maa være paa »Victoria«, sagde Adolf.

- Ja - Farvel da, sagde den gamle, og lo paa sin umotiverede Maade.

- Jeg gaar med, Hr. Adolf, sagde Berg. Han følte en angstfuld Medlidenhed med den gamle Mand, der blev ved at snakke uophørligt lige til sin Gadedør hjemme.

Konstantin skiltes fra Blom oppe paa Købmagergades Hjørne. Da han løb forbi Glasdøren til Forretningen, slog han stort ud med Armen ind til Frøknerne. Frøken Hansen vaklede i Knæene, da hun saa' hans Ansigt, og hun løb op ad Kontortrappen og slog Døren til.

- Hvordan er det? hvordan er det? sagde hun og kunde næppe tale. Han stod kun lidt med fortrukket Ansigt, før han faldt ned over Pulten som et livløst Noget og hulkede højt.

- For Guds Skyld, for Guds Skyld - der kan komme nogen, sagde hun i den yderste Angst og tog ham om Skuldrene: Hvad er der sket - hvad er der sket? sagde hun. Sig det - sig det....

Han løftede Ansigtet og saa' kun paa hende med Øjne, der var stive og som forvaagede, idet han begyndte at hulke igen.

- Véd han det? sagde hun: véd han det? hendes Tænder klaprede i Munden, og hendes Arme faldt slapt ned langs Siderne.

Han svarede ikke strax - hulkede kun. Men saa begyndte han at tale; afbrudt af Stønnen, med ludende Hoved fortalte han alt, spækkende det med Forbandelser, anklagende dem alle: Martens med sine kalkede Rønner og Spenner, som han kaldte »en Forbryder« og Berg, den Stymper - dem alle: *Ham - ham* lod de bære det, raabte han fortvivlet, til han som et Kadaver faldt ned over Pulten.

Frøken Hansen gik op og ned, talte ikke, tog hans Hænder og slap dem raadløs igen.

- Om nogen kom - om nogen kom, blev hun ved at sige og vred Hænderne.

- Hr. Adolf- Hr. Adolf- hun havde bragt Vand og dyppede sine Fingre for at væde hans Tindinger. Der kan komme nogen, der kan komme nogen, sagde hun og vidste ikke selv, hvad hun talte.

173

Han løftede Hovedet og saa' forvildet paa hende. Sit Forhaar havde hun halvt revet op, og hendes Kinder brændte i Angstfeber. Adolf greb hendes Hænder og trykkede hendes Fingre, saa de smertede:

- Hr. Adolf, sagde hun og trak sig en Kende bort Men de forblev dog med Ansigterne tæt ind mod hinanden, begge blege, aandeløse, pludselig Blik i Blik - mens hun mumlede hans Navn endnu en Gang, lænet ind mod hans Skulder.

Og i et fortvivlet, dyrisk, desperat Begær, greb han hende om Haandlekene og førte hende ind i den gamles Rum, hvis Dør han slog til, saa den store Kinesers Hoved faldt forover, og Tungen af det røde Træraktes dinglende langt ud af Munden.

Marie Pige havde allerede nogle Gange været ved Dørene for at se efter Fru Mathilde, som hun sad der igen, timevis, sammenkrøben med Fødderne op paa Sofaen under Tæppet, og hverken hørte eller saa', men bare stirrede og stirrede frem for sig, som var der en Ulykke sket.

Marie Pige var igen ved Dørene, da det ringede. Det var Asta Heltz, der var her med Vognen.

- Det er kun mig, sagde hun straks i den første Stue, lille Fru Mathilde fo'r sammen: Saa kører vi, sagde Asta muntert.

- Ja - Vejret er vist smukt, sagde Mathilde og nikkede mat ud imod hende.

- Hvad er der dog med dig, Mathilde? sagde Asta og tog hendes Hænder, som var ganske kolde: hvad er der dog med dig? hun saa' bekymret ned i Venindens Ansigt, hvor Øjnene, syntes hun, blev større og større hver Dag, med saadant et ængstende skræmt Blik, næsten som hos et sygt lille Barn.

- Hvad er der dog, Mathilde? sagde hun mildt.

- Ingenting - ingenting, sagde Fru Stern og slog med Hovedet.

- Vist saa, sagde Asta og tog hende næsten paa Skødet: noget er der, noget maa der være, sagde hun og klappede hendes Haar. Hun talte til hende som til et Barn og brugte de gamle Kælenavne fra den Gang i Pensionen, naar Mathilde kom i Mørkningen (da faldt Hjemveen altid strengest over de unge Pigeboern) og krøb saa tæt, tæt ind til Asta: Mathildes Hjemve havde været som en hel stum Forstenelse, 174 og saa havde Asta altid været den, der maatte trøste og hjælpe.

- Det bli'r jo godt igen, det bli'r jo godt igen, sagde Asta nu som den Gang: Lille Mus - lille Mus.

Mathilde næsten stønnede og rev sit Hoved bort: det gamle Kælenavn pinte hende nu: Nej, nej, sagde hun heftigt.

- Mathilde dog - men Mathilde dog.

- Jeg tager Tøjet paa, sagde Mathilde hastigt og gik ud Asta blev siddende og ventede: hun vidste virkelig slet ingen Raad mer. Hun havde forsøgt alt, hvad hun kunde tænke - lige fra den Dag, Mathilde, der var i Visit hos dem, inde i hendes Stue med ét, midt som de stod, havde kastet sig ind til hende og havde grædt og grædt, uden at svare og uden at tale, blot grædt og grædt...

Ord havde hun ikke faaet ud af hende. Da Graaden var stilnet, sad Mathilde kun tavs og forknytt paa Sofaen hos hende - længe.

- Jeg maa jo nok komme igen til dig, sagde hun saa, da hun gik, det var, som Graaden vilde komme op igen.

Næste Dag havde Asta hentet hende med Vognen. Hun tænkte, det vilde maaske opmuntre hende, nu Vejret var smukt, og Foraaret rigtig kom. Men Mathilde sad mest som hjemme, stille forknytt i sit Hjørne, og viste kun en egen ydmyg Taknemlighed, der næsten pinte Asta...

.... Mathilde kom tilbage med Tøjet paa, og de gik ned til Vognen. Hun blev meget snaksom idag, mens de kørte - en hastig og broget Snakkesalighed, der undertiden kom over hende, som vilde hun pludselig plapre sig fra det, der pinte hende, snakke og snakke, mens hun stadig sad med de samme stive og stirrende Øjne og talte, talte om løst og fast:

- I Morgen rejser jeg, sagde hun pludselig.

- Rejser? sagde Asta.

- Men hvorhen?

- Over til Gaarden ... Stern har skrevet... Det kom alt med den samme ynksomme Hast, som legede hun »Hund og Hare« med sine egne Tanker ... Han er der ... Og der er saa smukt nu ... nu det bli'r Foraar, har han skrevet, sagde hun.

- Men hvorfor vil du rejse netop nu - - nu, da du ikke er rask, sagde Asta.

- For - jo, sagde Mathilde og nikkede. Hun tav, med de stirrende Øjne ud i Luften, til de vendte hjem.

175

... Hun blev borte otte-ti Dage. Asta syntes, hendes Væsen var næsten endnu mere ængstende og forskræmt, da hun kom tilbage.

Til Erhard havde hun kun skrevet to Gange, mens hun var borte: et Par korte, stumpede Breve, der havde gjort ham ganske beklemt og forvirret, saa han gik urolig rundt - tilsidst rent forpint - og ikke vidste, hvad han skulde tænke: Hvad mon der var i Vejen?

For der maatte jo dog være noget i Vejen ...

Mathildes mange Bud og Afbud i den allersidste Tid og hendes Flagren og Støjen, naar hun endelig kom, havde han ikke regnet for noget videre; han havde taget det for Luner eller »Følger af Foraaret«, som gik over.

Men Brevene nu forstod han ikke. De var saa besynderlige, helt anderledes end før: et Par regelrette Sætninger med en Haand saa omhyggelig som Bogstaverne i en Skønskriftbog uden saa meget som et eneste af deres »egne« Ord - kun de nøgne Par Sætninger.

Og Erhard blev kun endnu uroligere, da hun var vendt tilbage. Tiden, naar hun kom, havde hun ikke skrevet. Men Lange havde tilfældigvis været ombord paa det samme Malmøskib og fortalte det:

- Man maa lufte sine Nerver, sagde han. Man maa lufte dem ... Skidt - skidt er det, sagde han og holdt sig paa Baghovedet...

- Var forresten Bekendte ombord: lille Fru Stern blandt andre -det er osse en pillet Kylling, hun, sluttede Lange.

Erhard følte, han blev bleg og talte lidt for hastigt om andet. Da han kom hjem, skrev han. Hun sendte to Gange Afbud, og én Gang ventede han ved Volden forgæves. Hjem til hende vilde han ikke gaa; og der forløb endnu et Par Dage, hvor han sagde, at »det jo i Grunden var ham saa ret ligegyldigt.«

Saa skrev Mathilde, at de maatte mødes en Aften ude - i Grønningen, naar det mørknede.

Erhard indtraf først og maatte vente længe. Tilsidst kom hun, og da han kendte hendes Skikkelse, der kom hastigt imod ham i Mørket, blev han forvirret, saa ingen af dem talte, mens de gik hurtigt ned mod Vandet. Hun var foran - hun næsten løb - og Erhard blev endnu mere forvirret ved Synet af hendes Skikkelse, der ligesom flygtede foran ham: Ja - noget er der sket, sagde han. Og han overvejede paany, hvad det kunde være, hvad hun vilde bebrejde ham, om hun havde erfaret en Utroskab - for han havde haft »Luner« under deres Forhold -; og midt under sin Sindsbevægelse følte han pludselig en 176 uimodstaaelig Nysgerrighed: hvad der vel nu vilde ske? noget nyt vilde der komme.

Mathilde vendte sig om, da han naaede Kastelsgraven. Hun blev meget livlig, mens de gik hen langs Vandet, talte og lo (hun førte kun lidt for ofte de urolige Hænder op og ned i Luften, saa de mange Armringe raslede) og han talte med Mens det for hvert Minut, de gik, var dem begge, som gled de kun bort og bort fra hinanden, og de tilsidst syntes, at alle de gamle egne Ord, som de dog blev ved at bruge med en smertelig Vedholdenhed, som piskede de Avner i en Kværn - *altid* havde været ligesaa tomme og saa indholdsløse som nu.

Fornuft blev der ikke talt. Da de tredje Gang vendte om paa deres Vej, var det ganske mørkt:

- Men det er paa Tiden, sagde Mathilde hastigt og drejede bort fra Vandet.

- Naar mon vi ses, sagde Erhard med en underlig, dump, resigneret Stemme.

- Ja -jeg véd ikke, sagde Mathilde med den samme Hast. Mo'r er evig derhjemme - i den sidste Tid.

De skiltes med et af deres vante Haandslag, hvor de klaskede Hænderne djærvt i hinanden, højt oppe fra Luften.

- Jø-s.

- Jø-s, sagde de begge.

Erhard stod i Skyggen, til Mathilde kom op i Sporvognen.

Hun naaede hjem, hvor Generalinden ventede. Hun sagde, hun havde været hos Asta og faldt sammen som en Klud ved Bordet bag Lampen. Generalinden blev siddende lidt med Hækletøjet og mønstrede Datteren, der var bleg som et Lig. Saa rejste hun sig: hun maatte paany konferere med Marie Pige.

Hendes Naade havde aldrig haft Hemmeligheder for Marie Pige, og i denne Tid konfererede hun daglig med hende i hver en Krog: Hendes Naade var jo - ogsaa efter Maries Oplysninger - længst overbevist om, at der »ikke mere kunde være Tvivl«.

Marie fik Ordre til at afgive et sidste Skøn og bevægede sin lange knoklede Person ind i Dagligstuen, hvor hun gik rundt og »satte Stole tilrette«, mens hun undersøgte Fru Mathilde fra alle Sider med et Par Øjne som en klog Kone, der er hentet til en syg Hoppe.

Generalinden kaldte til The inde fra Spisestuen, før Marie havde 177 endt sine Undersøgelser, og Mathilde saa' op og mødte Pigens hvasse Øjne paa sig:

- Hvad vil du ? sagde hun heftigt og fo'r op.

- Nej - nej - jeg skal ingen The have, sagde hun og næsten rev sig løs fra Generalinden inde i Spisestuen for at løbe ind i Sovekamret, hvis Dør hun slog til. Dér kunde hun da i det mindste være i Fred for deres Hvisken og Synen - gemme sig og ligge i Mørket.

Generalinden var forarget. Dette gik for vidt. Hele hendes Uger gamle forlegne Utaalmodighed overfor den blege, forpinte Datter slog ud i Indignation: Man var dog vel Moder og Datter og kunde vise Fortrolighed Generalinden udøste sit Hjerte for Marie Pige, og de holdt endeligt Raad, mens Naaden drak sin The, i Dagligstuen. En Gang imellem blev Marie sendt ud for at »høre efter« og sneg sig paa Hosesokker ned forbi Sovekammerdøren; naar Mathilde hørte Trinene, gemte hun sig i Puderne og tvang sig til at holde inde med at græde.

Generalinden havde imidlertid fattet sin Beslutning: Der maatte en Ende paa det Og før hun gik hjem, kom hun ganske til Ro igen ved at læse et Par Sider i »Thornam«.

Det Thornamske Sundhedsleksikon var som en Skat i Familien: Den giver jeg dig med, min Pige, havde Generalinden sagt til Mathilde et Par Dage før hendes Bryllup og havde lagt Thornam ned i Bogkassen ved Siden af H. P. Holst's Digte og Mathildes øvrige literære Konfirmationsgaver. »Thornam« var i den Familie som en Slags Indvielse til Ægteskabet...

Da Generalinden arriverede næste Formiddag, lukkede Marie hende op i Entréen og hvidskede. Alt var vel - Fru Mathilde var ved Frisingen. Generalinden svarede med et Nik, som en Feltherre vilde hilse sin Front før Slaget, og gik ind i Sovekamret.

Men da hun korn derind og saa' Datteren, der sad bleg, i den hvide Friserkaabe foran Spejlet og kun hilste med en stum, træt Bøjning af sit Hoved, som En der overgiver sig tavst - blev Generalinden forlegen igen, og hun begyndte at gaa frem og tilbage i Stuen, uden at vide, hvordan hun skulde gribe Sagen an, helt forvirret og næsten angst overfor denne tavse Underkastelse hos Datteren, der blev ved at sidde foran Spejlet ubevægelig og følelsesløs: hun havde grædt alle Tanker ud inat.

178

Ingen af dem talte; og for hvert Sekund steg Ubehaget hos Generalinden, der flyttede sig hid og did, til hun paany blev greben af hele Forbitrelsen fra igaar, en Indignation overfor det »overdrevne« i denne abnorme Smerte, hun ikke forstod, og sagde:

- Dette her kan jeg ikke længer forsvare, Mathilde, det - det er en ... Urimelighed - der gik en ganske svag Skælven gennem Skikkelsen i Friserkaaben, og Generalinden var saa echaufferet, at man rent ud kunde have sagt, hun »transpirerte« -

- Madam Jensen er her, brast det ud af »Naaden«.

Mathilde rørte sig ikke, skønt hun forstod, at det var Nettet, de nu trak sammen om hende.

Generalinden følte sig uendelig lettet, da hun saa' Madam Jensen, der havde biet i Spisesalen, komme frem i Døren.

Men ogsaa Madam Jensen standsede et Øjeblik forlegen foran den blege unge Frue, der havde vendt Hovedet imod hende i næsten sanseløs Skræk... Men saa gik hun med et mildt Udtryk i Ansigtet (Madam Jensen havde praktiseret i tre og tyve Aar - »diskré« sagde hun og sammenfattede hele sit Program i det ene Ord, som hun berøvede dets »t«; hun vidste, hvad en »Første-Gang« var) et Par Skridt frem og hilste.

Generalinden rejste sig og kyssede sin Datter paa Panden ligesom til en Velsignelse.

Hun og Marie Pige gik udenfor Sovekammerdøren i Spisestuen og ventede. Der var kommen en egen sær Højtidelighed over dem, saa de var ikke ulig et Par Præstinder, som i en Tempelforgaard biede paa Aabenbaringen af de hellige Mysterier.

Hun kom altsaa ikke - igen ikke.

Erhard havde allerede Frakken paa for at gaa og havde slukket Lampen, saa kun Lysene for Spejlet brændte. Men han satte sig alligevel endnu en Gang i den samme Stol, hvor han havde tilbragt hele den

sidste Time, og han begyndte forfra paa den ene og samme Tanke, som havde fulgt ham uafsladeligt lige fra den Aften, de var skiltes i Grønningen, Mathilde og han:

- Om det var »det« - om det kunde være »det«?

179

Og han sammenholdt paany alle Omstændigheder .... hendes Luner .... hendes Væsen... det Hele fra den sidste Tid ...

Han fo'r sammen, da det bankede paa Døren, og raabte saa »Kom ind« - han troede, det var Værtens Pige. Men det bankede igen, forknyt, saa det næsten var uhørligt, og han rejste sig for at lukke op.

Det var Mathilde, der stod lænet mod Dørkarmen.

Erhard kvalte et Udbrud, da han saa' hende, og hun gik ind forbi ham med underlig sammensunkne Skuldre, som En, der er gaaet en saa lang Vej. Han blev greben af en raadløs Medlidenhed og Smerte: - *det* var Mathilde; og han bøjede sig frem og tog hendes Hænder, der var kolde, som havde alt Blod forladt dem - de besvarede ikke hans Tryk.

Fra det første Nu, han saa' hende ved Døren, havde han vidst: Ja, det er som jeg tænkte. Og mens han endnu holdt hendes Hænder i sine, fo'r et Sekund alle Tankerne fra de sidste Dage paany gennem hans Hoved - og undertrykte selv hans Smerte - Ærgrelse, Forventning, Beregninger af Faren og han sagde (og han fik endog Tid til at undre sig over, at han ikke følte sig skinsyg paa Stern): Det var altsaa ogsaa derfor, hun rejste.

De begyndte begge at tale, mens Mathilde tog Tøjet af og satte sig, og Erhard sagde:

- Du er saa kold .... her er jo Portvin et Steds, og begyndte at gaa frem og tilbage og tage Flaske, Glas og Bakke frem af et Skab, mens han blev ved at tale med sig selv i rasende Hast:

- Men du elsker hende jo .... Hvorfor taler du saa ikke til hende, klart, aabent, og tager Ansvar paa dig som en Mand? Hvorfor tager du hende ikke om Hovedet - kysser hende (hvorfor har du i det hele taget ikke kysset hende?) og siger, siger, hvad det eneste fornuftige, det eneste hæderlige var: Vi to, som *elsker hinanden*, maa jo vide, det er *vort* Barn - *jeg véd*, jeg er dets *Fader*...

Men han gjorde ikke andet end noget kejtet at række hende Glasset med Vin og sagde: Det vil varme dig; og forlegen begyndte han at rulle hendes kolde Hænder mellem sine, mens han i en forloren Kæletone sagde:

- De smaa kolde Hænder - de smaa kolde Hænder, og satte sig ved Siden af hende for selv at drikke.

Han fyldte Glassene paany, mens de blev ved at tale med 180 aandsfraværende Øjne maalende hvert Minut, der forløb. Og bestandig forlegen, blot for at der skulde »ske« noget, lod Erhard sig glide ned fra Sædet paa Tæppet og klappede kærtegnende hendes Fødder - »de smaa Kid« - der var kolde som et Ligs, ligesom hendes Hænder.

Og enten for at overdøve en ulidelig Smerte, der overvældede dem begge, eller i en pludselig fortvivlet Lystighed var de med ét begyndt at brydes og fo'r begge op og løb rundt i Stuen efter hinanden, hede, leende og aandeløse ... Erhard havde hældt en Vandslat i det tomme Glas, da han vendte sig og saa' paa Mathilde, der var blevet staaende stirrende frem for sig, med fremrakte Hænder, midt i Stuen. De holdt begge op at le: Mathilde, vilde han sige men tav og blev kun staaende.

Hun stod som forstenet, stirrende rundt om sig i Stuen, der lignede Valpladsen efter en »Tagfat«, som søgte hun, Hjælp eller Flugt -før hun mekanisk lod Hænderne synke. Greben af en Elendighed, der gennemskår hendes Forstenelse, hele hendes Barnehjernes Bedøvelse som et pludseligt Lyn saa' hun i dette Kammer, hæret som af en »Blindebuk«, foran Erhards Ansigt, hvor Latteren var stivnet sorn en flov Grimasse, hele denne Kærlighedslegs Historie, der havde gjort hende til Moder.

Og som om hendes Tanker, der syntes at have selve Dødsmomentets sprængende Voldsomhed, havde meddelt sig til ham ved tusind elektriske Traade paa en Gang, gennemløb han dem alle og forstod hende.

Og dog han rørte sig ikke, talte ikke og holdt hende ikke tilbage; stod bare, som var han blevet lam med sit flove Ansigt, mens han saa' hende tage Tøjet paa med sært stive Fingre - binde Hattebaandene om sit Ansigt som af Voks - og gaa som en Søvnægenger vilde gaa og lukke Døren sagte til.

... Da hun var gaaet, vandrede han længe rundt i begge Stuer, flyttede Møblerne paa Plads og stillede Glassene ind Og med Overfrakken paa, foran de snart nedbrændte Lys, han vilde slukke, sagde han:

- Hm - du er altsaa ikke en Gang istand til at føle Sorg.

Pustede Lysene ud og gik.

181

Hos Godsejer Stems blev der spist Frokost paa Terrassen foran den store, gammelt hyggelige Have.

Generalinden havde overtaget hele Husstyrelsen i Sommer og kælede for »sin Søn« og for Mathilde som en Rugehøne for et Par Kyllinger. *Han* fik sine Livretter og *hun* maatte »skaanes«.

Hele Huset dæggede og pyllede om Fruen; de slæbte Hvilestole rundt, naar hun vilde »gaa«; (eller rettere naar Hendes Naade vilde, at hun skulde gaa, for Mathilde selv »vilde« jo ikke saa meget, lod mest handle med sig - som de syntes, bleg og stille forknyt) og naar hun havde lagt sig, sad Generalinden som en Cerberus foran Havestuedørene og tyssede paa hver Gartnerkarl, der vilde liste sig forbi Bygningen.

Frokosten var endt, og Generalinden mente, at Mathilde skulde hvile lidt nede under Blodbøgen nu, der var Skygge ...

Stuepigen slæbte afsted med den store Hvilestol, og Mathilde selv kom op fra sit Såede: Støt dig paa mig, sagde Generalinden, og hun nikkede endnu en Gang til Stern, mens hun gik med Mathilde ned ad Terrassen.

Stern blev siddende ved det dækkede Bord og røg en Cigar ud Der var et eget Velvære over ham i Sommer - det var vel Familielivet.

Han skød Cigarrøgen ud i langagtige Skyer, medens han saa' efter de to, der gik ned over Plænen.

- Ja - en udmærket Moder, sagde han, og saa' beundrende efter Generalindens ranke Ryg-

Nede under Blodbøgen var der svalt og rart. Generalinden læste højt i en Roman af Dickens for sin blege Datter.

..... Familien Gerster laa paa Landet ved Skodsborg. Det vil sige Professoren og Professorinden, ti Erhard blev i Byen. Han gled helt tilbage i den Blomske Kreds. Stemningen var iøvrigt lidt mat i Kredsen, og Erhard sad mest kun bleg og sløv midt i Selskabet, stirrende frem i Luften:

- Erhard, raabte Lange: Ser du Spøgelser?

- Ja, sagde Erhard tvært:Jer. Og han sad igen som før, mens Brodersen, der ikke havde hørt andet end »Erhard« og »Spøgelser«, sagde den kyniske Vittighed, hvorefter de alle lo:

182

- Ja-a, sagde han: Han er s'gu bange ... Det er derfor, han aldrig -tør ligge alene i Mørke ...

De lo længe, længe allesammen...

- - Daarlig saa' Erhard ud hele Sommeren.

183

IV

Himlen var høj og sommerlys endnu, skønt det var helt ind i September, og langs Søerne skinnede de gullige Blade mellem Løvet som om det var sydlige Frugter i Solen.

Herluf var paa Vejen ud til Gerster efter Prøven, da han saa et Par kendte Rygge foran sig og raabte dem an. Det var Lange med Arnoldsens. Lange havde i den siste Tid slaaet sig paa Arnoldsens, der havde forladt »Bladet« og levede af at give Timer i Skoler for om Aftenen at undervise et Par Haandværkssvende i Arithmetik og Retskrivning.

Lange stak sin Arm ind under Arnoldsens, som slog han en haard Klo i hans sarte Person, naar de mødtes. De talte om social Videnskab op og ned ad Gaderne:

- Han ved s'gu en Del, sagde Lange til Herluf Egenlig en ganske fornuftig Fyr - han blinkede beskyttende - og, som sagt, han har lært en Del. Moderne Videnskab, forklarede han med en egen Snøften paa Ordene.

- Ja sagde Herluf-.

- Og Sagen er, sagde Lange og spilede Fingrene ud: man maa s'gu *vide* noget, du ... Hvad ved de andre ? At knappe deres egne Bukser ved de, sagde Lange. Men »Ideer« - Tak. Lange gjorde en Haandbevægelse, som berøvede han »de andre« en hver Idé.

- Men Arnold har dog lært en Del, sagde han igen. Og saa gir man ham *Synspunkterne* - du - forstaar du - »det større« Syn paa Tingene. - Man lærer virkelig en Del... jeg mærker s'gu, man lærer ikke saa lidt: man faar dog Begrebet, forstaar du, sagde Lange.

- Men med Nerverne er det skidt, sluttede han misfornøjet. Det vokser jo nok - og go'e Billeder har man nok af- s'gu brillante Billeder, du ... og man ved, hvordan Lyset skal falde ... men alligevel... Man maa s'gu først *lære* noget, sagde Lange og holdt Berg i en Knap, mens han nikkede energisk med Hovedet: Imponere dem paa det videnskabelige, sluttede han sin Udvikling.

... Berg kom hen til de to Peripatetikere, der var stanset: Her gaar 184 vi to Invalider sagde Lange og holdt sig paa Hovedet (Arnoldsens var iøvrigt ingenlunde Invalid, men følte sig tvertimod meget friskere siden han var begyndt at forklare Pytagoras for sine Haandværkssvende); skidt, gamle Ven, skidt med Nerverne, sagde Lange.

- Maa stadig være i den friske Luft, sagde han.

- Det er vel Efteraaret, sagde Herluf.

- Ja -ja, nikkede Lange bekymret Naa - man gaar og ser paa Tingene og lærer s'gu en Del, sagde han med et opmuntrende Nik hen til Arnoldsens, der gik ved Siden af ham, stille og blegnæbet.

- Og hvordan gaar det med Deres Haandværkssvende, Arnoldsens? spurgte Herluf.

- Godt, sagde Arnoldsens kort.

- Det er s'gu meget opofrende af ham, sagde Lange og nikkede ... Vi tænker jo ogsaa over, du, at lave en hel Foredragsforening for de Folk, vi, nogle Stykker, der dog véd noget... Det gir et Menneske Øvelse, du, man lærer at udtrykke sig, sagde Lange.

- Og »Vuerne« kommer s'gu bedst, naar man *taler*, sluttede han glad.

De skiftede Emne og talte om Teatret, mens de gik ned mod Taarnbygningerne.

- Naa, sagde Lange og blinkede fornøjet (Lange var besjælet af en voksende Munterhed overfor andres Smaa-Uheld): Paa Nordmændene gik I nok i Vandet, I Gamle.

- Der var fuldt hver Aften, sagde Herluf.

- Ja, der var nok Folk, som lod sig drive derind mod gode Ord og Fribillet, sagde Lange. De naaede Porten og sagde Farvel. Vi slaar et Slag ned mod Østerbro, sagde Lange og lagde atter Armen energisk ind i Arnoldsens.

- »Vel« du, nikkede han til Berg, der blev staaende lidt i Gersters Port og saa efter de to Rygge. Lange havde saa mange store Haandbevægelser, mens han gik og opløste den moderne Videnskab i Synspunkter.

Oppe hos Gersters ringede han paa. Den unge Herre var ikke hjemme, sagde Stuepigen. Men Fruen -.

- Ja - hvis Fruen var visibel, sagde Herluf, der ikke havde set Professorinden, siden hun var kommen ind fra Landet. Han gik ind at vente i Gangen.

Pigen kom tilbage og lukkede Døren til Dagligstuen op: Hvis Hr. 185 Direktøren vilde vente et Øjeblik herinde, sagde hun, saa kom Fruen strax.

Herluf gik ind i Dagligstuen, hvor de tomme Stole paa »Visitpladserne« nu, da der ingen var, stod saa underlig ubehjælpsomt ligeoverfor hinanden som et Par forlegne Folk, der præsenteres og ikke ved, hvad de i al Verden skal begynde paa. Han ventede en god Stund, mens han hørte Dørene støjende gaa inde i Spisestuen og undrede sig over, at Professoren kunde være hjemme nu paa denne Tid.

Til sidst kom Professorinden: Aa - man har endnu alle de landlige Vaner og la'r sig overraske højt op paa Dagen, sagde hun og hilste.

Sandheden var, at Professorens allerede havde været inde fra Landet i over fire Uger. Men Professorinden kom i den sidste Tid saa svært videre end til »Skammekrogen«, hvor hun ogsaa efter Frokost,

naar Erhard var gaaet, blev siddende med saa meget Arbejde, Linned og Dækketøj, hun saa efter og sorterede og talte. Husjomfruen vidste slet ikke, hvad der gik af Fruen, saa travlt hun nu havde for bare evig at kunne sidde med noget mellem Hænderne.

Berg og Fruen satte sig, og Samtalen gik saa slideligt om Sommerophold og de mange fremmede, der nu kom her Aar for Aar - mens Herluf uvilkaarligt sad og saa' paa Professorindens travle Hæklenaal: han havde aldrig før set Fru Gerster med noget Arbejde, naar der var Besøg.

- Men vi tog lidt tidlig ind, sagde hun. Gerster havde hele Sommeren lamenteret over den evige Jernbanekørsel...

- Og saa var Erhard jo ogsaa saa ganske alene herinde - lagde hun til.

Der blev en Pavse. Herluf havde i Tanker taget en Bog paa det lille Marmorbord med Haandbiblioteket og læste nu paa Ryggen Titlen: Monrad, Fra Bønnens Verden. Han vidste ikke selv, hvorfor han blev forlegen og vilde skubbe Bogen tilbage ind under Hylden, da Professorinden saa' op for at sige noget og blev ligesaa forlegen som han:

- Og Vejret blev ogsaa uheldigt, sagde hun lidt stødvis. Hun begyndte at spørge om Berg - hvor han havde været og sagde saa pludselig, næsten uden at vente paa hans Svar:

- Erhard har ikke haft rigtig godt af i Sommer.

- Nej - han ser lidt daarlig ud, sagde Herluf forvirret. De følte begge, at Isen nu var brudt, og at der nu maatte tales videre om Erhard. Men de ventede og - Herluf stadig med Øjnene i Gulvet.

186

- Og jeg er saa bange for hans Sundhed, sagde saa Professorinden, og idet hun hastigt lagde Hækletøjet bort, tilføjede hun:

- Kunde De ikke - tale med ham?

- Jeg? sagde Herluf... Ja - hvis det kan nytte.

- For det er kun en Vane hos Erhard, sagde hun og hendes Stemme blev pludselig meget bevæget, det er slet ikke andet end en Vane ... at han er saa lidet hjemme.

- Nej, sagde Herluf.

- Det er kun Selskabet - -jeg mener, sagde hun, nogle af dem, der holder ham fast i daarligt Kompagni...

- For selv er han - i Virkeligheden er han, sagde hun, og hendes Stemme blev igen bevæget, saa hun næppe kunde tale, ikke andet end et Barn, - kun et Barn, sagde hun og holdt Hæklenaalen mod sine Læber, der sitrede rebelsk.

Berg mumlede noget som en Bekræftelse, og Professorinden sagde efter en lille Stunds Forløb sagtere:

- Har han ogsaa talt til Dem om »sin Idé« - at han vil flytte herhjemmefra.

- Ja - han har sagt noget om det, sagde Berg og saa' ned.

- Ja, der er saa mange Tvistepunkter mellem de gamle og de unge - i vor Tid, sagde Professorinden og søgte at smile.

Til Tvistepunkter - Professorinden havde ganske Ret - var i Familien Gerster snart alt blevet mellem Himmel og Jord. Det var som Professoren og Erhard saa' sig hede paa hinanden, blot de kom i Stue sammen; og de talte sig i Brand over Literatur og Politik - over en Række Ligegyldigheder, der kun dækkede over alt det andet, hvorom de ikke talte. Det var Dag ud og Dag ind kun en gold Strid, saasart de bare saas.

- Og Gerster er ogsaa lidt let irritabel, sagde Professorinden. De tav igen, til Fruen atter sagde den samme Sætning:

- Og jeg er saa bange for hans Sundhed, sagde hun igen med samme skælvende Stemme.

Herluf vilde sige noget og bryde den nye Tavshed, da de hørte Professorens Skridt i Sideværelset, og Professorinden uvilkaarligt rejste sig halvt:

- Der er Gerster - allerede, sagde hun.

- Herluf vilde gaa, men Professoren holdt paa ham, næsten 187 overdreven høflig, mens de igen

begyndte at tale om Landophold og Sommer.

- Jeg har netop sagt Hr. Berg, at Jernbanen dog blev Gerster besværlig, sagde Fruen.

- Ja - infam Kørsel, sagde Professoren pludselig i en ganske anden, høj Tone og rejste sig. Han gik op og ned ad Gulvet et Par Gange:

- Har De maaske set vor Hr. Søn fornylig? spurgte han saa med ét.

- Ja, sagde Berg.

- Nu vil han jo flytte, sagde Professoren i samme hede Tone. Han kan ikke mere bo herhjemme - her er blevet ham for snævert, sagde han og slog med Armene ud i Stuen: Ikke Luft nok for et Par moderne Lunger.

Han blev ved at gaa op og ned paa Gulvet i samme Hjørne som en urolig Hund i Lænke og talte med en hidsig, bevæget Stemme: Ikke nye Idéer nok i Atmosfæren, sagde han.

- Ikke *Frihed* nok, raabte han.

- Gerster, sagde Fruen.

- De véd maaske, om han allerede *har* lejet Lejlighed, sagde Professoren og vendte sig.

- Ikke det jeg ved, sagde Berg. Ogsaa han talte som Fruen med en tøvende og usikker Stemme.

- Og vi er jo beredt til at gøre alt, hvad han vil, sagde Professoren pludselig standsende, i en høj, skændende Tone - hvis han *bliver* her, føjede han til og vendte sig.

De tav alle tre, mens Professoren blev ved at gaa frem og tilbage i sin raadløse Hidsighed, og Professorinden sad stille og stirrede ned for sig, bøjet frem mod den lille Boghylde.

- Men han kunde da i alt Fald, synes jeg, spise herhjemme, sagde hun sagte.

Herluf sad og krammede om Stolekanten: Der er jo intet sket endnu - sagde han.

Professoren vilde tale igen, men gik pludselig, virrende med Hovedet, bort over Gulvet. I Døren vendte han sig halvt og sagde barsk for at skjule sin Bevægelse:

- Aa - Drengen er forrykt, raabte han og gik. Professorinden blev siddende ved Boghylden. Taarerne var begyndt at løbe hende ned ad Kinderne, og hun standsede dem ikke.

188

Hun græd stille, uden at tænke paa, at Berg var en fremmed, der saa hendes Graad.

Og Berg vendte sig om mod Vinduet, raadløs og bevæget ved Synet af denne »Dame«, der græd Saadan sad de længe, mens der ikke blev vekslet et Ord.

Professorinden var hørt op at græde, og da Berg vendte sig, rakte hun ham Haanden til Farvel uden at rejse sig. Hendes Stemme slog over, og hun kunde ikke tale.

Herluf bukkede kun tavs som hun.

Da han kom ud paa Gangen for at gaa, lukkede Professoren sin Dør op, og talte nogle Øjeblikke med ham som sædvanlig, mens han aabnede Entrédøren. Og da Berg allerede var kommen ud paa Trappen, sagde han pludselig:

- Han kan jo faa det ganske som han vil - her hos os. Om De vil sige ham det.

Professoren blev staaende lidt, efter at han havde lukket Døren for Berg, og i en pludselig Forbitrelse drejede han Nøglen to Gange om - bag disse moderne Forførere af hans Søn.

Professorinden havde rejst sig og var stille gaaet tilbage til sin Krog i Spisestuen. Hun tænkte Dag og Nat kun det ene: Hvem det var, der ødelagde hendes Søn. Hun gik om Dagene ind i hans Værelse og hun søgte om et Billede, et Brev, et Tegn fra »hende«. Hun aabnede hans Skrivebord med én af sine Nøgler og hun undersøgte hvert Papir og hver skreven Linje - for at finde et Bud, for at vide, hvem hun var: Det var bedre, hun vidste, hvem hun var.

Men hun fandt intet - for der var ingenting.

Den Allemandslykke, som Erhard nød, satte ikke slige sentimentale Spor, som de, hun søgte. Og hun

blev under sin resultatløse Forsken næsten endnu mere urolig og forpint - Dag for Dag overfor denne sin sløve og viljeløse Søn, som hun lidt efter lidt var kommen til at omgaaes med en stille Nænsomhed, som var han en Rekonvalescent, der trængte til Omhu og Pleje.

For Resten var han jo kun saa lidt hjemme hos hende - næsten kun ved Spisetiderne, og ved Middagen havde de saa den evige Strid, som Gerster ikke kunde lade fare.

Erhard havde stadig de to Stuer ved »Volden«. Der var han rnést. »Benene vilde til Kroen«; og han var kun som en Slags stille Dranker, 189 der, naar det gaar hen mod Aften, af Vane, uden Begejstring og uden nogen Støj berusede sig, ligegyldigt i hvad det var.

Herluf sad en Dag oppe hos ham ved »Volden« i Stuerne, hvor alt var falmet og uhjemligt som i et Passant-Værelse i et Vestervoldhotel, hvor hver Rejsende kun bliver én Nat. Efteraaret trak med sin Fugtighed ind gennem baade Væg og Dør.

- Erhard, sagde Herluf, synes du egentlig her er rart?

- Næ-æ.

- Ja -jeg ikke heller.

- Og hvad saa? sagde Gerster.

- Saa skulde du dog hellere forandre det - og meget andet.

- Hvorfor? sagde Gerster blot. De tav lidt.

- Paa Alfarvej vokser der idetmindste ikke Græs, sagde Erhard og blev liggende længe med Øjnene op i Loftet. De talte ikke mer. Men et par Uger efter sagde Erhard Voldværelserne op.

Herluf Berg saa' Leverandørernes Vogne og Kærrer udenfor »Victoria-Porten« endnu, og han vendte hastigt tilbage om Hjørnet til Jernbanegade for at vente lidt. Han undgik helst Leverandørernes Morgenkoncert, naar Slagter og Vildthandler og Bager bragte deres Varer til Køkkenet De vilde ikke udlevere dem uden Betaling, og de skreg paa Bagtrappen, med deres Kontrabøger i Hænderne, saa man hørte dem op gennem hele Gaarden.

Idag var man særlig højrøstet. En høj og skrattende Kvindestemme skældte og svor op, saa det lød helt ud i Porten. Det var en Vadskerkone fra Roskilde, der skulde have Betaling for noget Dækketøj. Slagteren og Vildthandlerens Bud, der havde afleveret deres Rationer mod Drikkepenge, blev hængende paa Trappegelænderet og hørte til; Bagerdrengen skreg i med og vilde ikke udlevere Brødet uden mod Kontant.

Spanner var forvirret og løb op ad Trappen, mens Konen blev ved at skænde: Her vil man nok snyde Fattigfolk for deres Penge, skreg hun op efter ham.

190

Spanner rendte ind gennem Restaurationssalene til Buffetjomfruen, der lige var kommen. Han tog Byttepengene ud af Skuffen og ragede alle Skillingerne sammen i sine Hænder og løb med dem.

Vadskerkone blev stille, da han kom ud paa Trappen igen og bad hende gaa med over i Kontoret, hvor han talte Pengene op paa Pulten.

Slagteren og Vildthandlerbuddet drev fløjtende afsted ud ad Porten, men Bagerdrengen blev ved at skingre forbitret gennem Gaarden og peb i Fingrene op efter Syerskerne paa Teatrets Skræddersal, der havde faaet Vinduerne op ved Larmen og stak de fnisende Hoveder ud i Gaarden for at høre til.

Hr. Desgrais ordnede Morgenens Bytte nede i det store Køkken, skiilende og vragende Kødstykker og Vildt. Det var lidt efter lidt blevet Blandingsgods, der af Leverandørerne anbragtes i »Victoria-Etablissementets« Køkken, og Hr. Degrais kasserede rigeligt, undersøgende Høns og Stege med ubevægelig Ro som en Videnskabsmand i sit Laboratorium.

Den store Kok var færdig med at sortere og saa' prøvende ud over det samlede Indkøb, hvoraf han havde sine fem Procent.

Han vendte sig mod Bordet med »Konserverne«. Det var aargamle Daaser med en Del Rust langs Sømmene. Hr. Degrais vejede dem i sine velnærede Hænder... Der kom en Kvindeperson forbi, mens han stod der. Det var Fru Martens, der, hulkindet og bleg, gik gennem Køkkenet til sin Post.

Hr. Degrais bandte paa sin fransk, da hun gik ham forbi. Hilse gjorde de ikke paa hinanden.

... Herluf havde tilbragt Tiden med at læse Koncertplakaterne ved Hovedindgangen i Jernbanegade. Det var Plakaten til om Aftenen, Dyna Beymers første Koncert. Det var den »belgiske Nattergal«, som Hr. Theodor Franz dog havde besluttet sig til at føre til København uden Garanti: Nattergalen sang for den halve Kasse. Plakaterne var meget sindrige, omkransede af Bladenes Udtalelser om Frøkenens Privat-Soirée, hvor hun havde sunget for de musikalske Notabiliteter og Pressen efter »en let Déjeuner«.

Da Herluf havde set Vildhandlerbuddet drive af med den hidsige Bagerdreng i Hælene, gik han tilbage forbi Restauranten og ind ad Porten. Vadskerkonen kom just ud fra Spenners Kontor, hvor Adolf stak Hovedet ud ad den modsatte Dør, da hun var gaaet.

191

- Naa - er De her begge? sagde Berg.

- Ja - men vi har travlt, sagde Adolf og gav blot flygtigt Haanden, før han gik igen med Spenner, og de fik lukket Døren til den indre Stue efter sig.

Herluf gik rolig ned til Prøven. Han var nu snart vant til Adolfs Hast og hans og Spenners Raadslagninger i alle Kroge. Allevegne, hvor man kom, kunde man træffe dem forhandlende for lukkede Døre.

Det var i det hele noget sært i den sidste Tid med Konsortiets Medlemmer - næsten som var det Vinden, der tog dem, saa de den ene Dag var som hægtede sammen og ikke veg fra hinanden men blev i samme Kontor egentlig ørkesløse tilhobe blot for at sidde her op ad hinanden, mens den tunge Maskine stønnede op gennem Huset som et sværtbelæst sitrende Dyr.

Og paa andre Dage fløj Kompagnonerne forbi hinanden paa Gangene med et hastigt Haandtryk og urolige Øjne for at komme bort igen; havende travlt med, man vidste ikke hvad; eller lukkende sig inde til de evige »Forhandlinger om Prioriteten«, som Adolf og Spenner drev overalt: i Kontorerne, i de smaa Restaurationskabinetter, saagar i Garderoberne - med Kommissionærer, Agenter og dunkle Projektmagere, der dukkede op i Etablissementet paa Trapper og Gange og blev skjulte og bespiste i alle Kroge otte Dage lang, til de gav Plads for andre.

- Ja, ja, vi har Forhandling, sagde Adolf og løb forbi Herluf ind i et Kabinet til én af disse Herrer Forhandlere, hvoraf der ofte var to eller tre paa samme Tid, gemte hver i sit Rum, for at den ene ikke skulde se den anden.

Det blev efterhaanden alle Slags Folk, med hvilke der forhandlede: en forhenværende Godsejer, der søgte høje Renter for sine disponible Penge, en velhavende Skuespiller, der tænkte at blive Direktør for en billig Skilling; alle Arter af hemmelighedsfulde Mellemmænd, der sagde sig at være Bud for store unavngivne Forretningsfolk eller for anonyme Konsortier, hvis Existens var grundløst Projekt. Alle kom de otte Dage og gik igen, Godsejeren nogle tusind Kroner fattigere, men de allerfleste kun forgæves bespiste tidligt og sildigt, med Hr. Desgrais' dyre Mad, som Kellnerne serverede for de Herrer med diskrete Ansigter, som var det »en Herre med Dame,« de vartede op med de franske Kyllinger.

192

Der faldt i den sidste Tid rigeligt af med hemmelige Drikkepenge, som »Direktørerne« (Spenner lod sig nu ogsaa kalde Direktør, saa det rent vrimgode med »Styrere«) stak til Opvarteren i al Stilhed i et Hjørne eller ude paa Gangen: »den Herre vilde ikke ses - ikke af nogen«, blev der sagt, og Opvarteren forstod.

Alle havde Hemmeligheder i Victoriaetablisementet med hinanden og for hinanden lige ned til Kellnerne.

Nede i Køkkenet havde Hr. Desgrais saa travlt som i Restaurantens mest glimrende Tid For ogsaa naar de var alene, tog Direktørerne overdaadig godt til sig og bestilte sig smaa separate Maaltider, som de pludselig fandt paa at nyde i Kabinetterne, ene, med megen Slags Vin til, saa de bagefter laa og snuede paa Sofaen hele Timer midt paa Dagen og vaagnede utilpas og rødho'dede. Saa var de sært sky og lidt forlegne for hinanden, naar de netop mødtes, idet de listede ud ad Dørene.

Martens var sjældent at finde fem Minutter paa samme Sted Han drev mest ørkesløs omkring i Gaderne, der begrænsede Victoriaetablisementets Firkant, som Ildspaesætteren om Tomten, hvor det brænder.

... Første Akt af Prøven var forbi - det var Arrangementsprøve paa en Operette, »Den lystige Krig«, som Herluf vilde se at faa op til December for at slaa saa megen Mønt som muligt af den slemme døde Tid - og Herluf vendte tilbage til Spenners Kontor, hvor Adolf tog sin Overfrakke paa:

- Satan - til Svamplugt herinde, sagde han, da han kom ind.

- Ja - ubehagelig, sagde Spenner fra Pulten og begyndte geskæftig at snakke løs om Svamp og Vejr og Prøve.

- Naa - saa gaar du? sagde han midt i det, vendt til Adolf, der gik hen imod Døren.

- Ja, sagde Adolf blot.

- Hvorhen? spurgte Berg.

- Hjem, sagde han i Døren og gik.

Adolf gik ned ad Trappen. Hans Tanker drog sløve alle de kendte Veje for at søge »Udvej«. Men der var ingen mer. Ud til de alleryderste Grænser - for tusinde Gang - af Venskab, Forretningsforbindelser og Bekendtskab gik han for at søge Udvej til Penge. Men der var ingen mer.

Spenner og han havde skændtes, med halvhøje forbitrede 193 Stemmer, hvor hver Sætning skar som en Kniv, mens de stod blege og pludselig fjendtlige overfor hinanden.

- Det skal altsaa være forbi, sagde Spenner. For femhundrede halvtreds Kroner forbi - og i Morgen har vi Leje af Theatergarderoberne.

- Tag *du* Pengene et Steds, sagde Adolf.

- Din Moder har Penge, sagde Spenner.

Adolf svarede ikke. Ikke en Gang for Spenner tilstod han, at *det* længst var forbi, som havde heddet »Moders Penge« - stakkels to, tre tusind, som han havde ført i Munden ved Siden af »Faders Formue«, og som gamle Fru Adolf længst havde bragt ham i »Bikubebogen« en Morgen ved Theen, da gamle Adolf laa af Gigt og ikke var ved Bordet.

Angst og bange havde hun stukket Bogen til ham - Konstantin blev saa let hidsig og holdt jo ikke af, at man blandede sig i hans Ting -:

- Jeg mente kun, Konstantin, sagde hun, at hvorfor skal de staa paa et fremmed Sted, naar man selv - naar man selv har Forretning, sluttede hun helt forvirret.

Og Adolf havde taget dem med en Floskel: »skønt det egentlig ikke behøvedes«. Da han havde faaet Tøjet paa for at gaa, vendte han dog pludselig om og gik ind og kyssede den »Gamle«.

Hun var saa glad: maaske det dog kunde lette lidt for Konstantin tænkte hun.

..... Nej, Penge var der ikke mer ... Men hans Tanker søgte om Værdier, Ting at gere i Penge, noget, hvorpaa man kunde faa Penge ...

Sølv-tøjet var der.

Han tænkte igen paa Sølv-tøjet, som han havde set en Morgen nu fornylig, da Moderen og Pigen pudsede det i Spisestuen. Han var gaaet igennem Værelset og var standset for at se paa det. Moderen snakkede og pudsede, mens han stod og gjorde det i Penge i Tankerne, Stykke for Stykke:

- Det var Penge - ikke saa faa Penge, tænkte han.

- Det var Fødselsdagsgaflerne, sagde gamle Fru Adolf og lagde den sidste Prøvesølvsgaffel hen til de øvrige pudsede sytten. Han gjorde Overslag med Skeer, Gafler og Bakker.

- Gaar du, Konstantin ? sagde hun.

- Ja. Farvel, sagde han aandsfraværende. Han tænkte allerede paa, 194 hvordan man skulde kunne faa det ud af Skabene uden at det mærkedes, og uden at det blev set:

- Kommer du til Middag? spurgte hun.

Man maatte kunne pakke gamle Bøger ind i Lagenerne - og gamle Papirer, saa det just blev de gamle Pakker at se til.

- Nej, sagde han som før og gik.

Fra den Dag havde Adolf stadig haft Sølvskabet i Tanker - sorn en »Udvej«: Hver Dag fordrede jo Udveje. Men han havde ikke haft Mod, skønt han tidt havde været derhjemme om Formiddagen, naar Huset var tomt og alle ude undtagen gamle Marie, som det var saa let at sende bort: Gamle Fru Adolf var sjældent hjemme om Formiddagene nu. Hun gik fra Dør til Dør hos Slægt og hos Bekendte og lovtalte Konstantin - evindeligt lovtalte Konstantin, pyntet i den fine Brokades Kaabe, en Gave, som han havde sendt hjem en Dag, og som hun først havde grædt de modige Taarer over: hun blev altid saa beklemt ved Konstantins Presenter. Men

siden gik hun omkring og gjorde Stads i Kaaben og lod alle beundre den.

- Ja - Gud ske Lov, sagde hun og følte selv hen ad Ærmet: Konstantin kan jo gøre det.

... Nej-nej - hidtil havde Adolf ikke haft Mod. Men idag maatte det være. Der var ingen anden Udvej:

Idag maatte han tage og pantsætte Sølvtojjet.

Paa Kongens Nytorv tog han et Bybud, der skulde komme om tre Kvarter: Døren stod aaben, sagde Adolf, saa han kunde gaa lige ind. Bybudet skulde komme, og Adolf gik videre hjem.

Han lukkede Entrédøren saa underlig sagte op uden at gøre mindste Støj med Nøglen i Laasen. I hele Huset var der stille, Dørene til Gangen stod aabne. Han hængte sit Tøj op og gik gennem Stuerne med de store gamle Møbler, som han kendte, fra Barn, hvert et Stykke. Solen faldt ind over Moderens Strikkekurv paa Bordet.

Han gik ud i Køkkenet. Der var ingen og lige stille overalt. Han aabnede Bagtrappedøren for at se efter gamle Marie. Han hørte hendes Stemme nede fra Køkkendøren i Stuen. Hun talte med Pigen dernede, paa Vejen til Byen ...

Han blev staaende lidt, med Døren paa Klem og lyttede. Marie talte om ham, forbedrende én af Fruens lange og lovprisende Historier, som hun bragte videre til alle Køkkendøre.

Adolf trak stille Døren til og gik tilbage. Han aabnede Døren ind 195 til Sovekamret - pludselig angst for, at Moderen dog kunde være derinde. Men Forældrenes to halvsmalle Senge stod kun saa forladte ved Siden af hinanden med de hvide Tæpper, mens Vækkehret dikkede.

Saa tog han sig sammen og begyndte at søge Bøger og Papir frem til Pakkerne inde i sin Stue. Skabsnøglerne var i Nøglenkurven, som han maatte hente i Forældrenes Sovekammer med sit evigt dikkende Uhr. Kurven stod bag Toilettespejlet: der havde den sin Plads, vidste han fra lille ... Han saa' bort forbi Sengene, mens han tog den.

Skabsnøglerne fandt han ikke, prøvede baade fire og fem, før han fik den rette, som han pludselig lod sidde i det aabne Skab greben af Angst: han havde ikke rullet ned - om nogen saa herind.

Han rullede ned i Spisestuen og inde hos sig selv, og han fik Sølvtojspakkerne ud af Skabet... en lille Pakke i lyserøde Papirer faldt i Skydingen ned fra hans Arme paa Gulvet. Han blev saa angst ved Støjen, som maatte der komme nogen ved Larmen i det tomme Hus. Det var hans Daabsbestik og hans lille Bæger, der var gledet ned paa Gulvet....

Han lagde det alt paa Spisestuebordet, forpustet et Nu, som kunde han ikke bære det.

Inde hos sig selv laasede han alle Døre, mens han løste alle Pakkerne én for én og viklede dem ud af Lagenerne; hver enkelt efterlignede han nøje i Fa9on, stoppende de hvide Stykker ud med Papir og bindende dem sammen igen ...

Han hviskede stadig med sig selv, mens han listede frem og tilbage i de to halvmørke Stuer og lagde de nye Pakker ind, vogtende over, at de laa just som før ...

Bægeret og Bestikket havde han nær glemt paa sin Seng. Han stak det ind til en Side i Skabet før han stillede Nøglenkurven i en Krog af Spisestue vinduet: han vilde ikke igen ind i det stille Sovekammer med Forældrenes hvide Senge.

- - Bybudet var gaaet med den tunge store Haandkuffert, da Marie Pige tog i Spisestuedøren til Gangen. Den var i Laas endnu, han havde glemt at dreje den om igen.

- Ja, sagde Adolf, der lukkede op, jeg gik her rundt - og - klædte mig paa.

Marie Pige troede, den unge Herre var blevet rent forstyrret, som han saa' ud, bleg og svedig i Ansigtet...
196

Adolf kom ud i Køkkenet til hende og snakkede op en hel Evighed med hende, løst og fast, lystigt - før han gik. Bybudet skulde træffe ham ovre i en Kafé.

Da Herluf efter Prøven gik over i Victoria-Restauranten for at spise, hørte han et højt Skænderi slaa op fra Kælderen. Inde ved Buffeten var den forskrækkede Jomfru løbet fra sin Plads, og Kyperen fo'r raabende ned ad Trappen:

- Det er Chefen - det er Chefen, raabte han og løb ned Man hørte Hr. Desgrais' Stemme, brølende som

en uvan Tyr og pludselig Madam Martens Røst, der blev ved at skringe det ene Ord:

- Tyv - Tyv.

Herluf løb ind i Buffetrummet og ned ad Trappen forbi Buffetjomfruen, som stod rystende ved Gelænderet:

- Tyv, raabte Madam Martens igen.

- Hun har fundet det fordærvede Kød, sagde Jomfruen, hvis Tænder klaprede i Munden.

Herluf gik ned Midt i Køkkenet stod Hr. Desgrais - Kokkene var sprunget til og holdt ham - foran Fru Martens, der havde slæbt Truget med det fordærvede Kød ind i Køkkenet og væltet det ud paa Gulvet: hun havde fundet Truget i en af Chefens Kroge, fuldt af hans »kasserede« Kød, som han kastede derhen og lod halvraadne ubrugt:

- Tyv, Tyv, raabte hun igen. Hr. Desgrais rev sig løs, og de skreg alle. Pigerne hvinede højt, mens han løb frem mod Madam Martens med den løftede Storsløv. Men pludselig rallede han, gurglende som et tykhalset Dyr og faldt over mod Væggen, som blev han kvalt af sit eget Raseri...

Madam Martens blev ved at staa bleg og ubevægelig med sine knyttede Hænder foran Kokken ... Ingen sandsede mer, alle løb kun hid og did.

Hr. Desgrais havde rejst sig igen og stødte Kokkene til Side, der vilde hjælpe ham. Hele hans fede Ansigt var hvidt som Kalk, mens han slyngede en eneste lang Forbandelse hen over Køkkenet og gik.

Herluf var gaaet ned; han vilde tale med Fru Martens. Men hun vendte sig fra ham og gik uden et Ord.

197

Oppe fra lød Kellnernes Klokker, der kaldte paa bestilte Portioner. Men nede var alt i Forvirring. Kasserollerne kogte over paa det store Komfur og en tæt Os stod op fra de forladte Spid ... Ud over Gulvfliserne laa Hr. Desgrais' kasserede og halvfordærvede Kød.

Kellnernes hidsige Klokker blev ved at lyde der oppe, mens Spenner foer skrigende ned ad Trappen for at faa at vide, hvad her gik for sig.

Trægt vendte Kokke og Piger tilbage til deres Arbejde, mens Madam Martens gik op ad Bagtrappen - hjem.

Hun satte ikke mere sin Fod i Martens »Bygning«.

Da Spenner havde skaffet Ro i Køkkenet, og han og Herluf kom op i Restaurationen, traf de Adolf:

- Det varede, sagde Spenner, da han saa' ham.

- Ellevehundrede, svarede Adolf blot.

- Brillant - brilliant, sagde Spenner. Herluf var vant til deres Frimurervæsen: de saa' aldrig hinanden uden strax at signalisere med en Talstørrelse eller et Firma.

- Skal vi saa spise, raabte Adolf, der var febrilsk og med skinnende Øjne som En, der har drukket, og slog i Bordet med sin Stok.

- Ja - hvis vi faar noget, sagde Berg.

Spenner og han vilde til at fortælle Oprinet i Køkkenet mellem Chefen og Madam Martens. Men da de vilde begynde, kom de til at le begge to, rent ustyrligt, saa det klukkede i dem, og man forstod ikke andet end Navnene, som de blev ved at sige, afbrudte af Latteren:

- Men hvad er det - hvad er det med Desgrais? sagde Adolf, der selv begyndte at le ligesom de to andre, uden at vide hvoraf, med sin høje generende Latter (alle lo de ligesom i Anfald, der pludselig holdt op, som glemte de at le med ét): hvad er det med Desgrais? raabte Adolf igen.

- Kokken - Kokken, sagde Berg, der aldrig kom videre. Spenner bare lo; det var ét Kor af deres larmende Latter, mens Adolf kaldte Kellneren til for at faa Forklaringen .....

Endelig havde han faaet Historien, men de blev endnu længe ved at le, mens de drak, som om de vilde skylle Latteren ned med Vin, indtil de lidt efter lidt kom til Ro og sad forpustede af al den krampagtige Lystighed.

198

- At Desgrais var gaaet - var bare godt. Man fik andre - billigere, ti for én, sagde Adolf.
- Ti for én, bekræftede Spenner.
- Men, sagde Adolf, det er dog paa høje Tid, man sætter Martens ud.
- Ja, sagde Spenner, der er sket Ulykker nok.

At »sætte hinanden ud« var et Yndlingsthema blandt Direktørerne nu. Hver af dem byggede Luftkasteller og lagde Planer om at blive ene og fri for den anden, »saa det endelig kunde gaa og man blev sin egen Herre«. Adolf og Spenner vilde købe Martens ud samme Dag »den Prioritet blev ordnet«, og Martens løb Gade op og Gade ned og fortalte, at »han købte Historien kvit igen«, som han sagde - til hvem, der vilde høre det.

De blev ved at spise og drikke. Herluf talte igen om Madam Martens, og de lo paa ny, mens Adolf frittede Kellneren ud, som krammede snakkesalig frem med sine Køkkenmemoirer for Direktørerne, der sad omgivne af Vinkølere og Fade, de havde sat fra sig paa Stole, som af en hel Vold.

Ved Desserten blev der banket paa Døren. Det var Billetkasserer Jespersen, der vilde afgive Rapport om Salget: der var kun solgt daarligt, rent daarligt til Koncerten.

- For tohundrede og syv Kroner, sagde Hr. Jespersen.

Tohundrede og syv Kroner, raabte Adolf Ved alle tre Salg? sagde han med løftet Glas og efterlignede Hr. Theodor Franz' Stemme, der altid lød som en halv Torden.

- Ja, sagde Hr. Jespersen, der bestandig betragtede det som en rent personlig Skændsel, naar der var daarligt solgt ved »Hullet« og som ikke forstod al den Lystighed hos Direktørerne, der blev ved at le ad hans to hundrede og syv:

- Ved alle tre Salg, tilstod han forknyt.
- Det er ikke til Laurbærkransene, raabte Spenner.

- Nej, sagde Hr. Jespersen, det er ikke til Udgifterne. Og da de andre stadig lo, sagde han ligesom undskyldende i en bekymret Tone:

- Men der er ingen »Træk« mer, Hr. Direktør.
- N-øj, sagde Berg.

Adolf kom slet ikke ud af sin høje, kighostelignende Latter: Jespersen maatte have et Glas, sagde han, Jespersen fortjente et Glas. Men 199 Hr. Jespersen vægrede sig, helt skræmt af denne lydelige Lystighed, han ikke begreb - tilsidst fik han dog et Glas i Haanden:

- Paa en god Indgang da, sagde han og drak.

Selskabet lo igen, da det bankede paany. Det var Hr. Theodor Franz i Rejsetøj; han kom lige fra Malmøbaaden (efter Præsentationen havde han arbejdet i to Dage i Sydsverig), men han kendte Ulykken: Hr. Franz' første Gang var bestandig til Kassen.

Han blev staaende indigneret foran det dækkede Bord og sagde til Jespersen, der stod fuldstændig ulykkelig, med Glasset i Haanden:

- Jeg søgte Dern, min Herre, sagde han værdigt.

Berg, der blev ved at være meget munter, sagde: Ja - Hr. Jespersen var her just for at spørge, hvordan der skulde forholdes med Fribilletter ...

- Ja - sagde Hr. Theodor Franz ophidset, for Bænkene skal vi vel ikke synge.

- Ja, Jespersen, sagde Berg og blev pludselig mismodig ved at udtale denne Sætning, han havde sagt saa tidt: Saa fylder De Huset.

- Vel, sagde Jespersen og gik til Døren. Men pludselig vendte Hr. Theodor Franz sig om og udstrakte Haanden med en stor Bevægelse:

- Nej, sagde han, der sendes ingen ud.
- Ikke én sendes ud, sagde han: Vi ta'er Salen som den er, mine Herrer. Publikum er træt af Humbug -

her har været for mange udsolgte Huse:

Ingen af Direktørerne sagde noget. De sad paa én Gang sløve og mismodige foran Impresarioen, som angik det hele dem slet ikke. Men Hr. Franz blev ved at begejstres for sin egen Plan, ordnende alt, gestikulerende heftigt i sin store Kavaj, der lignede en Sæk: med Chefen for Klaken maatte han tale selv. Kunstnerinden turde ikke »modtages«.

Hun skal erobre Publikum - Publikum skal dømmes selv, sagde han. Klaken tør først applaudere efter det tredje Numer.

Hr. Theodor Franz gik selv for at afbestille Buketter og Lavrbærkranse; de passede ikke til det nye Arrangement. Jespersen og Spenner fulgte efter.

Da Døren lukkede sig, lo Adolf og Berg igen højt og længe, til de pludselig holdt op paa én Gang som paa Kommando, generede af deres egen tomme Latter, der døde hen. De sad længe tavse, mens der blev ganske mørkt i Stuen:

200

- Ja, saa gaar vel ogsaa vi derover, sagde Adolf og rejste sig tungt fra Sædet.

- Ja - det gør vi vel, sagde Berg.

Ovre i Foyeren var de to Herrer af »Buketten« allerede kommen og gik forfrosne og urolige omkring, bandende det Hele, nervøse og irriterede ved at skulle ud og spille løs for den tomme Sal. Selv Maskinfolkene slæbte trægere og mismodigt paa Fødderne, mens de stillede Lavrbærtræerne op i Hjørnerne paa Scenen, og ude i Salen et Par Sæder blev slaaet ned med dumpe Smæk i det store Hus.

Et Par Skuespillere kiggede, frysende, ud gennem Hullerne:

- Nej - jeg gaar s'gu hellere hjem, sagde den ene og vendte sig.

Der blev stor Støj ude i Kulissen. Det var Hr. Theodor Franz, der smækkede Jerndøren op for Primadonnaen, som bruste ind i Foyeren fulgt af de tre Direktører, der skulde underholde hende i Ernbeds Medfør, men snart faldt slappe hen, én efter én, siddende ved Siden af hinanden langs Væggen som Folk, der længst har opgivet Spillet Sangerinden, der var svær og kortbenet som en japansk Høne, begyndte at fæste Diamantaigretter rundt i sit Titushoved, mens hun trippede uroligt mellem de to Spejle:

- Er der saa faa! sagde hun ængstelig.

- Ikke et Menneske, erklærede Pianisten.

Hun begyndte at smøre sine nøgne Arme ind med Pudder ved Hjælp af et Stykke Vat, endnu mere nervøs foran disse tre tavse Herrer, der sad ubevægelige, ret op og ned, langs Væggen, som sov de medaabne Øjne:

- At der er saa faa, sagde hun igen, vendt mod Væggen.

- Der er ikke mange, sagde Herluf; og spurgte saa, om man var færdig, og der kunde begyndes.

- Strax, strax, sagde Damen, der blev ved at hænge uægte Perlestads, hun tog af en Safianspose, i tætte Rader om Halsen.

- Strax, sagde hun og sendte et Par forfjamskede Triller ud i Rummet for at rense Halsen.

De to Herrer gik ned for at begynde, og man hørte op fra Scenen Sonaten for Piano og Violin, daddelløs og livlig som en lang Vuggeviser. De tre Direktører rejste sig, irriterede ved at se paa dette korte Fruentimmer, der trippede sansesløst rundt foran Spejlene, og de vendte tilbage til Kontoret tavse, siddende hver i sin Krog uden at tale med hinanden.

201

Hr. Jespersen kom ind med Kassen. Den var tohundrede tre og fyretyve Kroner med Indgangen. Adolf talte dem træt og ligegyldig og vendte tilbage til sin Plads. Og Hr. Jespersen, der stadig var saa underlig uhyggelig tilmode i Aften og ikke forstod Direktørerne, sagde for dog at sige noget, før han gik.

- Nej - hun har jo ikke trukket, sagde han.

- Godnat.

De tre foresatte nikkede kun. Ude paa Scenen havde Sangerinden begyndt paa sin Arie og sendte nogle

tynde og magtløse Triller ud i den hule Sal. Da Arien var forbi, lød der nogle magre Haandtjat i Huset, og Hr. Theodor Franz rev Kontordøren op:

- Publikum tører op, raabte han. Publikum tører op.

Men da ingen svarede, og han mærkede, at her ikke var synderlig Bund for Begejstring, løb han igen og vendte tilbage til Foyeren for at udkælde Nattergalen for lukket Dør.

Første Afdeling var forbi, og de drev alle rundt paa Scenen. De saa' ud ad Hullerne. Kritikerne frøs gudhengivent paa Flankerne af de lange Bænke, hvor de opslagne Sæder gloede dumt op mod Rampen. Balkonen stod ganske tom. Frisens dansende Engle saa' ud, som rakte de Næse ad det tomme Parket.

Man var begyndt igen, og Direktoratet var vandret tilbage til Foyeren ... Nede paa Scenen gik man løs paa Aftenens afgørende Numer, en Arie med Piano og Violin, Programmets *pièce de résistance*. Klaken faldt tjenstvillig ind efter den første Sats, men de faa Betalere blev siddende uimodtagelige og sløve; et Par enkelte hyssede, saa Hr. Theodor Franz løb fra Kulissen op i Foyeren, ude afsig selv, mens han raabte:

- Hvad vil de Folk, sagde han. Vil De sige mig, hvad de vil - de Folk?

Han plantede sig foran Herluf, der intet svarede og kun rystede paa Hovedet. Men Hr. Theodor Franz blev ved at rase - holdende inde mellem Vredesudbrudene, lyttende, haabende endnu, at Stemningen kunde vende sig: Hun har fyldt Trocadéros store Sal, sagde han, trippende paa Benene. Mine Herrer, hun har fyldt Trocadéro.

Men Arien var forbi, og man hørte ikke andet end Klakens dumpe Næver i Salen.

- Ind, ind, raabte Hr. Theodor Franz ned til Sangerinden, som havde mistet al Besindelse og tumlede som et drejesygt Faar i Kulissen.

202

Og han vendte sig atter mod de tre Direktører, skændende endnu voldsommere, saa Herluf lukkede Døren til, for at man ikke skulde høre ham ned paa Scenen. Han talte højere og højere, udkældte Publikum, Salen, Akustiken, Byen, blandende to, tre Sprog - ude af sig selv, mens han løb op og ned.

Adolf vilde gaa, men paa Vejen hen mod Døren tabte han Taalmodigheden, og han begyndte at raabe ligesom Hr. Franz, skældende Sangerinden ud, kaldende hende et gammelt Cirkusdyr - en Dragon - en forældet Humbug er hun, raabte han, hvis De vil vide det.

- Man maa vel ogsaa kende, hvad det var, man sendte til en By som København, sluttede Adolf tilsidst.

- En By som København, skreg Hr. Theodor Franz i det yderste Raseri, mine Herrer, en By som København ... Skal jeg sige Dem, hvad den er - Deres By København? En tom Blære, min Herre - en tom Blære er den, skal jeg sige Dem ...

- Dumme Gaas, raabte han, pludseligt afbrydende, og fløj hen mod Nattergalen, der frygtsomt aabnede Døren, som hun i samme Nu fik slaaet i lige paa sin Næse.

Hr. Theodor Franz pustede, seende sig rundt efter en ny Genstand for sit Raseri. Men han fandt ingen og gentog kun endnu en Gang sit skingrende:

- En tom Blære, mine Herrer, idet han greb sin Hat og Stok.

- Adieu, sagde han, mens han svingede arrigt med sine Ben, som vilde han ryste Stedets Støv af sine Saaler:

- Prosit - Deres København, sagde han og slog Jerndøren i, saa det rungede.

Nede paa Scenen spillede Violinisten en fransk »Berceuse«.

Herluf Berg rejste sig: Jeg gaar ned paa »Bladet«, sagde han. Han vilde forsøge at mildne Nederlaget, saa vidt det stod i hans Magt. Helt ned i Gaarden hørte han Primadonnaens evneløse og forskrækkede Kvidder. Da han kom gennem Porten, var han nær falden over en Karre, hvorpaa der var opstabet en stor Trækuffert. Det var Hr. Desgrais', der ikke vilde blive saa længe som Natten over i Etablissementet; og da Herluf kom forbi Glasdøren til Hovedtrappen, saa' han Chefen, bred og stormægtig, skride rejsefærdig ned ad Trinene til Forstuen.

Nede paa »Bladet« var der halv Belysning i alle Stuerne, hvor Medarbejderne sad bøjede over Bordene. Herluf fik en hastig og 203 distræt Haand rakt frem til Tryk, og der blev skrevet videre. Musikanmelderen gik ham forbi med et »God Aften« for at lukke sig inde og skrive sin Notits.

Redaktøren alene havde fuldt Lys i sit Kontor, hvor han sad ved sit Bord ligeoverfor Kaptajn Petersen, der var i Kjole varm og ophidset efter en første Debut som Foredragsholder. Han havde i Frederiksberg Vaabenbrødreforening talt om Betydningen af at fejre de nationale Mindedage som Fester.

- Der var Løftelse, sagde han med sin bevægede og brede Stemme, der var virkelig Løftelse over Forsamlingen... Og tusind Mennesker, omtrent tusind Mennesker, anslog Formanden, sluttede Kaptajnen.

Redaktøren sad lidt, til han vendte sig om mod Herluf:

- Ja - *der* ser De, Hr. Berg, sagde han, det er de billige Fornøjelser, som Folk vil ha'e.

Det gav et Sæt i Kaptajnen, og han rejste sig. Undertiden forstod han ikke ret Redaktørens Udtryksmaade. Han gik ind til Gravesen, der hørte paa ham med nogle smaa Grynt uden at afbryde sit Arbejde: Hr. Gravesen arbejdede tungt i sine Oversættelser det sidste Aar. Ballet havde trukket saa meget efter sig af Invitationer og ny Omgang.

Fru Petersen kom tilsidst frem i Døren til Konversationsværelset for at afbryde Kaptejnens noget overflødige Veltalenhed; hun var i den skotske Galla, hun havde overværet Foredraget paa en Hædersplads ved Siden af Tribunen.

- Petersen, kaldte hun. Kaptajnen brød op.

- Det var vel nyttigere, om du ogsaa tog til de andre Aviser, sagde Fru Petersen.

- Naturlig - min Engel - naturlig, sagde Kaptajnen noget ør. Ægteparret drog videre i Droske for at forkynde Kaptajnens patriotiske Succés i de øvrige velsindede Redaktioner.

Berg brød med en rask Beslutning ind til Musikantmelderen, der i Notitsen i høflige Ord talte om »en let Indisposition, der i øvrigt næsten havde fortaget sig i Løbet af Aftenen.«

- Hun synger vel ikke oftere! sagde han, da han havde læst Notitsen højt.

... Hr. Theodor Franz havde stoppet hele sin Kunstnerbuket i én Droske, og de rullede hjemad. Impresarioens første Ophidselse 204 havde sat sig, og hans Stemning var nærmest vemodig. Han lodsede Nattergalen, der endnu ikke var kommen til rigtig Besindelse igen, men bare krampagtig holdt om sin Safianspose med Stadsen, ud foran »Hotel d'Angleterre« tilligemed de to Herrer. Han selv blev staaende nogle Øjeblikke paa Fortoget og saa sørgmodig ud over det store Torv, der laa mørkt og forladt i Oktoberaftenen:

- Skade - Skade sagde den store Impresario i en trist Tone: det var et saa smukt »Terrain«.

Han bøjede om ad Hovedvagtsgade for at gaa til Telegrafstationen: han meldte til Gøteborg et »velbesat Hus og fuldstændig kunstnerisk Sejr«.

.... Adolf havde fundet Gerster ude i »Victoria« efter Koncerten, og havde hægtet sig til ham, saa de havde spist til Aften sammen, skønt de egentlig ikke kunde udstaa hinanden. Men det var dog Selskab og bedre end at sidde ene - for begge Parter.

Nu gik de hjem over Kongens Nytorv. Erhard fulgte saa sløvt med lige til Adolfs Dør, hvor de sagde Farvel, og Gerster gik tilbage hostende, saa det lød hen gennem den hele Gade.

Det var Adolfs værste Øjeblik paa hele Døgnet, naar han skulde have denne Gadedør op om Natten for at naa op ad Trappen og gaa ind gennem Forældrenes stille, forladte Stuer. Al hans Angst brød frem paa én Gang, al den Angst, der lod ham gaa som en fremmed gennem alle Dagenes Begivenheder - Angsten for Mørket, for Natten, og endnu mer for Dagen imorgen end for Natten.

I Spisestuen gik Voxsvovlstiken ud, og det varede noget, før han havde fundet Lys og tændt...

Han var allerede halv klædt af og sad paa sin Seng, da han atter drejede Nøglen om paa sin Dør og listede sagte ind i Spisestuen igen. Nøglen stod endnu i Vinduskarmen *der*, hvor han havde sat den.

Han blev staaende og lyttede noget, men alt forblev stille i Huset.

Saa tog han Skabsnøglen og sneg sig frem til Skabet, som han fik lukket op. Pakkerne laa der ganske, som han havde lagt dem; han følte et Par Gange hen derover med sine Hænder, før han lukkede igen...

Sagte trak han Sovekammerdøren til ... I Stagen brændte Lyset ned ved Siden af den blundendes Seng.

Inde i Forældrenes Sovekammer vendte man sig i Sengene. Adolf 205 - hvorfor sover du ikke, hvidskede

gamle Fru Adolf Men gamle Adolf svarede ikke og laa stille som en Mus. Og atter laa de to Gamle uden at røre sig - søvnløse i det tavse Hus, hvor kun Vandet rundt i Rørene sagte sukkede.

Det var en Eftermiddag først i December, da Herluf kom hjem og fandt et Brev paa sit Bord. Udskriften var Gersters Haand, skønt den var saa flygtig og ulæselig, at han næppe kunde kende den, og Brevet selv var skrevet ulæseligere endnu.

Der stod: Kære H.

Du véd maaske slet ikke, at jeg er syg, eller at det nu er blevet værre. I de sidste Dage taler de om at slæbe mig til Montreux eller Mentona eller et andet Sted mod Syden. Og kunde du, vilde jeg jo gerne se dig forinden.

Din E. G.

Herluf sad ganske lamslaaet med Brevet i Haanden: at Erhard var saa syg, alvorlig syg - skulde mod syd, og han havde slet ikke vidst det... Han syntes dog, han havde nylig set ham og talt med ham paa Gaden ... Men det kunde ogsaa gerne være, det var en hel Maaned siden. Tiden gik saadan nu, bare optagen af *det ene*: at holde sig oppe, oven Vande; af Krigen paa Kniven for at naa fra Dag til Dag til nu i Terminen, hvor Spenner og Adolf sagde, de havde Hjælpen sikker, og der skulde blive Ende, Slut paa alle Forlegenhederne en Gang -

Ja - det kunde godt være en Maaned siden, han havde talt med ham, og da havde han set elendig ud, elendig ...

Herluf vilde strax gaa derud, og mens han gik et Par Huse ned ad Frederiksborggade, blev han mer og mer urolig. Strax da Pigen lukkede op i Entréen, var det som Sygelugts-Stemningen, hvor den lægger sig som usynlige Filter om alting, slog imod ham, saa han uvilkaarlig hviskede:

- Hvordan er det? sagde han.

- Ikke godt, sagde hun. Blodspytningen kom jo igen i Nat...

- Den unge Herre venter Dem, sagde hun og aabnede Spisestudøren. Men han maa ikke tale længe.

Herluf gik gennem Spisestuen varsomt, som galdt det ikke at vække en sovende.

206

- Er det dig, spurgte Erhards Stemme, da han kom paa Tærskelen.

- Ja, sagde Herluf.

- Luk Døren og tænd saa Lampen, sagde Erhard: her er jo ganske mørkt.

- Ja, sagde Herluf, som rystede paa Hænderne af Bevægelse ved Lyden af Erhards Stemme, der var saa mat, og dog var blevet saa underlig melodisk, syntes han.

- Stil den bag Hovedgærdet.

- Ja, sagde Herluf og gjorde det, før han satte sig ved Sengen.

- Ja - her ligger jeg, du, sagde Erhard og lod de hvide Hænder falde ned paa Dynen.

Herluf var blevet ganske forskrækket ved at se hans Ansigt, der var blevet saa magert, saa ganske lille og magert: Hvor er det muligt? tænkte han. I saa kort Tid - saa kort Tid - og han er kun fem og tyve Aar, knap fem og tyve Aar... *Yngre end vi andre*, blev han ved at tænke. Og forvirret sagde han fuldstændig dumt:

- Og du var dog nylig ude, sagde han. Han var endnu helt som bedøvet; pludselig revet ud som han var blevet af denne Dagkamp paa Livet, hen til en Kammerat, der imens havde lagt sig hen for at dø--

Erhard laa og saa paa ham med de syges store og vogtende Øjne:

- Ja det kom jo pludselig, sagde han. Det vil sige - nu det sidste kom jo pludseligt.

De tav lidt. Herluf var stadig forvirret og vidste ikke, hvad han skulde sige: Men naar det nu bliver taget i Tide, sagde han, og du kommer til Syden...

Erhard rystede paa Hovedet og lukkede Øjnene, som vilde han ikke i Herlufs Ansigt læse Bekræftelsen paa sin Opgivelse.

- Mo'r er allerede begyndt at gaa i Kirke, sagde han med lidt af et Smil. Hvor saadan en Fruentimmerhjerne er underlig, du, sagde han og holdt sig paa Hovedet. Os opdrager de til at blive ganske ligegyldige, og saa naar vi - naar vi skal til at sige Adieu, bliver de troende.

- Men - Erhard - fordi man bliver syg - -

- Ja -ja, sagde han træt, lad nu det være godt... Han laa og stirrede frem mod Væggen: Er der ogsaa saa stort tabt? sagde han. Hvad var man vel blevet til, du? Skrive som de bedste i dette Land eller snakke som de øvrige - ved du, det var knap Umagen værd.

207

Han tav. Herluf saa' kun op paa den stille Plet af Lampen.

- Herluf, sagde Erhard saa igen sagtere - men jeg er - jeg er Fa'r, du, sagde han.

Det gav et formeligt Sæt i Herluf, og han kom til at le sagte, mod sin Vilje: han saa' paa det lille pillede Drengensigt paa Pudens:

-Fa'r?sagde han.

Erhard gjorde en lille Bevægelse i Sengen, som følte han en Smerte et Steds, og lagde Hovedet dybere ned i Skyggen: Ja, sagde han.

- Husker du en Aften jeg kom op til dig - eller en Nat - og du kastede Nøglerne ned paa Gaden fra dit Vindue ... og jeg kom op - fra *hende*...

- Det varede over et Aar - halvandet Aar, sagde han og udtalte halvandet uendelig dvælende-blødt... Du vidste det vel forresten? sagde han og saa op ...

Herluf nikkede lidt ubestemt uden at se paa ham.

- Jeg var meget - meget (og han tøvede paany foran dette Ord »elske«, som han, der nu skulde dø paa Grund af sin Mangel paa Respekt for Kjærlighedens Gjerninger, havde haft saa besynderlig en Sky for at udtale hele sit Liv) forelsket en Tid, sagde han saa... Indtil *det* kom ... og hun brød ...

- Brød, gentog han; og i en anden Tone, et Forsøg paa Ironi, der ikke lykkedes, sagde han:

- Hun vilde ikke godkende mig som Fa'r.

Der var stille i Stuen; man hørte kun Erhards hastige, syge Aande. Herluf havde dækket Øjnene med sin Haand. Det var ham i disse Øjeblikke, der samlede de tusinde Erindringer, som sad han ved Dødslejet af deres hele Ungdom - deres afmægtige, resultatløse Ungdom ...

- Nej, sagde Erhard, vi voxer ikke ud til at blive Fædre, du.

De tav længe, hver fortabt i sine Tanker, til Erhard begyndte at spørge om Kammeraterne, om Lange og Arnoldsen - især om Arnoldsen, hvad de tog sig til, og hvad de vilde.

Herluf fortalte, og Erhard hørte til, liggende stille paa Pudens og séende paa ham med et Par vagtsomme Øjne:

- Ja, sagde han kun et Par Gange: naar det blot blir til noget - naar det blot blir til noget.

De tav igen, og Herluf rejste sig: Du maa ikke tale mer nu, sagde han; Erhard holdt ham ikke tilbage.

208

- Saa ser jeg dig maaske ikke mer, sagde han og saa ham ind i hans Ansigt - før jeg rejser.

- Farvel - du, hviskede Herluf.

- Farvel - og hils de andre, sagde Erhard ganske sagte.

- Ja - naturligvis -jeg skriver, sagde Herluf.

- Ja-Tak.

De saa ikke mer paa hinanden, og Herluf gik.

Ude i Spisestuen ventede Pigen, og han spurgte om Fruen: hun var i Dagligstuen. Herluf saa' hende kun dunkelt, da han kom derind. Der var Skærm over Lampen, som stod i et andet Hjørne. Men hendes Stemme

var meget kold og formel, som var han en ganske fremmed.

- Ja - de rejste til Montreux, saa snart som muligt... men Rejsen var jo besværlig.

- Den værste Rejsetid, sagde Herluf.

Samtalen slæbte sig hen, og han fik sig ikke rejst, før de hørte Skridt i den næste Stue, og Professoren stod i Døren i Galla - fra Onsdagstaflet kom han:

- Er du dér? sagde han.

- Ja, sagde Fruen...

I samme Øjeblik saa' Professoren Herluf og stansede et Nu, før han gik et Par Skridt frem og sagde lige foran Berg, med en Stemme, der dirrede, saa den blev ganske hæst:

- Har De dog ikke i Sinde at lade ham dø i Fred?

Herluf vilde svare, men Professoren blev kun staaende tavs og séende paa ham tre Skridt fra Døren; og Herluf gik hen over Gulvet, uden at sige noget, uden en Lyd - ud ad Døren, med Professoren i Hælene, tavs, lige til Gangdøren, som blev aabnet og atter lukket. Berg blev staaende paa Trappen.

- Vist ud, sagde han lakonisk og saa' uvilkaarligt op og ned ad den kønne imiterede Egetræsdør med »Gerster-Professor« paa Pladen -før han gik ned ad Trappen.

Professoren gik ind igen, bleg og dirrende:

- Gerster, sagde Fruen blot.

- Nu tør man vel rense sit Hus, sagde han med sin høje Stemme. Eller er det dig maaske ikke nok, at vi har udleveret dem vor Søn?

- Ja - udleveret, raabte han, *udleveret*... Vi har slæbt dem herind - 209 vi har taalt dem ved vort Bord - disse Folk - disse gudløse Folk, sagde han og knyttede Hænderne.

Og hele hans Kaseri, opsamlet i Aar, hele hans Fortvivlelse gød sig ud i en Strøm af hæse Ord, Skældsnavne, hans Dagblads banale Beskyldninger, Ukvemsord, Forbandelser af »disse Apostle«:

- Forbrydere, raabte han, Forbrydere ... Falsknere af Moralen -Falsknere af Moralen, gentog han, bidende sig fast i hvert Skældsord, der kom ham paa Tungen overfor disse Mennesker - hvis Bøger vi læser, hvis Aviser vi faar ind ad vore Døre, hvis Liv vi lever ... Liv vi lever, gentog han: *Deres* var denne By - de havde bygget den... disse Mennesker, disse »Frihedens« Folk, bygget den med deres frie Kærlighed, bygget den med deres frie Tanke - med deres »Abetro«.

- Hvor har de gjort af Gud, raabte han pludselig, hvor har de gjort af Gud? raabte han, som først havde fundet Navnet Gud igen i dette sidste Halvaars Karnpe med Erhard.

Og han talte atter om Byen, skændende den, forbandende den, givende den Navn af baade Sodoma og Babel - Tyven af hans Søn:

- Til hvad har de gjort den? raabte han. Hvad har de gjort den til? - en Gøglerby - et *Paradis for Gøglere* ...

Stemmen forsagede ham og han næsten rallede, han kunde ikke tale mer. Baandet om hans Hals var sprunget op, og Kommandørkorset laa midt paa Tæppet.

Fru Gerster svarede ikke, da han tav. Hun sad kun længe, som bedøvet, og saa' paa den Mand, hun havde skabt, Tomme for Tomme, og givet al sin Stilling i den By, han skændede.

Hun havde ingen Tanker. Hun sad kun forbavset, forvirret, længe; til hun rejste sig tungt og gik tilbage til Spisestuen til sin Krog, hvor hun satte sig som lammet, bestandig uden Tanker og - begyndte at bede.

Herluf drev om i Gaderne længe, et Par Timer, saa da han kom til »Victoria-Etablissementet«, var Forestillingen forbi. Men Kelneren i Restauranten sagde, at Hr. Adolf ventede Hr. Berg i »National«.

- Og Hr. Spenner? sagde Berg halvt tankeløst.

- Ja - Hr. Spenner har jo ikke været her idag, sagde Kelneren.

Spenner var stadig sygemeldt i den sidste Tid og blev dagvis borte fra »Victoria«.

Da Herluf kom over Gaden, saa' han Adolf gaa op og ned udenfor Indgangen, frem og tilbage paa Fortovet, uden Hat:

- Men, Adolf, sagde han.

- Jeg frisker mig lidt, sagde Adolf febrilsk og blev ved at gaa. Jeg kommer strax.

- Men - uden Hat, sagde Berg.

- Den er derinde, sagde Adolf blot i samme Tone. Jeg kommer strax.

Berg gik ind ganske urolig ved Adolfs underlig forstyrrede Ansigt. Oppe i Logen sad Blom og Brodersen med en Hvid-Vins-Flaske i Køler. Lidt efter kom ogsaa Adolf tilbage, men Stemningen var trykket. Først talte man om Gerster og saa om blonde Krause: »han havde maattet kvittere«, som Brodersen sagde. »Hollandsk Soldat, Gamle«... Herluf talte kun lidt, og Adolf stirrede blot ud i Rummet, farende pludselig med Haanden til Hovedet hvert Øjeblik - som jog han en usynlig Flue bort.

Brodersen sad med begge Armene paa Bordet: Ja, sagde han med sin fede Stemme: nogen maa jo være Bukkene, der sendes ud i Ørkenen.

Adolf vendte sig og lo længe, overstadig ad Brodersens bibelske Vittighed:

- Ja, Skaal for Bukkene, sagde han og stødte sit Glas mod de andres, mens han blev ved at le. Saa rejste han sig og gik et Par Gange rundt i Salen og kom tilbage og satte sig igen og rev sig saa løs.

- Jeg vil tale med dig, sagde han til Herluf, som blev forundret over dette »Du«. De gik hen til Døren og stod lidt, før Adolf sagde helt aandsfraværende:

- Ja - naar kan vi ses imorgen?

- Imorgen tidlig, sagde Berg forbavset. Til Generalprøven.

- Ja -ja - imorgen tidlig ...

- Og naar er det? spurgte han i den samme sært opfarende Tone.

- Klokken ti, sagde Berg.

- Adieu, sagde Adolf og vendte sig. Men han kom strax tilbage igen og tog hans Haand paany, klemmende den i sin:

- Saa imorgen, sagde han og gik.

211

Herluf vilde raabe efter ham, men Døren slog allerede i, og Adolf var ude ... Berg vilde blot hente sit Tøj i Logen, han vilde hjem.

Brodersen og Blom sad alene tilbage. De var matte i Humøret i Aften.

- Du, sagde Blom og saa ud over Gulvet, stuvende fuldt af det leende, »brunhatte'de« Ung-København, vi kunde s'gu gerne trække os tilbage nu - der er Efterfølgere ...

- Ja, sagde Brodersen, der er »opdraget« et net lille Kuld - et nydeligt Kuld ... Man har jo lært dem, hvordan et Slips skal bindes, sagde han tilfreds.

- Ja, vel, sagde Blom, men hvad saa - Gamle?

- Man bli'r Ægtemænd, sagde Brodersen og snøftede, og, vendende tilbage til sine Citaters bestandige Kilde, sagde han:

- Og opfylder Budene, du, og gør sig Jorden underdanig...

... Herluf kom ud paa Gaden. Fra Tunnelen, fra Cirkusbygningen, fra National lød »Fahrbacherne«s Støj, Violiner, Trommer og Triangel i én Tummel, som for at holde Gæsterne sammen til et allersidste Glas...

Og midt i den glade og hidsige Larm, laa Victoriateatrets korte Facade tavs og mørk lig et underligt Gravmæle.

V

Den rigtige Vinter vilde dog ikke komme. Det var den samme evige Taage, der svøbte alting i sit Graat - ogsaa idag.

Herluf var gaaet meget tidligt hjemmefra; han var urolig over Adolfs sære Væsen igaar og vilde tale med ham før Generalprøven. Men i Direktionskontoret traf han ingen, hverken Adolf eller Spenner, og han gik nedenunder for at søge *der*; Koristerne begyndte allerede at springe paa Trappen til Generalprøven.

Døren til Spenners Kontor stod aaben paa vid Gab, men inde var der ingen. Med sine nøgne Pulte og Lugten af Svamp saa' Kontoret ud, som var det længst forladt og stod til Leje; Batterier af tømte Flasker fyldte allevegne. Herluf fo'r sammen, da han kom ind i den næste Stue og saa' en fremmed Mand, der hilste:

-Ja - Døren stod aaben, sagde han undskyldende. Det var Bankbudet.

-Ja, sagde Herluf Hr. Adolf er her ikke.

Bankbudet gik, og Herluf vendte tilbage til Direktionskontoret. Den stramme Lugt af Svampen slog i det fugtige Vejr op fra Kældrene og mærkedes gennem hele Huset. Ovenpaa begyndte Koristerne allerede at støje i Garderoben, og ude paa Scenen repeterede Barytonisten til Klaver midt mellem Maskinfolkene, der i Halvmørket rumsterede med deres Sætstykker.

Og Adolf kom endnu ikke.

Herluf telefonerede til Forretningen og fik intet Svar. De to gamle Magistratsbetjente kom paa deres vante Morgenrunde for at kontrollere Billetterne til Fattigskatten. De maatte tænde et Gasblus for at se i Tasmørket og de begyndte sendrægtigt paa Optællingen, mens Herluf gik urolig op og ned og ventede.

Det bankede igen. Det var Frøken Hansen, der kom bleg og forpustet: De? sagde Herluf, mens Vejret næsten gik fra ham: Hvor er Adolf?

- Har han ikke været her ? sagde hun.

Herluf rystede paa Hovedet og de stod et Øjeblik bestyrtede, uden 213 at tale: Har Bankbudet været her, sagde hun saa, hviskende af Hensyn til de to Gamle, der stadig talte deres Billetter under Gasblusset.

-Ja.

- Ogsaa hos os.

De gik ind i det andet Værelse, og Frøken Hansen greb Herluf krampagtigt om Haandleddet: Hvor er han? sagde hun. Jeg er saa angst.

- Maaske hjemme, sagde Herluf og troede det ikke selv. Frøken Hansen hørte det ikke, hun stirrede ud i Luften: Han har jo altid talt om idag, sagde hun... Jo længe talte om idag.

-Ja, sagde Herluf.

Han kom til at tænke paa, at de forfaldne Vekselsommer stod noterede paa Spenners Almanak, og de gik begge ned for at søge den. Paa Væggen hang den ikke mere, men Pulten var ulaaset, og omsider fandt de Almanaken mellem kasseret Klatpapir og gamle Pennekasser. Der stod ingen Tal opført ved Dagen, kun tre Kors, ved Siden af Datum: den ottende December.

- Og hvor er *han*, sagde Frøken Hansen.

-Spenner?

-Ja-

- De siger han er syg, sagde Herluf.

De stod lidt, bestandig bestyrtede. Jeg vil gaa hjem, sagde Frøken Hansen og lukkede Pulten.

- Til de Gamle?

-Ja.

De gik begge ud paa Gangen, hvor Koristerne hang støjende over Gelænderne i deres brogede Uniformer:

-Ja, sagde Herluf, her er jo Generalprøve.

Oppe fra Damegarderoben hørte man Regissørens Klokke, og Koristinderne rutschede leende ned ad Trapperne med de vatterede Pagebén.

- De kommer jo igen, sagde Herluf

-Ja-

De skiltes, og Herluf vendte tilbage til Direktions værelset, hvor de Gamle var ved at pakke sammen under Lampen.

- Naa, sagde den ene og nikkede. Det har været lidt smaat i den sidste Tid, Hr. Direktør ... Men nu blir det vel bedre - skønt det er Julemaanedén nu.

214

-Ja, sagde Herluf, det er det... Farvel.

De to Gamle kom afsted, just som Regissøren meldte, at alt var i Orden. Tæppet kunde gaa.

- Vel - saa begynd, sagde Herluf og blev i Kontoret. Ouverturen begyndte og lød dæmpet op bag Tæppet, mens Solisterne løb febrilsk til og fra deres Garderober.

Men Herluf blev; han kunde ikke gaa ned i Salen, han vilde ikke kunne udholde det. Han vandrede kun op og ned, ventende paa Adolf, forestillende sig alle Ulykker, overbevist om, at det var forbi, at alt var ude, det var slut og at nu Huset vilde styrte om dem.

Og hvor var de henne? Hvor var de? Hvor var Spenner? Var de da alle løbet af Landet? Spenner, der var ansat, der var Embedsmand, der havde til Pligt at være her? Hvor var Spenner?

Hele Herlufs Angst samlede sig, mens han ventede, i et pludseligt meningsløst Raseri mod dette ene Menneske, Spenner, med det øde Kontor, aabent for alle Vinde, den nøgne, ulaasede Pult - hele denne Forladthed, der forraadte dem, der kompromitterede dem - selv om de ogsaa reddede sig.

For de *maatte* redde sig ....

Han satte sig ved sit Bord og havde ikke hørt, det bankede - da der stod en fremmed Mand indenfor Døren og hilste.

- Hvad vil De, sagde han og fo'r op.

Den fremmede svarede ikke strax: Jeg er fra Politiet, sagde han saa blot høflig og dæmpet.

- Hvad er der sket? sagde Herluf kun. Han troede, hans Hjerter var holdt op at slaa. Den fremmede svarede ikke, gik blot over Gulvet og aabnede den modsatte Dør for Hr. Rowan, Chefen, der kom ind; Herluf kendte ham:

- Kun ingen Støj, sagde han og rakte Haanden tyssende ud mod Herluf:

- Hr. Spenners Kontor er jo nedenunder?

-Ja, sagde Herluf.

-Og her?

- Er mit, sagde Herluf.

Hr. Rowan konfererede med Betjenten - de talte begge dæmpet, som Læger i en Sygestue: Og det var godt, om De gik ned til Prøven, sagde Hr. Rowan.

-Ja. Herluf vendte sig. Han saa' hverken Gulv eller Væg. Ude paa.

Gangen sank han sammen et Øjeblik ved Gelænderet. Ogsaa foran Spenners Dør stod der en fremmed Mand, som maalte ham.

Herluf gik ned. Han vist baade svarede og spurgte i Kulissen, før han kom ned i Salen, hvor der var mørkt. Menneskene paa Scenen saa' han som Skyggerne af en Laterna magica, og han sad rank, vogtende paa sig selv som en drukken. Det var Scenen med Løgene, de spillede - Hollænderen, der græd for sine Løg, sine firehundredede Løg.

Et Par Skuespillere slog sig ned paa Bænken lige bag ham og profeterede, for at gøre sig behagelige, en stor Sukces:

-Ja, sagde den ene højt, den redder os Terminen. - Vi gaar ind i det nye Aar, bekræftede den anden, mens Hollænderen blev ved at jamre.

Men pludselig fo'r Direktøren op og standsede Orkestret, raabende til et par Korister, der hviskede i Baggrunden - hidsig, i Angst for, at de vidste det, at det var *det*, de hviskede; skældende dem ud over al Maade, mens Synderne stod forfjamskede med skrævende Ben ...

Og med ét løb han, som vilde han forhale det et Øjeblik, opholde det blot et Minut, op paa Scenen, omordnede Grupperingen, eksperimenterede med Kormassen, gav nye Ideer; opfindsom midt i sin Angst, omkalfatrede han alt, blot for at opholde det uundgaaelige et Minut.

Under Finalen gik han.

Udenfor sin Dør mødte han Frøken Hånsen, bleg og forstyrret. Han var der ikke, sagde hun. Jeg blev opholdt.

Han aabnede Døren uden at tale, og hun vilde spørge - da hun holdt inde ved Synet af den fremmede, der bestandig gik op og ned, stum, uden at hilse, som en fjendtlig Vagtpost: Hvem er det? hvidskede hun stakaandet.

Og pludselig gættede hun, lænende sig et Øjeblik mod Væggen, før hun gik frem over Gulvet mod Bordet. Og som forstenede sad de begge tavse og ventende, hver paa sin Side af Skrivebordet foran den tavse fremmede. Udenfor var Akten forbi, og de hørte Koristerne, der støjende løb til deres Garderobes opad Trappen. De skælvede, naar de hørte Skuespillernes Stemmer tæt ved Døren.

Frøken Hansen saa' hele Tiden de to Gamle, som de havde siddet sorgmodige og forknytte ved Thebordet, da hun kom: Ja, sagde den gamle Frue, vi sidder ene, Konstantin bliver paa Victoria nu; og hun havde set paa hende med sine smaa ængstelige frittende Øjne, mens 216 Frøken Hansen havde fundet et Paaskud for sit Komme og hastigt vilde gaa igen. Men den gamle Hr. Adolf vilde slaa Følge med hende, og det varede en halv Evighed, før de kom afsted, mens den gamle Frue blev ved at spørge med sin angstfyldte Stemme.

- Hils, hils ham, havde hun raabt tilsidst, da de gik, ud over Gelænderet.

Og saa havde Frøken Hansen maattet gaa, Gade op og Gade ned, med den gamle Herre, der ikke vilde slippe hende, men snakkede og snakkede, seende paa hende med de plirrende ustadige Øjne, der var angstfulde ganske som den gamle Frues.

-Ja ja, ja ja - hils derude, hils derude, havde han endelig sagt og var bleven staaende og havde set efter hende lige til hun var bøjjet om Hjørnet...

... De sad stadig ubevægelige paa samme Plads. Herluf lyttede efter Skuespillernes Fodtrin paa Trapperne, raadvild og skamfuld, som fornam han allerede deres Klager og Forbandelser nu, mens han ventede.

Men Regissørens Klokke gik som sædvanlig og de hørte Forspillet og Koret af Fyrstinde Artemisias Hofdamer:

En Kop endnu,
om jeg maa be'.
En Kop endnu!
Nej vil man se -
hun drikker tre -
Tre
Kopper The.

Der blev banket let paa den modsatte Dør, og Betjenten gik ud.

- Hvor er han? sagde Frøken Hansen, strækkende sig hastigt frem over Bordet, hviskende, som hun ikke turde tale.

-Jeg véd det ikke, sagde Herluf i samme Tone og de tav igen.

- Dette Hus, dette Hus, sagde Frøken Hansen pludselig og løftede de knyttede Hænder.

Den fremmede vendte tilbage og de sad atter tavse, mens de hørte Fyrstinde Artemisias skrattende gamle Stemme og Hofdamerne, der svarede hende med Omkvædet:

217

Ja - saa skal det vise sig,
at det er en lystig Krig,
saa lystig, saa lystig,
saa lystig en Krig.

Ogsaa Betjenten havde sat sig. Han rokkede lidt efter lidt med Hovedet, med et ret muntert Ansigt, i Takt til Musiken, da Døren gik op, og de alle stod op. Det var Chefen. Han lukkede Døren efter sig og sagde efter et lille Øjeblik Stilhed med sin ejendommelige, varsomme Stemme:

-Ja, det er jo i alt Fald en Fallit.

Herluf bøjede Hovedet, han kunde ikke svare. Frøken Hansen lagde Panden ned mod Bordet og græd stille. Ude sang de endnu - Kærlighedsduetten:

Kun *det* Kys ægte blir,
som Elskov Elskov gir,
hvor Læbe bringer Læbe Bud
om Flamme, tændt af Elskovs Gud -
som Elskov Elskov gir.

Pludselig hørte de ilfærdige Skridt frem og tilbage paa Gange og Trapper, og mange Stemmer, der hviskede. Musiken holdt op, og Folk løb forvirret frem over Scenen. Herluf havde allerede vendt sig mod Døren, der aabnede sig foran en Flok af forskrækkede Ansigter:

- Menneske dog, raabte Ørnulf, hvad gaar her for sig? Hvad er her sket?

Ingen svarede, og han saa' fra den ene til den anden: Er det en Fallit? sagde han saa rned halv Stemme.

-Ja, sagde Herluf sagte.

Døren lukkede sig igen. Forvirrede løb alle Skuespillerne ned paa Scenen, samlende sig i smaa maalløse Flokke, staaende raadløse, i deres Operettepynt, midt mellem Sætstykkerne, forstenede som Brandlidte om en Tomt, Korister, Maskinfolk og Musikere. Og man hørte ikke andet end den høje Jamren fra en gammel Komiker, der uafslædig gik op og ned og slog begge de løftede Hænder ned mod sin Isse:

218

- Nej, Herre Jesus, forbarme sig - nej, Herre Jesus forbarme sig.

Lidt efter lidt kom de behjertede Herrer til sig selv, og én af dem sprang op paa et Sætstykke og raabte: Skuespilpersonalet til Foyeren.

De svarede alle: Ja - Skuespilpersonalet til Foyeren; og de strømmede ind i Samlingsstuen, hvor Dagslyset faldt ind gennem Skodderne. Knap var Dørene lukkede, før de alle begyndte at tale i Munden paa hinanden, hidsige eller klagende, lignende en Flok Markedsgøglere, i deres Stads, med de aftagne Parykker i Hænderne, latterlige som en Skare Klawner, mens de alle skreg med de kalkede Ansigter, der stive af Sminken, fortrak sig til Grimasser, naar de talte.

Og pludselig blev der atter mere stille, mens hver enkelt blev staaende aandsfraværende, stirrende frem for sig; med ét fortabt i et langt ængsteligt Regnestykke som et Svælg uden Bund af Forpligtelser, Bekymringer og Angst - til han igen begyndte at skrigge op, médløst, endnu højere, søgende om Hjælp, foreslaaende Udveje:

- Nu før Jul, nu før Jul, sagde de alle.

De samlede sig alle om denne ene Sætning, der ligesom skærpede deres Fortvivlelse; og de valgte en Deputation til at gaa til Herluf: man maatte i alt Fald have Oplysninger, man maatte have Erklæringer.

Deputationen var valgt og gik op over Scenen, hvor Koristerne raadslog, ophidsede og talende i Munden paa hinanden ligesom Skuespillerne, mens Maskinfolkene stod stille i Kulisserne, tavse og tungsindige, vante til Striker og »Spadseren«. Orkestermedlemmerne var vendt tilbage til Orkestret, hvor de sad hvidskende mellem Pultene: Et var dog godt, at Balsæsonen begyndte saa kort efter Jul.

Deputationen kom ind i Kontoret. Ørnulf var Ordfører for Kammeraterne.

-Ja, sagde Herluf, jeg skal komme.

Han ventede et Øjeblik, før han gik ud og ned over Scenen, hvor Arbejderne sørgmodigt tog Hatte og Huer af i Kulisserne. Koristerne fulgte bagefter ham hen imod Foyer-Døren i en stor Flok. Der blev ganske stille, da han kom ind. Men da Herluf saa' alle disse sminkede Ansigter - skræmte og ventende - her i Dagslyset, blev han paany greben af Forvirring, saa man knap hørte Ordene, han sagde:

-Ja -jeg kan kun sige Dem .... han holdt inde og begyndte igen med sin skælvende og næsten uhørlige Stemme: Ulykken, som har ramt os - os alle og dette Hus.... Ved de sidste to Ord slog hans 219 Stemme over, og han brast i Graad, vinkende med Haanden, at han kunde ikke tale, idet han gik.

Et Øjeblik forblev der tyst, mens alle stod grebne af den samme Bevægelse, bestormede alle af de samme Erindringer: Huset - dette Hus... Stille veg Koristerne til Side og gjorde Plads for Herluf, der gik ned over Scenen, de unge Piger begyndte at snøfte og græde.

Herluf gik ind i Kontoret og satte sig. Han hulkede med Hovedet ned mod sit Bord Saa løftede han Ansigtet og vendte sig mod Betjenten:

- Vil De sige dem, at vi kører til Centralbanken, sagde han. Om de vil vælge et Par til at følge med.

Han blev atter rolig, og han overvejede alle Enkeltheder. Det var den eneste Udvej: Personalet maatte have Gager - nu før Jul maatte de i hvert Fald have Gager. Og Centralbanken vilde selv ikke kunne opgive Teatret, kunde ikke lade Krach'et strække sig til Driften uden selv at lide Tab.

Han begyndte at gøre Overslag i Hovedet om de aftenlige Udgifter og om mulige Besparelser. Tøjet havde han allerede paa, da Hr. Stæhr arriverede. Han var meget échaufferet, med alle Lommer fulde af strittende Papirer; han vilde have Oplysninger, mens han vedblev at snakke, søgende Bekræftelse paa en Mængde Enkeltheder, Herluf slet ikke kendte:

- Man siger, den falske Vekselmasse vil naa op til halvfemsindstyvetusind - at det har kunnet gaa saa længe, mærkværdigt... Hr. Stæhr satte sig, med aaben Overfrakke, spørgende ud om Adolfs Forsvinden og Spenners Forspring: Fire Dage mener man, har han Forspring, sagde han. Fire Dage ... Ja - han var vel egentlig Sjælen, Sjælen i det hele ... Nu dukker der jo ogsaa Ting op om hans Fortid ...

Hr. Stæhr blev ved.

Herluf sagde blot: Ja - kære Stæhr -jeg véd ingenting ... Vi tager til Centralbanken. Og han gik for at hente de to andre, mens Hr. Stæhr gik ned paa den forladte Scene - undersøgende alt, hastigt inspireret af dette Billede af Flugt og Ødelæggelse, som den dybe, tavse Sal syntes at stirre paa som et mørkt gennemborende Øje ...

De to Skuespillere steg ind i Drosken tilligemed Berg. De blev, mens de kørte, uafbrudt ved at gentage de samme to Fraser, stirrende aandsfraværende ud af Vinduerne:

-Ja, ja - hvad mon han egentlig vil sige? sagde den ene, den første.

220

Og Ørnulf svarede:

-Ja - man maa forstaa at tage ham.

Herluf sagde ikke et Ord, før de naaede Banken og stod ud. De maatte vente en Tid, mens Skuespillerne blev mer og mer nervøse, rettede paa sig og fo'r med Hænderne gennem de svedige Tupeer.

- Min Ven, sagde Ørnulf, Sagen er Kammeraternes; og de ventede igen, febrilske, ligesom før, indtil de endelig kom ind.

Konferentsraaden gik frem og tilbage paa Gulvet: Jeg havde næsten ventet Dem, mine Herrer, sagde han og bød dem tage Plads. Der var en hastig Bestemthed over ham, medens han spurgte, hvad de da egentlig havde tænkt dem; hvorledes de da mente, Banken kunde stille sig overfor dem - som var hans Sætninger endnu kortere og klarere end vanligt.

Men de to Skuespillere havde slet intet tænkt, og de begyndte kun at fortabe sig i lange Deklamationer om »det hele Personales fortvivlede Stilling« og »Kammeraterne, der vilde staa Last og Brast«. Konferentsraaden sad bøjet over sit Bord, mens Ørnulf blev ved at tale, gestikulerende heftigt med begge Armene, og den første Elsker, der havde mistet Vejret og var faldet fra, ledsagede hans Veltalenhed med vekslende Stillinger ligesom et Akkompagnement.

Herluf talte ikke. Det var som de andre Omgivelser, maaske just dette Værelse først havde vakt og æggede hele Følelsen af hans Smerte.

-Ja, sagde Ørnulf, Kammeraterne vil holde sammen.

- Vi vil staa sammen, sluttede han, og finde os i *Hans* Vilje. Ørnulf havde løftet Øjnene op mod Loftet og tav; og Konferentsraaden lod Skuespillerens Ord dø hen i en ganske lille næsten umærkelig Pavse, før han sagde, med Ansigtet ned mod sine Papirer:

-Ja -jeg kan jo meget godt forstaa og... dele disse mere almindelige og humane Synspunkter. Men, sagde han, Banken maa dog regne rned visse Tal... Og Konferentsraaden spurgte om Gagebudgettet og om Kontrakternes mulige Gyldighed.

Men Ørnulf forlod hurtigt Tallene og blev atter religiøs og talte om Forsynet og den menneskelige Følelse, rørt og med taarefyldte Øjne over sin egen Veltalenhed, mens den første Elsker som henreven stirrede ham ind i Ansigtet. Konferentsraaden havde drejet sin Stol, saa han vendte Ansigtet helt om mod dem, og han sad, med Hænderne støttede mod sine Knæ og saa', ufravendt, lige paa de to 221 Komedianter. Elskeren, der begyndte at føle sig usikker under Konferentsraadens Blik og som svedte som Helten i et fædrelandshistorisk Skuespil, vilde endelig standse sin Kollega og sagde:

- Kammeraterne mente saa, man kunde garantere dem Gagen.

Ørnulf holdt inde som med et Ryk og tog sig til Hovedet: Ja -sagde han i en anden Tone - Betingelsen maa være de garanterede Gager.

Der blev igen en Pavse, før Konferentsraaden atter vendte sig mod Skrivebordet og sagde: Ja - Bankraadet træder just nu sammen -og hvad der kan ske, vil naturligvis afhænge af de Herrers Beslutninger ... Jeg tror dog at turde sige, at der vil være en overvejende Sandsynlighed for, at man beslutter sig til foreløbig at overtage Driften .... under en passende Ledelse ...

Herluf bøjede sig lidt frem bag det store Skrivebord, hvor han sad, og han sagde med lidt Møje (det var overhovedet de første Ord, han fremførte):

-Ja -jeg er naturligvis traadt bort fra al Ledelse. Stemmen lød knap frem gennem Rummet, og der var et Øjeblik stille i Stuen, som ventede Konferentsraaden, en af Skuespillerne skulde tale; men de tav begge, og med en lidt anden Stemme - enten utaalmodig eller maaske bevæget - sagde Konferentsraaden: Ja - det er maaske under disse Omstændigheder bedst, at Ledelsen vælges (Konferentsraaden tøvede et bitte Øjeblik foran Ordet) udaf Kammeraternes Midte ...

Han tav, og idet han rejste sig, sagde han: Vi vil jo ikke foretage literære Experimenter, mine Herrer.

- Nej - Hr. Konferentsraad, plumpede det samstemmende ud af den første Elsker:

- Kun hytte Skindet. Og begge Skuespillerne lo, lettede og glade, indtil ogsaa Konferentsraaden faldt ind med sin ejendommelige halve Latter, mens han bestandig saa' paa de to Kunstnere. Herluf stod bleg ved Siden af Bordet.

- Saa vil De faa Besked om en Timestid, sagde Konferentsraaden afsluttende. Og Ørnulf, der atter blev meget bevæget og holdt Konferentsraadens fremrakte Haand længe i sin, sagde:

-Ja - saa ske - saa ske, hvad der maa.

De to Skuespillere gik hen mod Døren og Konferentsraaden sagde til Herluf: Naar saa' De Adolf sidst?

- laftes.

222

-Ja - han skal jo først være flygtet imorges, sagde Konferentsraaden. Han stod et Øjeblik foran Berg, som han endnu vilde sige et Par Ord, men han fandt ingen og sagde kun et hastigt og meningsløst:

-Ja - lev vel, og vendte sig.

- Adieu, sagde Herluf.

Ude paa Trappen komplementerede den første Elsker sin Kollega.

-Ja - det gik jo, sagde Ørnulf.

- Brillant, sagde Elskeren.

-Jeg talte for Kammeraterne, sagde Ørnulf rørt og bredt, og han maatte standse for at række sin Ven begge Hænderne, midt paa Trappen.

Konferentsraaden tøvede nogle Øjeblikke, før han aabnede Døren til den store Hal for at gaa til Bankraadssalen. Det var allerede sent, og Hallen var mørk, saa Kunder og Expedienter gled frem og tilbage som listende Skygger, og Assistenterne sad bøjede over de store Pulte, der rejste sig som sæere Skafotter.

- Om vi fik Lys herinde, sagde Konferentsraaden højt fra Vindeltrappens Trin. Og han blev staaende, mens der blev tændt fra Pult til Pult: det saa' saa mærkeligt ud, som om Mørket kun flygtede som store hastige Flagermus op under Hvælvingerne og gemte sig.

Konferentsraaden gik op.

I Bankraadssalen var der tændt, og de Herrer var allerede kommen. De var arriverede ligefra Børsen, irriterede og ubehagelige til Mode ved Rygterne og Forespørgslerne, utilpas ved det fugtige Vejr, der kaldte alle deres smaa Svagheder frem: Excellencen, der allerede var i Kjøle for at køre til Middag, kunde ved dette Vejr slet ikke høre.

Konferentsraaden hilste, og de Herrer tog Plads uden Ord, siddende om Bordet som en højtidelig Jury, mens Konferentsraaden tog Ordet og sagde - halvt frem mod Excellencen, der begyndte at manøvrere med et meget omfangsrigt Hørerør - at han havde anset det for sin Pligt strax at sammenkalde de Herrer... navnlig, sagde han, for at berolige Bankraadet.

De Herrer blev ved at sidde uimodtagelige og tavse, og Konferentsraaden sagde: Thi der var i Virkeligheden ingen Grund, for Banken ikke nogen Grund til at ængstes over denne indtrufne Kalamitet.

- Saasnart man, sagde han, undersøger de nøgne Tal. Han aabnede sin Mappe og begyndte at klarlægge Situationen og at give alle Oplysninger, mens han talte i den forretningsmæssige og 223 rent refererende Tone, som han altid anvendte i Omtalen af mindre frugtbringende Transaktioner, og hvori han rangerede Tabstallene ind som givne Regnskabsposter, summerende og adderende de uskyldige Tal i lange Kolonner, der langsomt beroligede Nerverne.

Han opgjorde Summerne, idet han til en Begyndelse dvælede ved enkelte Tusinder, der »maaske for Øjeblikket kunde vise sig mere tvivlsomme«; han afvejede Taxationsværdierne, ansættende lavt: Lad os sætte lavt, mine Herrer, blev han ved at sige: vi sætter lavt - af Hensyn til Tiderne; og han afrundede Summerne »med alle de upaaagtede Værdier«, som han kaldte dem: Inventar, Garderobe, Dekorationer ...

Han specificerede, bladende i sine Papirer, mens han klatrede fra tusind til tusind. Excellencens Hørerør gik op og ned som i samstemmende Nik.

- Overfor disse Værdier, mine Herrer, sagde Konferentsraaden, staar da for Banken de halvanden tinglæste Million.

Han lukkede Mappen og saa' for første Gang op. De Herrer var længst beroligede og akklamerede Oplysningerne, gørende smaa private Bemærkninger fra Stol til Stol. Og som noget ganske selvfølgelig tilføjede Konferentsraaden en Bemærkning om den foreløbige Overtagelse af Driften: man var med Skuespillerne saa godt som enig og vilde af deres Midte lade vælge en kunstnerisk Ledelse.

De Herrer skød allerede Stolene tilbage for at bryde op, tilfredse og højrøstede: For Hr. Henrik Hansen var der ikke megen Tid: han boede endnu paa Strandvejen - flyttede først ind til Jul... Dumheder, Dumheder, sagde Generalkonsul Brodersen... Ja - Damerne, sagde Hr. Henrik Hansen og trak paa Skuldrene; det er Damerne ...

Men Konferentsraaden holdt de Herrer tilbage: Hva', raabte Excellencen, hva' sier han ? er der mere ? han var højst misfornøjet.

-Ja, Excellence, raabte Konferentsraaden: der var en Meddelelse endnu.

De Herrer satte sig, ret surmulende, og kun Konferentsraaden blev staaende foran sin Stol, støttet til Bordet:

- Det er foreløbig kun, sagde han, en kort Meddelelse, jeg kan gøre de Herrer. Alle nærmere Oplysninger vil jeg - som De vil kunne forstaa - naturligvis først senere se mig i Stand til at yde Bankraadet. Staden

København - sagde han, og det var, som han uvilkaarligt hævdede Røsten - ser sig, for at fyldestgøre en saa hastig Udviklings 224 mangfoldige, naturlige Krav, foranlediget til at optage et nyt Millionlaan.

-Københavns Kommune bærer os, mine Herrer, bærer Centralbanken, med Emissionen af dette Papir. Konferentsraaden tav, og der var et lille Øjeblik stille i Bankraadets Sal.

... De Herrer var gaaet, og Konferentsraaden vendte gennem den lyse Hal tilbage til sit Kontor:

Dagen var hans.

Han skrev kun endnu det korte Brev til »Victoriateatrets samlede Persionale« og sendte det bort med et Bud.

Han havde allerede Overfrakken paa og havde slukket Lampen, men han blev i Tanker staaende bag Skrivebordet. Lyset fra Fortovslygterne faldt ind paa Væggen henover Nordevropas store Kort. Han stirrede længe paa Kortet, paa Danmark: det var som blev i det flakkende Lys dets Konturer urolige og vidskedes ud Længe stod Konferentsraad Hein foran det store Kort eftertænsom, med et Udtryk næsten af Smerte.

-Ja - sig saa De det, sagde Herluf »Deputationen« var staaet af ved Hovedportalen og gik ned gennem Logegangen. De to andre gik videre, og han aabnede en af Dørene til Logerne. Der var mørkt i det store Hus, mørkt oppe og nede, og Herluf syntes, det var, som dulmede det at sidde her.

Han sad der længe, til han vækkedes af nogle høje, jublende Hurraraab. Det var Skuespillerne, der havde faaet Konferentsraadens Brev og som lod Elskeren og Ørnulf leve højt.

Saa hørte han dem bryde op, og Støjen døde hen. Der var blevet tyst.

Med Hovedet hvilende mod Logekanten stirrede han ned paa Scenen, hvor Sætstyks-Bjergene laa væltede rundt omkring. Det var, som hver enkelt lille Stump og Stykke interesserede ham og som vilde han for bestandig indprænte sig dets Billede.

Et Par Maskinister gik nu over Scenen og saa blev der helt slukket.

225

Herluf Berg var næppe kommen hjem, før det ringede igen. Det var en civil Betjent, der skulde hente ham til Raadhuset.

De gik over mod Boulevarden og op gennem Nørregade uden at veksle et Ord Da de naaede Raadhuset, gik de over Gaarden og ned gennem Kælderen.

- Hm, sagde Herluf i en besynderlig Trang til at forstille sig, og spørge: De holder underjordiske Gange her.

-Ja, sagde Betjenten kort, og de gik videre gennem Gangen, hvor deres Fodtrin lød stærkt mod Fliserne frem langs de hvidtede Vægge. Ad en lille Trappe kom de op foran Chefens Dør.

Stuen var meget stor, og kun Skrivebordet, hvor Chefen sad, laa i Lys af et Par Lamper. Hr. Rowan løftede Hovedet op fra sine Akter og hilste, med sit anstrængte eller bedrøvede Blik frem mod Herluf.

-Jeg har maattet ulejlige Dem endnu iaften, sagde han med sin mærkelig dæmpede Stemme, som talte han bestandig i et Sygeværrelse. Vi maatte strax - endnu i Dag føre den anholdte sammen med Dem og Hr. Martens.

Berg blev nu først Martens vaer, henne ved Døren, i Mørket. Bygmestren sad trykket ind mod Karmen, helt ude paa Kanten af en Stol og førte uafsladelig Hænderne frem og tilbage, den ene over den anden - med en egen ængstelig Underdanighed over sig, som var han en Haandværkssvend, der ventede paa Raadhuset for at faa skrevet i Vandrebogen.

-Ja, sagde Hr. Rowan, vil De saa føre ham herop. Betjenten gik frem over det maattebelagte Gulv, og de ventede alle tre tavse, til Døren blev lukket op igen. Berg saa' ikke op, men det var som følte han dette Billede af Adolf, der stod ved Siden af Betjenten; han var saa ganske »Fangen« med bøjet Nakke og holdt de ustadige Øjne (røde i det hvide, som var alle Aarerne sprungne) stivt ned mod Gulvet - som var han allerede, syntes Berg, skilt fra dem ved baade Slaa og Mure, saadan som han der stod.

Hr. Rowan spurgte, og de svarede efter Tur. Det begyndte med Martens. Det gjaldt om at fastslaa Udviklingen for at komme til Klarhed om Grænsen og Omfanget af Falsknerierne. Man maatte kende Midlerne, Kapitalen, med hvilken der fra Begyndelsen var arbejdet.

Men Martens vidste intet og blev kun ved at nævne det ene Navn: Spenner og Spenner i den underligt klynkende Tone som en Almuesmand, der for Herskabet skal rede for sig. Men Hr. Rowan blev 226 ved at afhøre ham, formende sine Spørgsmaal skarpere, ligesom med et Skær af Utaalmodighed overfor denne uafsladelige Klynken, der gemte sig bag en anden.

- Men hvad *mener* De, De havde, sagde han tilsidst. Hvormed begyndte de at bygge »Victoria-Etablissementet?«

Martens saa' pludselig op: Med et Par Hundredetusind, sagde han med ét i en høj, skinger Tone, der skar hen gennem Stuen: Et Par Hundredetusind rammede de vel En ned i Grunden med deres Pæle.

Og for første Gang reven ud af sin forknyttede og stumpe Ængstelighed ved Tanken om disse Hundredetusinder, man havde begravet for ham midt i Stadsgravens Mudder, man havde pumpet ham bort som den smeltende Sne - greben af en pludselig Forbitrelse, Arbejderens gamle Raseri i ham mod Herrerne, der havde misbrugt og forurettet ham, fortalte han hele dette skønne Hus Historie.

Han havde set alt, med Smaakaarsmandens mistroiske Øjne: Leverandørernes Bedragerier og Haandværksmestrenes Svindel; og som en uvorn Dreng, der pludselig ødelægger det egne Legetøj og sønderslider Stykke for Stykke, fortalte han om Murværket, hvor der var iblandet Sten fra nedbrudte Rønner; Bjælkerne, som havde udtjent i gamle Bindingsværkshuse; om Vandet, der var som en Sø, hvori de rejste Grunden for at opnaa det første Laan; Svampen, som aad sig ind i alle Mure og slog ud paa hver en Væg; Jernkorsene, hvormed man havde afstivet Kælderhælvingerne, der revnede - trævlede det op, hele sit Værk, hvor man bedrog og blev bedraget, blev han ved at fortælle: Om Imitationens Stads, der solgtes og modtoges for ægte; Haandværksmestrene, der satte deres Navne paa Veksler, forledte af Spenner; Leverandørerne, betalte paa Sigt, der afrundede deres opskruede Regninger; Kokkene, som lod Kødet fordærve for at rane Indkøbs-Procenterne; om Fribilletterne, af hvilke man betalte Skat; om Nordmændene med deres fyrretyve udsolgte Hus, der maatte drage hjem for Skillingerne fra pantsatte Kufferter - alt fortalte han, staaende op og talende forbitret og højt, mens han fægtede med de knyttede Hænder, som rettede han bestandige voldsomme Slag mod usynlige Ansigter.

Hr. Rowan havde ladet ham tale og kun uafbrudt set paa ham med sine forskende Øjne. Adolf stod bestandig kun som med bagbundne Hænder, ubevægelig.

227

- Men hvordan kunde De blive i det Foretagende, sagde Hr. Rowan, naar De vidste alt det? Martens havde sat sig:

- Hm, sagde han mumlende: man véd det jo nok ... men man er vel i 'et...

- Og, sagde han pludselig i en anden Tone og slog ud med Haanden ligesom før: *De* (han saa' frem paa Berg og Adolf og talte atter gennemtrængende, som raabte han til en stor Forsamling) *De spillede jo Velhaverne*.

Martens tav, og der var stille lidt igen, til Hr. Rowan atter vendte sig til Adolf, der svarede med den samme slukte Stemme. Forhøret over ham var kort. Han havde jo tilstaaet alt.

Berg hørte ubevægelig til, med Hovedet ned mod sit Bryst. Han følte kun en sløv og blytung Træthed, mens de nævnede endnu en Gang alle disse Tal og Summer, al den stjaalne og falske Mønt, der havde været deres hele Driftskapital.

- Saa var der altsaa egenlig, sagde Hr. Rowan, slet ingen nævneværdig Kapital at begynde med:

- Kun Deres Faders gode Navn, sluttede han.

Han rettede endnu et Par Spørgsmaal til Berg om Driften, og Forhøret var forbi.

Adolf havde allerede med Betjenten vendt sig for at gaa, da han begreb, at han og Berg skulde ikke mere ses: han vendte sig hastigt et Nu og strakte sorn bedende Haanden halvvejs frem; hvert Træk i hans Ansigt sitrede. Og før Betjenten kunde hindre det eller Hr. Rowan tale, greb Herluf Adolfs Haand - saalænge han levede, vilde Berg mindes denne Haand, saa stiv og kold som en Døendes - og lagde et Øjeblik sit Hoved ind mod hans Skulder:

- Aa, Adolf, sagde han sagte, mens Taarerne pludselig sprang frem af hans Øjne, de »Papirer« har vi jo alle været med at skrive paa.

Adolf var ude, Døren lukket. Og Berg og Martens ventede begge paa, at Hr. Rowan skulde rejse sig: Ja, mine Herrer, sagde han og stod op: saa er det altsaa forbi.

Og idet han rakte Haanden frem mod Bergs højre, som han beholdt et Øjeblik i sin, sagde han:

- De har ikke ret kendt Grunden, hvor De byggede, Hr. Berg.

- Farvel.

228

Herluf og Martens gik samme Vej, som Berg var kommen. Martens fulgte bagefter, talende uafbrudt med sig selv i en mumlende og utydelig Tone.

Oppe paa Torvet gik Herluf hjemad, trykket tæt ind mod Husene. Pludselig fo'r han sammen og blev et Øjeblik staaende: Det var et Ansigt - Fru Martens', der dukkede frem fra Skyggen i en Port, bleg, med et ubeskriveligt Udtryk af Had i de opspilede Øjne.

Da Berg den næste Formiddag ringede paa hos gamle Adolfs, lukkede den gamle Pige op. Inde i Dagligstuen sad seks, syv Damer tavse, med Hænderne i Skødet, i en Kreds ude paa Gulvet, som sad de paa Vagt om et usynligt Lig.

Der var saa mørkt, at man knap kendte Ansigterne. Det var lutter Paarørende og saa Frøken Hansen, der sad ved Siden af Fru Adolf og hele Tiden klappede hendes Hænder.

Ingen af dem talte til Berg, de nikkede kun og blev siddende tavse i deres Kreds.

Gamle Hr. Adolf kom ind fra Spisestuen og gik med rokkende Hoved om paa Gulvet: Naa, Mo'er, naa, Mo'er, sagde han og klappede sin Kone paa Haaret og gik rundt igen.

Fru Adolf sad kun med rystende Hoved og gentog hvert femte Minut den samme, stadig den samme Sætning:

- At han sidder dér og fryser, sagde hun med en underlig snøvlende Stemme. At han sidder dér og fryser.

Pludselig saa' hun hen paa Berg og spurgte - som hun havde spurgt enhver -: Tror De, jeg maa sende Klæder der op, sagde hun.

- Aa, ja, sagde Berg.

- Tror De ? gentog hun.

- Naa, Mo'r - naa, Mo'r, hørte man gamle Adolf igen.

Pludselig kastede Frøken Hansen sig ned paa Gulvet og hulkede højt med Ansigtet ned i den gamle Frues Skød.

Berg kunde ikke holde det ud derinde, og han gik ind i den anden Stue. Gamle Adolf fulgte efter ham og lukkede sagte Døren. Ogsaa herinde blev han ved at trippe rundt, hvileløs, frem og tilbage, til han tilsidst kom hen og lagde begge Hænder paa Bergs Skuldre og saa' ham ind i Ansigtet med sine smaa, fortvivlede Øjne.

229

Og, idet han bevægede Læberne til en Klage, der ikke fik Lyd, lagde han med Et sit Hoved ind mod Bergs Bryst og ind til den unge, halvfremmede Mand græd den gamle hjælpeløst over sit plyndrede Hus, over sit agtede Navn og over sin Søn.

- Hr. Adolf- Hr. Adolf, stammede Berg kun og vidste ikke et Ord til Trøst.

Den Gamle var gaaet og havde aabnet Dagligstuedøren igen. Derinde var der atter saa tyst som før. Berg vendte sig og gik: her var der ingen Hjælp at yde og intet Raad at give.

Han lukkede Døren til Gangen, og næppe havde Damerne i Dagligstuen hørt Lyden af Døren, som blev lukket, før der brød ud en Strøm af Bebrejdelser og Forbandelser mod »dem, der havde forledt ham«.

Da Berg hørte Stemmerne ud i Gangen, forstod han strax. Og langt borte i Gaden syntes han endnu, det var, som disse Forbandelser naaede ham og traf ham som Lyn.

Han vilde ikke gaa hjem. Han vilde blive i frisk Luft. Han gik ud ad Bredgade til Grønningen. Men Taagen hængte tungt i de bladløse Træer.

Han bøjede ind paa Langelinje; han trængte til at se Vandet, det vide frie Vand. Men Sundet laa dorsk og graat - dødt under Taagens Masse. Ude paa Reden stak et Par Skibe som Skeletter Masterne frem, ligesom uhyggelige Gengangere af Sommerens glade Sejlere; og ovre fra Værfterne lød Klängen af Hamrene mod de høje Skibsskrog som Lyden af besynderlig dumpe og brystne Klokker.

Berg sad der længe, stirrende frem mod Taagen og det døde Sund.

Da han kom hjem, laa der et Brev paa hans Bord. Efter at han havde læst Udskriften, gled Konvoluten ud af hans Haand; Herluf huskede pludselig hin Aften, da han her paa samme Sted havde fundet Brevet med Svalen. Det havde været Aastas sidste Brev.

Og med ét, mens han tænkte paa alt dette, var det som om han pludselig følte al den gamle Længsel efter Asta, som alt samlede sig i én længselsfuld Tanke om hende - lykkelig som de første kærlighedssikre Dage.

Til han paa én Gang sagde, han eller »Hr. Sokrates« med denne besynderlige muntre Betoning:

- Naa - saa dét skulde du nu være fejj nok til.

230

- Det skulde du vel nu til at forsøge at bilde dig ind. Det vilde jo ogsaa være saa rart, sagde »Stemmen« - rigtig saa nemt.

- Nej, nej, sagde Herluf og rejste sig energisk: nej, nej, alt andet kun ikke det.

Han gik op og ned i Stuen, før han igen satte sig med et Suk og læste Brevet: Asta var stadig ovre hos Sterns i Blekingen for at pleje Mathilde og være hende til Selskab.

- Den Lille er død, skrev hun. Maaske var det godt Foreløbig bliver jeg her hos Mathilde, den lille Stakkel: her, kære Ven, gælder det af et sygt Barn at faa gjort et helt og rigtigt Menneske. Men der er noget, som stadig optager og foruroliger Mathilde: hun har hørt at Deres Ven, Erhard Gerster, skulde være meget syg og lidende i Begreb med at rejse til Mentona eller ialfald et steds i Syden. Vil De ikke, hvis De véd noget og har paalidelige Efterretninger, skrive mig det til for at berolige den stakkels Mathilde.

De vilde bevise en Tjeneste ogsaa mod
Deres hengivne
Asta Heltz..

Det bankede, mens Herluf endnu sad med Brevet i sin Haand. Det var Værtinden, som sagde, at der ventede en Herre derude, som gerne vilde tale med Hr. Berg.

Det var Edvard Sundt.

- Dem, sagde Berg.

-Ja, sagde Sundt Jeg tænkte, De havde vel idag ikke noget videre at forsømme ved en lille Passiar.

- Aa, nej - det ikke, sagde Berg trist.

De kom til Sæde, og efterat de havde talt lidt om Begivenheden, søgte Sundt at slaa ind paa mere ligegyldige Ting, mens hans Stemme stadig blev ved at have den samme milde, ligesom hjælpsomme Klang, som Berg havde fornummet straks ved de første Ord, da han kom ind. -

Samtalen vilde dog ikke komme rigtig i Trit, og Sundt gik om og saa' paa Nips og Billeder. Foran Billedet af Herlufs Fader, der hang over Skrivebordet, blev han staaende lidt:

-Ja, sagde han, han faldt derovre.

Han blev ved at se paa Billedet og satte sig ved Skrivebordet: Nej, *det* glemmer vel ikke nogen af os, der var med, sagde han.

Og maaske for at adspredde Herlufs Tanker (muligt, at han ogsaa 231 selv just var sært modtagelig for alle de Erindringer) begyndte han at fortælle - først søgende om Ordene og med lange Pavser mellem hvert Minde, siden alt hastigere - om »den Tid derovre«.

Han fortalte om Flugten fra Dannevirke langs Frostnattens spejlblanke Landeveje, hvor Mandskabet krøb, krøb paa alle fire - Mand mellem Fæ, sagde han.

- Har De set, naar en Flue er falden i et slebet Glas med Mælk, og saa har naaet Kanten? Hvordan den kæmper og kravler og kæmper op ad den glatte Side og bliver ved og ved.... Jeg kan aldrig se saadan en Skabning - saa dumt det er - uden et Sekund, et Nu i det mindste at tænke paa den Nat - »Marchen« fra Dannevirke .....

- Og det blev ikke bedre, da vi kom derhen, sagde han og saa' op paa Portrættet.

Han talte om Livet ved Dybbøl. Det var jo kun den langsomme »Skiveskydning« om Liv og Lemmer, sagde han. Han fortalte om Skanserne, hvor de rodede og levede, skidne som Dyr og saa lystige -hver Gang, Loddet igen var slaaet dem forbi, og de havde et Døgn, hele fire og tyve Timer, hvor de vidste, de skulde ikke »rykke ud«.....

Herluf sad og stirrede paa Faderens Portræt og hørte næsten kun halvt. Det var, som om alle Erindringer fra hans første Hjem vaagnede paa én Gang, og han saa' Gaarden og Haven og sin Moders Ansigt og sin Fader den Nat, de sejlede bort paa det store Skib op om Sønderborg.

Sundt blev ved at fortælle; i en underlig dæmpet halvhøjtidelig Tone talte han, næsten som den, hvori overtroiske Folk fortæller Spørgelsehistorier - greben af Erindring efter Erindring.

Han havde haft en Ven, der maatte rykke ud.

- Bentsen hed han - lige kommen som Sekondlieutenant fra Skolen ..... Han var nitten Aar og skulde »rykke ud« .....

- Han kom ind til mig, da han havde faaet det at vide, ligbleg, forstyrret, rystende som et Dyr: Jeg kan ikke dø, raabte han, jeg er kun nitten Aar... nitten Aar, jeg kan ikke dø, raabte han.

- Og han kastede sig ned paa den opblødte Jord og rev i Snavset med sine fortvivlede Fingre, mens han hulkede og græd og bad... og atter rejste sig op og laa paa sine Knæ og skreg:

- Lille Gud - - nej - - lille Gud; som et Barn raabte han: Du lille Gud...

232

-Og der var ikke noget at sige eller at trøste, sagde Sundt: han skulde jo rykke ud.

- Men det var vel nok det elendigste Syn i mit Liv, sagde han, at se ham ligge dér uden Sanser, paa Jorden, som en Orm og raabe paa sine nitten Aar og paa den »lille Gud« ...

- En Time efter drog han afsted ... Jeg saa' ham i Spidsen for sine Folk ... Han raabte et Hurra og svingede sin Sabel over Hovedet... Derudefra kom ingen igen ...

Sundt tav.

-Ja, sagde han saa lidt efter og saa' atter op paa Billedet over Skrivebordet: De faldt.

- Men - véd De hvad, sagde han og rejste sig, jeg tror egenlig, at alle vi, som var med den Gang, vi mistede alle et eller andet usynligt Ben eller en Arm (Sundt smilte selv ved Tanken om dette mærkelige usynlige tredje Ben eller Arm) og hemmeligt gaar vi vanføre omkring og har aldrig forvundet Blodtabet...

-Jeg tror, at vi aldrig rigtig har kunnet forvinde det, sagde han i Tanker. Og derfor er vi blevet saadan Mænd som vi er.

Han tav lidt igen, og Herluf tænkte pludselig paa lille Fru Canth og den Aften, da Fru Duncker var rejst med Scheele.

- Og har De, sagde Sundt og saa' hen paa Berg, aldrig tænkt paa, at hele denne Menage, denne Virksomhed - og Sundt pegede ud mod Byen - den ligner kun en Saarfeber, De ...

- Det er ikke andet end Saarfeberen fra Dybbøl, sagde Sundt og vendte sig mod Vinduet.

-Det er et lysteligt Billede af Dem, sagde Herluf efter en Pavse. Og hvordan skal det saa staa til med os, der er kommet efter?

-Ja, sagde Sundt og vendte sig atter for at se paa ham. Hvordan?

-I skulde lære den vanskelige Kunst at være smaa, sagde han; og meget alvorligt, mens han betragtede Skovriderens Portræt tilføjede han sagtere: Og i Stilhed ære dem, der døde for vor sidste Vildfarelse.

Der var stille i Stuen en Tid, til Sundt i en anden Tone sagde:

- Og hvad vil nu De, Berg?

- Hm - vel skrive videre, sagde Berg. Han stod lidt:

- For det er kun Bøgerne, der slutter, sagde han træt: Livet fortsættes.

-Ja, sagde Sundt og slog den flade Haand ned mod Bordet. Han vilde gaa nu.

- Tak, fordi De kom, sagde Berg, og De var saa - elskværdig.

- Naa - hvad Elskværdigheden anbelanger, sagde Sundt: Farvel nu - og frisk Mod De var kommet helt ned paa Trappeafsatsen, før de skiltes:

- Idag har man talt sig lidt ud med hinanden, sagde Sundt. Farvel.

- Farvel, sagde Berg.

Han blev staaende paa Afsatsen, efter at Sundt var gaaet, og uden at tænke over det, saa' han ud af Gangvinduet, der vendte til Gaarden.

Der kom en sortsmudsket Lirekassemand ind ad Porten med en Kone i et stort, luvslidt, graat Sjal. De fik Lirekassen stillet op, og Konen tog to smaa, rød-bukseklædte Aber frem af Sjalet og satte dem op paa Lirekassen.

Manden spillede, og Berg saa' paa de to Aber, der begyndte at skære Grimasser og danse. Pludselig hørte han Melodien. Det var »Kysenes Sang«. Og ud af syv, otte Køkkenvinduer i den store Gaard traliede musikalske Piger i mange Tonarter Visen:

Her kysses vi,
og gør Kur -
her kysses vi.

Herluf stod længe og saa' paa disse to Aber, der dansede paa Lirekasselaaget, mens Pigerne sang.

Han vendte sig, da han blev tiltalt af en Stemme paa Trappen. Det var en Kommissionær, der var »saa glad ved at træffe Hr. Direktøren hjemme«. Han tog en fiddet Regning frem af en Brevtaske og præsenterede den.

Det var en »Nota« fra en Sommerrestauration.

Berg havde ikke en Skilling: Ja - De maa komme igen, sagde han og gik utaalmodig op ad Trappen.

Men Kommissionæren fulgte efter og brugte Mund, saa det kunde høres over hele Trappegangen:

- Nette Herrer, fine Herrer - spise og drikke, det er de med til... men Betalingen kan man hente hos Fogeden ...

Berg fik lukket Døren. Men udenfor paa Trappen blev Kommissionæren ved at raabe ...

Herluf gik ind i Stuen begyndte det at blive mørkt. Træt satte han sig ved sit Skrivebord; rundt om sad den stumme himmelske Forsamling paa Etagerer og Bordkanter.

Fru Heltz og Etatsraadinde Knudsen holdt hinanden ved Selskab og havde udøst Hjerterne for hinanden: de forstod ikke rigtig deres egne Børn.

Fru Heltz følte sig saa tit lidt ene. Asta var jo helt borte, ovre i Blekingen, og Julie »havde næsten nok med at danse«, som Konferentsraadinden sagde.

- Naar hun bare havde lidt af de Tanker, den anden har for mange, sagde hun.

-Ja, ja, nikkede Fru Knudsen.

- Men man forstaar dem ikke rigtig, sagde Konferentsraadinden ind mod Øret af Veninden; forstaar dem ikke - hverken den ene eller den anden.

- Næ, næ, rystede Etatsraadinden.

- Man ser bare, du, at *noget* er der i Vejen, sagde Konferentsraadinden. Og Skylden er vel vor, Anna, sagde hun: vi har vel ikke forstaaet at passe rigtig paa dem.

- Konferentsraadinden havde Taarer i sine store gode Øjne; hun tænkte på Asta, som var hendes kæreste og nu »sad derovre og passede Syge«...

De to gamle Veninder sad længe tavse og triste ved Siden af hinanden.

Saa hørte de Teatervognene paa Gaden og tog et Par Tørklæder om, for at staa lidt i det aabne Vindu.

Vognene rullede rask forbi, og Sværmen begyndte at vælde frem oppe over Torvet. Det var det »hele København«, der havde villet vise »det«, som Bladene skrev, »uden Skyld saa haardt ramte Personale« sin Deltagelse og havde overværet »Victoriateatrets« Førsteforestilling.

Konferentsraadinden og Fru Knudsen hørte dem snakke og tralle, mens de strømmede ned gennem Nygade langs Fortovene. Det blev ét muntert, syngende Myldr under deres Vinduer. Række nynnede efter Række i alle Tonarter den samme Vise, mens Ansigterne straalte og lo i Lygteskæret:

235

Ja - saa skal det vise sig,
At det er en lystig Krig.
Saa lystig, saa lystig,
Saa lystig en Krig.

Droskerne blev ved at rulle frem midt ad Gaden i en hel Række. Der kom en lejet Karet fra den modsatte Side, og det gav en pludselig Standsning, saa Kuskene bandede.

Det var Kaptajn Petersen fra »Bladet«, hvis Hoved stak frem af Karetdøren. Han gestikulerede med to hvidtbehandlede Hænder til Kusken. Kaptajnen var i Galla: han kom fra en Forening, hvor han havde holdt patriotisk og populært Foredrag om: »Vore tusindaarige slesvigske Valplads«.

Endelig kom Vogntoget i Gang igen, og Kaptajnen tog Hovedet til sig.

Paa Fortovene drog Strømmen stadig forbi og trallede:

Ja - kun dét Kys ægte blir,
som Elskov Elskov gir,
hvor Læbe bringer Læbe Bud
om Flammer, tændt af Elskovs Gud -
som Elskov Elskov gir.

De to gamle Damer stod i Vinduet. De saa' ret mismodigt ned paa Sværmen.

-Ja, sagde Konferentsraadinden ind i Fru Knudsens Øre: Hvor Livet er underligt, du ...

-Ja, nikkede den døve med sit mærkelige, bestandig uforstaaende Udtryk: Underligt.

De to Damer gik tilbage og lukkede Vinduet.

.... Sværmen dernede var borte. Den skyllede ned gennem Østergade ud paa Kongens Nytorv og skiltes.

Og lidt efter lidt blev der stille i alle Gader og i alle Gyder.

Kun en enkelt Fodgænger gled forbi »Hesten«, hvor Banditerne blundede paa Bænkene. De vaagnede og stirrede ud paa Fodgængereren gennem Mørket.

Saa faldt de hen igen.

- - - Men Decemberrnatten tætnede kun Taagen, der laa over Staden København.

236

237

Efterskrift og noter

238

Selskabet og udgiveren takker cand.mag. Marie Hvidt for redaktionel medvirken

239

Efterskrift

Indledning

Denne sjette udgave af Herman Bangs roman *Stuk* er en tekstkritisk udgivelse af originaludgaven - nøjagtig 100 år efter dens første udsendelse medio oktober 1887, da forfatteren var 30 år gammel. Manuskriptet blev til i løbet af knap et år i Prag, hvor han opholdt sig i en halvt ufrivillig udlændighed.

Skønt bogen ikke hører til Bangs mest læste, er den almindelig kendt, fordi den ved titel og indhold er kommet til at stå som *bogen* om København i begyndelsen af 1880'erne, ofte citeret i faghistoriske fremstillinger. Med titlen *Stuk* har Bang også beriget *sproget*. Kun i dansk har ordet stuk foruden en saglig betydning (masse af kridt, kalk, gips til fremstilling af ornamenter på vægge og lofter) også en billedlig: »især om hvad der er uægte, af ringe kvalitet olgn.« (ODS).

Om forfatteren

Bang var ikke københavner, men sønderjyde, født 20.4.1857 i Asserballe præstegård på Als. Først som 18-årig fik den nu forældreløse student fra Sorø Akademi 1875 fast bopæl i København, som han hidtil kun havde kendt fra feribesøg. Under sin farfaders - den fhv. lægeprofessor Ole Lundt Bang, »excellencen« - lemfældige opsyn studerede den unge student formelt jura og tog filosofikum samt gik til optagelsesprøve på Det kgl. Teater, hvor han dumpede.

Samtidig indsnusede han hovedstadens liv og atmosfære, tilsyneladende dog uden at bemærke den lige påbegyndte skelsættende sløjfning af voldene (fra 1872) og den forrygende byggeaktivitet, som han senere beskrev digterisk. Han brugte mange penge, gik i Tivoli og teatre og på grossererballer samt i Studenterforeningen, hvor han optrådte stærkt provokerende - og havde vist i begyndelsen ingen venner af betydning. Han synes i disse år at have været stedt i en stadig konflikt mellem dyd og sanselighed og mellem sundhed og sygelighedsfantasier. Hertil kom en ubændig trang til at skabe sig et navn.

240

Succes fik han temmelig pludseligt, da han efter farfaderens død måtte finde sig et levebrød og blev københavnskorrespondent for *Jyllands-Posten*, hvor han juli-december 1878 skrev ugentlige *Srnaabrevefra Kjøbenhavn*. Det viste sig i disse breve, at den unge mand ejede et helt usædvanligt journalistisk talent Bang lancerede her den første danske petitjournalistik, let avisstof med lokale nyheder, sladder fra det demimondæne liv med et københavnsk anstrøg, der skulle imponere i provinsen, men især gav ham et navn i København. Her fulgte han nu succes'en op ved at agere som den flaner, han beskrev i brevene. Sammen med de nyudklækkede studenter Karl Larsen (der var københavner fra sit femte år) og provinsstuderterne Peter Nansen og Gustav Esmann samt enkelte andre flanererede han på Routen (Strøget) og i Tivoli i »stramme klæder« (jfr. den Blomske cirkel i *Stuk*). Han skabte i denne periode den myte om sin person, som han sidenhen havde svært ved at ryste afsig; det var sig selv i denne rolle, han beskrev i *Haabløse Slægter*: »Hr. Hoffvar moderne. Han var dukket op pludselig og lige med et havde man truffet Navnet »Bernhard Hoff« overalt... Man mødte denne spinkle Figur med det blege graa Ansigt overalt paa Gaden, paa Langelinje, i Theatrene. Som oftest kørte han: han sad henslængt i en Droske, undertiden alene, sammenfalden, klemt op i det ene Hjørne. Saa saa' han ud som Døden fra Lybæk ... Undertiden kørte han med en Ven, som havde det moralske Mod at vise sig sammen med ham, skønt han var ligesaa bagtalt privat som offentlig. Naar han var sammen med nogen, var han altid nervøst livlig og meget snaksom.«

Bang boede fra 1877 på Valkendorfs kollegium i Skt. Pedersstraede, fra december 1879 i Lille Helliggeiststræde (nu Niels Hemmingsensgade), i skandaleåret 1880 i ly hos venner i Ny Toldbodgade, fra 1881 i Frederiksborggade 281 (nu 30), jfr. *Stuk* og 1883-84 i Nørregade 45. Hans stuer var berømte/berygtede boudoirer med makartsk interiør (se n.t. 10).

Efter *Jyllands-Posten* var han december-januar 1878-79 tilknyttet *Morgen-Telegraf*en. Derefter skrev han tolv litteratur- og teaterkritiske artikler i Vilh. Topsøes *Dagbladet*. Den 22-årige Bang var allerede en fremragende litterat, men artiklerne passede ikke Edv. Brandes: »Han fordærver mig Emner, som jeg maaske aldrig kommer til at behandle,« snerrede han. Bang accepteredes aldrig helt af brandesianerne. Fra november 1879 blev han fast ansat på Chr. Ferslews 241 moderatkonserverative *Nationaltidende*; Ferslew havde mere sans for forretning end ideologi. Bang fastholdt ansættelsen trods den dom for pornografi, som debutromanen *Haabløse Slægter* (1880) skaffede ham på halsen i 1881.

I de fem år, Bang var på *Nationaltidende*, gjorde han bladet til Københavns mest læste avis. Hans reportager *Vexlende Themaer* blev så populære, at det evigt parodierende vittighedsblad *Punch* kunne forudsætte dem læst. Han indførte petitrubrikkerne *Mosaik* og *Charivari*, der efterlignedes af de andre blade. I øvrigt kunne han skrive i de ugeblade og tidsskrifter, han ønskede, og kulminationen var, at han fra 1882 som »hemmelig« redaktør af forlaget Salomon og Riemenschneiders kulturugeskrift *Vor Tid* slog et vældigt slag for den nordiske litteratur, en indsats som han fra oktober 1883 fulgte op i det af ham igangsatte tillæg til *Nationaltidende Litteraturtidende*.

Det var - også økonomisk - »Regn af Guld«; og han kunne holde salon i Frederiksborggade og (sammen med Peter Nansen) Nørregade.

Succes'en var imidlertid en tivoliraket, og i slutningen af 1883 begyndte nedturen. Romanen *Fædra*, der kom i efteråret, gjorde fiasko, og i december ophørte *Vor Tid* pludseligt pga. forlæggernes seddelfalskneri, et nederlag der svækkede Bangs prestige og medvirkede til hans afsked fra *Nationaltidende* med udgangen af 1884. I mellemtiden gik det nye Dagmar-teater, som han havde håbet at blive knyttet til, fallit, og en teaterturné, han foranstaltede imod Ferslews ønske, blev en stor fiasko.

1885 gik med teater- og oplæsningsvirksomhed og med løst journalistisk arbejde fra en billig bolig i Studiestræde. Hans økonomi var i en elendig forfatning, og *Punch* slog løs på den plagede mand nummer efter nummer.

Så besluttede Bang at ryste Københavns støv af sine fødder og skabe sig en ny platform i Tyskland: 1.12.1885 rejste han til Berlin; han erhvervede sig også hurtigt en position ved *Berliner Tageblatt* og *Schorers Familienblatt* med både artikler og noveller; men endnu engang ramtes han af lynet: i begyndelsen af 1886 udvistes han pga. en tidligere skrevet smædeartikel om den tyske kejser. Han fortrak til teaterbyen Meiningen, men måtte igen flygte, først til Wien og så til Prag, hvor man lod ham blive. Først nu da mange blade var lukket for ham, blev han for alvor skønlitterær forfatter. Fra Prag udgav han 242 *Stille Eksistenser*, og dér skrev han *Stuk*. Da sidstnævnte udkom i efteråret 1887 i København, var Bang vendt tilbage.

Wien-Prag-tiden var præget af pengesorger og dårligt helbred, men også af hans største lykkeoplevelse og dennes forlis.

Romanens tilblivelse

Forløbet

Vor viden om *Stuks* tilblivelse hidrører fra Bangs breve til vennen Peter Nansen, mellemmanden Julius Schiøtt og den anden forlægger Poul Langhoff samt et brev fra den første forlægger Andreas Schou.

Fra Wien meddelte Bang Nansen planerne for romanen, der foreløbig havde arbejdstitlen »Bernhard Hoff«, og efter flytningen til Prag sidst i juli 1886 skitserede han lidt af helheden, men var endnu ikke kommet i gang. Det skete først i oktober. »Bernhard Hoffer under Arbeide,« skriver han til Nansen, men helt til maj-juni gik det kun trægt, dels pga. vanskeligheder med det vældige stof, men især pga. et anstrengt forhold til forlæggeren Andreas Schou. Da novellesamlingen *Stille Eksistenser* (med *Ved Veien*) fik mindre gode anmeldelser, fik forlæggeren betænkeligheder ved det nye værk; og i november, da han havde læst manuskriptet til første kapitel, rådede han Bang til at opgive romanen til fordel for en novelle å la *Ved Veien*. Indvendingerne drejede sig om 1) for stor bredde, 2) præget af nøgleroman, 3) sprog og stil, 4) obskønitet.

Situationen var vanskelig. Bundet af kontrakt, afhængig af ugentlige å conto beløb og stærkt indlevet i bogen havde Bang svært ved at opgive den. Han fremsendte da i december 1886 en plan for hele romanen og vandt vistnok Schou for den. Bang var nu et godt stykke inde i andet kapitel og havde bestemt sig for titlen *Stuk*. Sidst i februar 1887 besværede han sig imidlertid over, at Schou var begyndt at rette i hans stil »som en Adjunkt en Stil« i skolen. Endnu tre måneder fortsatte samarbejdet, indtil et endeligt brud fandt sted, fordi Schou krævede scenen med omtale af luderer Paula fjernet, hvad Bang på forhånd havde erklæret sig uvillig til på grund af indslagets tematiske væsentlighed. »Overgangen til... Poul Langhoff, Schuboths Forlag, der havde været forberedt siden december året før, gik nu rask: Antagelig 23.5. sendte Bang Schiøtt de praktiske instrukser om sagen, 243 nogle dage ind i juni var også kapitel 4 sendt hjem, og Poul Langhoff slog til.« (Flemming Conrad i *Omkring Stuk* s. 22). Arbejdet skred nu hurtigt frem, og primo

oktober kunne den sidste korrektur sendes hjem. Samme måned udkom *Stuk*.

I et brev til den nye forlægger 12.7.1887 gav Bang en oversigt over opbygningen af *Stuk*, som »ingen almindelig »Komposition« har. Men for at bøde herpaa har den en meget streng »Arkitektur«.« Bangs plan over bogen så sådan ud:

»I I og II bygges Huset og Bogen. III fører os ind i Følelses-Ejendommelighederne hos de Agerende - deres Forhold til Kærligheden, hvor de viser sig afmægtige. Saa i IV og V staar Dramaet i Flor: Stukhuset straalere. Enfin - anden Del er just ligedan inddélt.

I og II viser lidt efter lidt Revnerne i Huset og det økonomiske Liv, der leves om og i det. Og III viser os, hvorledes alle disse Menneskers Kærlighedshandler er just som »Stukket« i deres Huse: her er Grunden til det altsammen. Og her gives stille Nøglen.

...

Og i IV og V ruller saa Katastrofens Torden nærmere og nærmere - til alt er forbi.«

Manuskript og udgaver

Manuskript til *Stuk* findes på Det kgl. Bibliotek under to signaturer: Ny kgl. Samling 2353,2° og Collinske Samling 62,4°.

Bang skrev på halve folioark, men har ofte under omarbejdelser klippet nogle af dem i strimler, så manuskriptet foreligger som meget forskelligartede blade; nogle steder findes der overkrydsede ikke benyttede blade foruden de nyskrevne, der evt. blot er forkortede, andre steder er de overkrydsede ikke blevet erstattet; pagineringen er et par gange begyndt forfra. I Ny kgl. Samling findes 1. dels 1. kapitel i sådanne blade og strimler; en del heraf (indtil nærv. udg. s. 18,13) genfindes som korrekturrettede tryksider i Collinske Samling, hvorimod den håndskrevne rest af Ny kgl. Samlings 1. kapitel ikke er genbenyttet; resten af bogen, minus enkelte spredte blade, der synes udtaget til en allersidste omarbejdning, findes i Collinske Samling; 244 manuskriptets sidste blad indeholder flg., hverken overkrydsede eller fjernede, men åbenbart i sidste øjeblik fra trykning fjernede tekst:

»Denne Skildring har, som man hurtigt vil have set, ikke fulgt den strenge kronologiske Orden. En Udvikling, som i Virkeligheden strakte sig over et Tiaar, er her forsøgt givet i Rammen af et ToAars Begivenheder, hvor altsaa meget bliver samtidigt, der paa den virkelige Skueplads var skilt ved ikke faa Aar.

Maaske vil det ikke være unyttigt strax at gøre opmærksom paa eller - indrømme dette.«

Manuskriptets to katalogiseringer må på en eller anden måde hænge sammen med skiftet fra én til en anden forlægger; derudover er manuskript og første udgave prægede af fjernkommunikationen og det forrygende hastværk til sidst.

En minutiøsere fremstilling af tilblivelsesforholdet findes hos *Flemming Conrad* (i *Omkring Stuk* s. 16-34), der herunder også har undersøgt og delvis rekonstrueret Schous »retten stil«. Bortset fra allersidste punkt står nærværende redegørelse i gæld til Fl. Conrad.

Vi kalder denne 1987-udgave for den sjette for at være i overensstemmelse med *Omkring Stuk's* opstilling, der ser sådan ud:

Udgaverne

1.

J.H. Schubothes Boghandel, Kbh. 1887. 396 s. Oplag: 1750.

Bang, Herman, *Stuk*, cop. 1987

2.

Det Schuboeske Forlag, Kbh. 1908. 288 s. Oplag: 1500.

3.

Værker i Mindeudgave III, Gyldendal, Kbh. 1912. 269 s. Oplag: 5000. - 2. oplag, 1920. Oplag: 8.000 (Separat udgave af 4. udg.).

4.

Tredje Udgave [=4. udg.]. Gyldendal, Kbh. 1921. 274 s. Oplag: 3.000.

5.

Gyldendals Tranebøger, Kbh. 1962. 224 s. Oplag: 18.000. - 2. oplag 1966: 10.000 eks. - 3. oplag 1974: 8.000 eks.

(6. Nærværende udgave.)

245

To af rødder

Mens romanen endnu kun var i sin vorden, arbejdede Bang med to motiver, som skulle bære fortællingen. Det ene var byen København, det andet figuren Bernhard Hoff. Kun det første blev gennemført. Det andet måtte opgives som åbenbart motiv.

København

Edvard Brandes skrev i sin anmeldelse af *Stuk*, at den var vor første egentlige roman om København, og Erik Skram hånedes i sin omtale Bang for den hysteriske kærlighed til byen, som en ægte københavner aldrig ville føle. Bangs følelser for København var netop tilflytterens, men også den tidligt forældreløses og måske pariaens. Livet igennem nagede det Bang, at han ikke var »ægte« københavner.

Om Herman Bangs barndomsindtryk fra besøg i København har vi kun langt senere skrevne erindringer, hvor byen står som et tabt paradys. Dette idylbillede blev vistnok i gymnasietiden i Sorø (udfra læsning af franske romaner) erstattet med forestillingen om et demimondænt Lille-Paris, det billede som i 1878 dukkede op i *Smaabreve til Jyllands-Posten*. Man møder her et ganske livagtigt, men dog abstrakt København tilsat 1878-kolorit med indslag om Tivolis færlige, den evige trængsel ved koncertsalen, Concert du Boulevard (Nationals forgænger), Frederiksberg Morskabsteater med sommerrevy, som »ikke-københavner« efter skribentens mening næppe ville få udbytte af, »brave jydere« pudsige figur i bybilledet, herre- og damemoder, celebre skandaler ved Klampenborg, byens unge »løvere«, teaterforestillinger, scenesladder, en notits om en admirals begravelse: »et pragtfuldt Skue«, samt en spydig bemærkning om, at det ikke var nogen sensation, at rigsdagen var blevet opløst.

Et samtidigt, helt anderledes eksistentielt billede af forholdet til København (Tivoli) tegnede Bang i et brev til en frk. Damkier i Sorø, hvor han netop havde været på besøg. Slutningen lyder sådan: »... dette Lys, der synes at være opfundet for at gøre det falmede friskt og det hæslelige skønt, som synes mere at skjule end at aabenbare, mere at tildække end at oplyse. Sorø var ikke mere. Hvis jeg skal blive til noget, maa det være i denne Luft. Man dør maaske af denne 246 Atmosfære af Gas, Sved, Parfumer, Aande og Vindunst, men man lever i den.« (25.7.1878).

Selv om denne »dæmonisering« af København ligesom reportagerens »demimondisering« var lidt af et koketteri, rummede begrebet dog en sandhed for Bang. Det var beslægtet med fænomenet *trængsel*, som hans nerver var ambivalente overfor, og dukkede hyppigt op i hans københavnskildringer, mest som

beskrivelse af en sindstilstand, en form for nydende panikstemning, men med en næsten magisk effekt, der selv for læsere 100 år senere gør hint København levende. Således gøres vi samtidige og nærværende i forhold til et København en bestemt aften i bestemte gader i reportagen *Under Illumination (Morgen-Telegraferen 25.12.1878)* om et prinsessebryllup i byen: forfatteren bevæger sig i menneskevrimmelen fra Amagertorv ad Østergade til Kongens Nytorv, senere over Gammeltorv ad Vestergade over Halmtorvet (nuværende Rådhusplads) til jernbanestationen (ved nuværende Paladsteater), hvor mængden tager jublende afsked med brudeparret, mens forfatteren et øjeblik gyser ved tanken om, hvor let situationen i en sådan hob ved en enkelt gnist kan forvandles til revolution (tilløb til et motiv, der aldrig bliver helt åbenbart hos Bang, skønt han inderst er alle pariaers ven). Reportagens styrke består i, at læseren fornemmer, at det en gang er sket sådan, netop dér, under de bestemte éngangsomstændigheder - og aldrig kan slettes. Et svundet øjebliks København er blevet fremtryllet ved Bangs første sving med »harlekinstaven«. Den eneste konkurrent til en sådan præstation er *Illustreret Tidendes* xylografier, hvoraf nogle er gengivet s. 261ff.

Endnu faldt Bang imidlertid ofte tilbage til abstrakte skildringer af København, når han brugte byen som scene for begivenhedsforløb i sine værker. Det gælder fx causeriet *Selskabsliv* og brevnovellen *Brudt Liv*, 1879, og anden del af *Haabløse Slægter*, 1880, hvor det omgivende København er uvirkeligt og ligegyldigt - til skade for fiktion og handling.

Med ansættelsen ved *Nationaltidende* blev københavnske billeder en væsentlig side af Bangs job. Kongens Nytorv var imidlertid i begyndelsen stadig hans centrum, idet han endnu ikke havde »opdaget« voldenes fald, byggeaktiviteten og forskydningen af midtpunktet ud imod Vesterbros Passage. De *Vexlende Themaer* havde overskrifter som *Dukkemagasinet (Østergade)*, *De Hjemløses Juleaften* (spritterne på 247 Kongens Nytorv), *I Modsalonen (Østergade)* og *Fra Lighuset (Amaliegade)*. En serie hed *Rundt i Krogene* og indeholdt intense skildringer af fattiglivet, så det gibbede i plydsstolenes fruer. Her var ikke tale om socialisme, men om medfølelse og angst.

I 1882-83 tangerede Bang begrebet »det nye København«, idet han som reporter dækkede bygmester Hans Hansens (Hellig-Hansens) National- og Dagmarbyggerier grundigt og virtuost (se Kilder s. 302fQ, men som et isoleret fænomen, et H.C. Andersensk eventyr om det folkelige geni fra landet, der kom til byen og overtrumfede københavnerne. Bang forholdt sig her endnu ukritisk over for bygmesterens forgyldning og stukkatur.

1882 var Bangs lykkeligste år i København. Han var sluppet ud af *Haabløse Slægters* skygge, følte sig så styrket af mange triumfer, at hans sædvanlige angst for, at lykken skulle briste, fortonede sig, og måske anede han, at det også gik godt for København. I september 1882 (det tidspunkt, hvor handlingen i *Stuk* begynder) skrev han et *Thema* om, hvor betagende smukt der var ved Søerne om aftenen, »naar Lygterne tændes paa alle Broer, og Skæret leger med Søens Vand«

Men et sted i 1883 kom der et vendepunkt i Bangs sindstilstand, hvor han så at sige befandt sig mellem »guld« og »aske« (jfr. 1. og 2. dels titler), og i december begyndte København-teksterne at vise angst. 9. december havde frygten muligvis en bestemt årsag. Ifølge Anna Levin (se n.t. 31 samt Kilder s. 303) var det begyndt at rygtes, at der var noget galt med *Vor Tids* forlag, og arrestationen af Salomon og Riemenschneider kom 15. december. I temaet *Vinter* projicerede Bang sin angst ud i et stykke København, nærmere bestemt Christiansborg Slot over for *Nationaltidende*. Man havde det efterår talt meget om et lysfænomen på vesthimmelen, i virkeligheden en eftervirkning af vulkanen Krakataus eksplosion (véd vi nu), og det formede sig en aften som følgende vision for Bang: »Efter disse Graavejrsdage fulgte besynderlige Aftener, som hen mod Skumringen Flamme slog ud bag de mørke Skymængder, som en mægtig Ildebrands Baal slaar med Kæmpeluer frem over et Slots uhyre Murmasser. Naar man stod »Ved Stranden«, og dette Væld af Ild pludselig slog frem - mens det mørkede - paa den vestlige Himmel, kunde man tro, at en grusom Haand endnu en Gang havde overgivet det store Slot til Luerne ...« I vor sammenhæng er det vigtigt at fastholde, at visionen i virkeligheden drejer sig om Herman Bang. Men dengang må det 248 have virket næsten synsk, for ni måneder efter *stod* slottet i luer; og Bang fik sin berømte sortie fra *Nationaltidende*, reportagen *Branden* 4.10.1884.1 *Stuk* er kun visionen brugt (se n.t. 46), ikke selve branden, skønt den fandt sted inden for fiktionens tidsramme.

Efter denne vision fik temaet »København« et andet indhold for Bang. Det blev til »det nye København«, opstået 1872, voksende til 1882, kulminerende i 1882 og lidt ind i 1883, og faldende 1883-85 - næsten sammenfaldende med Bangs egen københavnske ydre og indre skæbne; i *Stuk*, hvor der er en form for identitetsfællesskab mellem Herluf Berg og København, er forløbet helt parallelt, begyndende med voldenes påbegyndte sløjfning 1872-73 og i fiktionen oplevet af den eksamenslæsende Herluf Det var dette København, Bang havde med i bagagen til Berlin. Allerede nogle måneder tidligere havde han gjort skitser af det i *Breve fra Sundet II, Bergens Tidende*, 26.8.1885. Her følger nogle uddrag:

»Vi af min Alder er de sidste, som ret kan føle Modsætningen mellem før og nu. Vi saa som Børn det Kjøbenhavn, som nu er forsvundet. Den trange By, som Voldene lukkede op for, lever som et Minde fra vore første Ferier. [...]

Saa begyndte man at rive Voldene ned. En smuk Dag rejste sig - det var endnu i mine Drengaar - »Passagen«. Industripaladset og »Axelhus« betog os som et Under. Det var den første Storstadsstump, vi saa. [...]

Gammelholm var allerede en eneste Stenmasse. Nørrefarimagsgade slog sin Pragt-Ring om Ørstedes-Park, hvor »Fægteren« forblødte mellem Blomster. I Frederiksborggade lukkede Husene sig til ét.[...] .

Og som sidste Skud af en Febertrang, som intet vilde stille, saa vi midt i denne By af Cement og Stuk, næsten et Symbol paa Staden selv, National brede sine prunkende Glasvægge; og Dagmartheatret løftede sin Kuppel. [...]

En Mand [Hellig-Hansen] satte Udraabstegnet til dette Ti-Aars Værk. Hans Rus var umættet; gridsk ravede han i skinnende Pragt; Geniet elskede Skjønheden, Svindleren gottede sig ved Imitationen, Palads stod færdigt ved Palads.

Den sunde Sans var forladt, og dog blændedes vi. Mandens Rus var vor. [...]

249

Det nye Kjøbenhavn stod færdigt. En ny Ramme om et nyt Liv.... »Stukkens« Kjøbenhavn er paa Scenen.« [...]

At Bang på føljetonens tidspunkt havde planer om at bruge stoffet til en bog, er direkte udtrykt i teksten: »Den vilde skrive en stor og afgjørende Roman, hvem det lykkedes at give disse [læs: dette] Ti-Aars Bevægelse.« Han havde endda en af personkredsene parat, tilsyneladende Canth'ernes, bogens rigtige københavnerne. Og så Hellig-Hansen (Martens).

Men *selve Kjøbenhavn* var det vigtigste: »At paavise, hvorledes her i disse Gader Livet er voxet ud til alt dette - det var [dvs. ville være] hans Maal.«

Både *Stuks* realplan og symbolplan lå parat, da Bang rejste, og på symbolplanet var *det nye Kjøbenhavn* med dets blanding af genialitet og svindel gjort identisk med Bang selv - på en påfaldende selvpinende måde.

»Bernhard Hoff«

Bernhard Hoff figurerede i breve fra Bang samt i en avisnotits som arbejdstitel for den roman, han arbejdede på i udlandet, indtil titlen midt i december 1886 udskiftedes med »Stuk«. Navnet, som ikke findes i *Stuks* persongalleri, stammede fra *Haabløse Slægter*, 1880, hvor det betegnede den overlevende af dobbeltpersonen William Høg/ Bernhard Hoff.

Bernhard Hoff dukker ret sent op i *Haabløse Slægter* som en københavnsk flanør, der i lighed med Herman Bang (jfr. s. 254 her) har skabt sig et på én gang imponerende og forargende ry som journalist og forfatter. Han er måske lige så »håbløs« som Høg, men mens denne bukker under i lede ved »tiden« og sig selv og til slut tager sit liv, har Hoff forhærdet sig og overlever. Skønt nok så moralsk belastet som Høg, hvis erotiske oplevelser imidlertid udpensledes så detaljeret, at forfatteren fik den omtalte pornografidom 1881, går Hoff, hvis erfaringer fremstilles ret summarisk, mere uplettet ud af bogen. Efter alt at dømrne har Bang haft i sinde at skrive en hel roman om Bernhard Hoff i fortsættelse af *Haabløse Slægter*.

Bang kan have hentet inspiration hertil i Berlin. Der var der netop i løbet af 1870'erne opstået en bevægelse, der havde homoseksualiteten med venskabsnet og særlige subkultursteder (fx Krausenhalle) 250 som kendetegn. Dette begreb var først i de år blevet afgrænset som et selvstændigt fænomen. Hidtil havde man betegnet det at være seksuelt draget mod personer af samme køn som sodomi, et udtryk der omfattede alle tænkelige seksuelle abnormiteter; men i 1869 havde tre foregangsmænd (Westphal, Kertbény og Ulrichs) defineret det nu så velkendte begreb - først og fremmest som et værn imod domstolene. Det at følge sin natur kunne ikke være noget kriminelt i sig selv (se i Kilder s. 303 Bech og *Eldorado*).

At Bang har haft behov for at kunne tone rent flag i denne henseende til afløsning af mange års synds- og pariafølelse, kan blå. ses af signaler, han, formelt på Hoff's vegne, har udsendt i *Haabløse Slægter*, hvor denne omtales som en ny Heliogabal (homoseksuel romersk kejser), der (som Bang) ejede en buste af den unge Antinous, Hadrians yndling, jfr. den maskeret selvbiografiske hovedperson Ellen Urne i romanen *Fædra*

(1883) (Ulrichs kaldte homoseksuelle for urninge). Bang havde selv omkring 1880 en »yndling«, den unge skuespiller Martinius Nielsen (af Karl Larsen kaldet Bangs haremsdreng), som han i 1881 havde med på en tur til Berlin. Bang har været en af de få i Danmark, der allerede o. 1880 har vidst besked med den nye tyske begrebs- og kulturdannelse homoseksualiteten. Han har fundet, at såvel dette kulturmønsters venskabsnet som dets pardannelser var værdifuldere og mere samfundsberigende end de kolde, materialistiske, frivole københavnske kredse, der havde standset byens vækst, sluttet dens eventyr og jaget Herman Bang i udlændighed. Måske har han også troet at kunne tale på sin »cirkels« vegne (Karl Larsen - Peter Nansen - Gustav Esmann m.fl.), men her måtte han i udlændigheden brev for brev konstatere, at de én for én »svigtede« med forlovelser og ægteskaber, jfr. den tragikomiske scene i *Stuk* s. 210-11. Som en erindring om skjulte homoseksuelle venskabsnet i 1880'erne skrev Karl Larsen mange år senere den lille roman *Daniel-Daniela*, tysk 1908, dansk 1922, hvori en af personerne skal have Bang som model.

Ideen om at skrive en bog om Bernhard Hoff har Bang fået, længe før han gik i udlændighed. Peter Nansen må have kendt den, siden Bang 20.9.1885, et par måneder før afrejsen, uden videre fra et feriested kunne skrive: »Naar jeg blot havde Ro til »Bernhard Hoff« ... men jeg skal arbejde mægtigt med den Mand.«

Bang havde altså begge emnerne, »det nye København« og 251 »Bernhard Hoff«, i tankerne, da han kom til Berlin, men vi kan næppe gå ud fra, at de to temaer har hørt sammen fra først af. I brevene nævnes Hoff i begyndelsen som en selv- og gruppebiografisk romanfigur i forbindelse med udtryk som »min Ungdoms Indtryk« eller »Vor Ungdoms Historie«, men efterhånden glider Hoff-emnet og Københavns-emnet sammen. Bang fastholdt dog længe tråden til *Haabløse Slægter* og Hoff's kreds, og så sent som 2.10.1886 findes i *Politiken* en notits herom: »Herman Bang vil fuldende Romanen Bernhard Hoff og Co. Fortsættelse af Haabløse Slægter. Romanen spiller i Nybygningens København i Begyndelsen af Firserne...« Her har vi altså Hoff, hans kreds og København sammen. Men i brevene dominerer herefter København med Victoria og de forskellige kredse, kun ikke Hoff's, stadig mere, og midt i december 1886 forsvinder Hoff med ét ud af billedet (kun repræsenteret af reliktet Blom og hans cirkel). -Man kan spørge sig, hvorfor netop da?

Det kan hænge sammen med, at Bang netop i de dage mistede tiltroen til emnet og forestillingen om det lykkelige homoseksuelle kærlighedsforhold. Han havde i Meiningen, Wien og Prag haft sit livs lykkeperiode sammen med den nordtyske ven Max Eisfeld (egl. Appel) og i december 1886 oplevet dens forlis. »Selv har Bang oplyst, at... der da [i begyndelsen af december 1886] indtraf en Begivenhed i hans Liv ... som skal have dannet et Vendepunkt i hans Maade at se Verden paa, efter hans egne Ord »har Erindringen om denne Begivenhed stadig dybere brændt sig ind i hans Bevidsthed og efterhaanden udslettet ethvert Spor af Livsglæde ...«« (*Breve til Fritz* s. 272).

Hvilke planer Bang har haft med Hoff, kan man kun gisne om; man kunne tænke sig, at han har haft en forestilling om ved hjælp af en modnet Hoff med kærlighedsevne og midtsamlende talent for venskabsnet at vende hjem med et budskab til de kolde københavnerne i deres sølle København; men Schou har sikkert ikke villet vide af Hoff, den hjemlige venskabskreds var som nævnt i hastig opløsning, og nu var hans eget kærlighedsforhold, hvis talsmand Bernhard Hoff skulle have været, bristet.

Hoff måtte altså ud, og tilbage blev den »stuk«, der i alle variationer vidnede om mangelen på kærlighed (også hos Herluf Berg, hvis kærlighedsforhold til Asta har et biseksuelt anstrøg). Det sagde Bang direkte i et brev til Poul Langhoff 12.7.1887 vedrørende bogens 252 vigtigste kapitel (2. dels kapitel 3): Det »viser os, hvorledes alle disse Menneskers Kærlighedshandler er just som »Stukket« i deres Huse: her er Grunden lagt til det altsammen. Og her gives stille Nøglen.«

Kan han have troet, at en Antinous-kærlighed (om end nok så maskeret) ville være blevet accepteret som en ledestjerne? Eller skulle bogen også i den form være endt som en tragedie, som *Fædra*, *Michael* og *De uden Fædreland*?

Herluf Berg

Efter omkalfatringen i december 1886 konstruerede Bang en ny central figur til bogen med den hovedopgave at koordinere personer, scener og forløb i den lidet episke bog. Det var en person med bangske initialer, adresse og - til dels - biografi: Herluf Berg.

Berg personificerer *det tidsmæssige sammenfald mellem »det nye København« og Bangs københavnske løbebane* (Berg fra 1873, Bang fra 1875) fra begyndelsen over kulmination til sammenbrud, men med den erindrede forlængelse bagud (s. 56-71) til 1864, der gør romanpersonen til mere »ægte« københavner end forfatteren.

Bang har givet Berg en dobbelt-platform i lighed med sin egen, med *Nationaltidende* repræsenteret af »Bladet« og med *Vor Tid* erstattet af Victoriateatret, identisk med det Dagmar-teater, Bang havde drømt om at blive tilknyttet. En vis parallel i virkeligheden mellem *Vor Tids* dramatiske endeligt og Dagmars mere stilfærdige fallit kunne Bang bruge i romanen ved at overføre førstnævntes dramatik til sidstnævnte, også her med Berg som bindeled. Den personlige identitet, Bang har overført fra sig selv til Berg (forholdet til Asta, teaterentusiasmen og vistnok homoseksualiteten), er til en vis grad modificeret, idet han har nedtonet den bangske kontroversielle adfærd i sin romanperson, som desto lettere kan udføre sin koordinerende rolle. Berg kender og omgås alle bogens personer. Følger man ham rundt i byen til fiktionens personer og scener, oplever man samtidig det strukturskabende *rutenet* (se nedenfor). En kortskitse over København med markering af rutenettets punkter findes s. 274 (ill. 14).

253

Bogen oplevet af samtidens og vor tids læsere.

Stuks nutidsplan er begrænset til sept. 1882 - dec. 1884. Datidens læsere (1887) har kun været fjernet 5-3 år derfra, og de voksne har desuden været medoplevere af 1864, af den i fiktionen erindrede periode 1864-73 (Bergs barndom og gymnasietid) og af den forbigåede periode 1873-82 (voldsløjfning- og byggeritid, bortset fra begyndelsen), der (sammen med Bangs/Bergs journalistiske karriere) må indgå som *forudsætning* for oplevelsen af fiktionens nutidsplan. Kun til disse læsere har Bang stilet sin bog, idet han endnu ikke dristede sig til at håbe på længere levetid for sine værker. Disse læsers frivillige eller ufrivillige »medarbejde« har han kunnet regne med - og spille på. En droschekørsel fra Frederiksborggade til Casino i Amaliegade har i samtidslæsernes hoved fyldt ti gange så meget, som der står. De har selv fyldt på - og har set for sig de gader og det gadeliv, den opsnappede jargon, de huse, de modebutikker, de klædedragter, den færdsel osv., som teksten kun antyder, samt fulgt de lige så kort angivne associationer til hele periodens København - og Danmark. Dette er ikke den kendte bangske *stilistiske* impressionisme, der angår »evige« forhold (som fx i *Ved Veien*) men en stiltype, man kunne kalde *helhedsimpressionisme* - måske noget specielt for *Stuk*. Den falder imidlertid godt nok ind under den almindelige definition af impressionisme (fx Svend Møller Kristensens: »Den typiske impressionist vil gribe de få men væsentlige enkeltheder i situationen eller billedet og lade læseren selv udfylde helheden.«) Den *stilistiske* impressionisme betragtede Bang endnu i 1886-87 som en farlig, helhedsødelæggende tilbøjelighed hos sig selv, i bogen karikeret gennem Lange (se s. 25 og 44).

Som eksempel på den læserinddragende helhedsimpressionisme i *Stuk* kan nævnes scenen s. 37, hvor konsortiet er anbragt ved Victoriarestaurantens hjørnevindue på 1. sal. De ser ud over udsigten, som fra forfatterens side blot er en let henkastet skitse med ganske få elementer, men så rammende og velvalgte at 1887-læseren hjulpet af egne erindringer kunne se det hele for sig: Det kort forinden stærkt udvidede Halmtorv efter sløjfningen af voldstrækningen mellem Studiestræde og Frederiksborggade med frit udsyn til Vestervoldgade over en brakmark til venstre og en nyanlagt græsplæne til højre, med hestesporvogne og arbejdsvogne holdende ovre ved de underligt nøgne gamle huse. Kikkede man ud ad vinduet, så man længere til 254 venstre voldrester med Skt. Peders Mølle på sin bastion og et glimt af den nyåbnede Nørre Voldgade med nye små boulevardtræer og den nyanlagte Ørstedspark, over hvis lave træer man måske skimtede bygmesterens hus i N. Farimagsgade 23 (nu 13) - og helt til højre: vold, træer (Filosofgangens), vejerbod og Lusse Mølle, måske også lidt af hotellet med Paraplyen og, på den anden side af Passagens udmunding, Industribygningen. Og overalt: myldrende liv i strålende sol (stilinteresserede kan med fordel sammenligne denne bangske tovejskommunikation med Henrik Pontoppidans énvejsditto i den scene, hvor den voksne Per Sidenius i *Lykke-Per* (kap. XVI) under et københavnsbesøg fra sit hotel på den modsatte side beskuer det samme sceneri). (Se ill. nr. 6, 7 og 8 s. 266ff.)

Dette eksempel angik et stykke af 1882's københavnske topografi, som moderne læsere møjsommeligt må rekonstruere (*her* delvis bistået af løbende noter samt illustrationer fra samtiden og kortskitse) for at opleve bogen relevant. For hvor meget end København i fiktionen er gjort symbolsk, må der *begyndes* på realplanet. Det gælder fx også datidens Tivoli, Langelinie og Grønningen, *Nationaltidendes* bygning, Divan II og Paraplyen og Bernina, Dagmars og Nationals ydre og indre, de to teatterum samt de private interiører, dels i ældre bygninger, dels i de næsten ens konstruerede nybygninger samt i kartoffelrækkehusene (se ill. nr. 5, 6 og 12) - men det gælder måske navnlig *rutenettet* mellem disse punkter (se s. 274), stort set det samme som nu, men oftest med et andet indhold - minutiøst husket og oplevet af Bang i Prag, men tilpasset personer og deres bevægelser, ja integreret i karakteristikken af dem, fx af Adolf jr., der efterhånden ikke tør gå eller køre *sine* ruter alene og til sidst vælger ruten ud af systemet (flugten), men hentes tilbage. Den både letlevende københavner og vise mand Sundt lever i systemet, men bor udenfor det. Også LilleGerster har et dobbelt forhold til systemet, med en særlig enklave til sit kærlighedsforsøg med fru Stern, mens parret Scheele og fru Duncker helt forlader rutenettet for at søge lykken udenfor. Berg befærer *alle* ruterne, bogens Vorherre, Hein, holder til et ubestemmeligt sted (i Centralbanken) *over* systemet, mens Spenner som en Mefistofeles forsvinder *u d af det* i tide. Også *rutemæssigt* er det illustreret, at han er den onde »ånd«, der har sået al den bitre sæd i bogen (den ubønhørlige vej fra guld til aske) og derpå forsvinder.

Det er en side af helhedsimpressionismen, at samtidslæsere også 255 har kunnet se *de enkelte personer* for sig. Bang kunne ikke skrive uden at bruge *modeller* (se de løbende noter), og meget af bogens

livagtighed har for de »medarbejdende« samtidslæsere til deres forargelse og/eller skadefryd hængt sammen dermed Bang måtte løbende konstruere små »alibier« for formelt at kunne demterere modelforholdene (belært af *Haabløse Stegter*-katastrofen) - og har kunnet gøre det med nogen ret: personerne er nemlig dybest set Herman Bang'er omtrent alle til hobe.

Psykiateren Erik Timmermann har afsluttet efterskriften til Ulla Albecks og hans udgivelse af *Breve til Fritz* (fra Bang til Fritz Boesen) med flg. karakteristik af Bang: »Nogen enfoldig Sjæl eller noget helt Menneske var Herman Bang aldrig. - Forbavsende moden og indsigtfuld, da han, kun 23 Aar gammel, udsender sine »Kritiske Studier« (1880); tragikomisk, infantil og eensporet i sine Reaktioner overfor de Mennesker, han blev afhængig af, og som jo undertiden beredte ham Skuffelser. En betydelig Menneskekender, sikker og præcis; ofte med forstemmende fattig Selvindsigt - nærmest sentimental paa egne Vegne. - Svingende imellem Ulykke og Triumf, paa samme Tid letsindigt ondsksfuld og vemodigt sensitiv er Bang en af de Skikkelser, som netop ved deres Sammensathed foruroliger og fængsler, ægger til Analyse og virker som en levende Tilskyndelse til Varsomhed og Rummelighed i Bedømmelse af vore Medmennesker.«

Hvadenten man vurderer dette negativt (manglende personlighedskerne) eller positivt (et rigt sammensat sind), kan man let se, hvorfor Bang har kunnet splitte sig op i *mange* personer. Konsortiets tre personer repræsenterer tilsammen den bangske svaghed for *gøgl* og stukkatur, fru Canth er den Bang, der soler sig i sin egen klike, dyrker frisind uden dybde, svigtes af tilhængere og tager fat igen, den goldt æstetiserende Lange og den socialt fanatiske Arnoldsen personificerer modsatte bangske egenskaber, der til sidst troløst forbrødrer sig, Scheele er den bangske elegantier, Blom den tomme flanør, Krause den ynkelige Bang, Theodor Franz den markskrigende og kyniske reklamemager Bang, Hein den magtfulde diplomat, Bang allerhelst ville have været (senere stræbte Bang efter at blive gesandt!). At Berg 256 i mange henseender er en Bang, er en selvfølge, men dybere ned i Bang kommer man måske, bag Gustav Esmann-masken, i Erhard Gerster, hvis »håbløse« forhold til kærlighedslivet og manglende evne som elsker udspilles i sin egen enklave af bogens handlings- og rutenet. - Alligevel: henover alle disse Herman Bang'ers vandringer fra guldets til asken, denne mangelhovede indre historie, ligger København 1882-84 som et laserende lag, man kan (og skal) se dem igennem.

På endnu et punkt har 1887-læserne bedre end vi kunnet følge Herluf Bergs vandringer gennem bogen: *det præcise og virkelighedsnære tidsskema* (dog med temanødvendige omrokeringer, fx flytningen af lægekongressen - se n.t. 106): *Nutidshandlingen forløber fra primo september 1882 til ultimo december 1884* - således: I første del: kap. I: 1.9.82, II: ca. 5.9.82, III: ca. oktober 82, IV: ca. december 82 og marts 83 samt V: ultimo maj 83. I anden del: kap. I: primo november 83, II: ultimo december 83, III: forår 84 og sommer 84, IV: fra september til december 84 samt V: 8. og 9. december samt ultimo december 84.

Selv erindringsafsnittet om Bergs (i virkeligheden Karl Larsens) barndom og ungdom er (med forskydning og nødvendige rokeringer) tidsmæssigt præcist udført. - Bang har gjort sig umage nede i Prag.

At læseren kunne se alt dette som en københavnsk helhed, var Bangs kunststykke. Hans helhedsimpressionistiske talent var den »harlekinstav«, hvormed han fremtryllede livet »her i disse Gader« (jfr. s. 249). For romanen som helhed er det af vital betydning, at det lykkes også 100 år efter, for København er ikke kun en ramme om personer og begivenheder, men en integreret del af disse. Byen er dramaets scene, men den spiller også hovedrollen - sammen med Bang selv.

Bogens slutning

Temaet fra guld til aske lyder gennem hele bogen, og bag det ligger kærlighedens afmagt som den egentlige årsag: hermed gives nøglen, siger Bang. Temaet gennemføres til den bitre ende, hvor Berg rnå en tur til Langelinje, for selvpinende at få bekræftet, at alt guldets er blevet til aske (n.t. 229).

257

Et lille håb skimtes dog i tågen, idet forfatteren selv gennem Berg leverer en »løsning«: »for det er kun Bøgerne, der slutter ... Livet fortsættes«, hører vi s. 232. Som overlevelsesmedicin (mod »sårfeberen«) foreslår Sundt »den vanskelige Kunst at være smaa«. Dybest set er det hele nationen, der har brug for denne kur: dette er forberedt tidligt i bogen ved afskeden fra Als i 1864, men det gælder samtidig det nye overmodige København. Første gang sårfeberen nævnes, er det med et blik ud over byen fra Frederiksborggade 28 (nu 30). »Og har De, sagde Sundt... aldrig tænkt paa, at hele denne Menage, denne Virksomhed - og Sundt pegede ud mod Byen - den ligner en Saarfeber fra Dybbøl«.

Anmeldelser og senere behandlinger af *Stuk*

Omsider blev en hel bog af Herman Bang modtaget med respekt. De pinlige modelforhold gik man trods enkelte protester let henover, og bogen vurderedes først og fremmest som et stykke københavnsk kulturhistorie; mange tog stilling til det formodede hovedemne sårfeberen, og hertil kom bedømmelser af sprog og stil. Edvard Brandes var dog i stand til at se, hvad bogen rummede bag facaden, og roste den iøvrigt som vor første rigtige Københavns-roman. Erik Skram var som nævnt irriteret over denne tilflytters hysteriske kærlighed til København og kritiserede desuden bogen for at være »en Sum af Rigtigheder«. Alle anmeldere var imponerede af skildringen af Victorias krak. Det er imidlertid ganske pudsigt, at *Punch* var det blad, der (om ikke for det gode) påpegede paralleliteten mellem Bang og København: »Storstaden Kjøbenhavn og Herman Bang! De to Ting var ét ... Stuk! Slet ikke andet end - Stuk!« Nogle måneder efter dagbladsanmeldelserne kom tidsskriftkritikken. Niels Møller gjorde meget ud af, hvorvidt »Oprejsningsattraaen« efter 1864 bar skylden for storstadsnykkerne. Vilh. Møller fandt persontyperne taget på kornet, men anbefalede Bang »Idealer« i stedet for »at være smaa« som medicin. Endelig leverede Valdemar Vedel en systematisk kritik af bogen. Han mente, at med *Stuk* var man på vej til en fornyelse af romangenren, at bogen behandlede væsentlige emner: det moderne liv, udeligheden til at elske, bølgebevægelsen i Københavns åndelige liv m.m., at værket var udført med fremragende komposition, men at 258 det ikke nåede videre end til det dagligdags; iøvrigt fandt han Herluf Berg umarkant.

Men Herman Bang var nået et skridt videre ad vejen til anerkendelse.

Af nye vurderinger i senere behandlinger af *Stuk* skal her nævnes: Hans Brix, der (1925) berømmede Bang for med god kunst og beregning at have gennemført billedet af provinsbyen, der er maskeret som verdensstad; tyskeren Ulrich Lauterbach, der (1937) lagde vægt på, at bogen var »ein buntes Bukett der Halbfåbigen«; og franskmændene Maurice Gravier, der påpegede overensstemmelsen mellem Emile Zolas *La Curée* og *Stuk*, som kunne svare til de to nationers fælles sårfeber (1864 og 1870-71). Harry Jacobsen har (1957) bl.a. skrevet: »Når *Stuk* lader sig læse med så stor Interesse ... skyldes det ... de mesterlige Interiører fra Firserne ... de store Optrin ... denne Blanding af Kulturhistorie og digteriske Elementer ...«; Torbjørn Nilsson siger (1965): »På samma sätt spelar staden bara med i små korta glimtar och tjånar aldrig ett självändamål,« men også, at: »Det år ändå Kopenhamn och då främst Victoria-teatern, som står i blickpunkten.«

Siden 1970 har *Stuk* konstant været genstand for litteraturforskernes interesse, fx positivt vurderet af ideologikritikere, fordi Bang kan synes ved et værk som *Stuk* uafvidende at have bekræftet den marxistiske samfundsopfattelse. Men også psykologisk (og dybdepsykologisk) interesserede litteraturhistorikere har fundet *Stuk* egnet til undersøgelse. Repræsentanter for disse og andre synspunkter er optaget i *Omkring Stuk* (1977), redigeret af Olav Harsløf, fra hvilket samleværk ovenstående anmeldercitater er hentet. Man kan næppe arbejde for alvor med *Stuk* uden også at have den bog ved hånden.

Tekstrettelser

1987-udgaven af *Stuk* (6. udgave) er en genudgivelse af 1887-trykudgaven, altså principielt ikke af manuskriptet.

Manuskriptet er dog blevet brugt som autoritet for stiltiende regulering af opståede uklarheder og korrektion af ikke-bangske »fejl« i stavning og tegnanvendelse (herunder streger, prikker og kolon'er); ved manglende manuskriptstøtte er »fejlene« blevet stående.

Dette princip har medført, at trykudgavens ca. 40 tilfælde af gj- og 259 kj-stavning (af typen gennem, Kjøbenhavn) er blevet ført tilbage til stavning uden j; fire tilfælde af denne korrektion er dog foretaget uden manuskriptstøtte, men er nævnt i nedenstående liste.

Stil- og meningsstyrede ændringer:

11,16

Kjæde > Kæde (ms. Ledning)

13,3

vidste det ikke > vidste ikke (jfr. ms.; som alle andre steder, hvor Bergs tone er nonchalant)

26,18

hos Professorinden > hos Professoren (meningen; - ms.; udtrykket helt fjernet i 2. udgave 1908)

43,13

heller > hellere (meningen, jfr. ms.)

50,6

Skjørter > Skørter

76,7

nysgjerrige > nysgerrige

78,16

Vel, har man > Vel har man (meningen; - ms.)

78,26

spørge, Mo'er > spørge Mo'er (han bruger overalt ordet pronominalt (som *du/dig*) jfr. ms.)

133,10

ren Labansalder > sen Labansalder (meningen; *kan* desuden læses sådan i m s.)

133,19

Forretningerne > Forretningen (meningen Jfr. ms.) .)

191,1

de > De (meningen i situationen; - ms)

205,26

Frederiksberggade > Frederiksborggade (ruten; - ms.)

229,33

Kærlighedssikre > kærlighedssikre (ms.)

234,20

kjæreste > kæreste

260

261

Illustrationer

1.

Rigs-Dagdriverliv, en satirisk tegning af de efter borgerskabets mening offentligt beskyttede dovendidrikker, *banditterne* omkring »Hesten« (s. 17 o.a.st), som efter Bangs mening »tænker«. Punch 6.12.83.

2.

Voldsløjfningen blev forudsætningen for »det nye København«, i Stuk sløjfningen af Nørrevold fra 1872 ff med et sceneri som dette, iagttaget af den eksamenslæsende Herluf Berg (s. 70) - på billedet dog Vestervold, set fra øst. 111. Tid. 26, 1884/85, 349.

262

263

3.

Den splinternye Frederiksborggade fire år for Stuk-handlingens begyndelse (s. 9 fE), set fra N. Voldgadekrydset mod Norrebro, med færdselstyperne repræsenterede, herunder en drosche (i midten) som Bergs og Langes. 111. Tid. 20, 1878/79, 7.

264

4.

Her bøjer Berg og Lange *fra Østergade ind i Ny-Østergade* (s. 10 + noter). Stukhjørnehusets nabohus rummede indtil 1881 »Athenæum«. Kbh. paa Kryds og Tværs 1888.

265

5.

Det syn, der primo sept. 1882 møder fiktionens hjemadgående tivoligæster: »*de elektriske Bluspaa National-Taarnet*« (s. 29). IU. Tid 23, 1881/82, 539.

266

6.

Dagmar-Komplekset - i bogen *Victoria-komplekset* - set fra bysiden henover gamle *Halmtorvs* brosten samt over plæne og brakmark, hvor volden lå kort forinden. Vi bør forestille os »konsortiet« bag 1. sals hjørne vinduer (se s. 37 -l- noter og efterskrift s. 253). Før og Nu V s. 174.

267

7.

Hvad »konsortiet« ser (s. 37 og efterskrift s. 253), hvis der kikkes til venstre: *hjørnet af Nørre- og Vestervold under sløjfning* 1880 (netop dér ikke meget længere fremme i 1882). 111. Tid. 21, 1879/80, 520.

268

8.

Berg ovenpå hestesporvognen *ad Vestervoldgade i 1882* (s. 38 ø.) langs *Filcsoggangen* kører i ligeså gamle omgivelser, som man gjorde en halv snes år før. Hendriksen s. 89.

269

9.

Nogenlunde *den* udsigt til det endnu ubrændte *Christiansborg* fra en fiktiv placering af »Bladet« opleves af redaktøren og Berg *med rødt skær bag* (se s. 46 + note oa.st). Stereoskop-foto fra 1870'erne. Kgl. Bibi.

270

10.

N. Farimagsgade 23 (nu 13), opført af Hellig-Hansen 1880, i mange år beboet af ham selv - i bogen af Martens og Canth's (se s. 101 + note o.a.st). De har udsigt over Ørstedsparken. Privatfoto af det endnu eksisterende hus.

271

11.

Klunkestue i Vodroffsvej 7 (nu vist 9) med modellerne for Cantherne og Bastrup samt en datter, 5-7 år efter fiktionen (se n.t. 16). I den stue har de bedrevet kiromanti og danset. Privatfoto i Brede-museet (se nærmere i Omkring Stuk s. 2).

272

12.

1883 blev Ernst Bojesen (i bogen Adolf jr.) ønsket glædeligt nytår af sine medarbejdere med denne tegning, som viser Nygade-butikken (i bogen *Købmagergade-butikken*) i al sin pragt. Tegnet af Staulund (i

Bang, Herman, *Stuk*, cop. 1987

bogen Skoustrup). H.P. Rohde s. 51.

273

13.

Abningsforestillingen 7.3.1883 i Dagmar (Victoria); man skimter Carl Lunds bagtæppe »Aftenrode over sneklædte Bjerger« (n.t. 92), men ser også aftenens største skuffelse: den tomme kongeloge. - 111. Tid. 24, 1881/82, 289-99.

274

14.

Kortskitse over København i 1880'erne, med bogens *rutenets punkter* markeret. - Kate Holbech efter A. Waageiisen.

275

Noter

Titelblad:STUK: Glosen stuk, hvis negative klang synes skabt af Bang, bruges første gang om det nye København i *Breve fra Sundet II (Sergens Tidende 26.8.1885)*, jfr. Efterskrift s. 249.1 *Stuk* anvendes ordet kun to gange i teksten, s. 32 med den »nye« betydning (indsat i korrektoren) samt s. 138 med neutral betydning.

9

Herluf Berg: hovedperson og ledefigur med initialer, adresse og meget andet fælles med Herman Bang. - *Lange:* Modellen var journalist og senere forfatter Karl Larsen (1860-1931), som en tid tilhørte Bangs kreds. Det i begyndelsen nære forhold kølnedes noget efter modelanvendelse af ham i *Haabløse Slægter* (Bloch) og endnu mere efter karikeringen her i *Stuk*, men bedredes igen senere (se Anne E.Jensens efterskrift (s. 223-24) til Karl Larsens *Københavnertællinger* i denne serie). - *nedpaa Gaden:* Stedet skal opleves som Frederiksborggade udfor nr. 28 (nu 30), på hvis 1. sal (bl.a. med hjørnevindue) Bang boede i 1882, da *Stuks* handling begynder (se ill. nr. 3 og 14). - *Drosken:* hestedrosche, foretrukket af de unge levemænd fremfor (heste)sporvogne og -busser (se ill. nr. 3 og 4). - *Kasino:* det ene af Københavns to »secondtheatre«, der pga. Det kgl. Teaters privilegium (til 1889) på seriøst repertoire var henvist til det lettere; det andet var Folketeatret; et tredje, Dagmar-teatret, var i 1882 under opførelse, -*gamle Frederiksborggade:* strækningen fra N. Voldgade til Kultorvet; den nye del til Peblingsøen, i begyndelsen kaldet Frederiksborggades Forlængelse, var anlagt på det frigivne fæstningsterræn efter 1872. - *over Parken:* Bang har i 1882 fra sin bolig kunnet se henover en navnløs græs- og småbuskbevokset plads (nu Israels Plads) og videre henover den 1879 åbnede H.C. Ørstedspark på den netop sløjfede Nørrevolds forterræn. - *Skt. Peders Mølle:* på Helmers Bastion ud for Skt. Pedersstræde, en af de gamle voldmøller (se ill. nr. 2 og 7), hvoraf nu kun Kastelsmøllen er bevaret. - *Lygter... Blus:* Gade- og indendørsbelysning var i 1882 næsten udelukkende ved gas. - *ud ad Broen:* Broen er Peblingebroen (1887 afløst af Dronning Louises Bro); men inden forlæggeren Andreas Schous forfuskning af tekststedet (se Efterskrift s. 242 og Conrad i *Omkring Stuk* s. 16ff) stod der i manuskriptet »hjem mod Broen«, dvs. Nørrebro (nyt arbejderkvarter); »ud ad« = »udad til« bruges andre steder af Bang. - *Teatervogne:* særsporvogne og -busser, afpassede efter teatertiden (i virkeligheden kørte der ingen på det sted). - *Platformene:* en bangsk germanisme; på den tid hed det »plads bag på vognen«, fra elektrificeringen 1898 perron. - *Boulevarden(s):* Der menes Nørre Voldgade (netop færdiganlagt 1882); tidens moderne forfattere yndede at kalde 276 voldgaderne boulevarder pga. ordets parisiske og wienske klang. - *Holdested:* germanisme for *holdeplads*; fra 1898 stoppested. - *Unge Piger fra Kursus:* »Kursus« er fit. og måske bestemt (nu også: kurser/kurserne); det var i 1882 noget nyt, at borgerskabets døtre uddannede sig. - *Sidste Post:* det officielle postvæsen eller den populære private Bypost (1878-84) med indlevering blå. hos urtekræmmere. - *Modebutikeme:* meget talrige netop på den tid. - *Vintermodeller:* markerer tidspunktet: »sæsonens« begyndelse omkring 1.9. - *Plankeværker ... under Ombygning:* netop da alm. i den gamle by, fordi så mange huse ombyggedes til forretningsbygninger.

10

Vi kalker vore Grave: Matthæus 23,27. - *Østergade:* fra gammel tid den mondæne del af *Routen* (nu *Strøget*). - *Stokkene »paa skraa« i Lommen:* netop de år »in« hos modeherrer, jfr. forsidetegning af vittighedsbladet *Punch* 29.6.1882. - *udenfor en Kunsthandel:* ca. udfor Ny Østergade, hvortil forfatteren

synes at have »flyttet« Trydes kendte bog- og kunsthandel fra nr. 1. - *holde Karantainen*: kuskejargon om fordelagtig forlængelse af køretiden pga. trængsel (se n.t. 106). - *Sirener*: kvindelige fabelvæsener, der lokker ved sang, her jargon om kabaretsangerinder. - *Makartbuketter*: Hans Makart [ma'kart] (1840-84) var en østrigsk kunstner, hvis udelukkende dekorative stil var på mode o. 1880. Et særlig berømt og berygtet element hos M. var buketter og »palmer« af farvede fjer eller kunstige blomster, brugt i tideris klunkeinteriører. - *Ny-Østergade*: ti år tidligere den berygtede slumgade Peder Madsens Gang, i 1882 ny stukfacadepyntet og flisebelagt gade (se ill. nr. 4). - *Folk drog over Skt. Annæplads*: Sporvogns- og buspassagerer stod af ved Kgs. Nytorvs endestationer og takstgrænser og »stimed« gennem St. Strandstræde mod Amaliegade (nr. 10), mens droscherne kørte ad Bredgade. - *du dog*: Den unge dames oprømthed over nærheden af Herluf Berg er fiktionens sidste rest afstemningen omkring den sensationsombølgede Bernhard Hoff (se Efterskrift s. 240 og 249 ff).

11

»Lykkepigen«: I ugebladet *Vor Tid* 8.10.1882 anmeldte Bang Casinos opførelse af operetten *Lykkebarnet*, frit efter Duru og Chivot med musik af Audran; han spåede rigtigt, at melodierne »snart vil tilhøre alle Køkkentrapper og alle Lirekasser« (jfr. her s. 233).

12

Fru Canth . . .: Se n.t. 16. - *ny Plade*: en trepanationsplade af ædelmetal. - *Scheele*: Se n.t. 149. - *Svært med Fruer*: En ny kvindebevidsthed efter voldenes fald fra 1872 forcerede ungdoms- og skønhedsdyrkelsen. I manuskriptet fortsattes der ironisk med den senere stregede Berg-replik »Det er netop Fremskridtet«. - *Aaleskind*: allusion til H.C. Andersens *Den grimme Ælling*. - *en Dame ... hvidkalket*: Den urealistiske figur er formentlig tænkt som et dødssymbol. - *B/om*: den unge Bangs klikeledende alter ego i brevnovellen *Brudt Liv* (1879) hedder Blom, et forstudie til Bernhard Hoff i *Haabløse Slægter* og altså genopstået som biperson i *Stuk* (se Efterskrift s. 251).

13

Blom og Brodersen: De to danner et konstant par, svarende til den helt unge arrogante Bang og den endnu yngre forargelystne Peter Nansen 277 (1861-1918); den kølige P.N. var vistnok Bangs næreste ungdomskammerat (derfor ordet »broder« i navnet), bl.a. en tid i bofællesskab med ham; senere direktør i Gyldendal. - *Professor Markus*: kan minde om en af Bangs plageånder, bl.a. i Studenterforeningen, tidsskriftredaktør og litteraturhistoriker Peter Hansen (1883 titulær professor). - *Hr, Stæhr*: Se n.t. 41. - *Chapeau-claque*: sammenklappelig høj hat, del af levemandsuniformen (jfr. tilføjelse om kjole og hvidt til premiererne). - *Trikots ... Kikkerten*: Trikots har i den victorianske tid normalt været det nærmeste, man kunne komme nøgenhed på scenen. Herrernes lystne anvendelse af kikkert findes også hos Emile Zola. »*Kyssenes Kor*«: Der forekommer en »kysse sang« i operetten, men Bangs version er helt ulig denne. Kontrasten mellem *vi* og *de* er først indført i korrekturen. - *Gaasepigen forfulgtes* osv.: skødesløst og upræcist handlingsreferat.

15

Redaktør Isaksen: formentlig svarende til Edvard Brandes, med næsen som forsigtigt jødesymbol. - *Bazargangen*: Det oprindelige af Georg Carstensen 1847 anlagte Casino var et Vinter-Tivoli, i 1880'erne ofte anvendt til maskerader og bazarer. - *Det unge København ... Fisk i Vandet*: D.u.K. er brugt om den bohemekreds (med stramme klæder), som forfatteren via Berg ønsker at foregive i 1882 at have været på vej ud af Fiskebilledet er brugt flere gange i romanen som symbol på ikke-liv. - *hvide Tænder*: et signal om, at også Blom skal opleves som en (ganske vist tidligere) Herman Bang, jfr. Johs. Jørgensens omtale af denne: »Sær og fremmed, gulhudet og sorthåret, med blinkende hvide Tænder stod han dér« (Jacobsen II s. 108). - *finde en Soda*: Skønt der menes *sofa*, kan det ikke rettes, da der kan være tale om et jargonudtryk i kredsen. - *ét stort - »nok sagt*«: måske en mildnet udformning af Emile Zolas *Nana's* »dites mon bordel, monsieur« (»sig mit bordel«), sagt kynisk af en teaterdirektør om hans egen virksomhed.

16

Fru Canth ... Edvard Sundt ... »Manse«: Modeller for Canth's var fuldmægtig i universitetskvæsturen M. Clausen, kaldet »Mannesmand«, og frue, Anna, boende Vodroffsvej 7, st. (vistnok nuværende 9); se ill. nr. 11 af parret i klunkestuen med en husven i baggrunden (Sundts model Emil Bjerrings broder Viktor, model for Bastrup i *Stuk*); fotoet viser personerne 5-7 år ældre (se *Omkring Stuk* s. 2, med forkert datering; Viktor B. døde 1889); videre om Sundt i n.t. 80. - *Abekat*: dette billede af fru Canth, der har meget bangsk i sig, svarer til dets hyppige brug i karikaturer af Bang. - *Assessoren*: i korrekturen ophøjet fra virkelighedens fuldmægtig, i Martens' mund dog stadig fuldmægtig (s. 36). - »*Bethesda*«: her = »den venstre Divan-Sofa« i Tivolis Divan II (se n.t. 19); missionshuset B., Rømersgade 17 (hvor det stadig ligger), skråt overfor Bangs/Bergs vinduer, var nybygget i 1882. Indre Mission gjorde et stærkt fremstød i hovedstaden netop da.

17

Banditterne om »Hesten«: Omkring C.A. 'l'Amoureux' statue af Christian V sad dengang altid tiggende sprittere efter teatertid, genstande for borgerskabets foragt og sarkasme (se ill. nr. 1). - *Tivolis Navn*: Det stod på Vilh. 278 Dahlerups portal fra 1879 (udskiftet 1889-90). - *Pantomimen*: Bygningen var da kun syv år gammel, opført af Vilh. Dahlerup og Ove Petersen 1875. - *Basaren*: en spinklere, men som nu »maurisk«, bygning, opført 1865 på den første, »kinesiske«, bazars tomt, helt ovre hvor senere Bernstorffsgade anlagdes.

18

Hornmusikken: fra den lille hornmusikpavillon, der en tid lå foran Pantomimeteatret - *Lille-Gerster*: L-G., alias Edvard Gerster, har som model forfatteren *Gustav Esmann* (1860-1904), medlem af Bangs »cirkel«, hvor han pga. sin lidenhed kaldtes Lille-Es; Bang har tydeliggjort modelforholdet ved de omvendte initialer, og det er bekræftet af mange andre forhold (fx forældrenes parallelle sociale niveau og ungarlejlighederne, hhv. »ved Volden« og Voldmestergade 35, et af Kartoffelrækkehusene); til overmål introducerer C.E. Jensen i »Vore Dages Digtere« (1898) Esmann således: »... Stokken bagud, Næsen frem, som om han vejrede Luften«; figuren repræsenterer i bogen tidens svage unge mænd, i overensstemmelse med *den G.E.*, som både Karl Larsen (i dagbogen 30.12.1881: E. er en forfærdelig tragisk, hjælpeløs Figur) og Bang (i nekrolog i *København* 5.9. og 9.9.1904: spaltet indtil Bunden af sit Væsen) kendte. LilleGersters og Mathildes kærlighedshistorie er temmelig direkte overført fra Esmanns novelle *Børn* (i *Gammel Gæld* 1885). - *Lemme-Souper*: familiemedlemmesouper. - *Skanderborg*: jysk tone- og trykfordeling, vrænget af Gerster. - *derude*: ordet bruges også om Landkadetakademiet i Fredericiagade (n.t. 66) og afspejler en gammel fornemmelse af, hvad der lå udenfor den *oprindelige* Østervold. - *Passagérgodset*: tanten fra »provinserne«. - *nede ved Koncertsalen*: daværende koncertsal lå på nuværende Glassals plads, i en terrænsænkning; Bang husker (i Prag) yderst nøjagtigt terrænforholdene i Tivoli og bruger dem symbolsk i det følgende. - *Dirigenten*: den kæmpestore Balduin Dahl, Lumbyes efterfølger.

19

Divanen: kan vha. ruten bestemmes som Divan II. - *Herre-Pousse-Café*: spøgende om en herremiddag med likør eller cognac til kaffen. - *Alliance*: blandingsdrik. - *Ganymed*: i gr. mytologi gudernes mundskænk, her spøgefuldt om kjoleklædte opvartere. - *venstre Divan-Sofa*: Bang forestiller sig meget præcist, med symbolsk sigte, gruppernes placeringer: på verandaen Berg og Lange til *venstre*, bankherrerne til *højre*, i spisesalen Canth's til *venstre*, Gerster-familien til *højre*, alle hævet over »folket« udenfor. - *Bastrup*: svarer til sproglærer Viktor Bjerring, kaldet lange Viktor (jfr. n.t. 16); Dunkers, Mølboms og Strøms har ikke kunnet bestemmes.

20

Buketten (af en Carlsberg): karakteristisk duft, ellers anvendt ved bedømmelse af *vines* kvalitet. - *Ferieudflugt til Møen*: Feriearrangementer som dette var statussymboler på niveau med vore dages Spies- og Tjæreborgrejser, dog dengang lukket land for arbejderklassen. - *Brønd*: Rosenborg Brøndanstalt i Kongens Have ud mod Gothersgade havde sin glansperiode i 1880'erne, som statussymbol for middelklassen; brøndlægen ordinerede det daglige antal »glas«, beordrede ture i haven og lod klienterne gimpe på motionsbænke - som ved de finere europæiske »bade«. - *279 Davidsen*: D. i Østergade 49 var gennem tre menneskealdre fra ca. 1840 den førende damemodefornetning, mht. brudeudstyr nærmest enerådende. - *Vett*: forkortelse af Wessel og Vett; det nye ekstra navn Magasin du Nord fra 1879 var i 1882 ikke rigtig slået igennem endnu.

21

Vidne: person, som af den, der vil drikke en skål med en anden, opfordres til at deltage. - *Mellemværk*: strimler af knipling, broderi cllign., indsat i stof som udsmykning. - *Dannebrogordenens smaa Baand*: de såkaldte rosetter, dengang båret på dagligtøj.

22

Napoleonsskæg: skæg som Napoleon III's. - *Konsul*: ligesom *agent* på samme side og *justitsråd* s. 24 titel, der tildeltes folk i »provinserne«; de sidder med ryggen ud mod haven. - *en Etatsraadsrække*: en *københavnsk* falanks af betitlede herrer af 3. klasse (overfor provinstitlernes 4. eller 5. klasse), der er placeret med udsyn over alt folket. - *Konferentsraad Hein*: svarer ved sin fremtoning til Privatbankens direktør, etatsråd Tietgen, stifter af DFDS, Store nordiske Telegrafskab o.m.m.; som erhvervslivets »stormogul« var han 1882 i virkeligheden overfløjet af Landmandsbankens I. Glickstadt, og det var sidstnævnte, der på den tid etablerede et landsdækkende filialsystem, men ingen af dem stiftede nogen »Centralbank«.

23

Let-paa-Taa: samtidig jargon for skørtejæger. - *med ... Lommetørklæderne bundne om Halsen*: i en

periode »hemmeligt« kontaktsignal fra ældre levemænd til villige piger. - »*Honnørmarschen*«: Christian IX's honnørmarsch; Tietgen var nært knyttet til kongehuset.

24

de store nationale Foretagender: netop i 1882 kan man have talt om Hedeselskabets oprettelse af mergelbaner, om den nylige åbning af Thy-banen og om stiftelsen af det første andelsmejeri; i 1881 var Englandskajen i Esbjerg blevet anlagt. - *Icaros*: Ikaros var en græsk-mytologisk figur, der med påsatte vinger fløj for nær solen, så vingerne smeltede og han styrtede ned; provinsredaktorens billede er således mindre heldigt; glosen flød i luften på den tid pga. J. Reinhardts meget omdebatterede roman fra 1881, *Ikaros*, om det danske fantasteri. - *Guld, gravet ud...*: ofte citeret i historisk faglitteratur, men altid uden kildeangivelse; kan være opfundet af Bang og drillende tilskrevet »Dagbladet« for dets svulstighed. - *Fiskene ... egen Vittighed*: den naive provinsbo kommer til at udtrykke de københavnske kapitalisters opfattelse af »folket«; forfatteren har imidlertid også brugt metaforen om etatsråderne (s. 23), (se også n.t. 15).

25

(Atlaskes)mantille og Chenille: M. = langt sjal, båret over hovedet eller skuldrene; Ch. = kappe med et eller flere skulderslag; forældede og provinsielle klædningsstykker. - *Badesæson*: badeliv var noget nyt, men ærbart, fra omklædningsrum og med *badedragter* (derfra ordet). - *impressionistiske Billeder*: i teorien var den stilistiske impressionisme for Bang foreløbig = helhedsforstyrrende pindehuggeri (se Efterskrift s. 253). - *at Luften anerkendt jo skulde være ...*: sproget afspejler professorens cancellistilsholdning overfor Langes pågående konkrethed.

26

Mo'er overdriver: »Mo'er« er her tiltaleord (i stedet for »du«). - *Novelletterne ... Kidland*: der var netop 1882 udkommet en ny samling novelletter af 280 den norske digter Alexander Kielland. - *Boston*: variant af kortspillet whist. - *Zola*: Lange indlæser sine egne rart-pour-1'art-tilbøjeligheder i Emile Zola; hans model Karl Larsen debuterede i 1889 som en sådan forfatter.

27

Revne ...: stiftet i Paris 1831 som et kulturelt og politisk tidsskrift; fik efterhånden et konservativt anstrøg. - »*Læseforeningen*«, dvs. *Athenæum*: forældregenerationens efterhånden konservative klub, senere i bogen tilsyneladende stadig beliggende på 1. sal i Østergade 24 (se ill. nr. 4), skønt i virkeligheden flyttet til Fortunstræde i 1881. - *Kronprinsens Bryllup*: den senere Frederik VII's første bryllup (dog da endnu ikke kronprins) i 1828. - »*Slotsbjerget*«: »Slotsholmen« ved Skanderborg; tanten har været 16 år. - *Fyrværkeriet*: foruden realplanet virtuose beskrivelse af fyrværkeriet indeholder afsnittet et sindrigt system af sigtelinjer »henover«, »op til« osv. med indbygget social lagdeling samt raketters op- og nedture pegende lige ind i bogens hovedtema; Bang var meget stolt af denne fyrværkeribeskrivelse.

28

Plænen: kunstnerplænen.

29

det elektriske Blus paa National-Taarnet: National-komplekset, forlystelsesetablissement og hotel (senere ombygget til National-Scala og endnu senere erstattet af det 1987 ophørte Anva), opført 1880-82 af Hellig-Hansen (se n. om Martens t. 40), var det første sted, hvor fast elektrisk belysning fra 1881 anvendtes udvendigt, drevet af eget værk (se ill. nr. 5).

30

»*Victoria-Teatret(s)*: opførelsesstadiet, omstændighederne og tidspunktet (primo september 1882) svarer nøjagtigt til Dagmar-teatrets (Bang har skrevet flere reportager derom, fx i *Vor Tid* 16.4.1882); efter en træg begyndelse fra marts 1883, bU. med bygherren Hellig-Hansens fallit 1884, blev dette stukteater i flere perioder en alvorlig konkurrent til Det kgl. Teater, men blev i 1937 af storfinansens udskiftet med det mere givtige Dagmarhus (med Dagmar Bio); nedrivningen var vanskelig pga. bygningens usædvanlige soliditet (læs mere hos Camilla Hansen); (se ill. nr. 6). - *Fortov'shjørnet ved Jernbanen*: daværende hovedbanegårds område strakte sig fra bygningen på nuværende Paladsteaters plads til Vesterbrogade ved nuværende Axelborg. - *Kineserdukkerne*: foruden at have en tematisk funktion i bogen har bizarreriet mindet samtiden om Bangs særprægede interiører.

31

endnu en Sæson ... Asta Heltz: Astars model, Anna Le vin, f Ferslew, skriver i *Journalistaars*. 108 om

sæsonbegyndelsen netop den september; hun har i dette værk (1932) loyalt vedgået sin 17-20-årige persons optagethed af den unge succesjournalist, der færdedes i hendes hjem som moderens (bladejerens hustru) protégé, men også delvis forklaret, hvorfor der ikke kunne blive noget forhold mellem dem; det var vistnok hende (og navnlig forældrene), der »brød«; værket er et vigtigt kildekrift om Bang i hans journalistår. - *Pladsens høje Tage*: sml. n.t. »over Parken« s. 9. - *Nous reviendrons*: fr. = vi ses (igen); fremtid.

32

Stilladser... Martens: Bang havde oplevet nøjagtig denne situation, vist 281 om af »Entreprenøren selv« (se *Mosaik* i *Nationaltidende* 24.9.1882); *Martens' model* var snedker- og bygmester Hans Hansen (1849-1923), parcellistsøn fra Tågerup ved Roskilde, 1872 gift med husmandsdatteren Ane Sophie Nielsen fra Mageltving ved Naskov og derefter som udlært snedker flyttet til København, hvor han som svend i maskinsnedkeriet Oxelberg, Smedegade 19, »skyede al raa Tale« og fik øgenavnet Hellig-Hansen, der efterhånden blev almindeligt brugt; som bygmester, først på Frederiksberg for slægtninge (fra 1876), men derefter for egen regning indenfor Søerne, vakte han furor med stukdekorede pragtbygninger, kulminerende 1880-83 med National- og Dagmarkkomplekserne, støttet af I. Glickstadt (ikke Tietgen, jfr. n.t. 22 om Hein); den folkekære opkomling fik ridderkorset i marts 1883, men bragtes i foråret 1884 til fallit af mere professionelle kapitalejere; han glemtes hurtigt, men klarede sig pænt ved arbejde for andre til ca. 1905, da et slagtilfælde gjorde ham umælede; han døde som 74-årig i De gamles Hjem; hans enke blev næsten 90. Han byggede *aldrig* »arbejderkaserner«, endsige »klaskede dem op« (se *Historiske Meddelelser om København*, 1988).

33

Interessen: betydningen her iflg. M. og S. Kværndrup = den herskende mode; profitgivende efterspørgsel (*Omkring Stuk* 369). - *Papiermaché-Modellen*: tiden elskede papmaché- og voksmodeller, jfr. Panoptikon fra 1885.

34

Salene ... Hjørnestuen: 1887-læserne forudsattes at *kende* disse interiører, men da de var nye, *beskrev* reporteren Bang dem (fx i *Nationaltidende* 24.9.1882); præcisering af de agerende *personers placering* har været forfatteren magtpåliggende; 100 år efter kan vi pejle os til og fra hjørnestuen på 1. sal vha. fotos (se ill. nr. 6; se også *Efterskrift* s. 253-54). - *Hjemme*: Martens' bolig = N. Farimagsgade 23, st. (i 1987 nr. 13, se ill. nr. 10); sammen med nr. 25 (nu 15) Hellig-Hansens sidste boligbyggeri, desuden de sidst opførte huse (1880) i den 1876 anlagte N. Farimagsgade; nr. 23 (nu 13) er et hjørnehus med »tårn«, mindende om Dagmarkkomplekset, et hus for velstillede; som alle Hellig-Hansens bolighuse eksisterer det altså stadig (man kan gå hen og *røre* ved »Stuk«). - »*Salen*«: jfr. Joh. Ludvig Heiberg: jævne Folk »lade det bedste Værelse staae ubenyttet, under Navn af *Sal*« (*Æstetisk Moral* 1830; se fx Falkenstjerne og Borup Jensens *Håndbog i dansk litteratur* II). - *alle seks Børn*: Parret Hellig-Hansen fik sammen 10 børn, hvoraf 5 + en af hustruen medbragt dreng eksisterede i 1882 (se familie billede i *Historiske Meddelelser om København* 1988). - *Lærredsstykkerne*: lagt som løbere for at skåne parketgulvene. - *Daler*: møntsystemet udskiftedes 1.1.1875. - *klasket op ... Prioriteter til Taget*: brugbart i fiktionen, men ikke svarende til Hellig-Hansens virkelighed før 1884 (jfr. n.t. 32).

35

Gipsgesimser... malede Lofter ... Snørkler ... Broncekaryatider: Martens har, som Hellig-Hansen, haft tæt for den da moderne byggestil (»europæernes« i modsætning til »historicisternes«) med »fastelavnslune«, skabt af tyskeren Gottfried Semper, herhjemme repræsenteret af fx F. Mehldal, 282 Vilh. Dahlerup og Ove Petersen (Dagmars af Hellig-Hansen ansatte arkitekt), se Olav Harsløf i *Omkring Stuk* s. 296ff.). - *Veksler*: en dengang moderne pengeform, farlig for personer som Hellig-Hansen og Herman Bang.

36

Nr. 11: Hellig-Hansen opførte netop 11 bygninger, dels de stadig eksisterende bolighuse med flg. adresser: Kastanievej 16, Mynstersvej 10, Skjoldsgade (fra 1987 Olof Palmes gade) 5 og 6, Rømersgade I, 3 og 5 samt N. Farimagsgade 13 (hvor han selv boede i mange år) og 15, dels National- (med koncertsal) og Dagmarkkomplekserne, der trods soliditet måtte vige for stærkere kræfter (se n.t. 29 og 30 samt illustrationerne nr. 5, 6 og 10). - *Sommerhotel*: Hellig-Hansen havde de samme planer, *flyttet ind*: model-familien, Clausen, flyttede *ikke* til N. Farimagsgade. - *Pilloteringsen ... Vandet*: Der har været den slags piloterings- og fugtighedsproblemer ved flere huse bygget på voldterrænet, men *ikke* ved Dagmarkkomplekset på Schacks Bastion.

37

Saagarjeg: Bang havde iflg. Karl Larsens dagbog for 28.3. 1883 »særdeles drevne Planer m.H.t. Dagmartheatret«. - *slaa en Jøde ihjel*: frit efter refrænet »Slaar du mine Jøder, slaar jeg dine Jøder« fra

revyfarcen *Kjøbenhavn rundt i SO Timer* 1876. - *Ovre i Passagen*: P. = Vesterbros Passage (opr. fejl for Vesterports P.); 1887-læsere har her, pga. den præcise synsvinkel (fra hjørnestuen, se n.t. 34) kunnet se hele det netop udvidede Halmtorvs kulisser og liv for sig (jfr. Efterskrift s. 253 og ill. nr. 6). - *nedpaa Gaden ... ovre paa Halmtorvet*: »Gaden« er i 1882 den endnu ikke officielt navngivne gadeanlagte del af det netop udvidede Halmtorv langs Dagmar/Victoria; »ovre« viser, at Halmtorvet i den almindelige bevidsthed stadig først begyndte øst for brakmarken og plænen, der lå på den lige sløjfede volds område (se ill. nr. 6).

38

Paa Taget: Berg kører for en gangs skyld med sporvogn, her med linie 2 langs Vestervold og Filosofgangen, gennem Stormgade og over Slotsholmen til Højbro, hvor han står af (se dog n.t. 46); »sad man ovenpaa, maatte man dukke sig for Allétræernes Grene« (se ill. nr. 8). - *Redaktionsstuerne*: Samtidslæsere har, tilsigtet, associeret til *Nationaltidende* på Ved Stranden 18 i huset Hotel Royal, nu Domus Technica, hvor Bang var ansat 1879-84; bladejerens (Ferslew) datter Anna Le vin bekræfter interiørets lighed (*Journalistaar* s. 135). - *Hr. Gravesen(s)*: som redaktionsleder tegnet efter *Morgen-Telegrafens* redaktør, Wille, kort beskrevet af Bang i *Ti Aar* (1891) som lille og bidsk (*Mindeudgave* VI s. 80) og af Sophus Schandorph i nekrolog i *III. Tidende* jan. 1888 s. 220 som skandinavistisk studenterforeningsmand og visedigter, af begge som en livets taber. - *et »Gevinst-Hus«*: et af Arbeidernes Byggeförenings huse (opført 1867-89), bl.a. dem i Kartoffelrækkerne (her dog nok en af pendanterne i Olufsgade ved Trianglen, jfr. Fru Gravesens lange traveture), som medlemmer kunne blive ejere af efter lodtrækning; Gravesen har her nok været selvejer, men under sit sociale niveau. - *Solfeggier*: flt. af solfeggio (ital), nu oftest i den fr. form solfege; sangmetode til træning af rytme og intervaller.

283

40

Hurtigpresse: *Nationaltidende* havde landets første rotationspresse, en engelsk »Victoriapresse« (se s. 71); mærk sammenfaldet med teatrets navn. - »*Studenterforeningen*«: i Gravesens/Willes tid i Boldhusgade, i Bangs dér hvor nu Hafnia/Haand i Haand ligger; Bang foragtede St. og dens »ånd« (se Efterskrift s. 239).

41

Hr. Stær: iflg. Anna Le vin (s. 136 o.a.st.) tegnet efter A. Falkmann; iflg. andre kilder respekteret litteratur- og teatermedarbejder, en slider, der ved *Nationaltidende* overlevede Bang, som en tid havde fordunklet ham.

42

Aktieselskabet: en sløring af virkeligheden; bladet ejedes af Ferslew. - *Arnoldsen*: en slags Bangs astrallegeme (jfr. »Bergs hvide Mand« s. 43), *den* socialt engagerede unge journalist, Bang gerne ville have været; desuden med træk fra Dostojewskis Raskolnikoff (omtalt i en utrykt manuskriptdel). - *smidt i Kakkelovnen*: pga. afmagtsfølelse over for de fattiges fortvivlede kår; grundigere beskrevet i den udeladte manuskriptdel.

43

Rømersgade: Arbeidernes Forsamlingsbygning i Rømersgade 22 (nu Arbejdermuseet), indviet 23.4.1879. - *Gudsforhandling*: delvis samme indhold som i Bangs *vexlende Thema: Fra Arbeidernes Fritænkerforening* (*Nationaltidende* 7.11.1880), men dér med nogen ironisk nedladdenhed. - *Nihilister*: repræsentanter for en russisk revolutionær bevægelse, kulminerende i 1880'erne. - *Skt. Veitsdans*: Raskolnikoffs forfatter Dostojewski havde epilepsi og Bang hyppige krampeanfald.

44

Smallegade: Frederiksbergs Sporveis-Selskab havde hovedstation i Smallegade 42. - *nedepaa Boulevarden*: dvs. i Café de l'Europe, kaldet Paraplyen, på det nuværende Richshus-hjørne, indtil ophøret i 1934 meget besøgt af kunstnere og litterater (også de fiktive: Jastrau og Vulдум i Tom Kristensens *Hærværk*). - *med det Lys over*: karikering af Karl Larsens fortaben sig »impressionistisk« i farvenuancer (ligefrem via farvestudier, se K.L.s dagbog 10.1.1881) samt indirekte af Bangs egen fortaben sig i petitesser (*Vandreaar* s. 225). - *en Sonne*: Jørgen S. (1801-90), dansk genrebilledmaler, efter treårskrigen med bataljemotiver, senere med almene nationalromantiske motiver.

46

»*Marienlyst*«: Bang luftede ofte selv sådanne planer for den da kommunale, økonomisk vaklende søbadeanstalt i tilknytning til slottet M. nord for Helsingør, hvor Bang ofte opholdt sig; 1899 oprettedes A/S Marienlyst Kuranstalt. - *Kongressen*: se n.t. 106. - *Redaktøren*: kalkeret over *Nationaltidendes* chefredaktør 1878-93 H.R. Hiort-Lorenzen; han var søn ail bladet for at gøre det fornemmere, men trivedes ikke i den

københavnske luft og slet ikke med det Herman Bangske væsen, hvorfor han medvirkede til dennes afskedigelse 1884; påfaldende overbærende portrætteret i *Stuk*, omend »træt« og »ligegyldig« (svarende til »statelig og værdig« samt »en hvis Tanker var andre Steder« i nekrolog ved Franz v. Jessen i *Dagens Nyheder* 16.8.1932). - *Himlen ... rød*: der var et sådant skær over vesthimmelen (dog i sommeren og efteråret 1883) som eftervirkning af et vulkanudbrud, men her brugt som et ondt varsel (se Efterskrift s. 247). - *nede for Enden af Holbergsgade*: udgangspunktets adresse, modsat den påførte association (n.t. 381) hvor forfatteren et alibi, men bevarer udsigten til 284 Christiansborg (se ill. nr. 9 og 14). - »*Le Figaro*«: fr. morgenavis med konservativ og national tendens. - *Kaptejn Petersen*: iflg. Anna Levin (s. 135) tegnet efter kommandør P.F. Giødese, efter sin afsked redaktør af *Nationaltidendes* rubrik »*Søfartstidende*«.

47

Hr. Theodor Franz: tegnet efter den samtidige velkendte, ofte københavnsbesøgende, ty.-jød. impresario *7 Theodor Hermann*, iflg. Bang udnytter af barnestjernen Dengremont (lig titelpersonen i Bangs novelle *Charles Dupont*, hvor impresarioens udseende antydes ved udtrykket »det lidet, der tjente ham til Ben«); iflg. Bangs *Ti Aar* (1891) impresario for ham selv 1885; nekrolog ved Bang i ugebladet *Nutiden* marts 1889.

48

Han drømte...: narren Theodor Franz' vækkelse af Berg til en dobbelt indsats for teatret og det nye København viser sig senere i bogen (s. 70-71) at have været engenvækkelse (se n.t. 71).

49

Skovridergaarden paa Als: Bang har som barndomshjem for Berg brugt sit eget hjem 1857-64 i Asserballe, med konvertering af præstegård til skovridergård og indførelse af »Fa'ers Skov«.

51

Degnens tykke Tine: her og i *Tine* tegnet efter Kathrine Kjærbølling, aht. handlingen i *Tine* (som allerede har været ham klar) nedvurderet til »tyk« (se udgaven af *Tine* i denne serie). - *Smukke Pige med det sorte Haar*: efter N.T. Bruuns »S.P.m.d. brune Haar«; Bangs mor var af delvis jødisk oprindelse og sorthåret.

52

I Kongelunden: fra Johanne Luise Heibergs vaudeville *En Søndag paa Amager*.

53

Ak, kæreste ...: af skuespilleren Fr. Høedt med melodi af N.W. Gade.

54

Krigen: i 1864, for Berg og for 1887-læserne stadig noget nutidigt.

56-71

Berg faldt... deres lange Hurra: Berg-erindringernes Københavnsdel er i modsætning til Als-delen konstrueret; desuden: Berg er gjort to år ældre end Bang. - *Berg faldt... Vester-Gade*: Bang har »lånt« Karl Larsens familiemæssige og geografiske (københavnske) identitet til den 9-18-årige Herluf Berg; K.Ls far var faldet i 64, og drengen havde fulgt moderen til farfaderens hjem i Vestergade 35III i København (næstsidste hus tv. mod V. Voldgade, nu forsvundet), hvorefter hun døde 1865 og drengen blev opdraget hos bedstefaderen. - *Bedstefaderen*: tegnet efter oboist og musiklærer Peter Larsen, fra ca. 1878 kendt og oplevet af sønnesønnens kammerat Herman Bang.

58

i Skole ved »Frue Plads«: om Karl Larsen gik dér, vides ikke, men der var et utal af små private drenge- og pigeskoler i gaderne omkring Frue Plads. - *Sofie*: kårene har været beskedne, men mindst én »tjenestepige« havde alle.

59

»*Hjortens Flugt*«, »*den lille Hornblæser*« og »*Stjernes kud*«: eks. på umoderne litteratur, de to første af hhv. Chr. Winther og H.P. Holst, det sidste et nr. af en periodisk udkommende antologi fra »Selskabet for Fattiges Juleglæde« (Andreas Schous forlag!), i virkeligheden først begyndt 1874. - »*Marie og Magdalena*«: en reproduktion af et maleri fra renæssancen eller af en epigon med det yndede motiv: korsnedtagelsen med tilstedeværelse af 285 Jesu moder og den bodfærdige Magdalena (oftest også disciplen Johannes). - *hjem fra Skole*: efter fiktionens konstruerede tidsmønster: 1867, før den 12-årige Herluf samme år kommer i

latinskole.

60

længst: dvs. for længst, her= tre år tidligere end konteksten, 1867. - *Latinklasserne*: sløring af »latinskolen«, denne kan bestemmes som *Haderslev Læreres Skole* i Løngangsstræde 21, udfør Gåsegade, oprettet 1864 af den udviste Haderslev-rector Søren Bloch Thrige sammen med syv kolleger, ophørt 1890; Karl Larsen dimitteredes herfra 1877. Mærk ruten til Frederiksberggade (se s. 69 og kortskitsen, ill. 14) og de stadig eksisterende lindetræer i gården (se s. 67). - *Realisterne ... De Studerende*: efter Madvigs latinskoleordning 1850 var en todeling i »realister« og »studerende« tilladt, hhv. afsluttende med realeksamen og via 4. klasses hovedeksamen fortsættende i to gymnasiale klasser til studentereksamen; der kunne samlæses i fx gymnastik.

61

Ole Martens: teoretisk set = bygmester Martens som dreng. - *ta'en, Mariane*: forsvundet slangudtryk.

62

Hr. Bonnesen: Der var i årene omkring 1870 en hr. Brodersen, lærer ved Det kgl. Teaters danseskole og med privat kursus i Holmens Kanal 12.-»*Mesterens*« *Pontemolle*: »Pontemolle« var en vaudeville-ballet af (ballet-) mester Aug. Bournonville fra 1866 om den skandinaviske kunstnerkologi i Rom; Bang kan have set den 1876 eller 1878, jfr. brugen af den i novellen *Julegaver*.

63

Herlufs Flamme. ...: maskerende symbolik om en pubertetskrise, med intimiteten (»hjemme«), den erotiske leg (Filippine) og penis = kniven, som kastes i stadsgraven (opgivelse af det heteroseksuelle), fordi »det var dog ingenting«; Bang var jo homoseksuel.

64

Berlingske Roman ... Jordans Bind: Af mangel på offentlige biblioteker (indtil 1885) læste man dagbladenes føljetonromaner, slog sig sammen om cirkulerende »læsetasker« eller lejede bøger hos Jordan i Silkegade 4; i Sorø havde Bang i den alder lånt i »et snusket Lcjbiblotck« der (Roscnberg). - *mellem Frankrig og Tyskland*: tidspunktet er altså sommeren 1870, hvor Herluf må tænkes at have været ca. 15 år; danskerne håbede på Tysklands nederlag med henblik på mulig generhvervelse af Sønderjylland. - *Det var i Tivoli*: Bang kan have oplevet det som 13-årig feriedreng og/eller faet det fortalt. - *Compiegne*: nordfransk by med slot, hvor Napoleon III holdt jagter.

65

Tavlen: ved krigens begyndelse opslog Tivolis direktion telegrammer ved Koncertsalen. - *ved Saarbrücken*: dér vandt franskmændene deres eneste sejr, 2.8.1870.

66

ovre fra Tivoli: har været husket af mange dengang voksne, fx skuespillerinden Julie Sødring (f 1823), der beretter om selvsamme oplevelse fra sin bolig på hjørnet af Skt. Pedersstræde og Vestervold (posthume *Erindringer* 1894-95). - *Akademiet ... derude*: Landkadetakademiet (ophævet 1861) i nuværende Ø. Landsrets bygning (jfr. n.t. 18). - *Etaten*: her det landmilitære embedsområde.

286

67

Lindetræs-rækken; jfr. n.t. 60.

68

Herluf og Hein: Herlufs venskab med Heins søn er ren fiktion (Tietgen var iøvrigt barnløs), der skal forklare hans senere lette adgang til den store herre. - *handelsaristokratiske Baller*: som ung student var Bang ofte, som excellencens sønnesøn, til sådanne baller, men forskertsete for stedse den kontakt efter de satiriske causerier *Selskabsliv* i ugebladet *Nutiden* jan. 1879. - *Udstillingen*: Nordisk Industri- og Kunstudstilling i København 1872, i fiktionen rykket til 1871. - *Carl Helsted*: manuskriptets Carl Thomsen er i 1. udgave blevet »blandet« med Axel Helsted, begge f 1847 og begge førnaturalistiske genremalere.

69

Stræderne: »Stræderne« sydøst for Routen (Strøget) figurerer ofte i tidens litteratur som prostitutionens

område (se n.t. 60). - *Lejlighed paa Hjørnet af Nørregade og Volden*: I virkeligheden tænkte Bang formentlig på lejligheden i højre hjørnehus mellem Tornebuskgade og Nørre Voldgade (nr. 104), set fra N. Voldgade, hvortil Karl Larsen flyttede ved bedstefaderens død 1880; det nævnte og det underforståede hus ligner hinanden (opført hhv. 1852 og 1857), og udsigten fra dem til voldsløjfningen har været nogenlunde den samme; husene ligger der stadig.

70

det hele store Voldterræn: voldsløjfningen (begyndt 1872, svarende til tiden for Bergs studentereksamlæsning 1872-73) kan for Nørrevolds vedkommende være oplevet af Bang som ferierende soraner og derefter ung student, sikkert farverigt suppleret af Karl Larsen, men så sent som 1885 har han oplevet tilsvarende scenerier ved Vestervold (se ill. nr. 2); i fiktionen er sightseeingen gjort markantere ved tilskuerpladsen i hjørnehuset. - *Student... Hurra* (s. 71): Bang synes netop her at have omarbejdet teksten i sidste øjeblik (en manuskriptside mangler), sandsynligvis til intensivering af københavnsmotivet.

71

Rus-fubelraab ... Og man kom løs, sagde han: sammenligning med manuskriptet viser også her en yderst sen omarbejdning, blå. med indsættelse af »Og man kom løs«, foreløbig relaterende til »Nu var det forbi - Vestergadeliv og Trængsel« (s. 70). - *Budet, Hr. Sørensen*: Anna Levin skriver: »Ogsaa det hellige Redaktionsbud ... Sousmihl ... har Bang taget paa Kornet« (*Journalistaar* s. 137). - *Gendøber*: baptist. - *Indskrift*: et af korsordene (Lukas 23,34). - *straalte*: mærk, at det er indskriften, der er lyskilde (se Knud Michelsen *Omkring Stuk* s. 231).

73

unge Adolf... en Kunsthandel: først fra nu af er unge Adolf af samtidslæserne blevet genkendt som »kunsthandleren« Ernst Bojesen, gøglets og de tusinde påfunds mester, der netop i efteråret 1882 flyttede sin »kunstbutik« fra Vimmelskaftet 18 til Nygade 10 (se ill. nr. 12); i fantasirigdom lignede han Bang noget, men var altid populær (også i *Punch*) og havde altid succes; han var altid økonomisk solid (!), startede med held forlag og endte som Peter Nansens meddirektør ved Gyldendal; som model for Adolf udskiftes han i bogens 2. del med den mindre heldige bogtrykker Benedikt Salomon (se Efterskrift s. 241 og 247). - »*Ess Bouquet*«: parfume 287 brugt af bohemens unge mænd, der ikke tilstræbte maskulinitet, men parisisk elegance. - *af Hensyn til Professoren*: scenen er henlagt til Lille-Gerstes forældres hjem (se vedr. stedet n.t. 184); unge mennesker boede længe i forældrehjemmet. - »*Moskus(pest)*«: M. er en dyrisk essens, der hænger tilbage i tøjet, når blomsterelementerne er fordampet. - *Køllnervand*: pæne damer måtte nøjes med kysk Eau de Cologne i stedet for forførelsesessenser. - *den nye Forretning - paa Købmagergade*: se om placeringen i n.t. 93. - *Den Gamle*: på dette sted har gamle Adolfs, der ikke svarer til Bojesens familieforhold, næppe kunnet identificeres (se n.t. 93). - *det bekendte Avertissement*: Bang har været nær på en salgssucces af samme type gennem sin slægtning Madam Mangor (Anne Marie M., f. Bang) med serietitlerne »Kogebog«, »Syltebog« etc. »for smaa Husholdninger« fra 1840, 1882 averteret som 5. oplag (1887 som 28.). - *udfra Pilestræde ... ned i Tordenskjoldsgade*: denne flytning har været et velstandstegn (mere om adressen i n.t. 95).

74

Konjunkturerne: der kan fastslås en depression sidst i 70'erne, en moderat højkonjunktur ca. 1880-83 og derpå en lavere aktivitet. - »*den ene Kunst*«: dels en sammensmeltning af kunstarterne som i Richard Wagners »Gesamtkunstwerk«, dels en enhed af skandinavisk kunst (forfægtet af Bang i *Vor Tid* 1882-83, se Efterskrift s. 241).

75

Afstandene: jernbanernes blomstring efter Monrads jernbanelov 1861 bidrog til en stemning af modernitet og fremskridt. - *Paula*: en prostitueret, formentlig kalkeret over Anna Lyngby på Vandkunsten, som Bang havde besøgt »for at gøre Studier i den højere Demimondes Følelsesliv og Væremaade« (Jacobsen I s. 139); det var den scene, der forårsagede det endelige brud med Andreas Schou (se Efterskrift s. 242). - *blonde Krause*: Krauses model var formentlig skuespilleren Martinius Nielsen, med hvem Bang på en fælles Berlinter kan have besøgt det bekendte homoseksuelle subkultursted Krausentunnel (se Efterskrift s. 250); der er hyppigt den slags små signaler gemt i Bangs navngivning. - »*Susse*«: kæleord for »sød«, mærkeligt nok stavet med stort.

76

uden nogen Sinde at faa noget rigtigt at inde: stående bangsk anklage mod hjem og skole, bla. hovedtema i *Haabløse Slægter*, provinsstudenter i København særligt udsatte. - *Erhard ... Han græder tit*: jfr. Bangs nekrolog over Esmann (se n.t. 4-5). - *Konstantia*: står for den 1881 startede schweizercafé *Bernina* på

1. sal i hjørnehuset (Tuteins Gård) mellem Vimmelskafte og Badstuestræde, nærmest Nygade; fra 1882 med hyppig værtshusuorden pga. det nystiftede Studentersamfund i Badstuestræde 11. I dag er der intet Bernina, men stadig en skrånstillet flagstang uden på 1. sals hjørnekarnap.

77

Vimmelskafte: Bang har, for sløringens skyld, »flyttet« familiens adresse fra Ved Stranden hertil, åbenbart til boligen bag karnappen fjernest fra Nygade i den bygning, der nu gennembrydes af Jorcks Passage; jfr. andre sløringer, som at ægteemanden er død, samt at Asta i modsætning til Anna 288 har en yngre søster Julie; Bang har tildelt Asta Anna Ferslews blide sider, mens søsteren har faet alt det forlystelsessyge og rapmuede.

78

Asta og Herluf: se n.t. 31. - *Kongressen*: se n.t. 106. - *Topsøe*: 1840-81, redaktør af det (under ham) moderat-konservative *Dagbladet* samt romanforfatter *udenfor* brandesianernes kreds; Bangs idol. - *Martensen*: 1808-84, Københavns biskop, forfatter til bl.a. *Den christelige Etik* (1871-78), hvori han søgte at forene det kristelige og det humane. - *Meyers Fremmed-Ordbog*: 1. udgave 1823; en dannelsesbog med vægt på den rette udtale. - *de tyve Aar* jfr. at Gustav Esmanns far (på fiktionstidspunktet oberstløjtnant) havde været i Viborg og Odense, før han 1877 forflyttedes til København.

79

naar Vinden staar paa her: stuen vender ud mod Sortedamssøen (se n.t. 184). - *hos Konferentsraadinde Heltz*: det ferslewske hjem (egentlig i *Nationaltidendes* bygning) er med meget få sætstykker, men præcise retningsadverbier ojn. blevet genskabt for indforståede samtidslæsere (bekræftet af Anna Levin, som supplerer beskrivelsen i *Journalistaar* s. 39ff); det skildrede middagsselskab fandt sted 13.12.1883 (*Journalistaar* s. 134).

80

Nakskov: fru Ferslew og nogle veninder var fra Nykøbing F. - *Det er Asta*: i virkeligheden var det Bang, der 5.12.1881 under familiens fravær havde omkalfatret Ferslewernes empire-arrangement til klunkestilsplacering af møblerne, hvilket så bibeholdtes i mange år (*Journalistaar* s. 87). - *Sundt ... Er her nu ikke rart?*: S. = *Nationaltidendes* redaktionssekretær og Bangs beskytter Emil Bjerring, ungkarl; Anna Levin siger god for »det træffende Billede« af ham som selskabsmand (s. 135). - *som en Bisp i en Gaaserede*: sigter til den hellige Martin af Tours (ca. 319-400); da han fandt sig uværdig til bispeembede, skjulte han sig i en gåserede, men røbedes af gæssenes skræppen.

81

en lille Fugl under Æggeheden: en »nyfødt« unge under fortsat rugevarme e (?)

82

Symaskinen: kom til landet 1854, men fik først sin store betydning o. 1880 som arbejdsredskab for syersker i modeforretninger eller tilknyttet velhavende familier (samt Gravesens døtre). - *Frøken Zachrisson*: utvivlsomt Natalie Zahle, der i 1877 havde bygget sit store pigeskole-hus i voldkvarteret.

83

Spisesedler: fantasifulde spisesedler var netop en af Ernst Bojesens specialiteter.

85

al den ganske Afmagt: i *Breve til Fritz* (dvs. fra Herman Bang til Fritz Boesen) ved Ulla Albeck og Erik Timmermann (1951) nævnes dette sted og dets kontekst som eksempel på maskering af biseksualitet i Bangs værker; dermed synes udtrykket »komme løs« (se n.t. 71) også (skjult) at betyde »komme løs af det lammende kønsnormsystem«. - *disse fire Aars...*: en digterisk overdrivelse.

86

i tyve Aar: Bang har gjort fru Heltz (og dermed den afdøde ægteemand) langt ældre end fru Ferslew, der kun var 44 i 1882, men hun var en moderskikkelse for Bang; det er vel også tænkt som sløring. - *Stine*: til ca. 1915-20 var tiltalen til tyendet *ved fornavn i stedet for du eller Deg og har 289 først til sidst* (fx i *Nexøs Ditte Menneskebarn* (1917-21)) virket nedvurderende; Heltz' piger befinder sig godt, fx sammenlignet med Canths og Gravesens. - *Aajeg ryster...*: 1.7.1887 afviste Bang i brev til forlæggeren (LanghofT) stryging af denne strofe fra *Mamselle Nitouche* af Hervé (1883), da den netop understreger »kærligheds-krysternes« gåen fra hinanden. Operetten opførtes iøvrigt først herhjemme fra 1.8.1884, på Dagmar-teatret.

89

En Primadonna ... og en Elsker: Dagmars første primadonna, Thora Schwartz-Nielsen, var 1879 »blevet uklar« med Casinos direktør; elskeren, Wilh. Wiehe jr., havde optrådt både på Det kgl. Teater og i Odense og Aarhus. - *langt henne, naar man fik aabnet*: efter lange forsinkelser med byggeriet fik Dagmar-teatret åbnet 7.3.1883.

90

tidligt paa Benene: Adolfs rute: til fods fra Tordenskjoldsgade til Kgs. Nytorv, med sporvogn eller drosche derfra til Frederiksborggade 28 (nu 30) og med Berg derfra til N. Farimagsgade 23 (13). - *lavmælt »Gaardkone«*: denne servile almueadfærd er tematisk relevant, men efter kilderne ikke i overensstemmelse med modellens stoute væsen. - *Hædersgaverne*: fx fra rejsegilde på Victoria. - *lille Canth traskede*: ruten: fra N. Farimagsgade 23 (13), gennem Ørstedsparken, forbi frk. Zahles Skole (med aflevering af Putte) til Råd- og Domhuset på Nytorv, - *pompejanske Vægge*: der synes at have været tale om en pudsig blanding af thorvaldsenske relieffer og pompejanske farver (okkerrødt), det sidste inspireret af vægdekorationer i de udgravede Pompeji og Herculaneum; det var for Hellig-Hansens vedkommende først afprovet i beboelseshusene på de unge malermestre Mollmanns og Feymanns initiativ; i portrummet til N. Farimagsgade 15 kan der stadig ses rester. - *den gyldne Victoria*: I virkelighedens Dagmar-teater var det en buste af kejserinde Dagmar, Christian IX's datter.

91

Blaat-Papir: konceptpapir var for i tiden lige så hyppigt blått som gult. - *herude*: jfr. Nic. Neiindam i *Dagmar-teatret 1883-1933* s. 17: »Halmtorvet 14 hed Stedet, hvor det nye Teater var bygget. Beliggenheden forekom Folk ret langt ude, paa Grænsen mellem By og Land, her var Vestervold jo nylig slojftet. Hvordan skulde det vel gaa?«

92

Teaternaleren: tegnet efter Carl Lund, der ved Dagmars åbning indledte sin livslange succes som teatermalers (og tivolidekorator) med bagtæppet »Aftenrode over sneklædte Bjerge« (se ill. nr. 13), det eneste vellykkede ved opforelsen af Suppes *Let Kavalleri*; ikke »halvtysk«, men lige hjemvendt fra fire års studieophold i blå. Wien, nygift med en wienerinde. - *Telefonen*: første central 1879, i 1883 ca. 500 abonnenter (kun kontorer o.lgn.). - *Petitrubrikker*: de samme brugtes ofte i flere ferslewske blade; Bangs opfindelse.

93

Forretningen paa Kobmagergade: Bang har næppe (som sløring af Ernst Bojesens nye butiksadresse (se ill. 12)) forestillet sig L. Levison Junr.s Papirhandels fra 1886 nye adresse nr. 50 (på fiktionstidspunktet endnu Kgl. Porcelænsfabriks hus), som foreslået af Henry Helissen s. 100, men formentlig Levisons *tidligere* adresse, nr 9. i samme gade, velplaceret i *Stuks*290 rutemønster (se ill. 14). - *gamle Hr. Adolf*: se n.t. 95. - *Kotillon(rester)*: »Ordner af Guld- og Sølvpapir paa Pap, Storkors og Stjerner, Krone- og Ørneordenen, Æreslegionen og japanske Sole ...« (Rung i *Danmark i Fest og Glæde* V s. 94). - *Majsstraabuketter*: et makart'sk påfund; jf n. t. 10. - *Mozart og Beethoven i Pap*: det tilsvarende i virkelighedens nyåbnede Nygadebutik var en »Spejlopstilling af Voltaires Buste« (*Morgenbladet* 5.10.1882).

94

Frederiks Hospital: opført 1752 i Bredgade, allerede fra 1790 anset for en hygiejnisk skandale; nu kunstindustrimuseum.

95

hos gamle Adolfs: allerede i 1. del er modellerne til unge Adolfs forældre bogtrykker Benedikt Salomons forældre Sally B.S. og frue (se n.t. 73); de boede i virkeligheden (sammen med sønnen) i Tordenskjoldsgades parallelgade Peder Skramsgade 22 (mens Benedikts kompagnon Riemenschneider boede i Tordenskjoldsgade 22); lidt sløring, men med bevarelse af den geografiske helhed (se ill. 14). - »*Elektro*«: »plet«, hvis belægning er foregået vha. elektrolyse. - *Tarlatan*: et meget åbent, stærkt appreteret bomuldsstof.

96

»*Dagbladet*«: grundlagt 1851 af CSt. Bille som en omdannelse af netop Sally B. Salomons lille nyhedsblad *Middagsposten* (Vilh. Andersen, *III da. Litt hist.* IV s. 32).

97

Lysekrone: om virkelighedens planlagte L sagde Hellig-Hansen: »Det skal være en sol, der stråler over hele salen« (iflg. barnebarnet Eva Wulff-Hansen), og det blev det (se ill. nr. 13). - *Loftet*: dets allegoriske malerier skyldtes Carl Frederik Aagaard (Schjørring s. 29). - *Genier ... Tuber*: flt. af genius ... tuba. - *Tæppet*: anderledes end Dagmar-teatrets, hvorom Bang skrev: »ligner Laaget paa en Bonbonniaire i en Guldramme« (*Nationaltidende* 8.3.1883). - *Fonden*: [fång'enl, baggrundskulissen. - *Baggrundstæppet*: ingen anmeldere af Dagmars åbningsforestilling 7.3.1883 nævner en sådan dekoration, der synes opfundet af Bang af tematiske grunde: det gamle og det nye København / det gamle og det nye teater.

98

Det elektriske Lys: som det første danske teater havde Dagmar elektrisk scenebelysning (med selvproduceret strøm; det første offentlige el-værk kom i 1892); tændingens pludselighed har virket stærkt. - *Hein traadte frem*: også mht. teatret har Bang i fiktionen erstattet I. Glickstadt med den mere sceniske Tietgen (jfr. n.t. 22). - *Ja, mine Damer og Herrer*: samtidslæsere har genkendt *taleren* Tietgen.

99

vort København: følelsesladet lokalpatriotisme var ellers ikke tietgensk. - *bygge paa ny Jord*: Tietgen var medstifter af »Det Kjøbenhavnske Byggeselskab«, men på kommerciel basis.

100

ved det Vindu: vedr. vinduets placering se n.t. 77. - *gaaet godt*: Victoria har succes ved den lejlighed, Dagmar havde nærmest fiasko.

101

Farimagsgade: Canth'erne bor jo nu »ovenpå« Martens (jfr. s. 36). - *bag en Pille*: til Dagmars åbningsforestilling var der blevet solgt mange pladser, hvorfra man intet kunne se (Lindstrøm s. 47).

291

102

Kretonne: [kretån] middelsvær, lærredsvævet bomuldsvare; anv. bleget til bl.a. lagener, med påtrykte mønstre til blå. gardiner. - *Skærmbredt*: Bang bruger ofte dette klunketidsinventar som symbol på dobbeltmoral og fortielsespædagogik. - *uanstændigt*: Bang har i sin anmeldelse af Dagmars premiere med glimt i øjet brugt udtrykket »let Moral« om *Let Kavalleri*, men har i bogen bevidst sløret, om det var det stykke, læserne her skulle tænke på.

103

»*Chiromanti*«: skæbneafslæsning af håndfladens linier.

104

Valsen: det var endnu Straussernes og Lumbyes periode.

106

Hældningen af Mai... Kongresfanerne: af tematiske grunde har Bang flyttet virkelighedens *Ottende internationale Lægekongres i København* fra 10.-16. august 1884 til ultimo maj 1883, godt et par måneder efter Victoria/Dagmars åbning, jfr. s. 106 udtrykket »Åbningsforestilling«. - *Russerkirken*: indviet 9.9.1883. - *det kirurgiske Akademi*: Bredgade 62, fra 1969 medicinsk-historisk Museum. - *Ude i Grønningen ... Langelinie ... Sundet... Kastelet*: Bang kan have haft planer om at skildre kommunens kongres-festmiddag i et interimistisk »glasgalleri« på Nordre Toldbodplads og derfor flet henlagt en række scener til omgivelserne; her må vor tids læsere anstrenge sig, for sceneriet er stærkt ændret siden: Grønningen var kun en grønning (et anlæg), dog med et enkelt sporvognsspor; Langelinie var en ret smal dæmning (uden kajer), indenfor fæstningsterrænet, mellem Kastelets voldgrav og Sundet, der nærmest skvulpede spadserende om fødderne, mod nord mundende ud i den alléagtige Strandpromenade; der havde nogle år været allernådigst adgang til det militære område for promenerende og ridende ad en port gennem en spærremur, dér hvor nu Gefionspringvandet ligger (fra 1908); den engelske kirke kom 1885-87; der var fri udsigt langs kysten nordpå, da opfyldningerne øst for Svanemølle endnu ikke eksisterede (se evt. billeder i *Før og Nu* samt *København Før og Nu*). - *Sirener*: syrener. - *Dampbaadspiberne*: da det endnu var sejlskibene, der dominerede, måtte man i et tilfælde som dette udtrykkelig sige *damp*- (jfr. Tietgens DFDS). - *Time-Drosken*: der var et sindrigt, for alle københavnere fortroligt, system af droschetakstkredse, tur- eller timekørsel, ventetidsbetaling etc. (jfr. n.t. 10). - *Stockholmerstjerne*: fra 10.5.1883 gav det Ellforska Selskapet fra Stockholm gæstespil på Dagmar, dog kun ni forestillinger, med Hugos *Gringoire* og Shakespeares *Hamlet* og *Richard III*; »stjerne« (og instruktør) var August Lindberg. - *paa Toumé*: Dagmars trup gik ikke på turné, men

Bang inddigter aktiviteter, *han* ville have foranstaltet, hvis han var blevet leder (jfr. n.t. 37).

107

Telegrafan: stadig dominerende i forhold til telefonen. - *Refshaleøen ... Værfterne ... Rheden*: Burmeister og Wains værft var blevet anlagt på den nye opfyldning Refshaleøen ca. ti år tidligere og var altså på fiktionstidspunktet endnu noget ret nyt, sammenhængende med haussen i dampskibe; Reden (ankerplads udenfor havnen) blev stadig brugt, idet 292 kajarealet og havneuddybningen først i slutningen af 80'erne overalt kunne tage større skibe. - *de hundrede Master*: selv dampskibene havde endnu også sejlførende master. - *Manna*: jfr. 2. Mosebog 16.18. - *Hornblæserdrengene*: dengang et yndet nationalromantisk begreb, jfr. H.P. Holsts *Den lille Hornblæser* (1849) og Pedersen-Dans skulptur på nuværende H.C. Andersens Boulevard (1899). - *efter Frokost*: der var frokosttelte til kongresdeltagerne på »Pladsen bag den tekniske Skole«, dvs. nuværende Israels Plads (*Nationaltidende* 11.8.1884), men ellers invaderede de hele byen, som knap nok var situationen voksen. - *Spisesedler ... Æskulap*: Mindst to gange var Ernst Bojesen i vælten med spisesedler og »Æskulap« (lægekunstens gud).

108

Skoustrup: Ernst Bojesens altmuligmand hed Staulund. - »*Prinsessen af Bagdad*«: af tematiske grunde har Bang flyttet opførelsen af dette stykke af Dumas d.y. på Dagmar fra virkelighedens 6.5.1885 fE til maj 1883. - *til anden Akt*: i virkeligheden var kongressen ikke i teatret (der spilledes endnu ikke i august). - *Flotille*: ved glasgallerifesten (jfr. n.t. 106), med udsyn til Sundet, havde Tietgen arrangeret en forbisejling af alle DFDS' dampskibe. - *Dronningens Klokkespand*: dronning Louise, hvis vogns lyd forudsattes bekendt af alle københavnere. - *Prinsessen*: af Christian IX's døtre var i 1883 Alexandra, g. med den senere Edward VII, kun prinsesse. - *de røde Livreer*: de røde bæltter på DFDS' sorte skorstene, synlige fra Langelinie. - *Corot...* *Krøyer*: hhv. fr. landskabs- og nymfemaler og da. portræt- og skagensmaler. - *den hele Kyst*: jfr. n.t. 106. - *Villa ved Villa*: de gamle aristokratboliger suppleredes på denne tid med velhavende borgeres, delvis endnu bevarede, villaer. - »*Hvidøre(s)*«: i 1883 kun elleve år gammelt.

109

hjemad gennem Grønningen: Berg har spadseret gennem anlægget og derefter på den endnu ikke sløjfede Østervold mod Frederiksborggade. - *Diskretionen*: skellet mellem officiel (formel) og uofficiel (afslappet) adfærd har været nok så skarpt som nu, derfor en gentlemen's agreement med pressen om at holde sig væk fra det afslappede. - *Branddirektørens nye Reglement*: det wienske Ring-Theaters katastrofale brand i 1881 havde opskræmt Europas branddirektører.

110

til Borgerlade: dss. borgeleje; gjorde sig bekvemt. - *Kronen hævede sig*: endnu var teaterlysekroner til gas; tænding og slukning foregik, når den var hævet. - *Tryllevilla*: scenebilledet er fra »*Prinsessen af Bagdad*« (se n.t. 108); villaen ejes af den dæmoniske mangemillionær Nourvady, hos hvem Lionette søger hjælp mod ægtemandens gæld; denne mistænker hende for utroskab, og i harme herover opfører hun i tryllevillaen den nedenfor beskrevne scene for i trods at give indtryk af at være skyldig; alt ender dog i fryd og gammen; Lionette spilledes i 1885 af Johanne Krum, men Bang forestillede sig Louise Holst, skønt død 1883 (*Vandreaar* s. 244).

293

111

imbecile Hoved: det stemmer godt med fotoet af P. Hansen i Vilh. Andersen IV s. 307 (jfr. n.t. 13). - »*De officiis*«: skrift af Cicero om etik, her formentlig i en udgave ved Madvig.

112

til Ansvar: N. har prøvet at udnytte hendes afhængighed af ham til forførelse (jfr. n.t. 110). - *Kongedatteren*: som datter af en konge og en letfærdig pige har hun et sammensat sind, rummende på én gang stolthed og manglende sans for penges værdi. - *Guldet*: hun foregiver, i trods, at have købt guldet til ægtemanden med sin dyd.

113

det skærende Lys: Bang har kunnet *bruge* tidens skræmthed overfor den nye skarpe belysning tematisk (jfr. n.t. 98). - *Viggo Hastrup*: formentlig Viggo Hørup.

114

Cachemir: kashmir; opr. stof af uld fra en gederace i Tibet og Indien; nu let og smidig, vævet

kamgarnsvare, kjolestof af merinould. - *Hr. Desgrais*: »Jeg opholdt mig ofte nede i Dagmarhotellets Kokken. Der var egen Konditor og en fransk Køkkenchef, *De la Forque*. Jeg saa, hvor det gik flot til. Mens De la Forque bankede Bofkødet, blev Smørret, han havde sat paa Panden, sort, og saa lod han det dryppe sydende ned i Flammerne« (Hellig-Hansens datter Camilla Hansen: *Min Faders Huse* ...).- *Chateaubriand-Jern*: ch. = en slags bøf af oksefilet; jern her: grillspyd.

116

Vokssvovlstik: egl. forbudt som brandfarlig fra 1875, da den kunne stryges overalt, men der var behov for en stærkt lysende stik til at tænde for gassen i mørke. - *Æreslegionens Kors*: fr. udmærkelsestegn; som fyrstehusgenealog var Hiort-Lorenzen allerede da meget dekoreret, endnu dog ikke med Æ.K. - *Circenses*: den rigtige sentens, »panem et circenses« (brød og skuespil): de romerske kejseres middel til at holde befolkningen i skak. - *to Drosker*: droschekøsel på den meget korte strækning signalerer formentlig overdreven levemandsstil. - *ligeoverfor Danselokalet*: dengang ved gærdet til baneområdet ved V. Farimagsgade (fra 1917 Axeltorv).

117

Nabohusene: der var ingen n.; en sløring? - *Halvtreds-Øres-Butik*: der var i København enkelte tilløb til den slags, fx hos Ernst Bojesen. - *Nathandelen*: egl. nathandel kom der næppe, skønt der ingen lukkelov var. - *Balkonen over Hovedindgangen*: Bang forestiller sig den nye koncertsal (åbnet 13.10.1883 som Hellig-H.s bygn. nr. 11); mens den gamle (Concert du Boulevard, som National var bygget udenom) lå som en rest skråt i gården, var den nye bygget sammen med farimagsgadefløj; over vestibulen var der logefrit; dér står Berg og ser på de dansende, der i anledning af kongressen udfolder sig på det ryddede midtergulv, med borde i randen, -*professionelle Dansere*: vist Bangs påfund. - *Prr.-Prr.*: der fandtes endnu intet el-værk, så el-installationerne, der i National efterhånden erstattede gasbelysningen, blev vistnok drevet af små dampmaskiner i selve lokalerne.

118

Klokker: der åbenbart har glædet mere end forstyrret. - *hjem i en Droske*: 294 en stor omvej for Berg, men droschekørsel var også en samværsform (se kortet ill. 14). - *om »Hesten«*: jfr. n.t. 17. - *Stjerne*: jfr. h.t. 106.

121

Centralbanken: C. er Bangs konstruktion; han synes at have forestillet sig den på eller ved Kgs. Nytorv (jfr. Adolfs rute derfra ad Østergade s. 171), evt. med ex- og interiør fra Zivnostenkska Banka i Prag, hvor Bang hentede sine tilsendte penge (se Olav Harsløf i *Omkring Stuk* s. 14), dog med et direktørkontor som Tietgens Privatbank-kontor i Børsbygningen. - *Stilstand*: afmatningen i 1883 er nævnt i n.t. 74, mens tidspunktet s. 133 er »hen paa Vinteren«; tiden kan derfor foreløbig sættes til vinteren 1883-84. - *Egestol*: jfr. foto af Tietgens kontor i hans *Erindringer*, med gedigne møbler (modsat Bladets og Victorias); Bang har interviewet Tietgen dér (jfr. n.t. 123). - *Miss Tea*: hendes model, den unge violinistinde Arma Senkrah, som optrådte okt-nov. 1883 i National, var genstand for Bangs varme følelser (se Camilla Hansen: *Min Faders Huse* ...). Han skrev flere begejstrede artikler om hende i 1883 og mindedes hende senere, bl.a. i *Politiken* 7.9.1890, efter hendes selvmord. Den fiktive violinistinde skildres af en eller anden grund i ganske andre toner.

122

i *ti Aar... Franz*: Arma Senkrahs impresario var ikke Theodor Hermann (jfr. n.t. 47), men en hr. Wolff; det var Bang, der galant løj hende yngre, end hun var (Camilla Hansen). - *Amerikanerinde* ... *Livorno*: i en pålagt forhåndsomtale havde Bang gjort amerikanerinden til en zigøjnerske fra Siebenbiirgen (Jacobsen II s. 39).

123

Tørlægning: 1882 havde nogle lodsejere faet afslag på vandstandssaenkning af Ringkøbing Fjord (Skrubbeltrang s. 159). - *Kontor... Kort*: kulisserne og situationen har Bang kunnet udforme på grundlag af egen oplevelse som interviewer af Tietgen (*Minder i København* 31.5.1907). -*skandinaviske Værker*: Bang har til fiktionens Victoria overført sin skandinaviske indsats i *Vor Tid* (se Efterskrift s. 241 og 252).

124

halvandet Aar: dette tidsrum stemmer med, at Bang i 2. del har skiftet virkelighedsforankring fra Dagmars til *Vor Tids* data.

125

fundet Plads til en Havn: konkret: 1861-65 var Tietgen borgerrepræsentant med havneforhold som særligt område; symbolsk: han havde gjort København til hjemsted for DFDS, stiftet 1866.

127

Det ringede: stedet må være Erhards hemmelige ungarlejlighed »ved Volden«, svarende til Gustav Esmanns i Voldmestergade 35 (i Kartoffelrækkerne) fra 1885; vedr. dette og den her påbegyndte histories oprindelse se n.t. 17. - *L'hombres*: digterisk flt. af l'hombre, kortspil af sp. oprindelse.

128

Gaardhanen: fra Danmarks første ABC i 1591 til ind i 1900-tallet var der tegnet en årvågen hane på titelbladet. - *Pensionsfransk*: bedre folks døtre (som fx Anna Ferslew) var som regel et år i fransk eller schweizisk klosterpension.

129

ned ad Bredgade: antydet rute til hendes bopæl. - *kørte ... hende hjem*: dvs. efter restaurationsbesøget. - *i Nærheden af Østergade*: dvs. i forhold til 295 Bredgade; sandsynligvis cafeen på nuværende Bronnums plads, med udsigt til d'Angleterre. - *Jardiniéren*: blomsterskål, et makart'sk arrangement. - *Kotillon(s-Par)*: et bals sidste, balkortfri, kontradans (se også n.t. 93). - *mørk Gade*: formentlig Tordenskjoldsgade.

130

Mamelukkerne: lange, løse, vide benklædeben med blonder.

131

Jylland: Gustav Esmann boede som 9-13-årig i Viborg. - *Højærværdighed*: titel for biskopper og provster; alm. præster var kun velærværdigheder. - *i hele Huset*: dette og andre steder peger på et enfamiliehus ved den østre ende af Sortedamssoen; Bang kom som ung student hos en faster i et sådant hus. Dette sted og det nærliggende »ved Volden« udgor en enklave udenfor bogens øvrige ruter.

132

Vindæg: æg uden skal eller ubefrugtet æg. - *»Hjemme«*: barndomshjemmet, evt. stadig generalindens hjem, er ikke stedligt angivet. - *Badekammerdør*: Er det en slags gemmeleg eller en »straf«, når han har været for dristig? Under alle omstændigheder barnligt. - *Gaarden i Blekinge*: vist ikke den egentlige gård, der synes solgt (jfr. Esmanns novelle), men et landsted; Sverrig-islættet kan også stamme fra novellen, og begge dele måske fra den nu ukendte societyaffære, der skal have ligget bag.

133

Severostotchnij: lille by i Bulgarien; Bang havde ellers fra Prag bedt mellemmanden Julius Schiodt om »et saare vanskeligt navn« fra *Asien*. - *en sen Labansalder*: »Sen« er i nærværende udgave indsat efter manuskriptet (hvor det utydeligt skrevne ord *kan* læses sådan) i stedet for de tidligere trykte udgavers »ren«. - *Adolf... Frøken Hansen*: Ernst Bojesen er nu som model udskiftet med Benedikt Salomon, bogtrykker og medforlægger sammen med Riemenschneider, bl.a. af *Vor Tid*; frk. H.s model var en dygtig og nydelig bogholderske i den virksomhed (Peter Nansen: *Min Forfatterdebut, Politiken* 2.5.1917).

135

Næsen: stor næse var fast jodesymbol. - *Patti*: Adelina P. (1843-1919), verdensberømt ital. sopran. - *Nattergal*: alias (s. 190) den »belgiske Nattergal« *Dyna Beymer*; der kan være et, meget tildækket, modelforhold til den svenske Christina Nilsson (f 1843), om hvem Bang 20.9.1885 skriver til Nansen: »Det med Nilssons mange Hyl ængster mig lidt. For otte, nei, ni Aar siden skrev alle Bladene, at hun var gammel« (*Vandreaar* s. 148).

136

Pylades: [pylades]; i de gr. heltesagn ham, der ledsagede Orestes på dennes farefulde færd. - *en Benjamin*: efter Jakob og Rakels yngste søn: »yngste medlem«. - *Filialdirektoreme*: jfr. n.t. 22. - *Halvaarsmøde*: nemlig op til terminerne, her 11.12. - *pretentiøse*: fordringsfulde, indbildske. - *Satyrer*: sanseligt livsglade dæmoniske skovvæsener (gr. mytologi). - *Brunel(ssovler)*: fr. [brynæl], tæt kipret stof til skafter i fodtoj.

137

Shirting: tætvævet bomuldsstof.

140

Familien Gravesen: bolig- og familiemæssigt har Gr. ikke (ungkarlen) Wille som model (jfr. n.t. 39), snarere Andreas Schou, der huserede med kone og fire borri i et hus på Tårnborgvvej. Det er imidlertid Kartoffelrækkehuset (el. et tilsvarende på Olufsvej), læseren skal forestille sig 296 under det flg. (jfr. Olav Harsløf og Anne Røssell: *Kartoffelrækkerne* (1987), hvor (s. 57ff) et stykke af *Gravesens Bal* citeres). - *Visedigter*: Bangs voldsomme aversion mod studenterforeningsvisedigtere skyldtes formentlig hans værste plageånd af alle (dels i foreningen, dels og værst i *Punch* fra nummer til nummer i mange år): *Ferdinand Bauditz* (f 1846). - *op og ned ad Trappen*: byggeforeningshuseie har tre små etager, hvorfor trapperne benyttes flittigt; det følgende kædeløberi (s. 149) har Bang overført fra Ferslewernes rummelige bolig, hvor han selv havde ført an i denne selskabelige aktivitet (*Journalistaar* s. 72).

141

Lejetjener: i 1883 en virkelig erhvervsgruppe, 77 registrerede til den lille by (i 1986: 44 til den fire gange større by). - *ruineret*: ødelagt, gjort til ruin. - *Sofaen ud paa Gulvet*: tidstypisk møbleringsmåde (jfr. n.t. 80). - *Chenilletørklæder*: af stof med blød, lådden tråd, ofte med flettede frynser påsyet.

142

Rishoste: vifteformede koste af kornsorten durra; på mode.

146

Fordansere fra Foreningen: Foreningen = Studenterforeningen; folk som Gravesens havde ikke »familier« at hente dem fra, og unge piger havde ikke frihed nok til at dyrke herrebekendtskaber.

147

med Ostentation: tilskuestillende, pralende. - *Aldersgrænsen*: kaptajnens model, Giødesen, faldt som 54-årig 1883 (se n.t. 46).-»*Landbrugstidende*«: *tillæg til Nationaltidende*.

148

Landsted: Tietgen havde sommervilla i Tårnbæk og landsted, Strødam, ved Hillerød. - *Nibe*: Tietgen begyndte i 1843 som lærling i en manufakturhandel i Odense. - *opførende Herre*: fast begreb ved tidens baller (hele fremgangsmåden ved tidens baller er meget oplysende fremstillet i *Haabløse Slægter*); hos Ferslews var det Bang.

149

Kæde gennem Huset: se n.t. 140. - *Redaktør Scheelefra »Dagen«*: Carl S. (se s. 21) svarer til *Dagens Nyheders* redaktør Carl Carstensen, på det tidspunkt 46-årig ungar, senere gift med tidligere gift dame; erindret som en smuk, distingveret, ironisk smilende mand, der tumlede sig i det københavnske high life (Angul Hammerich, *Dagens Nyheder* 18.2.1922).

150

skraa Møbler: klunketidsmøblering.

152

Tyrtæus: gr. Tyrtaios, spartansk digter, der manede til taperhed og lydighed mod den bestående statsorden.

153

»*Axelhus*«: huset med Centralhotellet og Paraplyen (jfr. n.t. 44); alrn. at ungarle boede på hotel (dog ikke Carstensen).

156

mange Børn: jfr. n.t. 34. - *Reparationer*: ikke svarende til Hellig-Hansens forhold.

157

svor og bandte: hvad Hellig-Hansen netop aldrig gjorde. - *Festaftenen*: forud for Dagmars første generalprøve, skildret af Bang i *Nationaltidende* 7.3.1883. - *kikkede ned*: Paraplyens senere overtjener har fortalt det samme (P. Chr. Kampmann Arnild: »*Paraplyen*« (1932) s. 122). - *Savoyard Maal*: dialekt fra Savoien i SØ-Frankrig. - *det ævrede Smør*: misforståelse af ævredsmør, dvs. holdbart smør fra efteråret, når

køerne gik på ævred, dvs. stubmarker, hvis indhegning var opgivet.

297

158

valtende: rådende for, med samme nedsættende betydning som i udtrykket (skalte og) valte.

161

Bortførelser: bortførelser var på mode i victorianismens dage (tænk på Drachmann og på Ingeborg Stuckenberg), og der har sikkert ligget en ny konkret skandaleombrust bortførelse bag fiktionens fremstilling.

162

arbejdet stille: åbenbart med at »flette frynser« (jfr. s. 141). - *Anna*: det eneste sted i bogen, hvor fru Canth nævnes ved fornavn.

164

de to Canther: dvs. børnene. - *lange Arthur*: modellen til Bastrup, Viktor Bjerring, kaldtes Lange Viktor (jfr. *Omkring Stuk* s. 2 og ill. 11). - *om Tiderne ...*: jfr. n.t. 121. - »synde«: både i manuskript og 1. udgave; først senere indsneg sig ved en simpel trykfejl det »snyde«, der har frydet så mange stilsmagere.

165

Chaiselonguen: sofa med skævt ryglæn til at ligge på; alm. i klunkestuer. - *ovre ved Jernbanen*: ikke tilfældigt, at Bang lader dem skilles dér; Emil (og Arthur) Bjerring boede på Billowsvej 22 og havde sikkert abonnementskort til Frederiksberg station med Nordvest-, Vest- og Sydbanen; derfra kort spadseretur hjem. - *Beretning*: Nyfigenhed og fortrolighed med tyendet er iflg. Bang resultat af, at børn selv må tilsnuse sig viden om voksnes kærlighedsliv (jfr. n.t. 76).

166

de »halve Øl«: jargonudtryk i overgangstiden mellem helflasker og de nuværende; udtrykket »en øl« med flt. »øller« eksisterede endnu ikke.

167

Kronometer: præcisionsur.

170

Bernhard-Schmidt-Tournéen: giver mindelser om den umådelig mislykkede Herman-Bang-turné i sommeren 1884, et væsentligt punkt på Bangs deroute efter triumftiden (som her fortalt med selvironi i *Ti Aar*).

174

»*Hund og Hare*«: fejl for »hund efter hare«; en tagfatleg. - *i Grønningen*: de to forbliver indenfor deres rutemønster (jfr. n.t. 131 og ill. 14).

177

Det Thornamske Sundhedsleksikon: Almindeligt Sundhedsleksikon af læge A.W. Thornam, 1. oplag 1856, 51. oplag i 1882. - *UP. Holsts Digte*: patriotiske digte fra krigen 1848-50 (se n.t. 59). - *lukkede ... op*: talesprog for »lukkede... ind«.

178

echaujferet: finere ord for svedt og ophidset. - *transpirerte*: finere ord for svedte. - *Madam Jensen*: titlen »madam« holdt sig særlig længe om jordemødre (sml. n.t. 197). - »*Naaden*«: hendes/Deres nåde. Om- og tiltaleord for damer af højere adel.

181

Cerberus: lat. for gr. Kerberos = den hund, der vogtede indgangen til underverdenen.

183

langs Søerne: her: langs Peblingsøen på bysiden, fra Gyldenløvesgade mod Søtorvet. - *Peripatetikere*: gr.: omkringvandrede samtalende filosoffer, som Aristoteles og Sokrates, i Danmark ofte brugt om Kierkegaard.

184

Taarnbygningerne: søtorvsbygningerne fra 1873, starten på byggeræset efter voldenes fald, og de flotteste. - *Gersters Port*: først her røbes Gcrster-familiens bopæl, i en af de fornemme karreer (nær Kommunehospitalet), nærmere bestemt utvivlsomt Gothersgade 160,11 (se ill. 14), 298 Bangs bedstefaders gode veninde Johanne Luise Heibergs hjørnebolig, hvor Bang sikkert har været med excellencen, så han kan huske stuernes indbyrdes placering.

185

Jernbanekørsel: banen til Klampenborg, med station ved bl.a. Skodsborg, var åbnet allerede 1863.

188

denne »Dame«, der græd: jfr. Emma Gad om damers tårer: »Gør ... ikke Brug af dette yndede Vaaben, hvor De ikke er nøje kendt med Deres Modparts Temperament, og overhovedet ikke hvis De har Erfaring for, at det ikke klæder Dem at græde« (*Takt og Tone*, 6. afsnit (1918)). - *»Benene vilde til Kroen«*: frit efter *Jeppepaa Bierget* 1. akt, 5. scene.

189

Paa Alfarvej...: Ordsproget »Der gror ikke Græs paa alfare Veje« betyder, at løvsagtige kvinder er ufrugtbare (ODS). - *»Victoria«-Porten*: hotellet havde port mod Halmtorvet, teatret (som nu biografen) hovedindgang mod Jernbanegade.

190

»Konserverne«: det hed dengang konserve(n)/konserver(ne).

191

den tunge Maskine: Dagmars første aftener generedes af støj fra et midlertidigt anlæg til tørring af murene, af pressen fejlagtigt opfattet som konstant (ventilation), her mod bedre vidende fastholdt af Bang som symbolsk parallel til *»Bladet«s* maskine i kælderens (se fx s. 49).

192

til December: dvs. december 1884, Bangs sidste måned ved *Nationaltidende*. - *Svampelugt*: ingen baggrund i Dagmars virkelighed.

193

leje af Theatergarderoberne: fra udlejningsgarderober. - *»Bikubebogen«*: Sparekassen *»Bikuben«* (fra 1857) var symbol på tryghed i pengeanbringelse. - *Prøvesølv(sgaffel)*: sølv af høj lødighed.

194

et Bybud: Sådanne stod afventende på alle væsentlige steder i byen, med uniform og faste takster, sorterende under politiet.

196

(Stor)sløv: dvs. slev = grydeske.

197

Madam Martens: Tidens selvfølgelige sociale skelnen mellem fruer og madammer afspejles i denne bog ved fru Adolf og madam Martens.

199

Kavaj: kappe med slag eller stor krave, tidligere ofte brugt af polske joder. - *Klaken*: klak eller klakke (fr. claque) = trop af (lejede) teaterklappere, klakører.

200

af »Buketten«: bestilt til at overrække buketter. - *Foyeren*: her skuespillerfoyeren. - (*Diamant*)*aigretter*: fr., fjerbuske som hovedpynt el. smykker formet som fjerbuske el. buketter. - *Titushoved*: marmorhovederne af romerkejseren Titus er oftest »runde« og med afstumpet næse. - *Safians(pose)*: farvet gede- eller fareskind.

201

piece de résistance: fr., hovednummer i en forestilling (egl.: et stykke til at stå imod med). - *Klaken*: her = de to oprindelige herrer af »Buketten«. - *Trocadero*: udstillings- og koncertbygning i Sydspanien, bygget til verdensudstilling 1878. - *drejesygt*: om får o.a. med hjernesygdom, der forårsager cirkelgang.

202

Prosit: velbekomme. - *Berceuse*: vuggeviser. - *Karre*: tohjulet vogn.

203

Foredragsholder: kapt. P.s model, Giodesen (se n.t. 46 o.a.st), tog ofte på temperamentsfuld måde del i politik, og forsvarssagen lå ham meget på sinde (DBL). - *Frederiksberg Vaabenbrødreforening*: lokalafdeling af gensidig støtteforening (stiftet 1859) for værdige veteraner fra treårskrigen og senere fra 1864; første punkt i formålsparagraffen: »at holde Krigens herlige Minder i Hævd for derved at vække og støtte Folkeandaen« m.m.

204

om ad *Hovedvagtsgade*: dvs. ad smågaderne til Købmagergades posthus. - *Nu gik de ...*: mærk ruten.

205

Montreux: kursted ved Genfersøen for nervesvage og brystsyge. - *Mentona*: formentlig Menton (ital. Mentone), fransk middelhavsby fl km vest for den ital. grænse; vinterkursted med mildt klima. - nu i *Terminen*: henimod 11.12.1884. - et Par Huse ned ad Frederiksborggade: han må formodes at være gået mod Søerne fra Frederiksborggade 28 (30), men at være bøjet af ved Farimagsgadekrydset, på vej til Gothersgade 160 (jfr. n.t. 184). - *Blodspytningen*: han må have haft lungesvindot (nu: tuberkulose), tidens svøbe, indtil Finsen påbegyndte sine metodiske lysbehandlinger i slutningen af 1890'erne; diagnosen var dengang tilpas vag til, at Bang (og andre forfattere) kunne bruge sygdommen symbolsk, fx som forårsaget af moralsk slaphed.

206

knap fem og tyve Aar: dvs. på Gustav Esmanns alder. - ligegyldige: jfr. den også højborgerlige Otto Rung: »At drøfte det guddommelige stred mod Hjemmets Etikette«. (Klunketid s. 136). - Skrive som ...: overraskende, at Lille-Gerster er skribent, men det passer jo til modellen Esmann (læsermedarbejde).

207

jeg er Fa'r: iflg. afd. professor Ejnar Thomsen (mundtl.) havde Bang i al hemmelighed en datter; han er næppe blevet »godkendt«. - halvandet Aar: for lang tid i forhold til fiktionens tidsskema, men det har nok skullet paralleliseres med Bergs »halvandet Aar« (se n.t. 124). - *Kjærlighedens Gjerninger*: stavemåde medj pga. allusion til værk af Kierkegaard.

208

Onsdagstajlet: til »onsdagstaffel« hos majestæten blev mellem nytår og påske byens honoratiores og de adelige, der tilbragte vinteren i København, indbudt efter tur og gruppevis, fx Kommunehospitalets læger (C.H. Rørdam: *Svundne Dage* IV og V, 1916-31). - *lakonisk*: egl. »spartansk«; kort og fyndigt udtrykt.

209

hvis *Bøger...*: mange i det højere borgerskab var pga. *Topsøes* venlighed overfor gennembrudslitteraturen kommet for skade at læse noget deraf (jfr. n.t. 78). - »*Abetro*«: udtryk for Darwins nedstammingslære skabt af D.G. Monrad i en polemik med Georg Brandes i 1870. - drev om: ingen gadenavne; rutemønster gået i opløsning.

210

uden Hat: helt op i 1930'erne spillede hatten denne mærkelige rolle (jfr. *Jastraus* i Tom Kristensens *Hærværk* .1930). - *kvittere*: her: være overløber, fx ved at forlade det frie ungarliv og gifte sig. - *Hollandsk Soldat*: kujon el. desertør; udtrykkets oprindelse kendes ikke. - *Bukkene*: frit efter Matthæus 25.32, 33 og 41.

211

»*brunhattede*«: denne mode ses fx på farvelagt tegning i *Punch* 1884 s. 266-67, dog ikke blot på unge personer. - *Ægtemand*: af Bang med 300 bitter malice tilskrevet Brodersen alias venen Peter Nansen, der op til jul 1885 »svigtede« ved at forlove sig; Bang skrev fra Berlin: »Vanen er med om at indsnævre Livet, gøre Modtageligheden mindre, kort sagt gøre En mindre ung« (*Vandreaar* 158), (jfr. Efterskrift s. 249-252). - *opfylder Budene*: frit efter 3. Mos. 22.31 og 1. Mos. 1.28: »Derfor skulle I holde mine Bud og gjøre dem.... vorder frugtbare og mangfoldige, og opfylder Jorden, og gjører Eder den underdanig.« (1871-oversættelsen). - *Tunnelen*: kælderområde, brugt til koncerter og cabaret'er; kan i dec. 1884 ikke være Dagmars (lukket ved dom i forbindelse med HelligHansens fallitsag), men må være Nationals ditto. - *Cirkusbygningen*: må være den nu forsvundne Panoramabygning fra 1881, der i begyndelsen mod planerne brugtes til cirkus. - *Farbacheme*: Philip F. sen. og jr. var Strauss'ernes arvtagere som producenter af wienerdansemusik; jr. havde været gæstedirigent i *National* 1883 (*III Tid*. 14.10.1883).

212

Generalprøven: g. på den komiske operette *Den lystige Krig* med musik af Johann Strauss, med en lavkomisk handling henlagt til Italien i begyndelsen af 1700-tallet; Dagmars første kassestykke, opført i jan.-febr. 1884, i bogen flyttet til ultimo dec. samme år; i dette som andre tilfælde lader Bang sin hovedperson tilrane sig det instruktørjob, som alle huskede var blevet bestridt af andre.

213

tre Kors ... ottende December: her er Dagmar-teatret som virkelighedsforankring (omend med bevarelse af dets rammer) helt udskiftet med *Vor Tids* forlag Salomon og Riemenschneider, hvis indehavere fangedes under flugtforsøg, afslørede som seddelfalsknere, 15.12., ganske vist året før (1883); reportager i dagbladene. - *brogede Uniformer*: se n.t. 216.

214

Raseri mod ... Spenner: At Bang har måttet skjule Spenners modelforhold så eftertrykkeligt, kunne måske rette opmærksomheden mod den mand, han har måttet frygte og hade fremfor alle, pantelåner A.O. Andreasen, der gennem 20 år (1876-96) øvede pengeafpresning mod ham; Bang var altså under Stuk's tilblivelse i hans klør (Jacobsen: *Nye Studier* s. 55).

215

Laterna magica: lysbilledapparat. - *Hollænderen*: en lavkomisk tulipansælger, der tror sig bestjålet for sine løg (og sin kone) af soldater.

216

Gade op og Gade ned: igen ruteopløsning (jfr. n.t. 209). - *En Kop endnu*: på et neutralt slot uddanner en belejret bys fyrstinde kvindesoldater, bl.a. ved en absurd parade med kaffekopper i hånden; en »Kaffesang« er i Stuk ændret til en »Thesang«.

217

en lystig Krig: både krigen og lystigheden skyldes, at en sangerinde har tegnet kontrakt med begge de muntert kæmpende bystater, men til sidst stikker af med en elsker. - *Chefen*: der er ingen sammenhæng mellem den milde hr. Rowan og virkelighedens politiinspektør Carsten Petersen. - *Kun det Kys...*: operettens lavkomiske kyssesang er hos Bang blevet en helt anderledes, næsten romantisk ditto.

218

médløst: egl. uden pejlemærke. - »*Spadseren*«: arbejdsløshed.

223

Staden København ... et nyt Millionlaan: jfr. *Københavns Historie IV* (1982 301 s. 217: »Borup [den fra 1883 nye fmansborgmester] fik stiftet et lån på 15 mill. kr.... Privatbanken ordnede lånet«.)

224

Emissionen af: udsendelsen og placeringen af.

225

til Raadhuset: igen præcis rute, fra Frederiksborggade til Nytorv, -gennem Gangen .. .; Bang har været

godt kendt med interiører og stemninger i »Kjøbenhavns Kriminal- og Politiret« (Haabløse Slægter, Salomon og Riemenschneider, indkaldelser til forhør pga. homoseksualiteten). -Martens vidste intet: heller ikke Hellig-Hansen forstod sig på penge og forretningsgang; de synes at have naiviteten fælles (se Hist. Medd. om Kbh. 1988).

226

Sten fra nedbrudte Rønner: ren symbolik, uden forbindelse med Hellig-Hansens solide bygninger. - talende forbitret og højt: Bangs indfølelse i enhver parias eller tabers potentielle tilbøjeligheder (jfr. banditterne omkring »Hesten«) har næppe noget at gøre med Hellig-Hansens faktiske adfærd under mødet med retsmyndighederne, og skal heller ikke have det, men Hansen, som alle genkendte i Martens, blev jo ved bogen ofret på kunstens alter (se Hist. Medd. om Kbh. 1988).

228

Herluf hjemad: den præcis modsatte rute af den s. 225. - i Dagligstuen: Bang har givet besøgt de to ramte hjem, Riemenschneiders i Tordenskjoldsgade og Benedikt Salomons forældres i Peder Skramsgade; der foreligger et hengivent afskedsbrev fra R. til Bang. -fryser: I en artikel om Maupassant (Nationaltidende 18.9.1884) har Bang indskudt beretningen om et besøg af »min Vens Moder«, hvor replikken »Nu sidder han der etsteds og fryser« forekommer.

229

ud ad Bredgade: Bergs deroute i forbindelse med Victoriakatastrofen modsvares af Bangs ditto i forbindelse med Salomon-Riemenschneider-katastrofen; »Fra det Øjeblik ... begyndte hans Vandreaar« (Peter Nansen i Vandreaar). I *Stuk* er dette for den erindrende forfatter udmøntet i en symbolfyldt »rute« ad Bredgade, Grønningen og Langelinie.

231

»den Tid derovre«: Bang har allerede i *Vor Tid* febr. 1883 skrevet om en fodtur med Emil Bjerring om dette. - *Bentsen*: forekommer også i *Tine*, men under navnet Appel. - *Skolen*: Landkadetakademiet.

232

vi mistede alle. ... af Claus Secher fortolket sådan: »Gennem metaforer fremtræder nederlaget som en kastration af landet, der igen betinger indbyggernes kastration« (Omkring *Stuk* 222). - Saarfeberen: glosen er fra før antiseptikken, betegnende noget man stod magtesløs overfor; efter Pasteur (hædersgæst ved kongressen i København) forsvandt ordet efterhånden, undtagen som Bang-citat samt genindført 1931 i oversættelsen af 1. Mos. 34,25, vedrørende omskæringens smertefulde tredje dag.

233

fidtet: gammel sideform til fedtet.

234

Teatervognene: jfr. s. 77. - »hele København«: i *Vor Tid* blev en række københavnercauserier underskrevet med det kollektive »Tout Copenhague«. - Førsteforestillingen: dvs. efter rekonstruktionen, af Bang flyttet fra Dagmars ditto august 1884 til fiktionens december samme år, faldende sammen med Bangs sidste dage på Nationaltidende.

302

235

en lejet Karet: for første gang i bogen tales der om to modgående ruter, symboliserende to lige forkerte måder at reagere på 1864-nederlaget. -slesvigske Valpladse: se n.t. 203. - en enkelt Fodgænger: for første gang er ledefiguren ubenævnt; den medarbejdende læser må selv identificere ham med Berg, der er så udvisket, at han ikke går, men glider. - Taagen, der laa over Staden: samtidige kan have associeret til Drachmanns 15 år gamle Engelske Socialisters to sidste linier: »Sænker sig Taagen ... Natten, Døden eller Drømmen«.

Kilder i udvalg

Alment

Ordbog over det danske Sprog, forkortet ODS.

Dansk biografisk Leksikon, forkortet DBL.

Kraks Vejviser

Folketællinger (Rigsarkivet).

Matrikelprotokoller (Københavns Stadsarkivs afdeling på Ottilievej 1).

Kirkebog for Kirkerup sg. (med Tågerup) og Birket sg. (med Mageltving) vedr. hhv. Hellig-Hansen og hans kone.

Anmeldelser, samtidige tidsskriftartikler og senere behandlinger af *Stuk: Omkring Stuk* (1977) udg. af Olav Harsløf.

Løbende tidsspejling med illustrationer i *III Tidende* og *Punch*, København paa Kryds og Tværs, F. Hendriksen: *Københavnske Billeder fra 19. Aarh.* (1924-27), *Før og Nu* (I-IX; 1915-22) samt *København Før og Nu* (I-VI; 1947-51).

Sv. Cedergreen Bech: *Københavns Historie gennem 800 år* (1967)

Nationalmuseet: *Historiske huse i det gamle København* (1972).

Sigurd Jensen og Claus M. Smidt: *Københavns Historie IV* (1982)

Af Herman Bang, kronologisk Breve fra og til Bang på Det kgl. Bibliotek samt fra Bang i Vandreaar ved Peter Nansen (1918).

Reportager af Bang og hans lærlinge i *Nationaltidende* og *Vor Tid* om Dagmartheatret, National og Hellig-Hansen, fx VT 16.4.82, VT 23.4.82, Nat. 24.8.82, Nat. 29.10.82, Nat. Aft. 7.3.83 og VT 28.10.83.

Anden journalistik af Bang fra tiden: Hans Andersen: *Herman Bangsførstejournalistik* (19'81).

»Selskabsliv« i *Nutiden* 19. og 26.1.1879.

»Brudt Liv« i *Nutiden* 8., 31.8. og 7.9.1879.

Haabløse Slægter (1880).

Fædra(1883).

»Breve fra Sundet II« (i *Sergens Tidende* 26.8.1885).

303

Ti Aar(1891).

Nekrolog om Gustav Esmann i *København* 5.9. og 9.9.1904.

Gedanken zum Sexualitätsproblem, hrsg. v. Max Wasbutzki (Bonn 1922, først trykt i *Zeitschrift für Sexualwissenschaft* 1912). Herman Bang: *Københavnske Skildringer*, ved Cai M. Woel (1954). Herman Bang: *Fra de unge Aar*, ved Cai M. Woel (1956). Claes Kastholm Hansen: *Herman Bangs reportager* (1985).

Af andre, kronologisk Karl Lårsen: Dagbog (sporadisk) 1881-85 (Kgl. Bibi), Ny kgl. Saml. 3689,4°.

Gustav Esmann: Børn (i *Gammel Gæld* 1885).

Karl Larsen: *Daniel-Daniela* (ty. 1908, da. 1922).

P.A. Rosenberg: *Herman Bang* (1912).

Viggo Lindstrøm: *Teatererindringer og Oplevelser* (1925).

Vilh. Andersen: *ni. dansk Litteraturhistorie IV* (1925).

Camilla Hansen: *Min Faders Huse var ikke Stuk* (*Berl. Tid. Sønd. Till.* 16.11.1930).

Anna Levin: *Fra Herman Bangs Journalistaar ved »Nationaltidende« 1879-84* (1932).

Otto Rung: Københavnsk Selskabsliv ... (i *Danmark i Fest og Glæde V*, s. 45 ff; 1935).

Otto Rung: *Fra min Klunketid* (1942).

Viggo Schiørring: *København under Buelamperne* (1945).

Henry Hellssen: *Kapitler af Købmagergades Historie* (1950).

Harry Jacobsen: *Den unge Herman Bang* (1954). (Jacobsen I).

Harry Jacobsen: *Herman Bang. Resignationens Digter* (1957). (II).

H.P. Rohde: *Ernst Bojesen* (1958).

Torbjörn Nilsson: *Impressionisten Herman Bang* (1965).

Harry Jacobsen: *Herman Bang. Nye Studier* (1974). (III).

Flemming Conrad: Herman Bang og hans forlæggere (i *Omkring Stuk* s. 16ff). Olav Harsløf: Imitationen som livsstil - Arkitektur og ideologi (i *Omkring Stuk* s. 296ff).

Eldorado. Homosexuelle Frauen und Männer in Berlin 1850-1950. Geschichte. Alltag und Kultur. Red. Michael Bolle (1984). Heri bla. Wolfgang Theis und Andreas Sternweiler: Alltag im Kaiserreich .... (specielt: Subkultur im Kaiserreich).

Henning Bech og Karin Lützen: *Lyst eller Nød? - Redegørelse fra kommissionen til belysning af homoseksuelles situation i samfundet* (1986). Samtale med Eva Wulff-Hansen (Hellig-Hansens barnebarn) om bedsteforældrene (1986).

Artikel om Hellig-Hansen ved P. Nørreslet i *Hist. Medd. om Kbh.* 1988.

Indhold

- *Stuk* 9-235

Efterskrift

- Indledning 239
- Om forfatteren..... 239
- Romanens tilblivelse 242
- Forløbet 242
- Manuskript og udgaver 243
- Udgaverne 244
- To af *Stuks* rødder 245
- København 245
- »Bernhard Hoff« 249
- Herluf Berg 252
- Bogen oplevet af samtidens og vor tids læsere 253
- Bogens slutning 256
- Anmeldelser og senere behandlinger af *Stuk* 257
- Tekstrettelser 258

- Illustrationer 1-14 261
- Heri nr. 14: Kortskitse med rutenettets punkter 274

- Noter 275
- Herunder: Kilder i udvalg 302